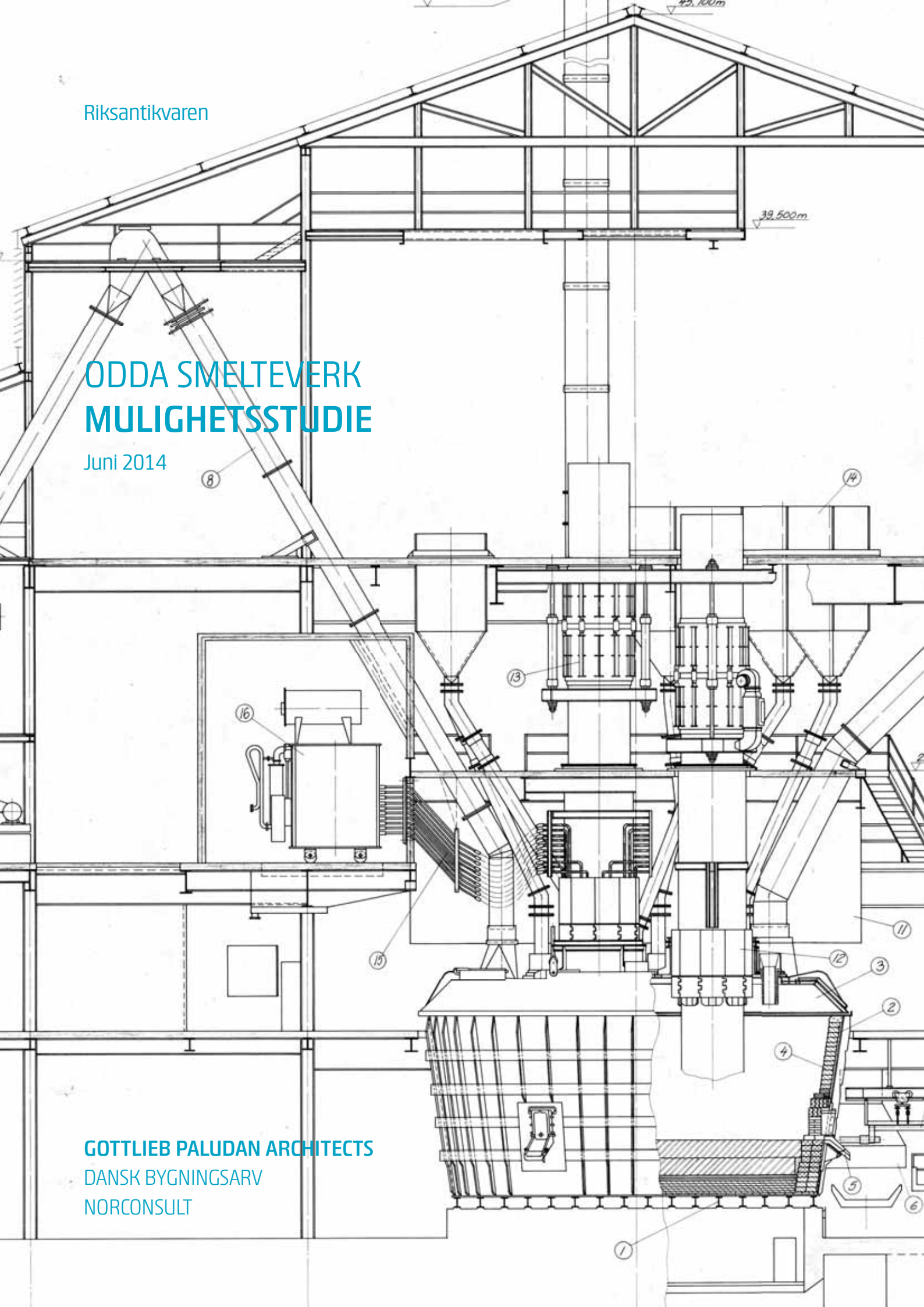

Riksantikvaren

ODDA SMELTEVERK MULIGHETSSTUDIE

Juni 2014

GOTTLIEB PALUDAN ARCHITECTS
DANSK BYGNINGSARV
NORCONSULT

Innhold

Kolofon:

Mulighetsstudiet er utviklet av Gottlieb Paludan Architects (GPA) i samarbeid med Dansk Bygningsarv og Norconsult for Riksantikvaren. Illustrasjoner kan fritt gjengis med referanser.

Kontakt:

Gottlieb Paludan Architects:

Knud Aarup Kappel, Pojektchef, Byplanlægning, Arkitekt MAA
+45 4171 8224
e-post: kak@gottliebpaludan.com

Riksantikvaren:

Jørn Hilmar Fundingsrud, Seniorrådgiver
By- og tettstedsseksjonen
Riksantikvaren
tlf: 0047 98 22 87 17
e-post: jhf@ra.no

**GOTTLIEB
PALUDAN**
ARCHITECTS

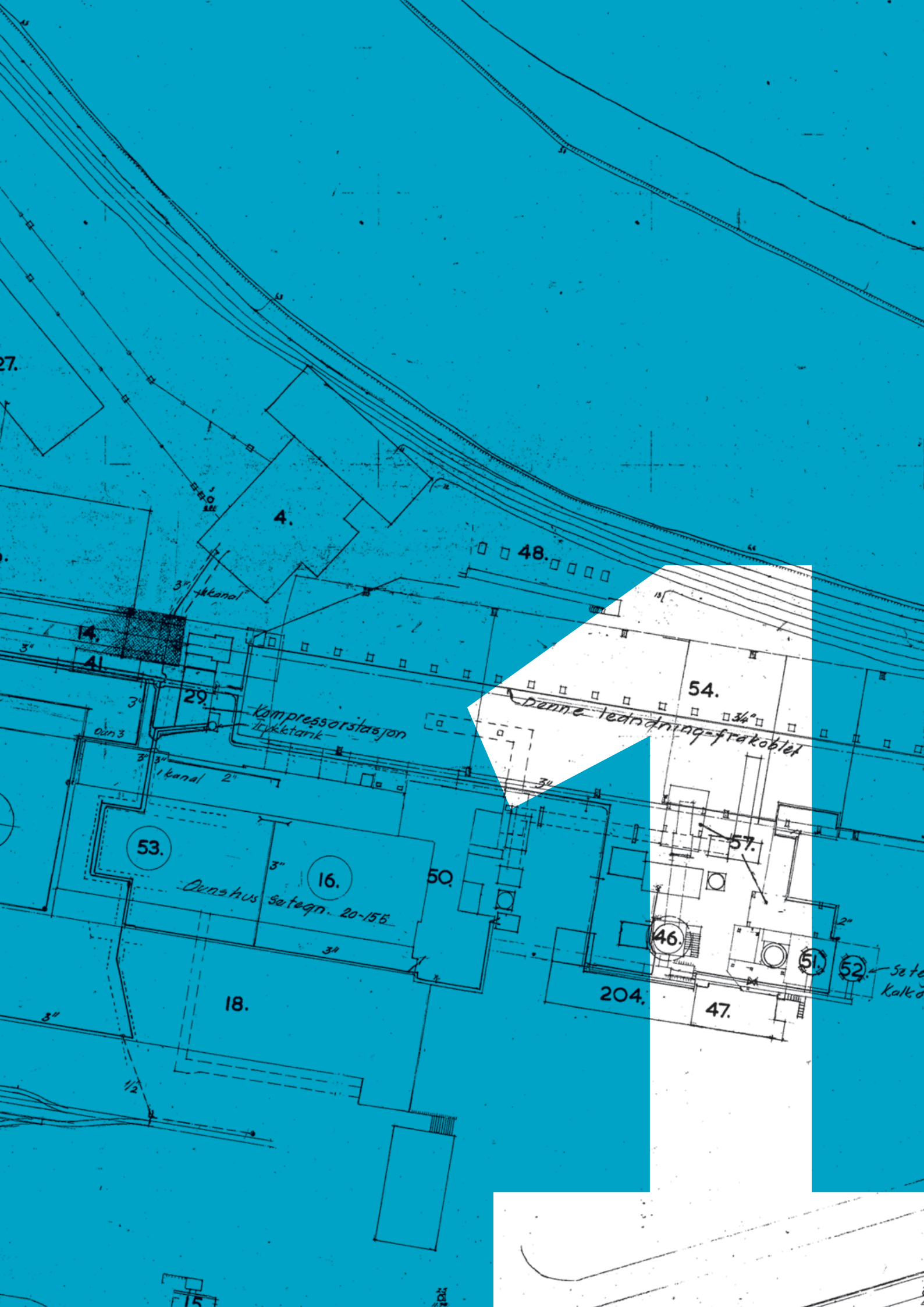
**BYGNINGS
ARV**

Norconsult

1	Introduksjon	
1.1	Lesevejledning	12
1.2	Oppgavebeskrivelse	15
1.3	Prosessbeskrivelse	15
1.4	Metodebeskrivelse	18
2	Visjon og stedsbundne potensialer	
2.1	Utviklingsprinsipper	22
2.2	Visjon og suksesskriterier	22
2.3	Analysens hovedpoenger	22
2.4	Stedsbundne potensialer	24
2.5	Gjenanvendelsesstrategi	27
2.6	Mental byomdannelse	36
2.7	Byanalyse, historisk bakgrunn	38
2.8	Byanalyse, utdrag	38
3	TEMA A: Byutviklingsperspektivet	
3.1	Indledning	52
3.2	Puljer og organisasjon	57
3.3	Scenario 0	58
3.4	Bygningstypologier	76
3.5	Scenario 1-2-3	78
4	TEMA B: Utvikling og bruk av studieområdets fredete bygninger og konstruksjoner.	
4.1	Kulturhistoriske verdier	102
4.2	Arbeidsgruppenes innspill	107
4.3	Rådgivergruppens forslag til bruk af fredete bygninger og konstruksjoner	108
5	TEMA C: Fredningsobjektene tekniske tilstand	
5.1	Indledning	146
5.2	Forutsetninger	147
5.3	Oddas og Smelteverkets "outstanding universal value" (OUV)	147
5.4	Oppsummering/ Konklusjon	148
5.5	Gjennomgang av de fredete bygninger	149
5.6	Overordnede føringer	155
6	konklusjon	
6.1	Rådgivergruppens anbefaling	158
6.2	Bilagsoversigt	159

Introduksjon

1 Introduksjon

Odda Smelteverk ble nedlagt i 2003 etter nesten 100 års drift. Odda by, som har oppstått rundt og på grunn av smelteverket, mistet dermed en av samfunnets viktigste hjørnestensbedrifter. Smelteverksområdet ligger midt i Odda sentrum og utgjør et areal på ca. 55 dekar. Store deler av bygningsmassen og produksjonsanlegget er fjernet i forbindelse med smelteverkets konkurs i 2003, mens andre bygninger har fått ny funksjon. Som en industrihistorisk silhuett utmerker en rekke større bygninger seg ved å være unike eksempler på et industriareal – disse bygnings- og produksjonsanleggene ble fredet i 2012. Bygningene og produksjonsanleggene er spesialiserte til bestemte funksjoner og har siden fredningen ikke funnet ny funksjon.

Byen Odda ligger spektakulært innerst i Sørfjorden og er, som mange andre norske byer, begünstiget av sterke landskapelige kvaliteter. Forvaltes Smelteverket og de fredede bygningene riktig kan området sammen med den storslåtte naturen være med til å gjøre Odda by til noe helt spesielt.

- 1903: Odda Smelteverk grunnlegges
- 2003: Odda Smelteverk lukkes
- 2008: Reguleringsplan for området vedtas
- 2012: Fredning av områdets viktigste bygninger
- 2013 november: rådgiver til utarbeidelse av mulighetsstudie velges
- 2014 januar: oppstartsmøte mulighetsstudie
- 2014 26 juni: mulighetsstudiet avleveres

Odda Smelteverk, tidslinje

1.1 LESEVEILEDNING

Mulighetsstudiet for Odda smelteverk er konkretisert i en sluttrapport, som svarer på de oppgavetemaer som Riksantikvaren, Odda Kommune, Hordaland Fylkeskommune og Smelteverkets Nærings Utvalg samlet har definert som utgangspunkt for arbeidet.

Sluttrapporten gir en samlet visjon for Odda Smelteverk. Rapporten er dermed et strategisk verktøy og kan fungere som en rød tråd som binder framtidige utviklingsprosjekter sammen.

Rapporten belyser og kommer med anbefalinger på en lang rekke punkter på både kort- og langsiktig utvikling av smelteverksområdet som sted for bosetting-, næringsliv- og ikke minst som turistdestinasjon. Rapporten vil dermed kunne fungere som beslutnings- og prosjektutviklings-grunnlag for en framtidig revidert reguleringsplan for smelteverksområdet.

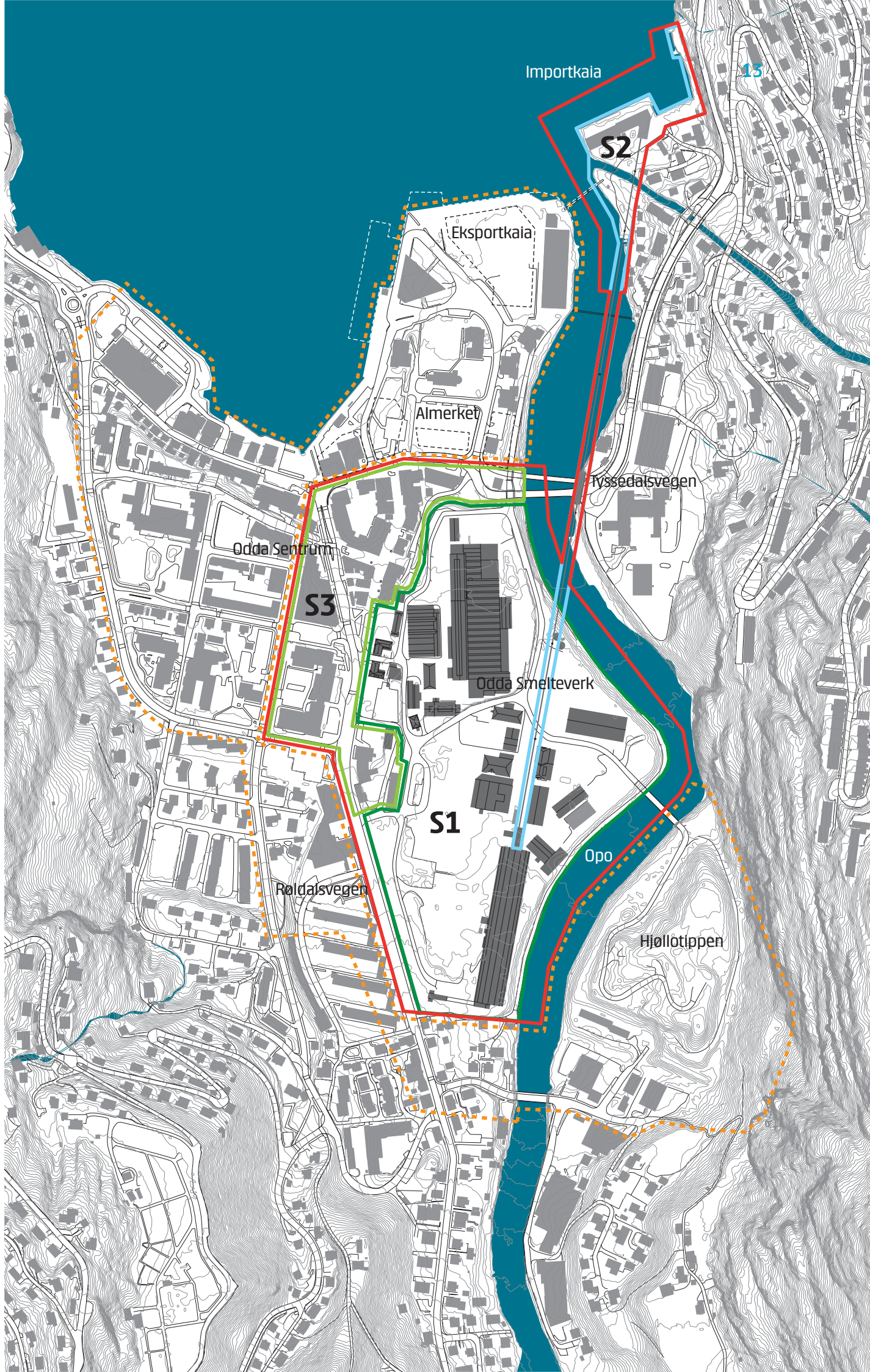
Rapporten er oppbygget i seks avsnitt: Avsnitt 1 er en introduksjon til mulighetsstudiet og en beskrivelse av oppgaven, prosessen samt en beskrivelse av metode, inkludert de rammebetingelsene som har ligget til grunn for oppgaveløsningen.

Avsnitt 2 gir en innføring i rådgiverteamets visjon for Odda, samt en utfoldelse av de suksesskriteriene teamet har satt som ramme for at visjonen skal lykkes. I tillegg gis det i avsnitt 2 en overordnet beskrivelse av de generelle tendensene og strømningene som påvirker utviklingen av Odda, herunder provinsbyenes utvikling, turismemarkedets utvikling samt UNESCO-effekten.

Med avsett i Oddas lokale identitet og stedspesifikke potensialer, gis det i avsnittet et forslag til en strategi som beskriver hvordan Odda Smelteverk kan gjenanvendes. Gjenanvendelsesstrategien inneholder strategiske anbefalinger og utpeker og kvalifiserer potensielle funksjoner for både midlertidig og permanent gjenbruk av bygningene. Bygningenes gjenanvendelse vurderes på bakgrunn av de enkelte bygningenes tilstand, økonomiske muligheter og bærekraften i deres utviklingspotensiale. Avsnitt 2 avsluttes med utdrag

Studieområdet og delområder

Importkaia

13

S2

Eksportkaia

Almerket

Tysseidalsvegen

Odde Sentrum

S3

Odde Smelteverk

S1

Opo

Røldalsvegen

Hjøllötippen

1 Introduksjon

av en byanalyse hvor karakterer og kvaliteter i Odda Sentrum og Odda Smelteverk ses som en helhet. Byanalysen danner overgang til forslagstilling og rapportens avsnitt 3.

Avsnitt 3 introduserer TEMA A:

Byutviklingsperspektivet. Mulighetsstudiet arbeider med 3 scenarier hvor et mer detaljert utviklingsgrunnlag redegjør for fremtidig bruk av området. Til dette knyttes en rekke vurderinger og anbefalinger for fremtidig utvikling. Områdets samlede utviklingspotensial vurderes og det gis anbefalinger for strategisk bruk. Det belyses hvordan transformasjonen av Smelteverksområdet, som en generator for fremtidig byutvikling, vil kunne styrke byens posisjon regionalt, nasjonalt og kanskje også internasjonalt.

Det illustreres hvordan synergien mellom sentrum og smelteverksområdet best kan skapes og utnyttes, og det gis overordnede anbefalinger til hvordan forholdet kan styrkes både fysisk og mentalt. Den overordnede visjonen og strategien vil, sammen med de generelle anbefalingene og vurderingene i scenariene, gi et samlet grunnlag for utvikling av området.

Avsnitt 4 utfolder TEMA B: Utvikling og bruk av studieområdets fredete bygninger og konstruksjoner.

Her stilles forslag til bruk av den fredete bygningsmassen, nye bygninger samt sammenkoplinger av nytt og eksisterende bygg. Det skal vurderes hvordan den fredete bygningsmassen kan utvikles som bruks-, opplevelses- og

kunnskapsressurser. Arbeidet forutsetter fortolkning og vurdering av handlingsrommet i fredningsbestemmelsene.

Avsnitt 5 utfolder TEMA C: Fredningsobjektene tekniske tilstand.

Vurdering av de fredete bygningenes og konstruksjonenes tekniske tilstand, i det omfang og på det nivå som er nødvendig for å fastslå realisme og gjennomførbarhet i det som foreslås. Samtlige fredete bygninger og konstruksjoner gjennomgås på relevant nivå med tekniske rapporter fra A.L Høyer (2011) og Multiconsult (2008) som grunnlag.

Avsnitt 6, konklusjon

Rapporten samler opp på involvering- og kommunikasjonsprosessen og sikrer dermed at utviklingen forankres best mulig lokalt – både politisk og i befolkningen.

Forklaring av begreper som brukes i rapporten

Rapporten arbeider med forskjellige begreper som innledningsvis introduseres her:

- **Soner:** en måte å inndeile det store Smelteverksområdet i mindre og mere håndterlige enheter. Sonene navngis i forhold til et lokalt potensiale.
- **Funksjonsklynger:** knytter seg til soneinndelingen og byr på overordnet funksjonsfordeling til differensiering av området

Rådgivergruppen på byvandring/ synfaring i Odda i januar måned

Åpent kveldsmøte i Sentralbadet/ Litteraturhuset 7. maj 2014

- Scenario 0: rådgivergruppens benevnelse av innledende igangsettende tiltak som avsett for områdets utvikling og transformasjon
- Fyrtårn: særlige funksjoner som kan danne omdreiningspunkt for utviklingen av soner og funksjonsklynger
- Mental omdannelse: et mentalt aspekt av scenario 0, hvor synet på, meninger om og oppfatninger samt bruken av Smelteverksområdet, Odda by og regionen ønskes transformert i positiv retning.

1.2 OPPGAVEBESKRIVELSE

Mulighetsstudiet skal skape en ambisiøs, strategisk og konkret utviklingsstrategi for Odda Smelteverk og den omkringliggende by. Studiet skal sikre at utviklingen av Odda Smelteverk knyttes sammen med byens andre strategier og satsningsområder for å oppnå sammenheng og synergi. Mulighetsstudiet består av tre temaer: Tema A Byutviklingsperspektivet, tema B Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner og tema C De fredede objektenes tekniske tilstand. Temaene skal danne felles grunnlag for utviklingen av tre forskjellige scenarier. Scenariene skal belyse hvordan smelteverksområdet kan utvikles ut fra noen gitte premisser:

- Scenario 1: mulighetene for å utvikle et handlesenter i nordenden av Smelteverksområdet S1 og evt. i deler av cyanamiden.
- Scenario 2: mulighetene for å etablere et handlesenter i sørenden av Smelteverksområdet S1, vest for skalltaket.
- Scenario 3: mulighetene for utvikling av Smelteverksområdet S1 uten et konsentrert handlesenter.

Mulighetsstudiet kommer dermed til å resultere i, en strategisk plan som kan fungere som kunnskaps- og beslutningsgrunnlag både for utvikling av Smelteverket men også hele byens fremtidige utvikling.

Konkret vil mulighetsstudiet resultere i en programmering og et konkret konsept for innsatsområdet rundt Odda Smelteverk. Det utpekes funksjoner, katalysatorer og spesifikke områder og det gis anbefalinger til plassering av bygninger og byrom, funksjoner, skalaforhold og overganger, som kan sikre et attraktivt, levende og tilgjengelig område i sammenheng med den omkringliggende by.

Gjennom kartlegging og analyse, med relevante case-studier og vurdering av strategiske muligheter og aktuelle trender, skal utviklingsplanen for Odda Smelteverk understøtte utviklingen av hele byen for innbyggere, bedrifter og besøkende.

Rådgiverteamet har lang erfaring med å utvikle strategier og konsepter basert på et steds unike, lokale potensiale. Med andre ord det som skiller stedet fra andre steder og gjør det unikt. Derfor tar mulighetsstudiet utgangspunkt i en forståelse av Oddas spesifikke natur, både den fysiske, sosiale og immaterielle. Det betyr at det i analysen av smelteverket og byen har vært øye for kvaliteter, utfordringer og potensialer innenfor:

- Det fysiske: Områder, bygninger, forbindelser og gjenanvendelsespotensiale
- Det sosiale: Byliv, brukere, kultur, aktører, funksjoner
- Det usynlige: Stemninger, atmosfære, følelser og lokal identitet
- Som et grunnleggende premiss for mulighetsstudiet har vi arbeidet med å forstå Oddas størrelse, spesielle plassering og posisjon i regional sammenheng – og hvilke utfordringer og muligheter det gir byen.

1.3 PROSESSBESKRIVELSE

Til utarbeidelsen av mulighetsstudiet er det nedsatt en styregruppe og fire arbeidsgrupper, som har bidratt til utviklingen av scenariene. Arbeidsgruppene har innen mulighetsstudiets igangsettelse formulert hvilke mulige funksjoner de gjerne ser integrert i smelteverksområdet og gitt konkrete bud på nye funksjoner i de fredede bygningene.

1

Introduktion

Det har vært rådgivergruppens oppgave, å vurdere de foreslåtte funksjoner i forhold til et handlingsrom innenfor fredningen.

Styringsgruppa er:

Formannskapet, komitelederne, fylkesvaraordfører.

Arbeidsgruppe 1 (Cyanamiden) er:

Trygve Bolstad (leder), Gard Folkvord, Eivind Tokheim, Bernt Christian Mikkelsen (SNU), Jostein Eitrheim, Nina Kongtorp. Leder har hatt anledning til å supplere gruppa med ressurspersoner ved ønske. Morten Utne Pettersen (Odda Handelsstands Forening) var invitert til møte 2.

Arbeidsgruppe 2 (Ovn 3) er:

Terje Kollbotn (leder), Lars O. Seim, Kjell Einar Nilsen, Karstein Bremnes (SNU), Liv Eirill Evensen, Tor Henrik Mannsåker. Leder har hatt anledning til å supplere gruppa med ressurspersoner ved ønske. Halvor Johan Bådsvik og Hans Aabodsvik (tidligere smelteverksansatte) var invitert til møte 1. Til møte 2 ble Bådsvik, Åbodsvik og Randi Bårtvedt (NVIM) invitert.

Arbeidsgruppe 3 (Importkaia + Taubane) er:

Nils Petter Freim (leder), Knut Kvandal, Jostein Eitrheim, Liv Eirill Evensen, Thomas Stødle Rasmussen, Terje Nesse. Leder har hatt anledning til å supplere gruppa med ressurspersoner ved ønske.

Arbeidsgruppe 4 (Skalltaket) er:

Anne Marit Buer (leder), Linda Haugland Jondahl, Elisabeth Wesenlund Hauge, Karstein Bremnes (SNU), Rolf Bøen og Nina Kongtorp. Leder har hatt anledning til å supplere gruppa med ressurspersoner ved ønske. I møte 2 ble Randi Bårtvedt (NVIM) invitert.

Vår forståelse av byutvikling er, at forandring bør skje gjennom forankring. Derfor har prosessen vært tilrettelagt så både sentrale aktører i byen, og de fire eksisterende arbeidsgruppene har vært involvert. Dette for å forankre både analyser og anbefalinger lokalt blant en bred gruppe av interessenter, innbyggere og politikere. Endringene skal baseres på stedet og skal skje ved å involvere de lokale aktørene. Derfor legger vi opp til en bred analyseprosess, hvor strategisk analyse og involvering av interessegrupper kombineres med

analyse og forståelse av byrommenes spesielle karakterer, kvaliteter, utfordringer og potensialer.

Mulighetsstudiet skal deretter danne grunnlag for arbeidet med en ny reguleringsplan for området. Mulighetsstudiet inneholder en rekke tiltak, føringer og forslag til, hvordan utviklingen av byområdet kan igangsettes her og nå. Fremadrettet vil rådgivergruppen peke på viktigheten av fortsatt medvirkning av de involverte parter i prosessen.

En urban utvikling og transformasjonsprosess er overordnet sett kompleks og veldig sammensatt og består av mange lag og deler som veves sammen til noe unikt og spesielt.

I rådgiverteamets optikk danner noen overordnede forhold et godt grunnlag for en optimal prosess, som vi har ønsket å jobbe med i arbeidet med Odda smelteverk:

- Skap kunnskap om stedet og bruk denne kunnskapen til å skape stedet. Inviter forskjellige aktører til å bli kjent med området og bygg opp kunnskap om stedet sammen, over tid. Det er viktig at det ikke bare er transformasjonsprosessen som påvirker stedet, men at stedet også påvirker transformasjonsprosessen.
- Skap en sterk fortelling: Et godt prosjekt inneholder alltid en historie som oppsummerer alle delelementene i én overordnet idé.

Arbeidsgruppene i arbeid med Rådgivergruppen

Desember 2013: Innledende møte med RA og Norconsult i København hos GPA og DARV bl.a. med besøk på relevante prosjekter: Diesel House, Renoverte lokomotivverkstedshall til messe og utstillingsformål, Omvisning på Carlsberg med fokus på igangsettende tiltak i de fredede bygningene samt midlertidige byrom.

Januar 2014: Oppstartsmøte mulighetsstudie. Intervjuer med representanter fra reise- og kulturliv, Odda Kommune, Smelteverkets Nærings Utvalg samt øvrige relevante interessenter. Byvandring med ca 50 inviterte deltagere fra styre- og arbeidsgrupper. Artikkel i Hardanger Folkeblad

April 2014: 1. arbeidsmøte med styregruppe og arbeidsgrupper. Presentasjon av regions- og byanalyse samt foreløpig visjon. Oppfølgende intervjuer med interessenter samt Ordførerne fra nabokommuner. Artikkel i Hardanger Folkeblad

*Maj 2014: 2. arbeidsmøte med styregruppe og arbeidsgrupper – diskusjon av foreløpige visjon og scenarier
7. maj 2014: Åpent folkemøte i Litteraturhuset/ Sentralbadet med ca 80 deltagere fra byen. Odda Kommune er vært og bestiller rådgivergruppen til å fortelle om deres foreløpige arbeid. Oppfølgende intervju med representanter fra ungdomsmiljøet i Odda.*

Juni 2014, 26/6: mulighetsstudiet avleveres. Presenteres for styre- og arbeidsgrupper på kombinert møte, deretter for offentligheten med innlagt byvandring.

Siste møte 26/6 2014 hvor rådgivergruppen overrekker en arbeidsmodell til Odda Kommune. Modellen skal brukes som arbeidsverktøy i forbindelse med utvikling av området. Modellen utstilles i Rådhusets Kinoføaje.

Siste møte 26/6 2014. Riksantikvaren evaluerer prosjektførløp for Rådgivergruppe, Arbeids- og Styregrupper. Bak tilhørerne ses Rådgivergruppens fire scenarier 0-3, som har vært utviklet og diskutert med Styre- og Arbeidsgrupper underveis i prosessen.

Rådgivergruppens forløp med mulighetsstudiet

Byvandring 26/6 hvor rådgivergruppen og Odda Kommune innvier et av de første begynnende tiltak i området - en oppgradering av et rekreativt stiferløp langs Opo-elven

- Skap relevans og eierskap: Ta utgangspunkt i det eksisterende – i stedets fysiske rammer og de menneskene som har innflytelse på, og skal bruke stedet.
- Administrer transformasjonen: Gjør opp med ideen om én masterplan og jobb mer prosessorientert og fleksibelt. Planleggerens oppgave blir i større grad å styre prosessen og koordinere aktørene, enn å skape en ferdig masterplan.
- Skap åpne, brukbare og inkluderende rom: Skap et nettverk av offentlige byrom som klarer å tiltrekke seg folk som kan innta rommene og gjøre dem til sine.
- Fremme det flyktige og tiden: Bruk og form området over tid, så et nytt forhold til stedet utvikles. Når et sted har fått tid til å 'sette seg' oppstår et annet forhold til stedet og det dannes en annen og mere stedsspesifikk estetikk enn hvis stedet utvikles ferdig i én operasjon.

1.4 METODEBESKRIVELSE

En grundig lokalkunnskap kombinert med erfaring fra referanseprosjekter og casestudier har dannet grunnlaget for analysen av regionen, byen og Smelteverksområdet. De tre scenariene er utviklet med hjelp av fire spor, som sammen gir et godt helhetsperspektiv over utviklingsmulighetene i Odda. De fire sporene har dannet grunnlag for å utvikle og kvalifisere de tre ønskede scenariene.

Spor 1. Rammebetingelser

Gjennomgående kartlegging og analysering av de overordnede rammebetingelsene for prosjektet, herunder gjennomgang av kommunens pågående prosjekter og visjoner for området, overordnet politikk innen bosetting, næringsliv, turismeplanlegging og andre relevante tiltak.

- Regional kartlegging og analyse, som beskriver Odda Smelteverk i en lokal og regional sammenheng, med et fokusområde som strategisk katalysator for branding, forretnings- og reiselivsutvikling.

- Presentasjon av Smelteverkets rolle i forhold til pågående utviklingsprosjekter og visjoner for kommunen. Herunder utfordringer og potensialer.

Spor 2. Kartlegging og analyser

Gjennomgående kartlegging og analyse av smelteverket fra forskjellige vinkler, med fokus på både de fysiske og mentale aspektene av området og byen samt de enkelte bygningsstrukturer. Smelteverkets indre organisering og forholdet til byen omkring belyses. Resultatet vil være et strategisk utgangspunkt for kvalifisering av de tre scenariene.

- Kartlegging av de eksisterende bygningene med fokus på vurdering av deres samlede utviklingspotensiale.
- Beskrivelse og analyse av smelteverkets byrom, helheten i anlegget og forholdet til byrommene rundt, samt smelteverket som en del av Oddas samlede urbane landskap.
- Kartlegging av smelteverkets immaterielle industrielle kulturarv, stedets stemningsskapende kvaliteter og opplevelsesmessige verdier.
- Kartlegging av de enkelte bygningene med fokus på vurdering av deres utviklingspotensial.

Spor 3. Inspirasjon og casestudie

Undersøkelse av relevant kunnskap og erfaringer fra lignende prosjekter hvor industri- og den bygde kulturarven har fungert som katalysator for byutviklingen studeres. Vi har undersøkt både permanente og midlertidige gjenbruk av bygninger, som er relevante for Odda Smelteverk. Her er i tillegg trukket både på egne erfaringer og på gode og relevante eksempler fra inn- og utland.

- Casestudier av inspirasjonscases fra Norge og utlandet. Studier og innsamling av kunnskap både om permanente gjenbruksprosjekter i inn- og utland og om midlertidig gjenbruk og mentale transformasjonprosjekter.

Spor 4. Medvirkning

I arbeidet med mulighetsstudiet har vi involvert relevante aktører og interessenter i prosessen for

å avdekke den lokale forståelsen av stedet og byens identitet, samt hvilke lokale behov og ønsker det er for utviklingen av smelteverksområdet. Involvering av byens aktører har således vært en viktig del av prosjektets analyse, og dermed bygger prosjektet videre på den inndragelse, som er gjort forut for mulighetsstudiene, og de initiativer, som har vært gjennomført. Samtidig har inndragelsen bidratt med viten og nyansering, som har vært essensiell for prosjektets utvikling.

Endelig har inndragelsen skapt grobunn for en forankring av prosjektet, og den videre prosess frem mot Smelteverkets omdannelse og inndragelse i byen Odda, og prosessen tar dermed naturlig utgangspunkt i de etablerte styre- og arbeidsgruppene. Gjennom forskjellige aktiviteter har vi fått viten, ønsker og behov kartlagt, og både interessenter og arbeidsgruppen har gitt gode innspill til utvikling av visjon, funksjons-klynger og midlertidige tiltak.

Inndragelsen fordeler seg på

- 1) intervju med særlige interessenter og aktører innenfor regionen, næringsliv og myndighetene,
 - 2) de etablerte arbeidsgruppene og
 - 3) innbyggeråpne aktiviteter.
- (se slide 6. bilag 1).

- Kartlegging av den lokale forståelsen av stedets og byens identitet og historie.
- Kartlegging av lokale behov og ønsker for utviklingen av smelteverket og byen.

Januar 2014, introduksjon om Stedsans for Styre- og Arbeidsgruppene
Inden synfaring/ byvandring på Smelteverksområdet, Sentralbadet.

Særlig viktig for analysen er de innledende intervjuene med byens aktører og interessenter. Det er foretatt intervju med følgende representanter for utvikling av området:

Jostein Eitrheim, teknisk sjef Odda kommune
Tor Henrik Månnsåker, bygg og eiendomssjef Odda kommune

Reidun Thorsen, Smelt Kafé

John Opdal, ordfører i Odda kommune,
Ingrid Guddal, rådmann Odda kommune

Ordfører i Ullensvang herad, Solfrid Borge

Ordfører i Jondal kommune, Jon Larsgard

Ordfører i Kvinnherad kommune, Synnøve
Solbakken

Else Marie Sandal, konst. kultursjef og biblioteksjef
i Odda Kommune

Jan Helge Oppedal, turistsjef i Odda kommune

Anne Gravdal, salg og formidling - Norsk Vasskraft
og Industristadmuseum (NVIM)

Anna Bjørkevoll, Odda camping / Hardanger
Opplevelse

Mette Haraldsen, konstituert direktør NVIM

Siri Jordal, avdelingsleder dokumentasjon NVIM
og prosjektleder for Senter for Industriarkiv
(SINDARK,)

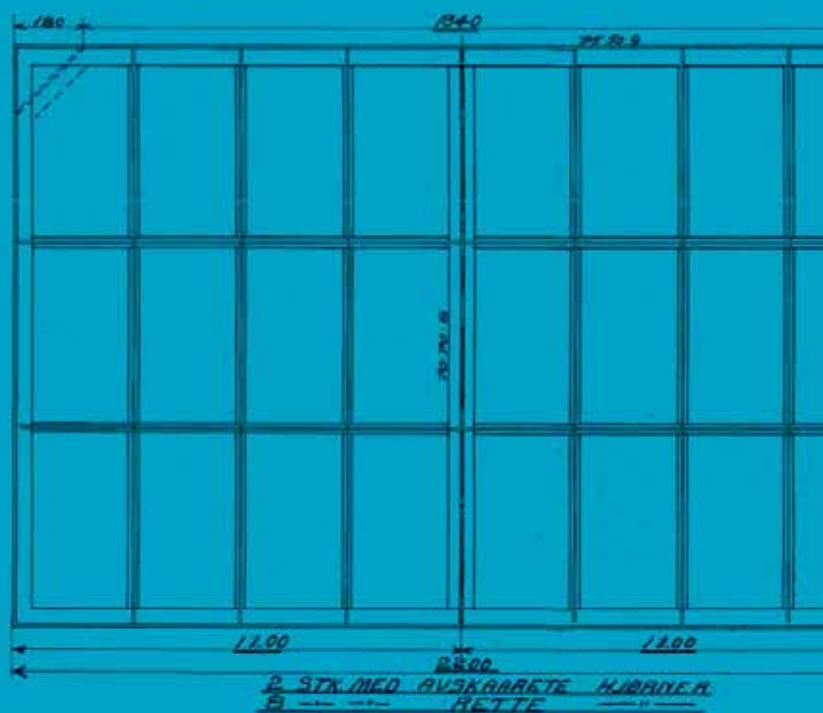
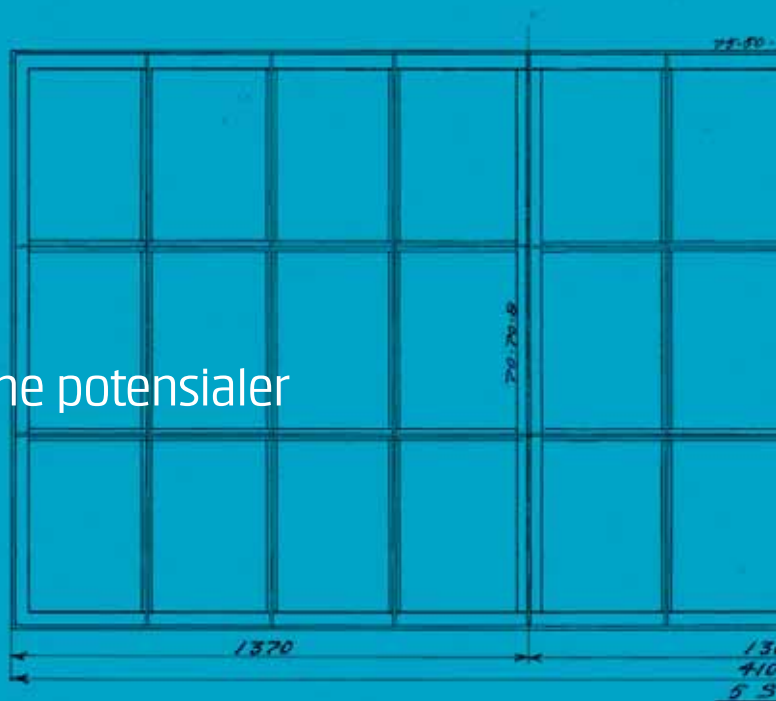
Karstein Bremnes, daglig leder Smelteverkstomta
Næringsutvikling(SNU)

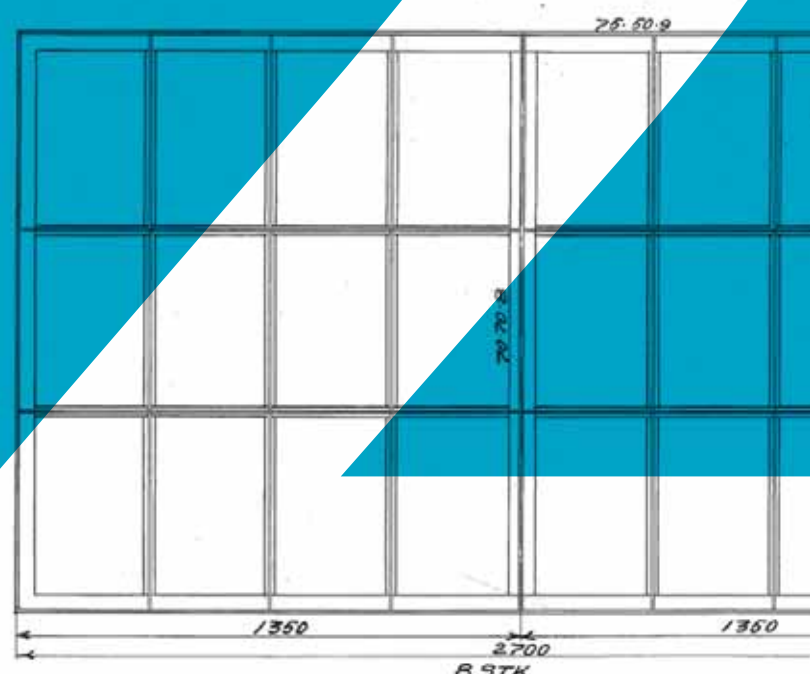
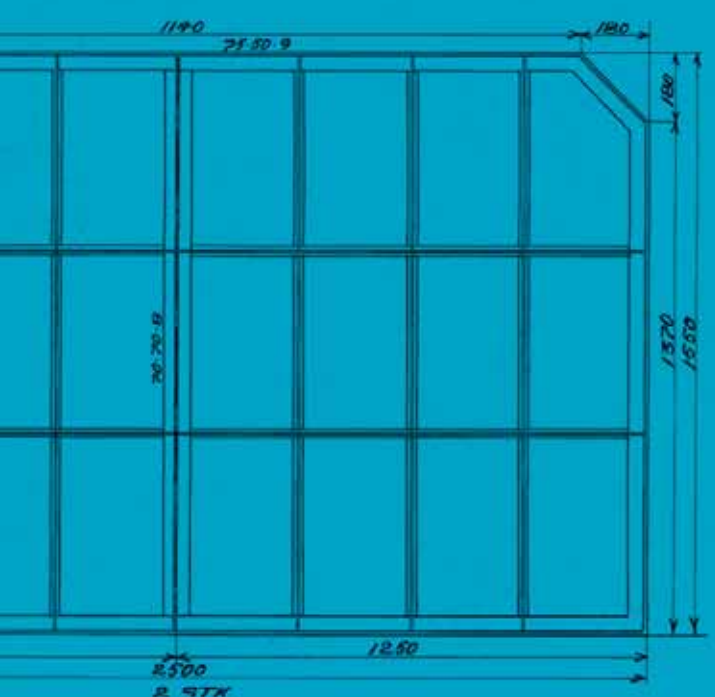
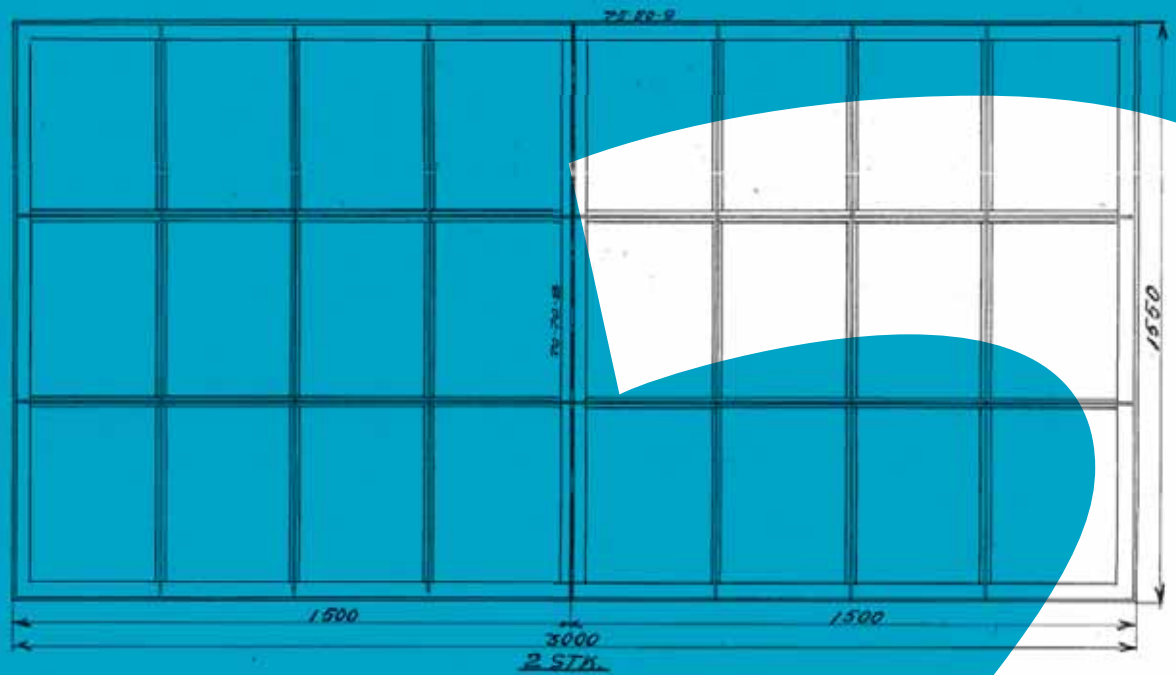
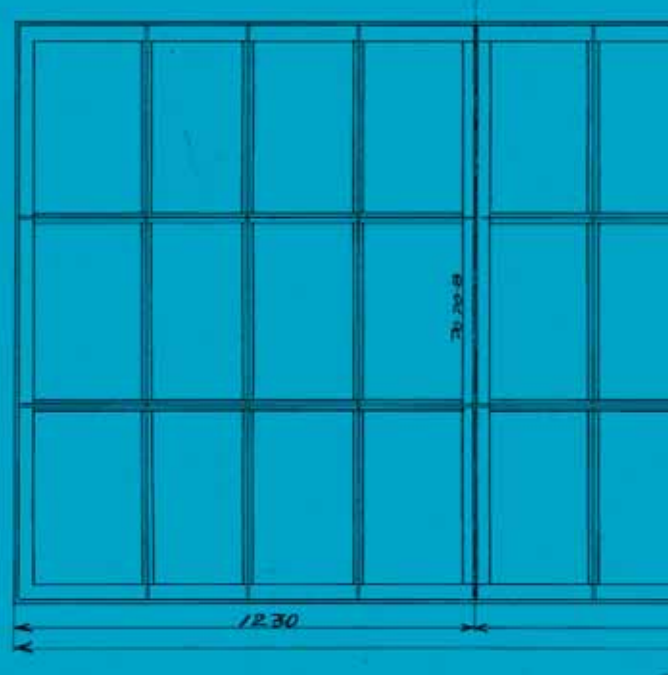
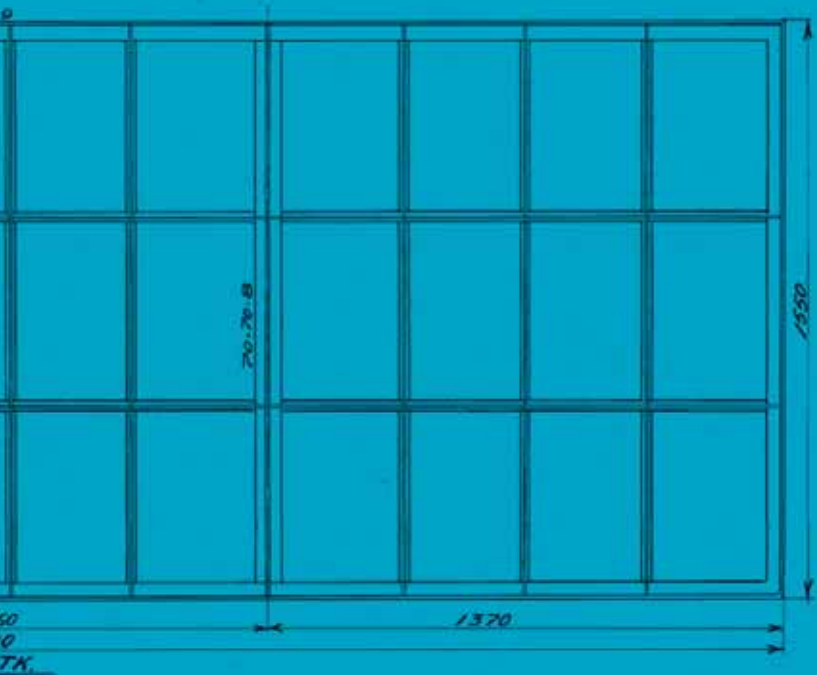
David Aasen Sandved, Seksjon for kulturminnevern
og museum i Hordaland Fylkeskommune
Synne Førsumd. leder samt representanter
for Odda Ungdomsråd

7/5 2014, Presentasjon for Styregruppe, Kommunestyresalen

Visjon og stedsbundne potensialer

2

Visjon og stedsbundne potensialer

2.1 UTVIKLINGSPRINSIPPER

Et grunnleggende premiss for Rådgivningsgruppens tilgang til utviklingen av Smelteverket i Odda, har vært en helhetstenkning, som henger sammen med filosofien om Stedsans, hvor man oppbygger en forståelse om et sted ved å undersøke både fysiske, sosiale og immaterielle aspekter av stedet. For å kunne utvikle en samlet strategi for Smelteverket, som samtidig kan brukes som katalysator for utvikling av Odda by, har vår analyse vært understøttet av to arbeidsprinsipper.

1. By + Smelteverk

Man kan ikke utvikle Smelteverket uten å se på utviklingspotensialene i byen som samlet helhet. Dette for å oppnå en forståelse for hvordan Smelteverket best mulig brukes som generator for byens utvikling som helhet.

2. De tre B'ene

Vi har i prosjektet hatt øye for tre gjennomgående målgrupper:

- Borgere (innbyggere og brukere)
- Besøkende (turister)
- Bedrifter (utvikling av området til næringsfunksjoner og handel)

2.2. VISJON OG SUKSESSKRITERIER

Visjon:

Odda by skal være en viktig kulturell og opplevelsesmessig portal i regionen med sin spesielle urbane kvalitet, sine regionale funksjoner, sin konsentrasjon av industriviten og- kompetanse. Med andre ord skal byen være porten til nærområdets store attraksjoner.

Odda Smelteverk skal være en naturlig og integrert del av byens rom og byens liv, og et levende symbol på byens historie og identitet. Smelteverket skal forene Oddas flotte majestetiske natur med industrihistorie, og være et samlingspunkt for kulturelle, sosiale og kommersielle interesser til glede for lokale borgere og besøkende.

For at visjonen skal lykkes, er det viktig at følgende suksesskriterier oppfylles:

- At Smelteverket er integrert som en del av byens rom
- At området har en klar rammesetting og er orkestrert så det tilgodeser de forskjellige eierenes behov og ønsker
- At Smelteverket er åpnet opp for borgere og besøkene – også uten for funksjonenes åpningstid
- At byens borgere har tatt eierskap til området og inndras som utviklere
- At byrom og mellomrom fremstår som et opplevelsesmessig samlet hele
- At Odda er profilert sterkt på kultur og viten.
- At Oddas kulturhistoriske lag [kulturarv + natur] er formidlet og sammenhengende
- At Oddas status som regionsenter er kommet smelteverket til gode
- At det tas eierskap for utviklingen av området

Visjonen og suksesskriteriene er blitt skapt på bakgrunn av analyser og involveringprosessen hvor både innbyggere, næringsliv og aktører på Smelteverket er blitt hørt. Hensikten er å belyse hvordan transformasjonen av smelteverksområdet kan brukes som en generator for byutvikling og som en katalysator til å styrke byens posisjon regionalt, nasjonalt og kanskje enda internasjonalt.

2.3 ANALYSENS HOVEDPOENGER

Megatendenser

Tre overordnede megatendenser er relevante for utviklingen av Odda som by og for Smelteverket:

1. Provinsbyenes utvikling
2. Turismemarkedets utvikling
3. Betydningen av en UNESCO-nominering, den såkalte UNESCO-effekt.

a. Provinsbyenes utvikling

I takt med globaliseringen og den stigende urbanisering, hvor flere og flere mennesker flytter mot større byer, utfordres provinsbyene på europeisk plan. Provinsbyene mister økonomiske, sosiale og kulturelle ressurser. For den enkelte provinsby betyr det, at hvor bylivet tidligere var sentrert rundt handel, og hvor de viktigste arbeidsplassene i byen var (industri)virksomheter, har byene gjennomgått en utvikling. I dag er handelslivet mange steder stagnert, og industrien ikke lengre den primære arbeidskraftressursen, og

den tidligere veksten i nærområdet er avløst av en pendlerkultur og en nedgang i befolkningstallet. Det betyr at provinsbyenes premisser er grunnleggende endret strukturelt og sosialt, og man møtes i dag i langt høyere grad rundt andre ting enn tidligere.

Dette leder til følgende anbefalinger:

- Det skal tenkes på byliv fremfor vekst.
- Byens kulturarv skal brukes strategisk.
- Byopplevelsen skal være helhetsorientert og byrommene mangfoldige.
- Det skal satses på kvalitet og fortetting av rom og funksjoner
- Man skal tenke multifunksjonelt og planlegge til forskjellige målgrupper
- Innbyggerne skal brukes som ressurs

b. Turismemarkedets utvikling

I følge FN's turismeorganisasjon UNWTO forventes det en stigning i turismen i Europa på 3 % årlig over de neste ti år. Når det gjelder valg av reise- og feriemål, har turistene et stort utvalg av verdensomspennende destinasjoner å velge mellom. Det forventes, at dette utvalget blir større de kommende år, og at den internasjonale turismekonkurransen fortsatt vil intensiveres. Turistene kan av samme årsak tillate seg å bli stadig mere kresne og kvalitetsbevisste. De krever "value for money". Denne utviklingen betyr, at man i planlegging og utvikling av nye turismetilbud skal ha stort fokus på de målgruppene, som man ønsker å tiltrekke. Strategisk sett er det en stor forskjell på, om en kommune ønsker å være et tiltrekkelig reisemål for barnefamilier i høysesongen eller for voksne (50+) hele året rundt.

På bakgrunn av denne forventning til turismemarkedets utvikling, bør det tenkes i følgende strategiske innsatser:

- Det skal tenkes unike "reasons to go"
- Tenk i flere målgrupper
- Fokus på destinasjoner, verdikjeder og kobling til opplevelser.
- Det skal satses på autentiske ferier.
- Turisten skal engasjeres (å se, å gjøre og å forstå)
- Nye samarbeider mellom turismeaktørene (Utvikling av DMO – Destinasjon Management Organisasjon)
- Vertskapet skal oppdateres og heves

c. UNESCO-effekten

Formålet med UNESCO's verdensarvsliste er først og fremst bevaring. Utover det skaper opptaket en lokal stolthet og en identitet. Det betyr, at turisme ikke er det egentlige målet med opptaket på listen, og at den økonomiske gevinst av samme grunn er usikker. En omfattende undersøkelse av World Heritage Sites i 2009 viste, at det med UNESCO betegnelsen ikke automatisk fulgte flere besøkende eller anden økonomisk vekst. Uten ytterligere tiltak er stigningen i besøkstallet i verste fall 0 % og i beste fall 3 %. Derfor er et opptak på UNESCOs liste nødt til å bli fulgt opp med tiltak og samarbeid i hele lokalsamfunnet, hvis man vil ha maksimalt utbytte av opptaket på verdensarvslisten.

På bakgrunn av tidligere analyser vurderes UNESCO-effekten å ville kunne bety følgende for Odda Smelteverk:

En stigning i besøkstallet på 20 % for lokale gjester (opp til 30 minutters kjøring).

En stigning i besøkstallet på 5 % for regionale gjester (mellom 30 og 120 minutters kjøring).

En stigning i besøkstallet på 5 % for innenlandske turister.

En stigning i antallet av utenlandske besøkende på 20 % for utenlandske besøkende.

På den bakgrunn bør følgende anvisninger tas i betraktning:

- Bruk den lokale stolthet som igangsetter
- Sett ytterligere tiltak i verk, som kan støtte opp om fredningen med utgangspunkt i de stedbundne potensialer
- Vær realistisk!

Taubanen, Skalltaket, SINDARK og Smia

2 Visjon og stedsbundne potensialer

2.4 STEDBUNDNE POTENSIALER

Plassering

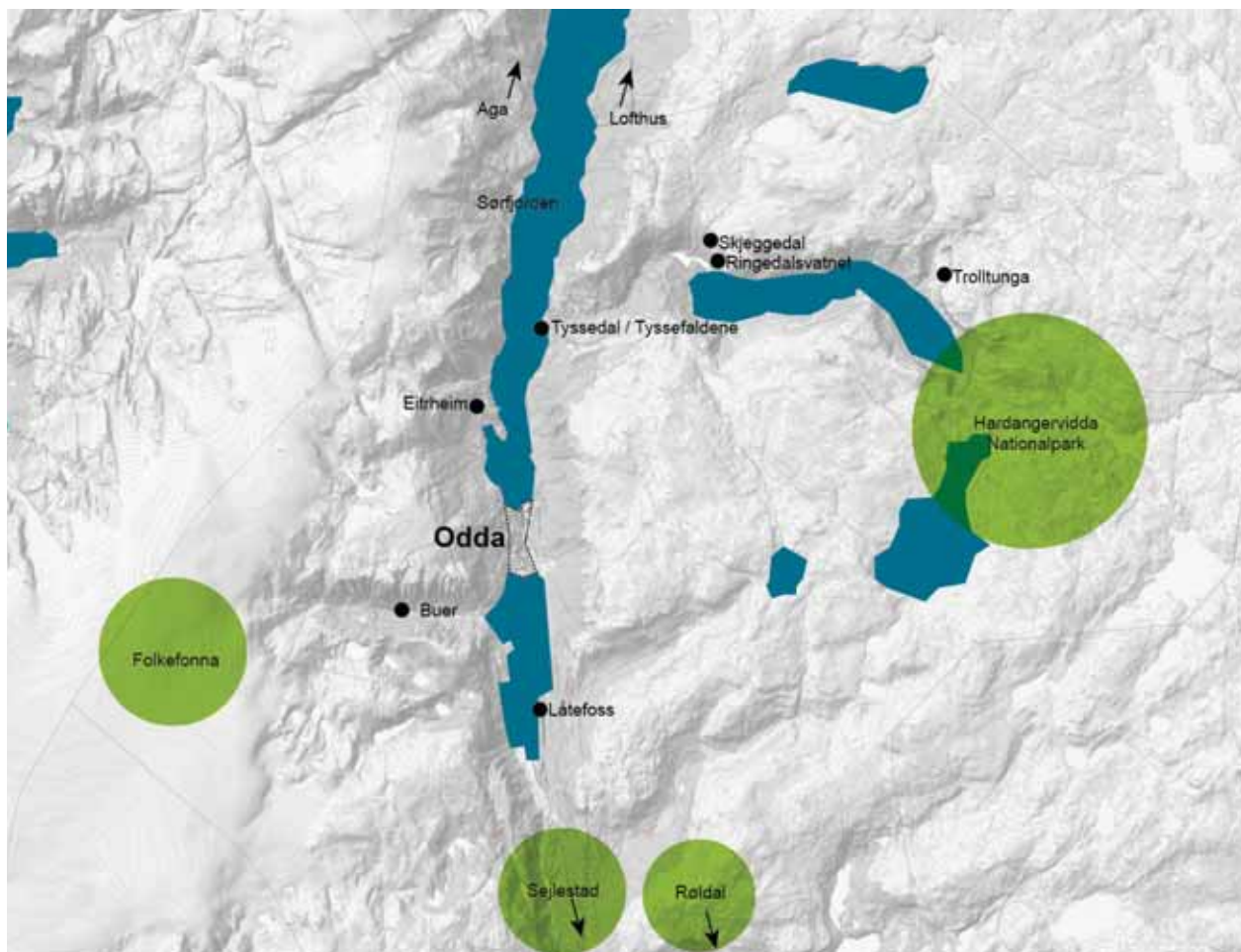
Odda ligger naturskjønt ved bre og fjord. Området er tynt befolket og i de nærmeste byene Kinsarvik, Jondal og Rosendal er det bare mellom 500-1000 beboere, mens hvis man kjører en noe lengre tur når man Voss eller Bergen. Innen for en halvtime kan man fra Odda kjøre til 10-15 naturskjønne områder eller attraksjoner med Trolltunga som en av de mest kjente og besøkte. Nærheten til det naturskjønne er en helt spesiell styrke for Odda, men den er i dag ikke utnyttet i spesiell høy grad.

Fruktdyrking har alltid vært en viktig del av regionens liv. Helt siden 1300-tallet, hvor britiske munkene begynte å dyrke frukt i området, på grunn av klimaet og naturgrunnet i Hardanger

som er spesielt bra egnet til fruktdyrking. Fruktproduksjon er fortsatt en viktig bedrift i Hordaland, og 40 % av fruktproduksjonen i Norge kommer herfra. Fruktdyrkingsmiljøet er sterkt og tiltrekker investeringer til oppgradering, og har sitt utgangspunkt i BioForsk Øst Ullensvang, med kontorer i Lofthus, en halvtimes kjøring fra Odda. Denne sterke regionale identiteten spiller ikke en særlig stor rolle i dag, men det er identitets- og brandingmessig potensiale i å fremheve og utnytte dette.

Odda og regionens turisme før og nå

Før industriens fremvekst i starten av det 20. århundre, var Odda et yndet turistmål for eliten, som kom hit med sjøveien. Med Odda som utgangspunkt og base, utforsket man den flotte naturen, hvor man nøt frisk luft og ro.

Oddas turistattraksjoner i regionen

Denne form for turisme finnes ikke mer, og i dag er spesielt bobilsturismen i vekst. Den største attraksjonen i området er utvilsomt Trolltunga, som tiltrekker 20.000 turister om året. Man kan snakke om en desidert Trolltunga-effekt som har truffet området de seneste år, hvor mange av de besøkende på Trolltunga må kjøre igjennom Odda for at komme ut til klippen. Tross mange attraksjoner tett på Odda, er det ingen overordnet koordinering eller samarbeide mellom turismeaktører. Odda fremstår ikke som en samlet turistdestinasjon i dag, og det ligger et stort potensiale i å utvikle spesielt denne del av byens vekstpotensiale.

Oddas industri den gang og nå

Industrien, og spesielt Odda Smelteverk er helt essensiell for byens historie og identitet. Med anleggelsen av Odda Smelteverk rullet den andre industrialiseringsbølgen inn over Norge. Industrien betyr fortsatt mye for sysselsettingen i Odda, men Smelteverkets konkurs i 2003 er symptomatisk for tendensen til utflytning av industri pga. endret etterspørsel og vestens høye lønnsnivå. Tilbake står noen enormt store – og flotte – industristrukturer, som man i 10 år har forsøkt å finne ut hva skal brukes til.

Odda er fortsatt et særdeles levende industrisamfunn og innehar en bærekraftig industri og et tidssvarende og aktivt næringsliv. Dette gjelder spesielt elektrokjemisk- (Boliden Odda) og elektrometallurgisk prosessindustri (Tizir), samt subseaindustri (NLI) og kompetanse på den historiske forutsetningen for industrien (vannkraftproduksjon), men også kompetanse på bevaring, dokumentasjon og formidling av vannkraft- og industrihistorie (Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum (NVIM) og Senter for Industriarkiv (SINDARK) både i lokal og nasjonal kontekst.

At stedet har en stor, operativ og høyst levende industrikompetanse innen samme industrigren som det avviklede Odda Smelteverk, er i denne sammenheng med fremtidig utvikling av Smelteverket, en stor kvalitet i seg selv og et stedsmessig pre for å lykkes med å forene industrielt kulturminnevern med nyskaping og utvikling i den skala som Smelteverkstomta representerer for vern, formidling og nyskaping.

Industrien har etterlatt karakteristiske strukturer og noen av byens mest ikoniske byggverker, som i stor grad er med til å definere Odda bys struktur og fysikk. Utover de fysiske avtrykk industrien har avsatt i byen, har det også tilført Odda en særlig viten om industrikultur, som i dag utnyttes til en viss grad, men som med stor fordel kan utvikles ytterligere og brukes strategisk i utviklingen av byen og Smelteverket.

Byen og dens urbane kvaliteter

Odda by henger ufravikelig sammen med Smelteverket – fysisk og mentalt. Nærheten mellom bysentrum og Smelteverket er unik, og blant annet derfor er det et spesielt urbant potensiale i å utvikle Smelteverket. Bysentrum karakteriseres i stor grad av fine trehus, og som noe spesielt for byens størrelse finnes det en reell handels- og gågate, som er med til å tilføre byen en spesielt urbant preg. Byens handels- og næringsliv er inne i en fornuftig utvikling, med vekst i bedrifter og potensialer for næring.

I selve byen bor omkring 5000 av kommunens ca. 7.000 innbyggere. Byen har gjennom de seneste tiår opplevd befolkningsnedgang, og samtidig er befolkningen blitt eldre.

Man har også et dynamisk kulturliv i byen, spesielt rundt litteratur. Med en Litteraturfestival og andre aktiviteter i og rundt Litteraturhuset, er Odda førende på litteraturfronten og er nasjonalt anerkjent spesielt på grunn av litteraturfestivalen og de mange forfattere som er bysbarn. Også når det gjelder viten om industrikultur og –arv er Odda førende, blant annet pga. SINDARK og Smedjen.

Det er positive utviklinger både i nærings- og kulturlivet å bygge videre på. Aktive innbyggere og ildsjeler skal aktiveres og de urbane kvalitetene i bygningsmassen skal understøttes.

2 Visjon og stedsbundne potensialer

Oddas styrker og svakheter

Analysen ovenfor fører til en identifisering av følgende styrker og svakheter for Odda:

STYRKER	SVAKHEDER
<u>Region</u> <ul style="list-style-type: none"> • Store attraksjoner i nærområdet • Sterk identitet i frukt dyrking • Geografisk sentral plassering 	<u>Region</u> <ul style="list-style-type: none"> • Odda kan ikke konkurrere med de store attraksjonene • Utnytter ikke regionens identitet • Gjør ikke bruk av sin geografiske plassering
<u>By</u> <ul style="list-style-type: none"> • Naturskjønn plassering • Bymiljø og handelsliv • Arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter • Kultur og viten i smelteverket og by 	<u>By</u> <ul style="list-style-type: none"> • Ingen klar profil, som adskiller Odda fra andre destinasjoner • Liten befolkning i regionen • Få "reasons to go" og "reasons to stay" • Det funksjonstømte smelteverket
<u>Smelteverk</u> <ul style="list-style-type: none"> • Potensiell igangsetter for utvikling av Odda som helhet. • Unik og ikonisk bygningsmasse. • Plassering tett ved eksisterende bysentrum. • Stedet er en viktig del av byens identitet. 	<u>Smelteverk</u> <ul style="list-style-type: none"> • Størrelsen på området vil bety langvarig transformasjon. • Resurskrevende å transformere de fredede bygningene = vanskelig å lage økonomisk bæredyktig utvikling. • Kompliserte eierforhold og motstridene interesser i området. • Uklare rammebetingelser.

Skjema med relevante styrker og svakheter i forbindelse med Odda Smelteverks utvikling

Fem stedbundne potensialer

Visjonen og suksesskriteriene er underbygget av fem stedbundne potensialer:

Den sentrale geografiske plassering til områdets mange attraksjoner

- Utnytt posisjonen som regionsenter og ta vertskapet på seg i forhold til nabobyene
- Se Odda som basecamp og portal for de store og små attraksjoner i nærområdet (det er maks. 30 min kjøring fra 10-15 attraksjoner til Odda)
- Styrk infrastrukturen både fysisk som mentalt (eks. formidling og branding)
- Tenk "reasons-to-go" (attraksjoner og opplevelser)– og deretter "reasons-to-stay" (opphold, overnatting og service).

Det spesielle urbane miljø i Odda by

- Anerkjenn og forstå det urbane miljø som en unik kvalitet ved Odda
- Ta utgangspunkt i miljøets uttrykk, skala og arkitektur, og styrk, utvid og nytenk det
- Se Odda by som nabobyenes urbane sentrum (byopplevelse og byliv).

Den historiske sammenfletting mellom industri og natur

- Anerkjenn den historiske kløft mellom landbruk og industri og gjør den til Oddas historie
- Trekk regionens sterke fruktplantasje-identitet med inn i Oddas selvfortelling

Kultur og viten

- Odda som litteraturby er et sterkt kulturelt brand og attraksjon, som bør utnyttes og styrkes
- Litteratur – kultur – viten: Se Odda som en by, hvor man kan forstå historien, regionen og seg selv i den større fortellingen
- Industriviten brukes som avsett til en regional – og senere – nasjonal profilering

Innbyggere og ildsjeler

- Sett fokus på den historiske kampånd og det lokale handlemot
- Innbyggerne er deltagere i byens utvikling, og gir byen liv og identitet
- Innbyggerne kan og vil!

2.5 GJENANVENDELSESSTRATEGI

Strategi for ny anvendelse av eksisterende bygninger og strukturer.

Gjenanvendelsesstrategien tar utgangspunkt i de eksisterende bygninger og strukturer på Smelteverket, og hvordan de kan være strukturerende og igangsettende for transformasjonen av Smelteverket. Bygningene på Smelteverket – både de fredede, bevaringsverdige og en rekke andre bygninger på området, besitter et spesielt potensiale i forhold til utviklingen av området – både fysisk og funksjonelt.

På de følgende sider utfoldes en strategi for hvordan bygninger og strukturer på Smelteverket strategisk kan brukes som generator for utviklingen av området – både for hvordan man ved hjelp av programmering av enkeltstående bygninger, og for hvordan den byggede strukturen som helhet og rommene imellom, kan brukes som igangsetter for den fremtidige utvikling.

Gjenanvendelsesstrategien utfolder visjonen og tar utgangspunkt i de stedbundne potensialer, og på bakgrunn av det pekes det på, hvordan de enkelte bygningene kan programmeres, så de blir attraksjoner som er omdreiningspunktet for byen og Smelteverket. Odda og Smelteverket skal profileres av attraksjoner som både har lokal, regional, nasjonal og selv internasjonal rekkevidde, og de fredede bygningene og strukturene er sentrale for utviklingen av stedets attraksjoner.

Rammebetingelser og utgangspunkt for utvikling
Det er ti år siden Smelteverket stengte og ble funksjonstømt, og utviklingen etter det har satt sitt preg på området. En del store og markante bygninger på området er revet ned, bl.a. Ovn1, Ovn2 og en av silobygningene ved Cyanamiden.

Dette har fysisk og visuelt endret området markant. Rent byutviklingsmessig har det ikke gått så raskt, og forutsetningene for utviklingen er endret flere ganger i løpet av de ti år som har gått, særlig etter fredningen i 2012 av de bygningene og konstruksjonene som viser hovedtrekkene av produksjonslinjen. Dette har endret de rammebetingelsene som i dag er grunnlaget for utviklingen av Smelteverket, og en rekke forhold har gjort utviklingen komplisert, bl.a.

Uklare rammeforhold = vanskelig å tiltrekke investorer/få investorer til å utvikle

- Kompliserte eierforhold
- Forskjellige eiere har motstridene interesser i området
- Ingen prosjektleder for samlet utvikling på Smelteverket
- [Det kan være] motstridene verdier mellom fredning og kommersiell utvikling
- Det finnes ikke en felles og samlet utviklingsstrategi for Smelteverket
- Det er økonomisk ressurskrevende å renovere de fredede bygningene

På tross av de kompliserte utviklings- og rammeforhold, er det de seneste år skjedd flere ting på smelteverksområdet, som har vært positive og igangsettende for den fysiske og mentale transformasjon av området.

- Det foregår en eksisterende [ad hoc] utvikling.
- Tiltak som for eksempel Litteraturhuset, Lindehuset og Smelt kafé samt arrangementer og eventer på området har skapt spesielt lokal 'reason-to-go'.
- Bygnings- og byromsrenovering er så smått ved å klargjøre deler av området til bruk.

Gjenanvendelsesstrategiens fire anbefalinger:

Gjenanvendelsesstrategien kommer med en utpeking av, hvordan man på forskjellig vis kan arbeide med en rekke forskjellige grep som utfolder visjonen. Overordnet anbefales det at det skjer ved å arbeide med fire forskjellige begreper:

- Arbeid med soner, som differensierer hvordan man utvikler forskjelligartet på forskjellige områder av Smelteverket.
- Arbeid med funksjonsklynger, som styrker synergien mellom forskjellige funksjoner, som tar utgangspunkt i stedbundne kvaliteter og potensialer.
- Arbeid med fyrtårn, som blir områdets og byens nye attraksjoner, og som tiltrekker både innbyggere og besøkende.
- Arbeid med åpningstrekk, som gjør området attraktivt og tilgjengelig – både fysisk og mentalt.

2

Visjon og stedsbundne potensialer

Anbefaling 1: Arbeid i soner

Det anbefales å arbeide med en soneinndeling av Smelteverket. Dette gjøres først og fremst for å styrke integrasjonen mellom Smelteverket og den omkringliggende kontekst, og utover det kan sonenes plassering brukes strategisk. Ved å arbeide med forskjellige utviklingssoner, kan man ta utgangspunkt i – og styrke – de forskjellige soners romlige kvaliteter og potensialer, og det skapes en forskjelligartet utvikling og opplevelse i forskjellige soner på området. Dessuten er det mulig å utvikle sonene i forskjellige tempo, noe som kan forenkle det omfattende utviklingsarbeidet av området som helhet og man kan ta det i mindre biter.

Smelteverket kan overordnet inndeles i 4 soner, som henvender seg til forskjellige deler av konteksten, og har forskjellig utviklingspotensiale:

Sone 1 'REGION'

Den regionale kontekst - oppkoblingen til den nye Riksvei 13, hvor man møter byen.
Rom for plasskrevende nye funksjoner

Sone 2 'BY'

Fysisk og mental nærhet til det urbane sentrum
Bygningsmessig tetthet og bymessig skala
Begrenset rom for plasskrevende funksjoner

Sone 3 'FJELL'

Rommet åpner seg mot fjellet og vender ryggen mot byen og Smelteverket
Rom for plasskrevende nye funksjoner

Sone 4 'FJORD'

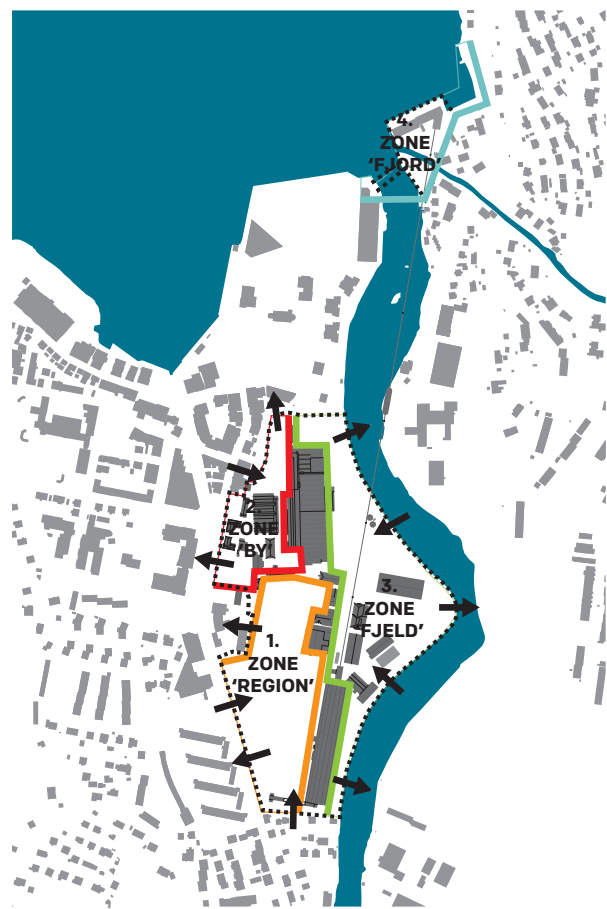
Rommet åpner seg med panoramautsikt over fjorden og naturen
Ikke rom for plasskrevende funksjoner.

Innsatsområder – Soner på Smelteverket:

For å understøtte de kvalitetene som i dag ligger i Smelteverkets forskjellige romligheter og soner, kan man med fordel utvikle de sonene på forskjelligartet vis, så man romlig- og opplevelsesmessig, fortsatt iscenesetter og styrker den romlige kompleksitet og forskjellighet. Det kan man gjøre ved å arbeide med noe som adskiller sonene, eksempelvis:

Det som adskiller sonene: Innsatsområder

- Skap et opplevelsekonsept for hver sone
- Utnytt orientering og plassering
- Arbeid med forskjellig skala/uttrykk
- Differensier byrom
- Skap forskjelligartet bevegelsesmønstre

Odda Smelteverksområde inndelt i 4 soner.

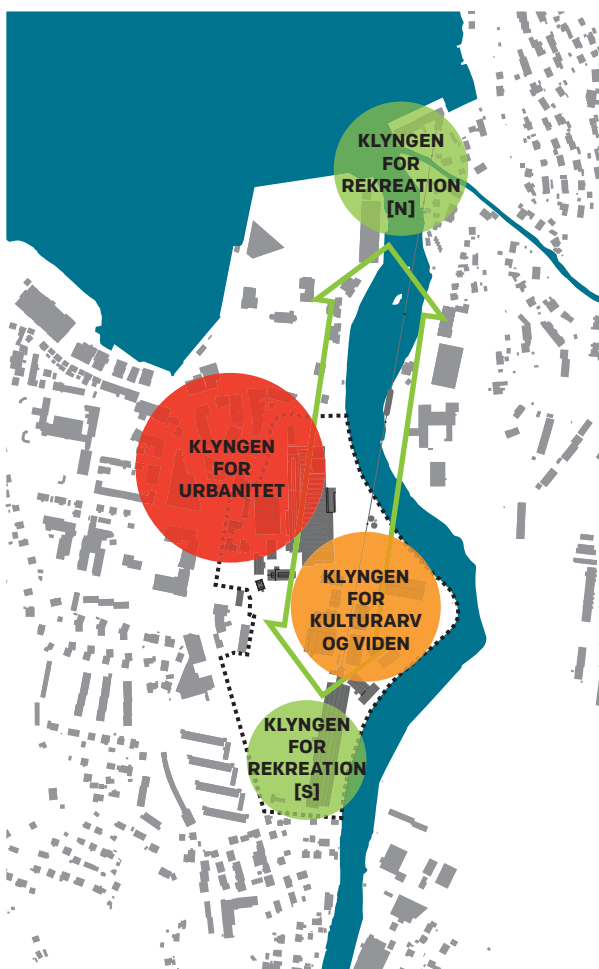
Utover å ta utgangspunkt i å utvikle Smelteverkets soner forskjellig, med utgangspunkt i sonenes potensialer, er det samtidig viktig at området som helhet utvikles med noen tiltak som skaper sammenheng og felles identitet. Dette anbefales for at området i fremtiden – også etter en lang utviklings- og transformasjonsprosess – stadig fremstår som et sammenhengende anlegg. Det kan man gjøre ved å arbeide med noe som skaper sammenheng, for eksempel:

Det som binder sonene sammen:

- Skap gjennomgående forbindelser på kryss og tvers
- Etabler og frihold utvalgte siktelinjer
- Arbeid med samlende og identitetsbærende beplantning
- Plasser inventar og belysning som skaper gjenkjenning og sammenheng
- Arbeid med way-finding / skiltning som understøtter flow på området
- Arbeid med å formidle stedets kulturarv på hele området

Anbefaling 2: Arbeid med Funksjonsklynger

Det anbefales at man arbeider med funksjonsklynger, hvor større og mindre funksjoner innenfor samme tema, kan støtte opp om hverandre

Odda Smelteverksområde Inndelt i funksjonsklynger

og sammen oppnå en synergieffekt. Når man samler flere relaterte funksjoner i en klynge, har de en rekke fordeler. Funksjonsklyngene tar utgangspunkt i flere av Smelteverkets stedbundne potensialer, som i dag i større eller mindre grad er til stede og iscenesatt på Smelteverket. Fordelene ved å arbeide strategisk med funksjonsklynger er bl.a.:

- Bryte det store og tunge utviklingsarbeidet ned i biter.
- La større og mindre funksjoner i klyngene styrke hverandre.
- Bruke dem som retningslinje for hvordan man arbeider med å utnytte stedets potensialer i rammebetingelsene.
- Skape en dynamisk ramme for utvikling innenfor de tre klyngene .

Innsatsområder – Funksjonsklynger på Smelteverket:

Funksjonsklyngene tar utgangspunkt i Smelteverkets eksisterende potensialer, og det anbefales at man utvikler området med utgangspunkt i tre klynger. Funksjonsklyngene fokuserer på henholdsvis å utvikle og styrke det urbane potensiale i sammenheng med bysentrum, utvikle og styrke den viten og kulturarv som er sentrert rundt industrien og utvikle og styrke stedets rekreative potensialer.

- Klyngen for urbanitet
- Klyngen for kulturarv og viten
- Klyngen for rekreasjon [N + S]

Anbefaling 3: Arbeid med Fyrtårn

Et fyrtårn reiser seg fra sine omgivelser og fungerer som en veiviser. Det er fyrtårnene som spesielt skal trekke folk inn på området, og det er fyrtårnene som skal inneholde attraksjoner for både innbyggere og besøkende. Fyrtårnene vil fysisk og identitetsmessig sette Odda og Smelteverket på kartet – lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Derfor anbefales det, at det innen for klyngene utpekes fyrtårn som kan:

- Skape en identitetsmarkør i hver klynge
- Skape en overordnet funksjon som kan styrke klyngenes potensiale, og som supplerende funksjoner kan samle seg om

2

Visjon og stedsbundne potensialer

Innsatsområder - Fyrtårn på Smelteverket:

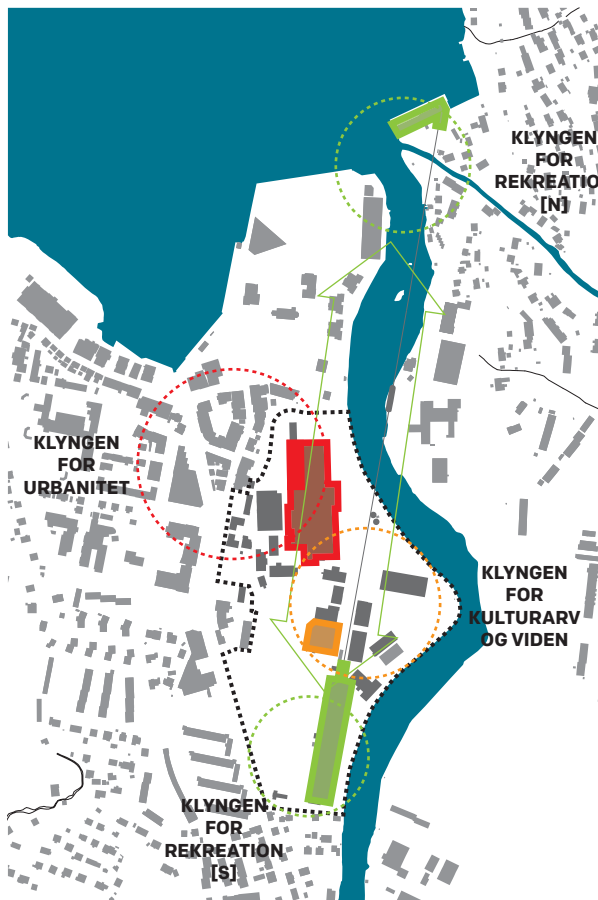
Fyrtårnene etableres i de fredede bygningene på Smelteverket. Bygningene innehar på forskjellig vis særlige kvaliteter og potensialer, og bør være omdreiningspunktet for områdets transformasjon og utvikling. En rekke av bygningene er dessuten ikoniske bygninger i bybildet, og de vil i fremtiden kunne fremstå som både funksjonelle og fysiske landemerker i byen.

- Fyrtårn urbanitet: Cyanamiden (slide 17 i bilag 2)
- Fyrtårn viten + kulturarv: Ovn 3 (slide 15 i bilag 2)
- Fyrtårn rekreasjon: Skalltaket + Importkaia (slide 16 i bilag 2)

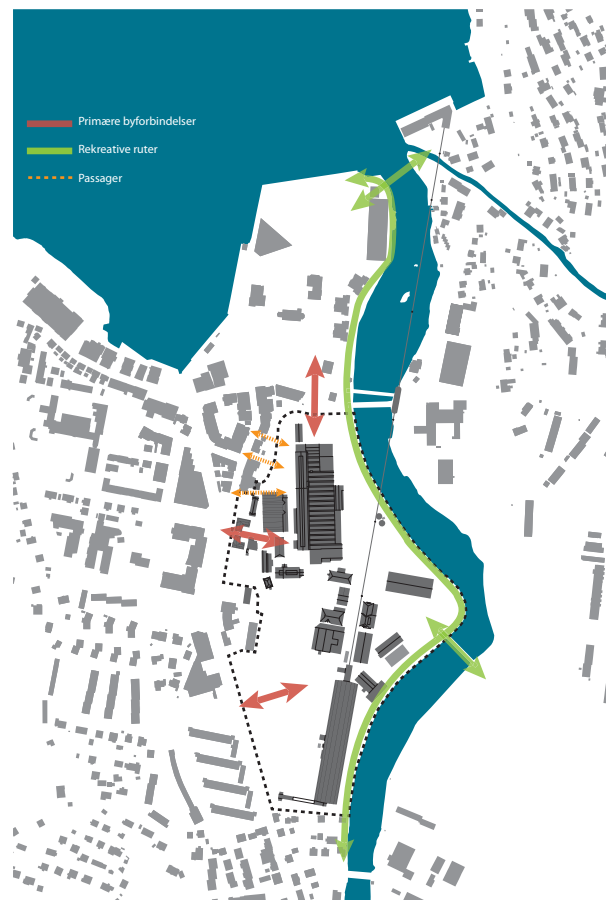
Anbefaling 4: Arbeid med fire åpningstrekk

I større utviklingsprosjekter, er et strategisk grep å tenke i åpningstrekk, som kan markere at utviklingen av et område settes i gang. Åpningstrekk kan dessuten ses som en form for bygge- og utviklingsmodning av området, som gjør stedet attraktivt for både innbyggere, besøkende og investeringer. Det anbefales at man jobber med åpningstrekk som utviklings- og bygge-modner av området på følgende måter:

- Bruk åpningstrekk som områdets identitetsskapende utgangspunkt
- Bruk åpningstrekk til å gjøre området attraktivt – for innbyggere, for besøkende og ikke minst for investorer [signalér at her skjer det noe!]
- Bruk åpningstrekk til at få området integrert i byen og å gjøre det attraktivt mens utviklingen skjer [det kommer til å ta mange år før området er ferdigutviklet]

Odda Smelteverksområde inndelt i funksjonsklynger med tilhørende fyrtårn

Odda Smelteverksområde integrert i Odda Sentrum med økt tilgjengelighet

- Bruk åpningstrekk som en fleksibel helhetsplan som kan imøtekomme endrede vilkår og ønsker over tid
- Bruk åpningstrekk til å etablere attraksjon[er] som skaper 'reason-to-go'.

På bakgrunn av ovenstående foreslås følgende åpningstrekk på Smelteverket:

Etabler generell tilgjengelighet:

- Integrer Smelteverket og Odda by ved å skape fysisk – og dermed mental - sammenheng.
- Skap forskjelligartede måter å møte Smelteverket på alt etter hvor adgangen etableres.
- Lag få, men nøye utvalgte ankomster til området.

Regional attraksjon:

- Skap en regional attraksjon i en bygning/ på et sted, som har stor symbolsk betydning for oppfattelsen av Smelteverket, og som har potensiale til å bli et ikon for innbyggere og besøkende.

Plant identitetsskapende frukttrær:

- Sterk identitet – nå og i fremtiden - som forener stedets historiske lag.
- Fleksibel grønn byggemodning.
- Enkelt, raskt og billig tiltak.

Odda Smelteverk med en regional attraksjon i Råcyanamidsiloen

Odda Smelteverksområde med karaktergivende beplantning - en referanse til Hardangerområdets gamle fruktdyrkingstradisjon.

2

Visjon og stedsbundne potensialer

Skap iscenesettende belysning:

- Integrer Smelteverket i byen visuelt med belysning.
- Iscenesett området ved å belyse utvalgte bygninger.
- Transformér byens sorte hull til et identitetsskapende sentrum.

Fyrtårn - anbefalinger til permanente funksjoner og attraksjoner

I dette avsnittet presenteres forslag til funksjoner i fyrtårnene. Funksjonene er utvalgt på bakgrunn av det foregående analysearbeid, og skal styrke byen og Smelteverket på forskjellig vis. Attraksjonenes tiltrekning og rekkevidde er forskjellig, og funksjonene skal danne grunnlag for en bred vifte av målgrupper – innenfor både innbyggere og besøkende. Fyrtårnene presenteres alle bl.a.

Odda Smelteverksområde med karaktergivende belysning på områdets ikoniske bygninger og konstruksjoner, f.eks arrangert som lysfestival

igjennom utvalgte cases, som hver enkelt har vært en del av analyse og utviklingsarbeidet rundt mulighetsstudiene for Smelteverket. De valgte funksjonene er dels utpekt på bakgrunn av hvilke potensialer byen og Smelteverket innehar, og dels ut fra hvilke behov og ønsker som har tegnet seg i analysen. De utvalgte cases er gode eksempler på hvordan man andre steder har skapt attraksjoner som tiltrekker forskjellige målgrupper av både innbyggere og besøkende.

Cyanamiden

(Bygning 101-113)

Konsept 1: Isfabrikken

Funksjon: Det foreslås at det etableres (verdens største) isklatrevegg og alminnelig klatrevegg i Siloen (bygning 113), som suppleres med støttefunksjoner, blant annet undervisningsfasiliteter, lekeområde, rappellering, resepsjons- og serveringsområde etc. (dels i bygning 105 og dels i bygning 101).

Isfabrikken vil styrke byen og regionen, som allerede er en sterk destinasjon for klatring og isklating, både på Trolltunga, breer og andre steder i området.

Bygningene rundt de 225 Frank Caro-ovnene i bygning 106/107, er veldig forskjellige i størrelse og stand, men tilsammen danner de det mest komplekse og sentrale byggverk på området. Ovnene i Cyanamiden utfyller det meste av bygningskomplekset, noe som kan virke begrensende på hvilke funksjoner som kan plasseres i bygningen. Den mest markante bygningen er siloen (bygning 113), som reiser seg over den resterende lavere bebyggelse. Cyanamiden, og spesielt siloen, innehar et helt spesielt potensiale i utviklingen av Smelteverket, både på grunn av sin plassering sentralt på området samt siloens ikoniske karakter, som er tydelig både på området og i byen som helhet.

Attraksjon: Internasjonal/nasjonal tiltrekning.

Case: Ice Factory - innendørs isklatrevegg, Kinlochleven, Skottland.

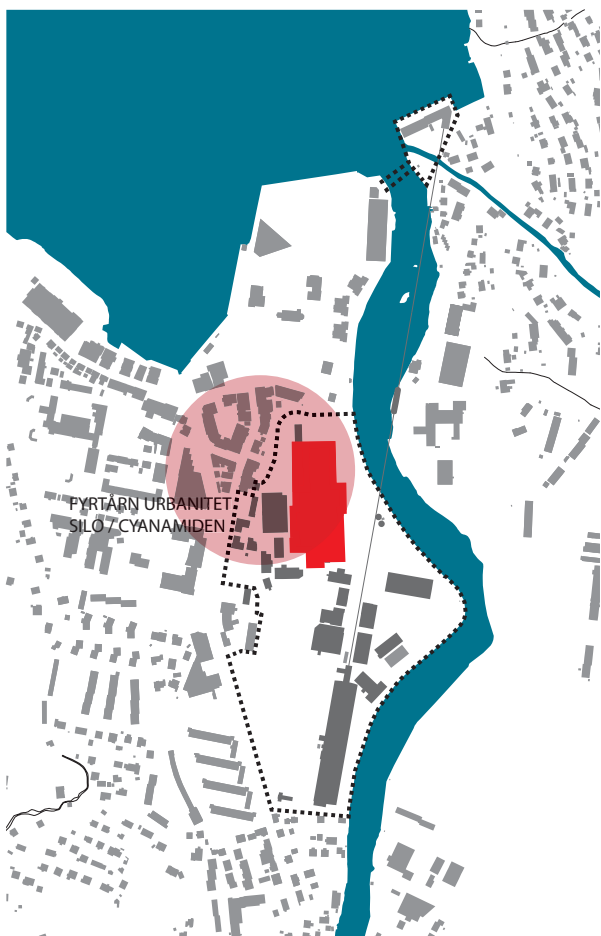
Klatresenter med verdens (i dag) største innendørs isklatrevegg i en tidligere aluminiumsmeltefabrikk.

Tilbyr utover innendørs klatring også guidede (klatre)turer ut i det omkringliggende skotske høyland. Byen Kinlochleven har 1000 innbyggere og ligger i det tynnbefolkede skotske høyland. Se utdyping av konsept og dimensjonering i bilag 2.

Konsept 2: Fleksibelt handels- og kulturareal

Funksjon: Et fleksibelt areal til handels- og kulturarrangementer, som kan støtte opp rundt Odda sentrum, både handlegaten og kulturinstitusjoner.

Det anbefales at man jobber med et fleksibelt og overdekket byrom, som kan brukes til forskjellige aktiviteter: forskjellige markedsaktiviteter, konferansested, utstillinger, konserter og andre eventer. I flere av de bevaringsverdige bygningene (bygning 101, 103, 104) rundt Cyanamiden, ligger

Odda Smelteverk, fyrtårnet i den urbane funksjonsklynge knyttes til Odda Sentrum

det et utviklingspotensiale i å utvikle andre typer næring og detaljhandel, da man har mulighet for å etterisolere osv. da de ikke er fredet.

Attraksjon: Regional/lokal tiltrekning.

Case: Maltby Street Market Ropewalk. Et smug ved en høybane i London omdannet til gatemarked. Ved å utnytte rommene til matboder har dette søndagsmarkedet blitt en stor suksess. Forretningsmodellen har vært å senke leieomkostningene til kreative kontorer og gi lempelige tillatelser til å drive uteservering. Se utdyping samt flere referanser i bilag 2.

Icefactory, Kinlochleven i Skotland - Innrettet i en tidligere aluminiumsmeltefabrikk

Maltby Street Market Ropewalk, London, England. Marked under en nedlagt høybane.

2 Visjon og stedsbundne potensialer

Ovn 3 (Bygning 70)

Konsept 3: Smelteverksmuseum – et visnings- og besøkssenter

Funksjon: Smelteverksmuseum - museum samt visnings- og besøkssenter for industrien, området og byen i ett.

Ovn 3 foreslås å være en del av et fremtidig Smelteverksmuseum og besøkssenter for byen og området i ett. Bygningen rommer et særlig potensiale for å romme et Smelteverksmuseum, som kan formidle både området og byens industrikultur, og den levende industri som stadig preger området. Industrien er ryggraden i fortellingen om Odda – både nå og historisk, og har

Odda Smelteverk, fyrstårnet i funksjonsklyngen for viten og kultur arvnnyttet til Ovn 3

potensiale til å bli en spesiell attraksjon på området. Ovn 3 er en essensiell del av Smelteverkets historie, og bygningen rommer en av verdens største smelteovner. Den eksisterende bygningens fysikk samt produksjonsutstyr begrenser transformasjonen av nettopp denne bygningen, og det anbefales derfor at det bygges en ny bygningkropp til, som vil kunne huse en del av museet og et visnings- og besøkssenter for byen og regionen.

Et besøkssenter vil kunne styrke museet, som formidler av en sentral del av byen og områdets historie, men vil også ha potensiale til å være en portal til andre av byens og ikke minst regionens attraksjoner – også natur-, friluft- og opplevelsesmessig.

Ovn 3 er blant områdets mest ikoniske og mest iøynefallende bygninger, og bør, på grunn av sin historie og sin ikonaktige status, spille en sentral funksjonell rolle på det fremtidige Smelteverksområde.

Attraksjon: (Internasjonal)/nasjonal/regional/lokal tiltrekning

Case Museum: Museet for Søfart, Helsingør, Danmark - Formidling av sjøfartens historie i en ombygget tørrdokk. Museet er dedikert til sjøfart, men fortolker emnet veldig bredt: sjøfart handler om handel og kulturpåvirkning – og om håndverket og de artefakter det fører med seg. De skiftende utstillingene og effektene er formidlet med fokus på det dramatiske og forlokkende – og er således iscenesatt via projektorer, video og lyd – og i tett samspill med arkitekturen. Museet klarer å formidle et relativt smalt emne til mange målgrupper, ved å arbeide målrettet med mange aspekter av sjøfart – i historisk og moderne sammenheng. Museet har gjennom sin arkitektur og formidlingsinnsats høstet internasjonal anerkjennelse, og har blitt en internasjonal attraksjon. Se utdypende i bilag 2.

Case Besøkssenter: The Grand Canyon Visitor senter Som The Grand Canyon Visitor senter drar nytte av omkringliggende attraksjoner, kan et Smelteverksmuseum øke sin attraktivitet ved å by på flere attraksjoner – f.eks et besøkssenter for turisme og attraksjoner i området. Se utdyping samt flere referanser i bilag 2.

Museet for Søfart, Helsingør Danmark - Formidling av sjøfartens historie i en ombygget tørrdokk

Grand Canyon visitors center, Arizona USA

Skalltaket

(Bygning 54-57a)

Konsept 4: Byens rekreative møtesteder

Funksjon:

Fleksibelt overdekket byrom med plass til store eventer/konserter samt det aktive hverdagsliv.

Skalltaket foreslås programmert som et åpent og fleksibelt byrom, hvor fokus er på det aktive og det rekreative. Bygningen uten vegger flyter sammen med de omkringliggende arealer som planlegges som park. Den store åpne flaten under taket programmeres som hverdagsrom og eventrom. Hverdagsrommet er fleksibelt og innredes etter behov – det er opptegninger av sportsbaner med flyttbare kanter, skate- og aktivitets- og

bevegelsesmøbler, muligheter for opphold osv. Rommet kan inntas etter behov, og kan både inntas av få og mange brukere. Eventrommet er byens store arena, hvor gulvet ryddes og flaten kan inntas til store konserter eller andre typer arrangementer.

Skalltaket er et av området mest markante og største byggverker, og det svevende halvrunde taket, som bæres av høye spinkle søyler, innskriver seg i Smelteverkets ikoniske skyline. Bygningen innehar et særlig potensiale for utvikling av et offentlig tilgjengelig (overdekket) byrom. Bygningen er enkel i sin struktur, noe som sammen med dens gode tilstand gjør den enkel å ta fatt i rent utviklingsmessig.

Attraksjon: Regional/lokal tiltrekning

Odda Smelteverk, fyrtårnet i den rekreative funksjonsklyngen knyttes til Importkaia og Skalltaket

2

Visjon og stedsbundne potensialer

Case: Lotto Vitali, Parco Dora, Torino. Italiaen
- Overdekkede sportsfasiliteter i en tidligere fabrikkhall. En tidligere fabrikkhall i den store Parco Dora har fått skrelt sidene av og fungerer nå som overdekkede baner til fotball, basketball etc. Lotto Vitali, Parco Dora brukes også til større sportsbegivenheter. Se utdyping og flere referanser i bilag 2.

Importkaia

(Bygning 9)

Funksjon: Rekreativt område med fjordbad og gjestehavn på området ved Importkaia, evt. supplert med hotell/minihotell i eksisterende bygning. Fjordbadet og parken på Importkaia vil bli en lokal rekreativ destinasjon. Stedet vil være et vesentlig bidrag til byens rekreative rom, som det i dag finnes veldig få av. Stedet oppleves rolig og isolert, samtidig med at det er bynært. Stedets største attraksjon er utsikten over Sørfjorden, og få steder i byen opplever man så storslått utsikt over fjord og fjell. Taubanen spenner seg fra Bygning 9 i nord til Skalltaket i områdets sydlige del, og har derfor stor betydning for området på tross av sin, for områdets, beskjedne størrelse.

Attraksjon:Lokal tiltrekning

Case: Koksverks-badet, Zollverein, Essen, Tyskland - Svømmebasseng i gammelt industriområde. Svømmebasseng integrert i container. Dekket er hevet over jorden og det er plass til å sole seg på de trebekleddede arealene. Koksverks-badet fungerer som en rekreativ oase for både beboere og turister. Se utdyping og flere referanser i bilag 2.

Parco Dora, Torino, Italia

Werksschwimmbad Sollverein, Essen, Tyskland

2.6 MENTAL OMDANNELSE

Omdannelse av et byområde betyr ikke kun fysiske forandringer, men også forandringer av befolkningens oppfattelse av området. Utover den fysiske transformasjonen, kan denne mentale omdannelsen forevise planlagte fysiske endringer – og dermed modne ideen om forandring hos både innbyggere, næringsdrivende og interessenter. Med andre ord er mental omdannelse en form for byggemodning, som kan være første skritt i en permanent ny anvendelse. Dette avsnitt har derfor også relasjon til avsnittet om gjenanvendelsesstrategien.

Mental omdannelse er aktiviteter av begrenset varighet, som gir et økt fokus på stedsbundne potensialer. Det er en mulighet for å prøve og teste

idéer, og er ofte omkostningslave tiltak, som ikke krever permanente tillatelser. På den måten kan mental omdannelse være med til å endre folks oppfattelse av et område i positiv retning og gi nytt liv til stedet. Effekten av dette er, at tiltakene gir inspirasjon og erfaring til den videre prosess, samtidig med at det skaper et fundament for realisering av den planlagte omdannelsen, bl.a. i form av en økt investeringsattraksjon.

Konkrete tiltak:

Den konkrete utformingen av mental omdannelses-tiltak, kan ta seg ut på flere forskjellige måter. Mange inngrep er simple men effektive til å kommunisere et sted anderledes. Det kan f.eks skje med lys, iøynefallende installasjoner eller andre ideer. Man kan identifisere fem hovedkategorier av mentale omdannelses-tiltak:

- Midlertidige fasiliteter
- Eventer, begivenheter og korte aktiviteter
- 1:1 eksperimenter og utvikling av prototyper
- Midlertidige funksjoner

Se utdyping og flere referanser i bilag 3.

Raske tiltak/Aktivisering av fyrtårn

Zoomer man inn på fyrtårnene på Smelteverket, kan mentale omdannelsesstrategier være med til å iscenesette og ta i bruk disse før de endelige, mere omfattende og dyre tiltakene. De permanente funksjonene kan prøves av i mindre målestokk samt uten store og besværlige investeringer.

I det følgende gis forslag til byromsmessige og midlertidige aktivitetstiltak til Cyanamiden, Ovn 3, Skalltaket og Importkaia. Forslagene er utviklet på bakgrunn av workshops med arbeidsgruppene bak prosjektet.

Cyanamiden - Utstillingshall & konsertsted

- Utvikle Lindehusplassen med opphold osv.
- Utvikle markedsdager (bygning 105+108)
- Eventer, midlertidige aktiviteter etc.
- Utstillingshall F.eks. Veteranbilutstilling / kunstutstilling i og rundt (bygning 105 + 108)
- Konsertsted (mindre konserter) F.eks for Hardanger musikkfestival (bygning 105)
- Omvisning: 'Det underjordiske Odda' - F.eks guidet tur i Smelteverkets unike underverden (fra bygning 101)

Ovn 3 – Visnings-senter [og turistkontor]

- Sikre bygningen og åpne den opp for fremvisning
- Evt. Publikumsplattform som er åpen uten fremvisning på 2. etasje.
- Eventer, midlertidige aktiviteter osv.
- Utstilling + guidet tur = begynnende regionalt visnings-senter
- Eventer på toppen (Utsiktspunkt over byen og fjorden)
- Evt. etablering av midlertidig turistkontor i paviljongbygning i forbindelse med Ovn 3

Skalltaket - Oddas utendørs forsamlingshus

- Aktivitetsplass (rekreasjon, fritid, fysisk aktivitet – et særlig fokus på unge)
- Kunstskøytebane i vinterhalvåret
- Konsertplass (lokal & regional)
- Etablere fasiliteter som toaletter, vann, teltvegger (evt. mobile)
- Gjøre hele Skalltaket tilgjengelig (rydde opp, etablere belegging etc.)
- Utvikle eventrekke / -kalender (Utvikle og skru opp for antallet av aktiviteter)
- Formidle og selge utleierammer

Importkaia – Byens lokale park

- Rydd opp og gjør området tilgjengelig
- Sikre bygningen så den kan være offentlig tilgjengelig
- Etablér park og evt. fjordbad
- Eventer, midlertidige aktiviteter etc.
- Midlertidig bruk av bygningen evt. til servering

2 Visjon og stedsbundne potensialer

2.7 BYANALYSE, HISTORISK BAGGRUND

Odda er en relativt ny by, oppstått rundt utbyggingen av Odda Smelteverk. Byen feiret sitt 100 års jubileum i 2013 med en stor folkefest under Skalltaket/ Råstofflageret på Smelteverksområdet. Før smelteverksindustrien kom til Odda, var stedet et lite landbruksamfunn, som i løpet av 1800-tallet fikk fint besøk utenfra pga. sitt spektakulære naturlandskap. Fine hoteller til den reisende overklasse ble oppført og landbefolkningen livnærte seg nå delvis også av turisme. Med etableringen av Odda Smelteverk i 1906 ble en ny dagsorden satt, og turismen vek for billig og rikelig kraftproduksjon (1906 i Tyssedal) som grunnlag for krevende forarbeiding av råstoffer i Odda Smelteverk.

Smelteverket ble et nytt omdreiningspunkt for befolkningen, hvor mange hadde deres daglige gange i området gjennom årene. Det oppsto solide arbeiderkulturer og et frodig forenings- og fritidsliv for de ansatte på Smelteverket. Byen Odda, som i hast var oppstått omkring Smelteverket, tilbød kontinuerlig bosetting for nye arbeidere, byen vokste og det oppsto et reelt byliv. Odda Smelteverk gikk konkurs i 2003 etter nesten 100 års drift.

Det er få bygninger tilbake fra det tidligste Odda. Et par stykker ligger på den nåværende gågaten mens en rekke bygninger preger bybildet på sydsiden av Eitrheimsvegen mot vest. De fleste opprinnelige bygningene måtte vike for oppførelsen av det store Smelteverk og etterfølgende reguleringplans utbygging. De eldste bygningene i det nåværende Odda ligger således i og omkring Smelteverket, enkelte bygninger datert tilbake til perioden før Smelteverkets start i 1906. Primært frittstående trehus med enkelte innslag av større "blokk-bebyggelse" danner det sentrale bybildet, mens 60'tallets og 70'tallets byspredning har kravlet opp langs fjellsidene i variasjoner av den tids byggeskikk.

Odda sentrum, byen med Smelteverket

Byens sentrum er preget av den umiddelbare nærheten til Sørfjorden, hvor byens bygninger spenner fra 1-3 etasjer. Terrenget i sentrum er, overordnet sett, skålformet rundt fjorden og elven Opos utmunning, mens de ytre sydligere områdene i høyere grad ligger på flatt terreng.

Byens gågate og den nåværende trasé av RV13 avslutter reguleringsplanen fra 1907, som nesten er lesbar som en kvadratur. Sentrum defineres deretter av Smelteverkets store område langs Opo, og deler av Almerket, hvor det meste i dag er fjernet, og videre ut til eksportkaias kant i nord mot Sørfjorden. Den gjenværende del av Smelteverkets bygninger ligger skalamessig i forlengelse av den omkringliggende by, med unntakelse av de store, ikoniske bygninger, hvorav størstedelen er fredet.

Smelteverket har frem til produksjonsopphevet ikke vært en integrert del av byens rom, bygninger og strukturer. Smelteverket ligger som en autonom enklave omgitt av en by, og huset tidligere hovedsaklig Smelteverkets arbeidere og ledelse. En reell sammenheng mellom verk og by var primært logistisk fundert i form av en hovedport hvor igjennom all adgang skjedde, og teknisk i form av infrastrukturelle anlegg knyttet til inn og utførsel av råstoff.

Inne på smelteverksområdet er byen så å si fraværende, mens Smelteverket, spesielt etter den omfattende nedrivningen som en konsekvens av konkurransen i 2003, er primært synlig på grunn av de store fredede bygningene, som i dag danner en form for kulturhistorisk silhuett.

Hverdagslivet i byen rundt Smelteverket er så smått ved å gjøre sitt inntog i form av forskjellige kultur- og utdanningsinstitusjoner og mindre næringfunksjoner som café, SINDARK arkivet, frisør, elektronikkvirksomhet og en nystiftet smedutdanning (åpner høsten 2014). Byen er dermed ved å innta Smelteverksområdet og gjøre det til en integrert del av bylivet og Odda sentrum.

2.8 BYANALYSE, UTDRAK

Analysen av karakterer og kvaliteter i Odda by og Smelteverk, tar utgangspunkt i Riksantikvarens oppgavegrunnlag for mulighetsstudiet, herunder prosessen rundt fredningen av bygningene inne på smelteverksområdet. Grunnlagsmaterialet er veldig omfattende og gir et fint og bredt innblikk i Oddas historie og byens utvikling samt forløpet fra konkurs i 2003 til delvis fredning i 2013.

For å belyse kvaliteter og karakterer i Odda by- og smelteverk vises en rekke plandiagrammer, som enkeltvist redegjør for forskjellige temaer vedrørende, landskap, by og bygninger med tilhørende beskrivelse, i en ikke prioritert rekkefølge. Temaene er alle relevante for forståelsen av byen og dermed viktige for å kunne manøvrere i byen med nye tiltak, transformasjoner, sammenhenger og forbindelser, programmer og nybygg osv.

Odda Sentrum og Odda Smelteverk

2

Visjon og stedsbundne potensialer

Blå og grønne strukturer

Byens blå kant defineres i dag primært av Sørfjorden. Byen er igjen på vei til å orientere seg mot vannet etter at Smelteverket har forlatt Almerket og Eksportkaia. Reguleringsplanen for Almerket angir en offentlig strandpromenade langs Sørfjorden med forbindelse til et videre offentlig friområde langs Opo, bak bygning 206 og 37. Reguleringsplanen rommer i tillegg mulighet for anlegg av cruiseskipskai langs Almerkets vestsida. Det er således grunnleggende tiltak underveis, med det formål å invitere Oddingerne ned til vannet samt å vise turister via vannet til Odda.

Odda sentrum er overraskende lite grønt. I dag finnes det ingen sammenhengende grønn struktur i byen. Det grønne er tilstede som enkelte markeringer typisk med en karakter av avstandsareal eller "mellomrom" snarere enn et reellt oppholdsrom. Byen har i dag ikke en reell park innenfor sentrum.

Langs elven Opo er det antydning til en grønn, selvgrodd sammenheng mellom Skalltaket og Eksportkaia - her ligger også allerede en smal sti. Ved Rådhuset er det plantet en lund på plassen syd for den opprinnelige Rådhusbygning. Plassen er primært et formelt rom, som har minimal daglig bruk året igjennom. 17.mai samles byens opptog her, og utgår herfra.

Rundt Kirken ligger mindre plener og plassrom, som primært brukes ved kirkelige arrangementer. Ved Importkaia er et mindre grønt, sydvendt areal uten egentlig karakter av oppholdsrom.

Øst for Opo ligger Hjøllotippen bynært, med direkte adgang via veibro fra Smelteverksområdet. Hjøllotippen fremstår i dag som et restområde med overveiende selvgrodd grønn karakter, etter å ha fungert som deponi for restprodukter fra Smelteverket.

Vurdering:

Byen har begynt å orientere seg mot Sørfjorden og Opo. Planene om en strandpromenade supplert med cruisekai vil være et stort tilskudd til den eksisterende utvikling. Strandpromenaden kan med fordel forlenges mot vest langs Sørfjordssenteret.

Med Smelteverkets omdannelse har byen store muligheter for å etablere sterkere og tydeligere sammenhengende grønne forløp og rom. Spesielt langs Opo kan det skapes sammenheng på venstre bred. Hjøllotippen ligger bynært og kan evt. utvikles som grønt rekreativt område.

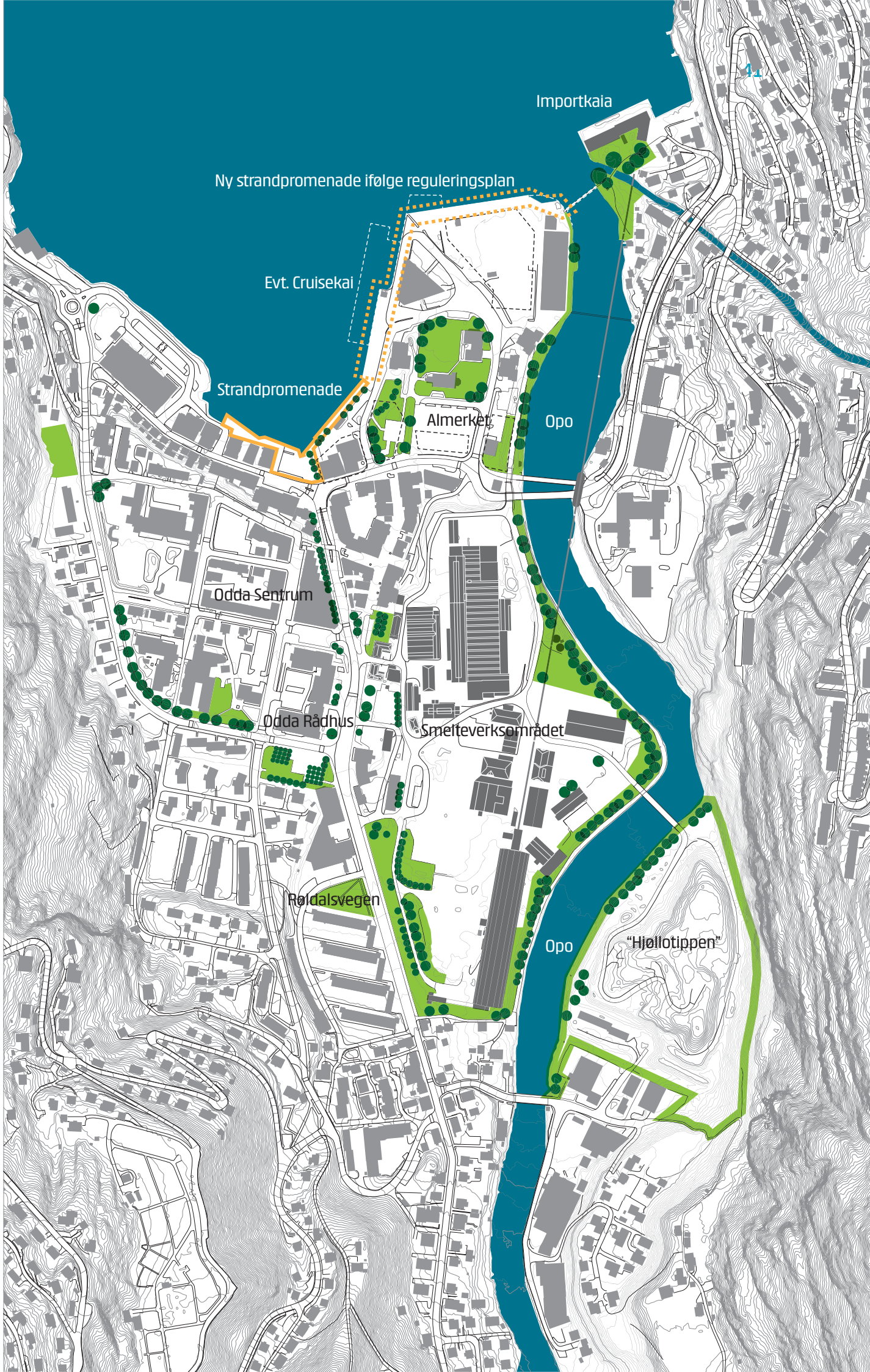

Utsikt fra Torget i Odda over Sørfjorden mod zinkverket

Hjøllotippen, et "grønt" areal i nærheten av sentrum, men brukes ikke til rekreasjon

	Karaktérgivende beplantning
	Grønt rekreativt område
	Eksisterende strandpromenade
	Strandpromenade i reguleringsplan
	Elv og Fjord

Ny strandpromenade ifølge reguleringsplan

Importkaia

Evt. Cruisekai

Strandpromenade

Almerket

Opo

Odda Sentrum

Odda Rådhus

Smelteverksområdet

Røidalsvegen

Opo

"Hjellotippen"

2

Visjon og stedsbundne potensialer

Offentlige rom og forbindelser

Oddas etablerte offentlige rom knytter seg primært til sentrum og opptrer i forbindelse med handelslivet og byens administrative funksjoner. Et nyere byrom sentralt ved Sørfjordens innerste vik, skaper fine oppholdsmuligheter i kanten av byens handelsområde - størrelsen på rommet er i fin forlengelse av de øvrige romlighetene i byen. Benker gir mulighet for opphold og fine kikk utover Sørfjorden og tilbyr første parkett plasser når bylivet ved turistinformasjonen og fiskebilen skal oppleves.

Nærmere kirken ligger en mindre plass, skjermet av lave murer, i et samlet anlegg med plener og stier. Plassen bærer umiddelbart ikke preg av oppholdsrom, men fungerer snarere som gjennomgangsrom mellom parkering, kirke og butikker. Plassen ved Kino/ Rådhuskomplekset er et mere stille sted med skyggegivende trær og kikk til Smelteverket - plassen bærer preg av å være lite brukt, kanskje pga. plasseringen på hjørnet av Oddas mest trafikkerte veier.

Odda rommer flere midlertidige byrom. Gården ved Odda Barneskule, kan betraktes som et slikt, samt "bo-bil-plassen" (ved bygning 37/206) på Almerket, både med og uten "bo-biler". Rommene har stor variasjon i brukertidspunkter, men fremstår periodevist veldig aktive uten å være klassiske byrom, i den forstand.

Et begynnende supplement til byens eksisterende plasser, er allerede i ferd med å oppstå innenfor Smelteverksområdet, hvor mindre og forutsigbare rom nærmest hovedgaten, har karakter av uformelle offentlige rom. Litteraturhuset, Lindehuset og Smelt caféen er viktige funksjoner i området, som i kraft av deres plassering skaper nye omdreiningspunkter i byen. Ved arrangementer i kulturhusene fungerer bygningenes mellomrom som byrom med karakter av utvidede foajeer og pauserom, eller som møtesteder innen forestillinger og cafébesøk. Et lignende rom kan oppstå ved Smia (bygning 26) når utdanningsinstitusjonen åpner.

Vurdering:

Byens rom er forutsigbare og små. Aktivitetsnivåene er forskjellig og periodiske, akkurat som graden av urbanitet er forskjellig. Et byrom brukes primært i forhold til en konkret begivenhet, f.eks å parkere og handle inn eller 17. mai.

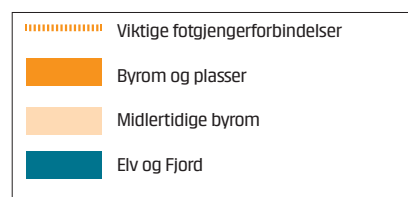
Byrom i en by av Oddas størrelse må ha forskjellige karakterer og kvaliteter. Rommene vil veksle i grad av aktivitet og må i perioder kunne stå uten brukere og stadig ha kvalitet av et byrom. Smelteverket rommer opplagte muligheter for å etablere byrom i en skala som passer til og understreker Odda som by.

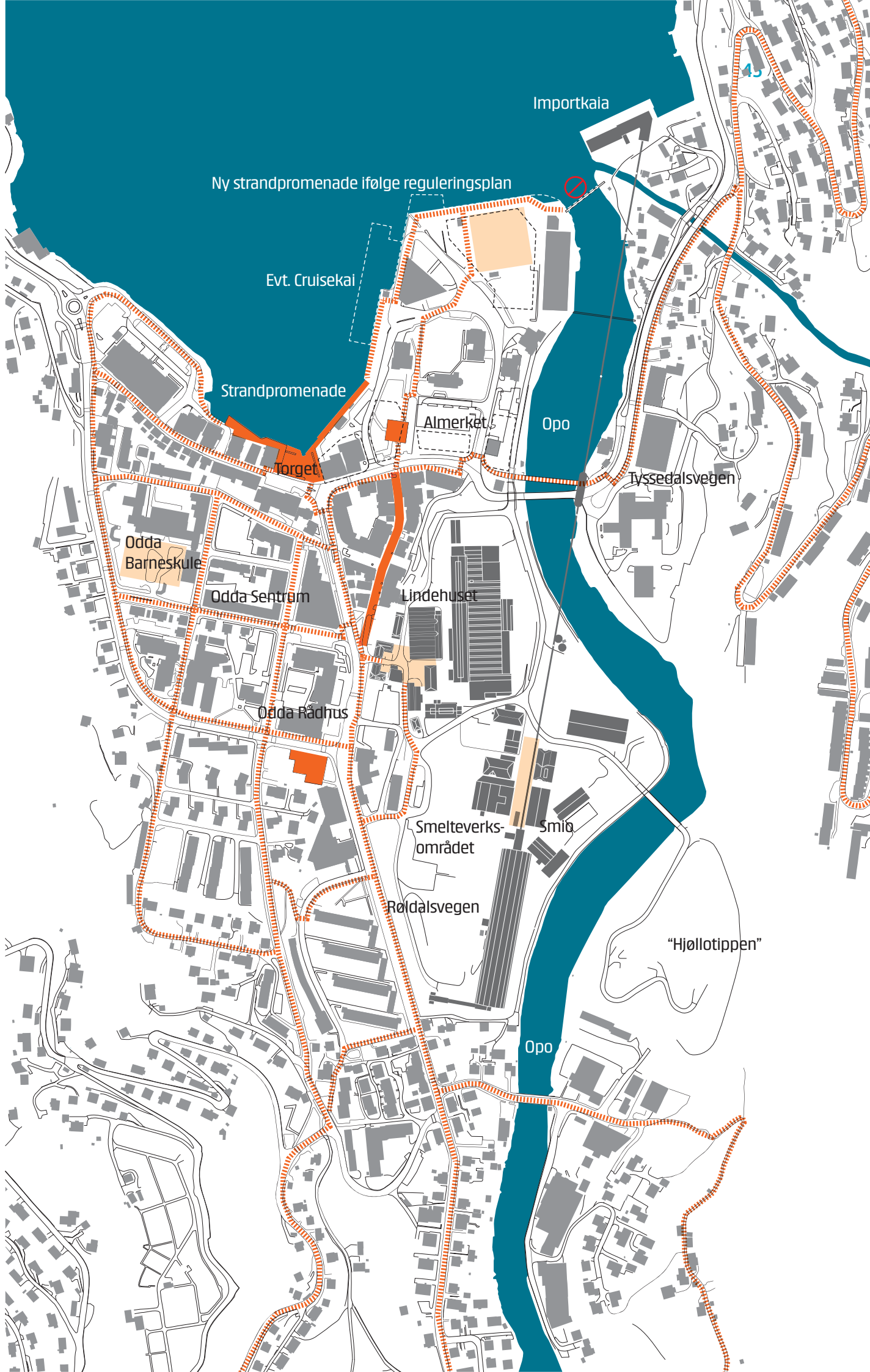

Byrom ved Smelt Café og ankomsten til Smelteverket

Torget ved Sørfjorden og Strandpromenaden

Ny strandpromenade ifølge reguleringsplan

Importkaia

Evt. Cruisekai

Strandpromenade

Almerket

Opo

Tysedalsvegen

Torget

Odda
Barneskule

Odda Sentrum

Lindehuset

Odda Rådhus

Smelteverks-
området

Smig

Røldalsvegen

"Hjøllo tippen"

Opo

2 Visjon og stedsbundne potensialer

Kontekst og skala

Byen er preget av frittliggende bygninger i en åpen struktur, som primært er orientert mot byens gaterom. Enkelte steder antar bebyggelsen karakter av karréer med sammensatte størrelser i en variert, åpen og transparent struktur omkring et gårdsrom. Skalaen er typisk 1-3 etasjer med enkelte unntakelser, som går opp i 4 etasjer. Bygningenes fotavtrykk er relativt begrenset med unntakelse av Domus, Odda Rådhus- og Kinobygning, Folkets Bad og Sørfjordssenteret på havnefronten, der fremstår som større bygninger.

På selve smelterverksområdet veksler skalaen mellom mindre frittliggende bygninger og de veldig store bygningskompleksene som Cyanamiden, Ovn III og Skalltaket. Som landemerke for området trer spesielt Silobygningen frem og fremstår i samspill med Ovn III og Skalltaket som områdets mest ikoniske bygninger. Skalltaket har 5000 m² i et stort åpent rom under tak, og er dermed byens største rom under tak.

Vest for Skalltaket og Ovn III ligger et stort åpent område, hvor en omfattende nedrivning har funnet sted etter konkurransen i 2003. Rommet fremstår i dag som en stor avventede flate, som delvis brukes til parkering og opplag. Flaten er det største åpne rommet i Odda Sentrum. På Almerket ligger et stort område, hvor Eksportkaia, nå nedrevet, tidligere lå. Rommet ligger spektakulært ut mot Sørfjorden og tilbyr et flott kikk mot nord gjennom fjorddalen. Her oppfattes Odda Sentrum som fraværende selv om arealet er sentralt. Rundt Kirken ligger et tredje stort rom, som rommer friarealer og parkering i en litt tilfeldig sammenstilling. Parkeringsplassen er viktig for handelslivet i byen og genererer en del "byliv" i forbindelse med dette.

Vurdering:

Byens store bygninger og rom har vanskelig for å finne en funksjon eller anvendelse. Samtidig er spesielt bygningene og rommet ved Ovn III og Skalltaket signifikante og særlige steder i byen. Skalaforståelsen av Odda Sentrum og Smelteverk er viktig for å bevare byens egenart.

Den veldig åpne plassen foran Skalltaket, der Ovn 1,2 og Kjølehall tidligere lå

Karakteristisk sekvens av rom ved Skalltaket, Ovn 3 og SINDARK

- 1: Odda Kino- og Rådhusbygning
- 2: Folkets Bad
- 3: Domus
- 4: "Murbolligen"
- 5: Barneskolen
- 6: Sørfjordssenteret
- 7: Lindehuset
- 8: Cyanamiden
- 9: Silobygningen
- 10: Ovn III
- 11: Skalltaket

- A: Ved Ovn 3 og Skalltaket
 B: Søfronten, Almerket
 C: Ved Odda Kirke, Almerket
 D: Hjøllotippen

Importkaia

45

C

Almerket

B

Opo

6

Strandpromenade

5

4

3

Odda Sentrum

9

Cyanamiden

7

8

1

Odda Rådhus

Smelteverks-
området

10

A

Røldalsvegen

Skalltaket

11

Opo

D

"Hjølletippen"

2

Visjon og stedsbundne potensialer

kikk og siktelinjer

Odda Sentrum er omgitt av et dramatisk landskap, hvor Hardangervidda tårner seg opp over Sjørfjordens speilende vannflate og byens tak. Kikket til fjellet er allestedsnærværende og flott. Kikket til Sjørfjorden er mer begrenset og tilfeldig. Fra syd åpenbares Sjørfjorden først reelt ved Odda Rådhus, hvor terrenget skråner ned mot byens fjordkant.

Reguleringsplanen for Almerket angir byggefelt til hotell direkte til Sjørfjorden, med mulighet for bygg i opp til 26 meters høyde over havet, her ca. 25m over terreng, eller svarende til 6 etasjer. Plasseringen ligger direkte i kikket fra nordenden av Smelteverket ut over Sjørfjorden, som i dag tilbyr et spektakulært og langt kikk.

Smelteverket oppleves sammensatt av store utpregete ikoniske bygninger som Skalltaket, Ovn 3 og Råcyanamidsiloen. Taubanen og Vernebrua er også ikoniske, på en mere dempet måte, spesielt i kraft av plasseringen og utstrekningen.

Langs Røldalsvegen og innkjørselen til Odda Sentrum er det tydelige kikk til Skalltaket og Ovn 3. Lengre mot nord, hvor byen fortettes, blir innsynet mindre og Smelteverkets Cyanamide-komplekset oppleves kun i glimt. Ankommer man fra Nord tar Vernebrua en imot, nærmest som en byport, og det er et fint kikk til Råcyanamidsiloen og Smelteverkets "bakside".

Sett fra Hjøllotippen står Skalltaket utstilt i full høyde og lengde. Dette vil være synlig for trafikanter på den nye RV13 og ikonet vil stå som et landemerke for Odda.

Vurdering:

Vær oppmerksom på plassering av hotell i 6 etasjer på Almerket/ Eksportkaia. Kan hotellet evt. ligge like flott ved Sjørfjordssenteret eller bli på Almerket i en mere vestlig plassering?

Kontrasten mellom de store lange kikk til de ikoniske bygningene og de små mindre glimt av områdets lavere og tettere bebyggelse er et viktig spenningsfelt. Ved utvikling av området bør de nåværende kikk i videst mulig omfang bevares og forsterkes med henblikk på å integrere Odda Sentrum og Smelteverket visuelt.

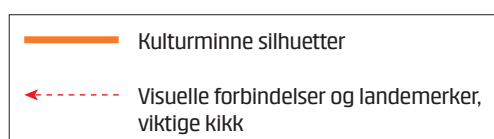
Trafikk og parkering, Riksveg 13s og Riksveg 550s nye traséer

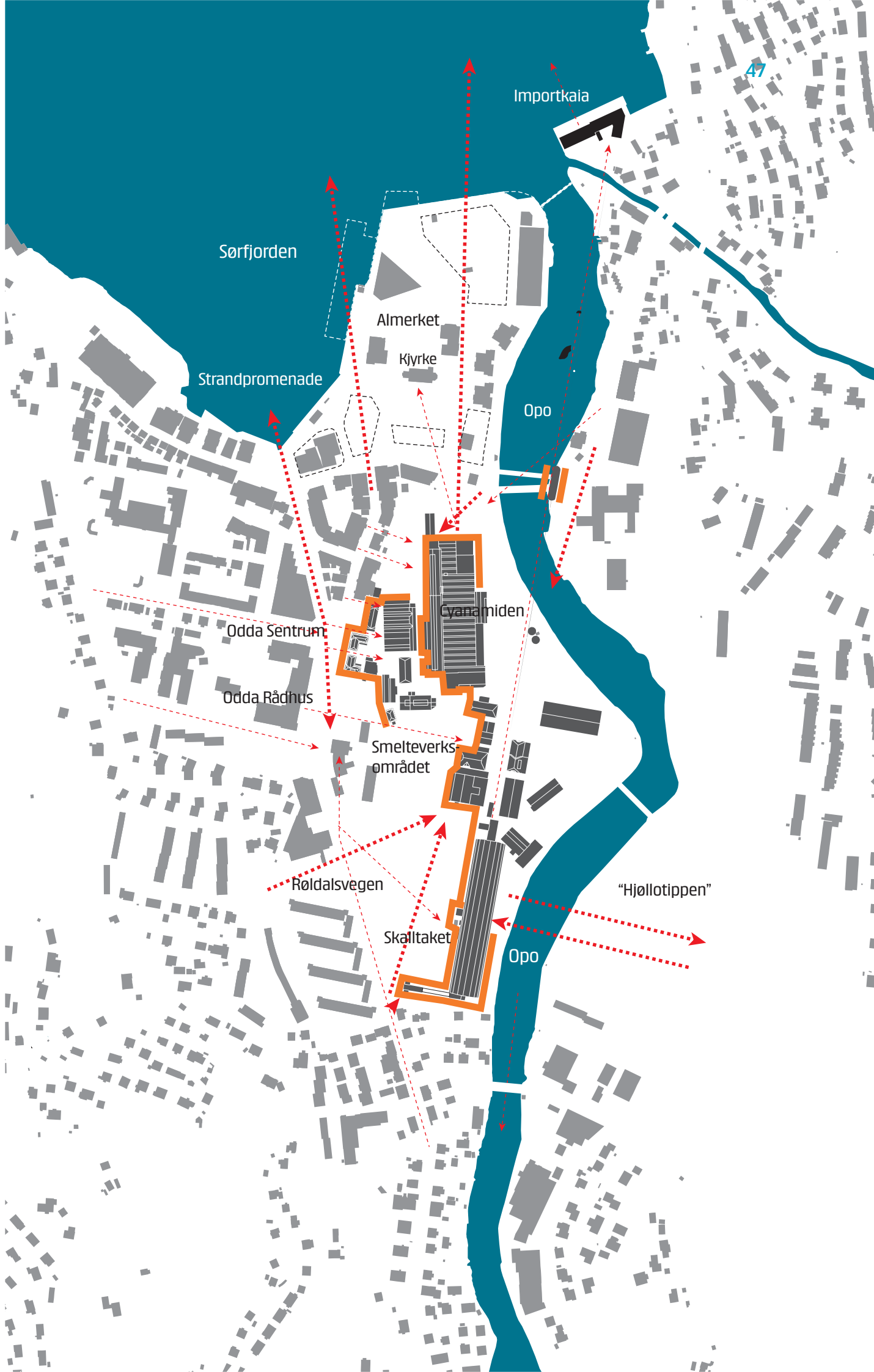
Trafikken gjennom Odda Sentrum er historisk sett ryggraden gjennom byen. RV13 teller i dag 7500 årstdøgnstrafikk på den sentrale del gjennom byen, hvorav en stor del er gjennomkjørende og tung trafikk. Trafikk til Folgefonnatunnellen ledes i dag utenom sentrum gjennom et boligområde og tett forbi Odda Barneskule på RV550.

En ny trafikkplan er politisk vedtatt og sendt i høring. Planen angir mulighet for å lede trafikken ytterligere utenom sentrum via to nye tunneler mot øst og vest. RV13 ledes øst for byen umiddelbart øst for Skalltaket via Hjøllotippen og deretter i tunnel mot Tyssedal. RV550 ledes vest for byen i tunnel mot Eitrheim og Folgefonnatunnellen. Omkjøringsveisystemet får felles trasé med Røldalsvegen på strekningen Skalltaket-Folkets Bad. På denne lokale strekningen ønsker Odda Kommune i tillegg at byens busstasjon flyttes til, fra sin nåværende plassering på Almerket.

RV13 på Hjøllotippen.

Området ligger ganske sentralt og bynært. Området er trolig veldig belastet av tidligere bruk som deponi for Smelteverket. I RV13 prosjektet om nye omkjøringsveier øst for Odda foreslås området anlagt med rundkjørsel og innkjørsel til Odda Sentrum. Herfra vil Smelteverket og særlig Skalltaket være veldig synlig og det vil være den nye byporten til Odda. Området foreslås i tidligere planer utlagt til næringsområde. Denne funksjonen er vi tvilende til og ser heller næringsbygget, alt etter funksjon og karakter, innpasset på selve Smelteverksområdet idet Hjøllotippen kan unntas for byggeri, som kan sløre og kanskje til og med skjemme ankomsten til Odda. Vi mener et grønt, bynært, rekreativt areal med f.eks camping- og bobilfunksjoner vil være en flottere måte å by velkommen til Odda på.

Sørfjorden

Importkaia

Almerket

Kyrke

Strandpromenade

Opo

Odda Sentrum

Gyran miden

Odda Rådhus

Smelteverks
området

Røldalsvegen

Skalltaket

Opo

"Hjøllo tippen"

2 Visjon og stedsbundne potensialer

Vurdering:

Å lede en gjennomgående trafikk utenom byen er utvilsomt en kvalitet. Det er dog risiko for at turister vil gå glipp av byens sceneri ved Smelteverket hvis ikke Odda er et planlagt stoppested på turen. Rundkjøringen på Hjøllotippen og Oddas nye busstasjon ved Smelteverket er viktige trafikale steder i forhold til å ankomme til Odda og å vise frem byen.

Overordnet funksjonsfordeling

Overordnet sett er Odda sentrum preget av offentlige bygninger og institusjoner, handel og smånæring samt et mindre antall boliger. I utkanten av sentrum ligger større sammenhengende boligområder, primært med frittstående bygninger og innslag av etasjebygg og rekkehus.

Sentralt i byen ligger smelteverksområdet og avventer nye funksjoner, spesielt i de store fredede bygningskompleksene. De mindre bygningene på smelteverksområdet er allerede delvis inntatt til forskjellige administrative og næringsdriftsformål.

Vurdering:

Nærheten til Oddas nåværende sentrum med kultur og butikksliv gjør det opplagt å utvikle nettopp kultur og innkjøpsfasiliteter på området. Utover dette vil området være stort nok til at kunne supplere med ytterligere funksjoner i form av boliger, service- og næringsbygg, som vil være et tilskudd til en funksjonsblandet by som gjennom døgnet tilfører området liv.

Særlige bykvaliteter, områder, signifikante bygninger og målpunkter

Odda sentrum inneholder i dag allerede fine bymessige kvaliteter i spennet fra "småby" til "handels- og regionsenter". Byen har en kompakt, veldefinert gågate, som inngår i et bymessig forløp, bestående av butikker, kontor og næring. Forløpet er utspent mellom to større supermarkedskomplekser og parkering i hver sin ende av forløpet, supplert av en større parkeringsplass ved Kirken. Forretningslivet i Odda er, sett i forhold til byens størrelse, velfungerende og vurderes å ha potensiale til å kunne utvides.

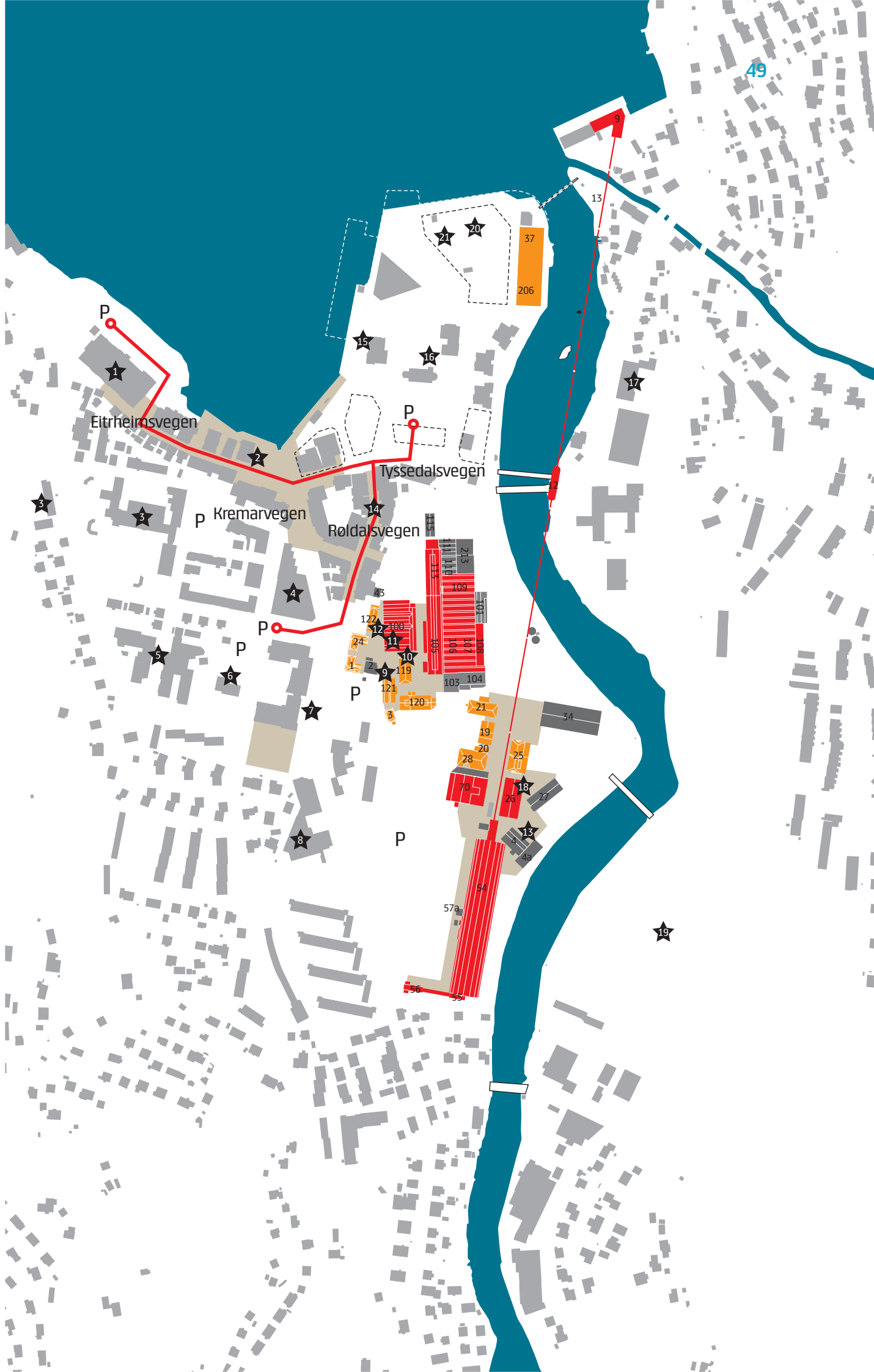
Etter Smelteverkets opphør er den omkringliggende by begynt å befolke de mest bynære områdene av Smelteverket. Rundt Odda Kommunes kulturhus

Litteraturhuset og Lindehuset har det oppstått et bymessig miljø, hvor spesielt Smelt Kafé men også Odda Vitensenter tiltrekker seg besøkende og bidrar til at det er liv i byrommet. Byrommet fungerer som hovedadgang til området, og rommer bare i kraft av størrelse og skala en stor bymessig kvalitet. Ved Skalltaket og Ovn 3 er i tillegg et byrom med urbane kvaliteter, selv om bruken her er mere praktisk i form av parkering og et mindre bylivsnivå pga. manglende funksjoner.

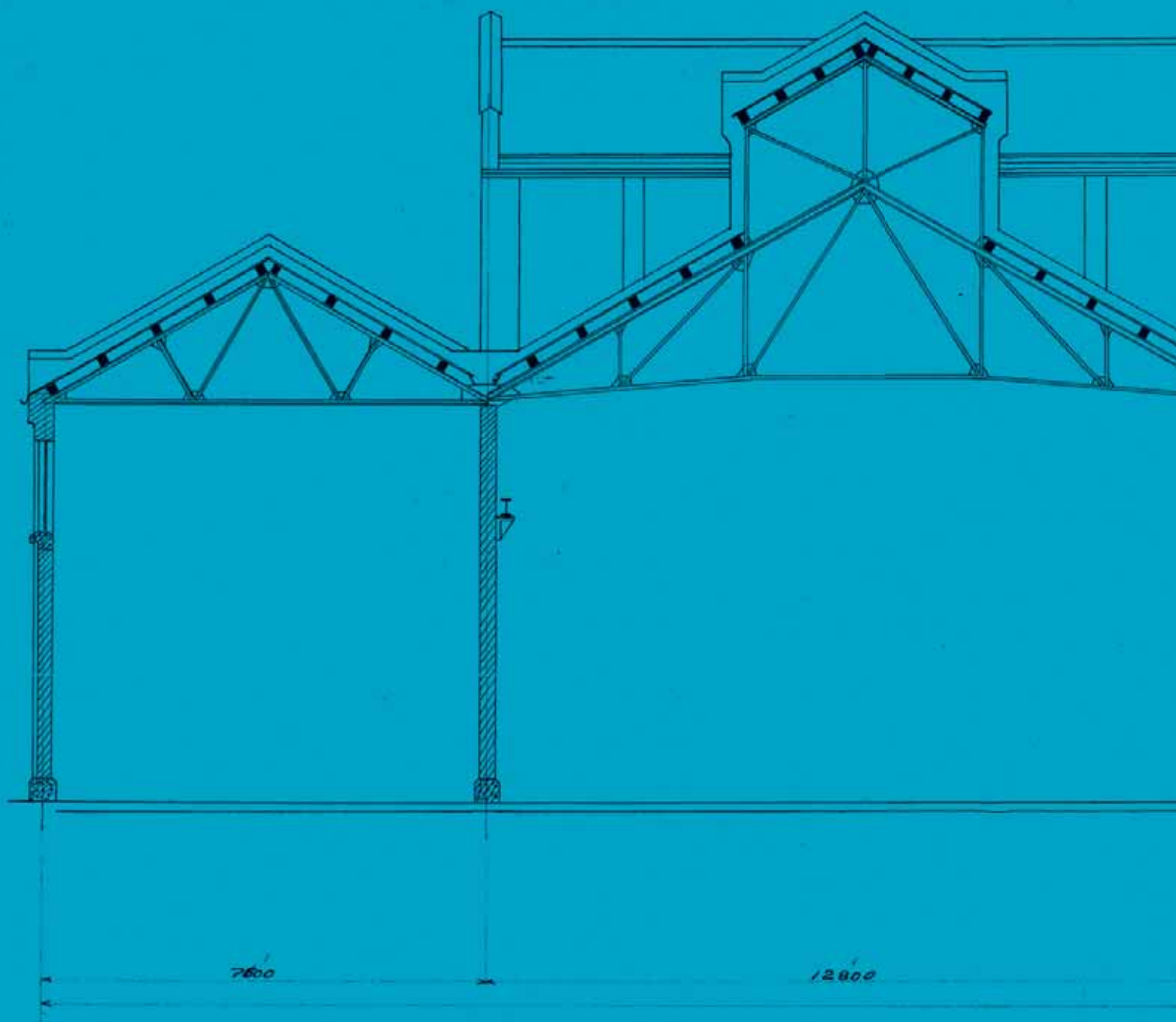
Vurdering: Det mest urbane byrom i Odda ligger muligens inne i Smelteverksområdet. Det ligger et enkelt og klart utgangspunkt her for utviklingen av Odda som by - en mulighet for å ha urbane kvaliteter man typisk ville forvente å finne i langt større byer.

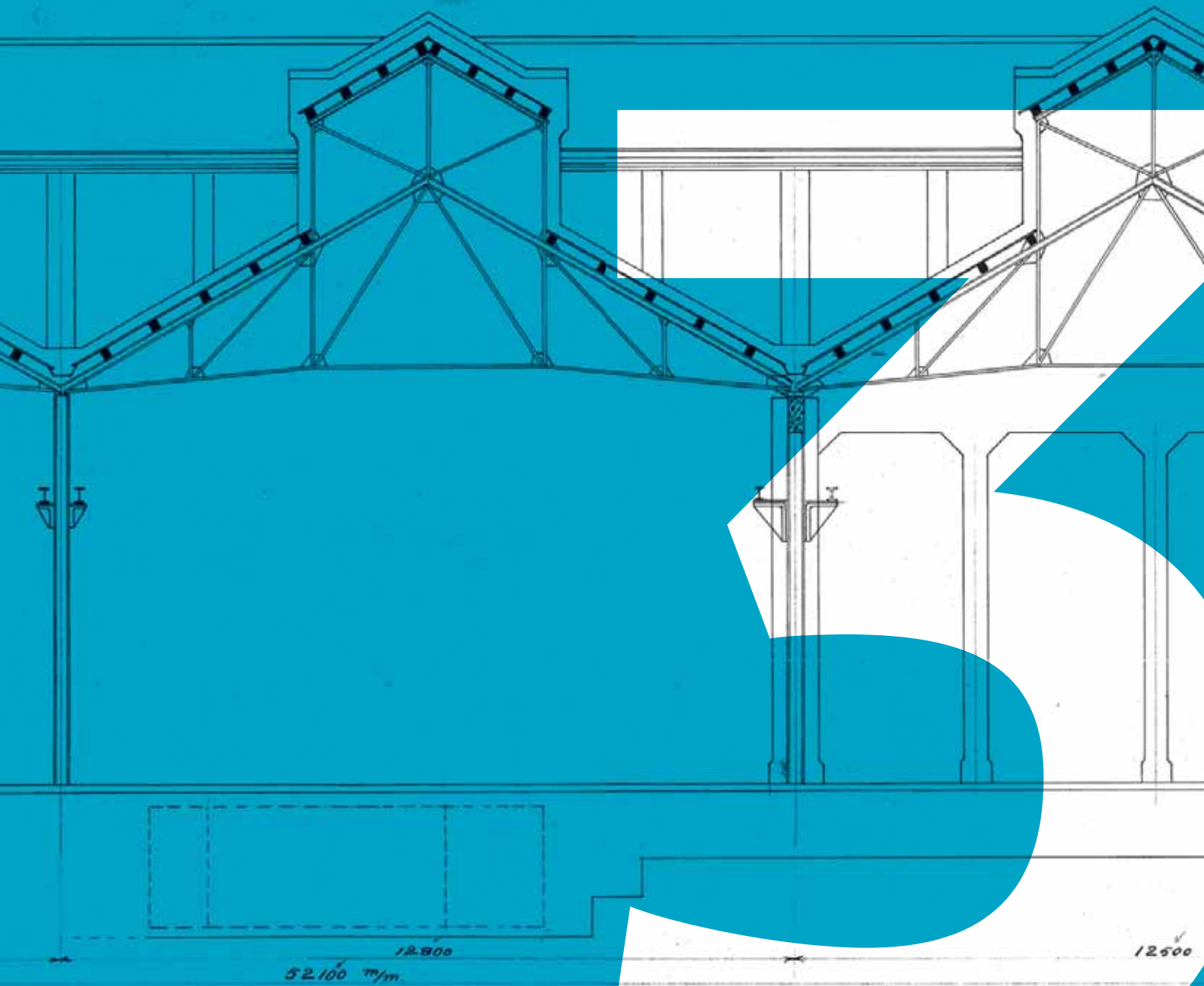
- 1: Sørfjordssenteret
- 2: Turistinfo og byrum
- 3: Odda Barneskule og barnehage
- 4: Domus bygning/ Coop
- 5: Sjukeheim/sykehjem
- 6: Ungdomshall
- 7: Odda Rådhus og Kinokompleks
- 8: Folkets Bad
- 9: Smeltcafé
- 10: Litteraturhus
- 11: Odda Kulturhus, Lindehuset
- 12: Odda Vitensenter
- 13: SINDARK
- 14: Handlegaten Røldalsvegen
- 15: Odda Busstasjon
- 16: Kirke og kirkekontor
- 17: Mejeriet Kulturhus
- 18: Smia, smed utdanning
- 19: Nytt næringsområde (RV13)
- 20: Bo-Bil område
- 21: Hotell på Eksportkaia, reguleringsplan

	Fredede bygg og strukturer
	Regulert til bevaring
	Nummerering ihht. vernerapport
	Karakteristisk urbant romforløp
	Målpunkt
	Indkøpsforløp, med "ankerpunkt"
	Elv og fjord

TEMA A :
Byutviklingsperspektivet

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

3.1 INDLEDNING

I prosessen med utviklingen av mulighetsstudiet for Odda Smelteverk ble det tidlig klart at utviklingen av Smelteverket står overfor flere utfordringer:

- Området fremstår veldig rått, slitt og mishandlet etter en omfattende nedrivning
- Store fredede bygninger med tilhørende fredet produksjonsutstyr gjør en transformasjon til ny bruk vanskelig
- Begrenset kontakt til den omkringliggende by
- Begrenset og langsom vekst i regionen
- Få eller ingen grunner til å besøke eller bruke Smelteverksområdet.

Rådgivergruppen har utviklet et supplerende scenario til de på forhånd programmerte scenario 1-3. Vi kaller scenariet for Scenario 0 og ser det som vår aller viktigste anbefaling til utvikling av området. Scenario 0 tar utgangspunkt i de prinsippene for områdets utvikling som avsnitt 2 redegjør for og opererer dermed på flere nivåer både langsiktig og kortsiktig, initierende og strategisk. Scenario 0 inneholder således adskillige tiltak som skal klargjøre området, gjøre det attraktivt og mulig for innbyggere og investorer å se kvalitetene i.

Å løfte utviklingen av Smelteverksområdet er en stor oppgave. Eierforholdene er komplekse og tilfeldige og det mangler en helhetstenkning for utviklingen av området. Scenario 0 skal ses som et verktøy til å se området som en helhet hvor begynnende tiltak kan endre områdets fremtoning.

For å utvikle området er det en alt-avgjørende organisatorisk struktur som må på plass. Vi foreslår å arbeide med forskjellige organisasjonsmodeller samt puljer for igangsetting av utviklingen.

Denne delen forklarer den urbane perspektiv på grunnlag av den innledende byanalysen og rederørelsen av visjon samt stedsbundne potensialer. I første omgang vises nye strukturelle sammenhenger hvor strukturelle endringer innenfor og utenfor Smelteverksområdet er vist.

Potensiell omstrukturering og omplassering av målpunkter

Mulighetsstudiet skal redegjøre for 3 scenarier:

- Scenario 1: mulighetene for å utvikle et handlesenter i nordenden av smelteverksområdet S1 og evt. i deler av cyanamiden.
- Scenario 2: mulighetene for at etablere et handlesenter i sørenden av smelteverksområdet S1, vest for skalltaket.
- Scenario 3: mulighetene for utvikling av smelteverksområdet S1 uten et konsentrert handlesenter.

Scenario 1 og 2 handler grunnleggende om å plassere 9.000 m² innkjøpsfasiliteter på Smelteverksområdet. Dette vil endre strukturelt på den måte Odda fungerer som handelsby i dag.

- 1: Sørfjordssenteret/ REMA 1000, flyttes til A eller B
- 2: Turistinfo og byrom
- 3: Odda Barneskule og barnehage
- 4: Domus bygning/ Coop, flyttes til A eller B
- 5: Sjukeheim/sykehjem
- 6: Ungdomshall
- 7: Odda Rådhus og Kinokompleks
- 8: Folkets Bad
- 9: Smeltcafé
- 10: Litteraturhus
- 11: Odda Kulturhus, Lindehuset
- 12: Odda Vitenssenter
- 13: SINDARK
- 14: Handlegaten Røldalsvegen
- 15: Odda Busstasjon, flyttes til området ved Skalltaket
- 16: Kirke og kirkekontor
- 17: Mejeriet Kulturhus, flyttes evt. til Smelteverksomr.
- 18: Smia, smedutdanning
- 19: Nytt næringsområde (RV13) flyttes evt. til Smelteverksomr.
- 20: Bo-Bil område, flyttes evt. til Smelteverksomr.
- 21: Hotell på Eksportkaia
- 22: Ungdomskultur fra Eide-området

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Gode detaljhandels- og innkjøpsforløp bør planlegges rundt plasseringen av ankerbutikker, for dermed å skape et forløp mellom mere fortettede detaljtilbud, hvor handlende underveis vil passere mindre tilbud. Supermarkeder har typisk mye større kundegrunnlag enn spesialbutikker og vil derfor kunne fungere som ankerbutikker. Deretter bør detaljhandel planlegges i en form for "loop" eller rundtur for at unngå "blinde ender".

Ved å flytte Odda sentrums nåværende supermarkeder inn på Smelteverksområdet vil byens detaljhandelstilbud kunne konsentreres, og forskjellige varianter av rundturer kunne etableres.

Vurdering:

Det vil ha store konsekvenser for butikklivet i minisentrene Sørfjordssenteret og i Domus, hvor Rema 1000 og Coop ligger i dag, hvis deres ankerbutikker flyttes. Sentrene vil formentlig ikke kunne overleve uten en ny ankerbutikk-lignende funksjon. Alternativt skal begge sentrene flyttes og de nåværende lokaler f.eks overføres til nærings- eller boligformål.

Begge plasseringer er sentrale og spesielt plasseringen ved Sørfjordssenteret vil være interessant i forhold til bolig- og rekreative formål. Hvis gågaten fortsatt skal være en aktiv handlegate er det essensielt at den tenkes inn i en ny detaljhandel-rundtur, hvor Smelteverket er en viktig aktør.

I forhold til å etablere en ny sammenheng, f.eks i en rundtur, kan kulturelle eller kommunale institusjoner spille en rolle i et sekundært nivå. Den pågående utvikling innenfor Smelteverksområdet kan peke på en tendens til å trekke byens sentrum mer mot øst, hvor kulturelle, kommunale og utdannings-programmer vil spille en rolle og bidra til en konsentrasjon av byliv, byfunksjoner og byens urbane rom, fremfor en spredning.

Kjerneområder

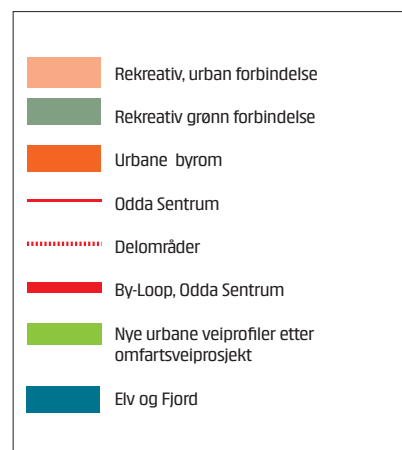
Med avsett i de omfattende omstruktureringene Odda står overfor i forbindelse med utviklingen av Smelteverksområdet, kan Odda sentrum inndeles i følgende overordnede områder:

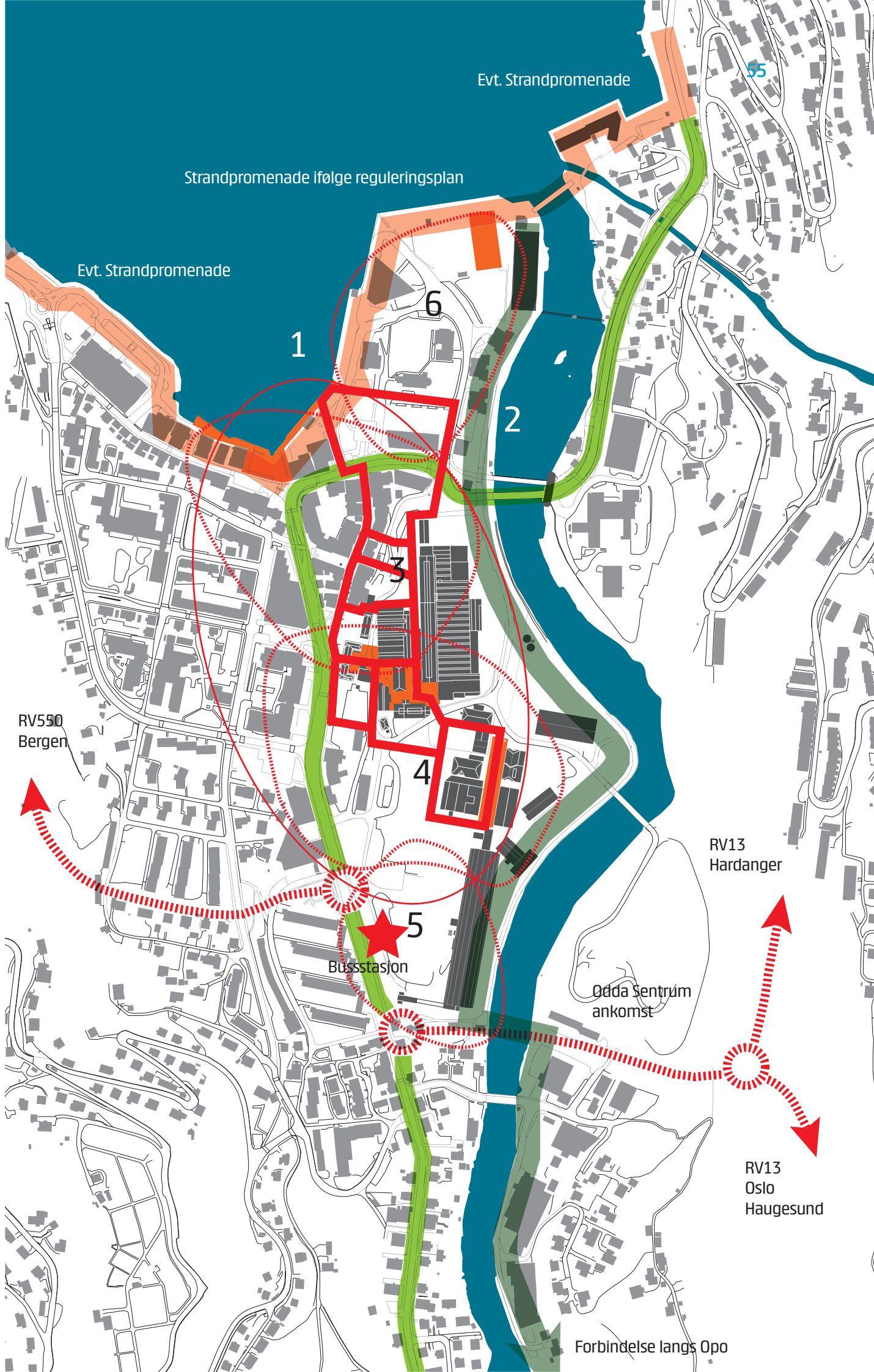

Byporten. Kikk fra Vernebrua mod Råcyanamidsilo og Odda Sentrum

- 1: Et urbant, rekreativt forløp langs Sørfjorden
- 2: Et landskapeleg, rekreativt forløp langs elven Opo
- 3: Et mer konsentrert sentrum med innkjøpsmuligheter og kontorer, hvor handlegaten og Smelteverket utgjør en helhet
- 4: Et område med primært kulturelle og opplevelses tilbud preget av kulturhistorie
- 5: Et område med mulighet for større begivenheter
- 6: Et område preget av nye sentrumsnære bolig- og næringsfunksjoner

Inndelingen er overordnet og veiledende, og skal ses som en konkretisering av tendenser i bylandskapet som allerede i dag er til stede.

Evt. Strandpromenade

55

Strandpromenade ifølge reguleringsplan

Evt. Strandpromenade

1

6

2

3

4

5

RV550
Bergen

RV13
Hardanger

Busstasjon

Odda Sentrum
ankomst

RV13
Oslo
Haugesund

Forbindelse langs Opo

Nye overordnede sammenhenger

På bakgrunn av byanalysen, visjonsdelen og anbefalinger i forhold til overordnet utvikling av området vil vi her redegjøre for potensielle nye overordnede sammenhenger, med fokus på å "sy" byen og Smelteverksområdet sammen, tydeligere orientere byen mot Sørfjorden og Opo, samt tydeliggjøre muligheten for mere bymessige gater i forbindelse med kommende omkjøringsvei. Mulighet for en urban havnepromenade ligger innlysende og kan etableres tidlig med relativt få midler.

Mulighet for en sammenhengende rekreativ forbindelse langs Opo er også relativt enkelt å etablere - kanskje skal den gå gjennom hele Odda langs elven og ende ved Vasstun i syd. Mulighet for å etablere et nytt "LOOP" eller rundtur, som syr byen sammen i flere rundturer definert av ankerbutikker, kulturelle målpunkter og offentlige rom

3.2 PULJER OG ORGANISASJON

For å oppnå en positiv effekt av mentale omdannelsestiltak, er det essensielt, at tiltakene skjer på bakgrunn av en klar organisasjon med krefter og midler til rådighet.

Puljer

Det anbefales, at det settes av midler i to puljer, så man både raskt kan igangsette utviklingen av området. OG? Byggemodningspuljen fokuserer overveiende på fysiske tiltak, mens innbyggerpuljen overveiende fokuserer på eventer og aktiviteter.

Byggemodningspulje

Det anbefales, at det settes av en pulje til en generell byggemodning av området. Puljen skal brukes til:

- sikring av området
- planting av trær
- etablering av lys
- tilgjengelig-gjøring

Innbyggerpulje

Det anbefales, at det settes av midler til utdeling blant innbyggere, foreninger og eventer, som kan skape liv på området. Puljen kan brukes som

et formidlingsredskap og kommuniseres bredt gjennom blant annet:

- eventer
- aktiviteter
- formidling av eventer, aktiviteter og generelle utviklingstiltak.

Organisering

Organisering kan skje på flere forskjellige måter, og det anbefales at

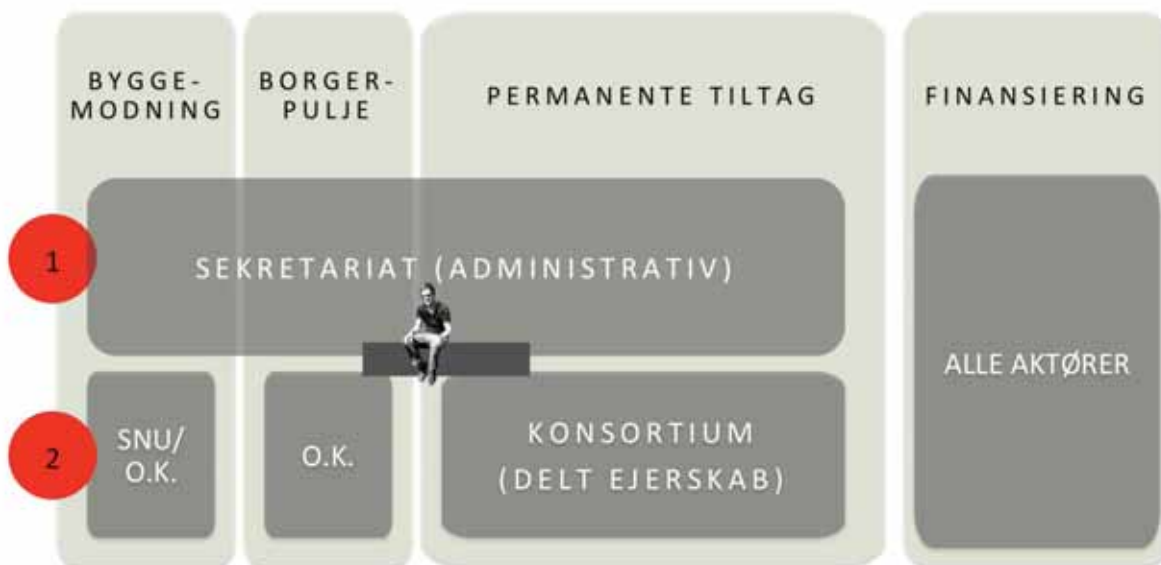
Prosjektleder

Det anbefales at det snarest ansettes en prosjektleder, som kan koordinere prosjektet i armlengdes avstand fra Odda Kommune, SNU og de andre eiere.

To organiseringsmodeller

Det anbefales, at det skapes en organisasjonsform, som tar høyde for de forskjellige faser og behov i utviklingsfasen. Etablér en organisasjon som utvikler området som helhet og sikrer en sammenhengende utvikling på tvers av interesser, det kan skje gjennom:

- Et administrativt sekretariat
- Et konsortium/delt eierskap

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

3.3 SCENARIO 0

Oddas plassering aller innerst i Sørfjorden er spektakulær og byen ligger dramatisk skjermet av Folgefonna og Hardangervidda. Her tårner Smelteverkets imponerende bygninger opp, omgitt av Oddas mer beskjedne småbyskala. Odda Smelteverk ligger som en øy i byen. Å dyrke forholdet mellom smelteverket og den omkringliggende byen kan gi byen en unik mulighet for å gjenoppdage og revurdere seg selv.

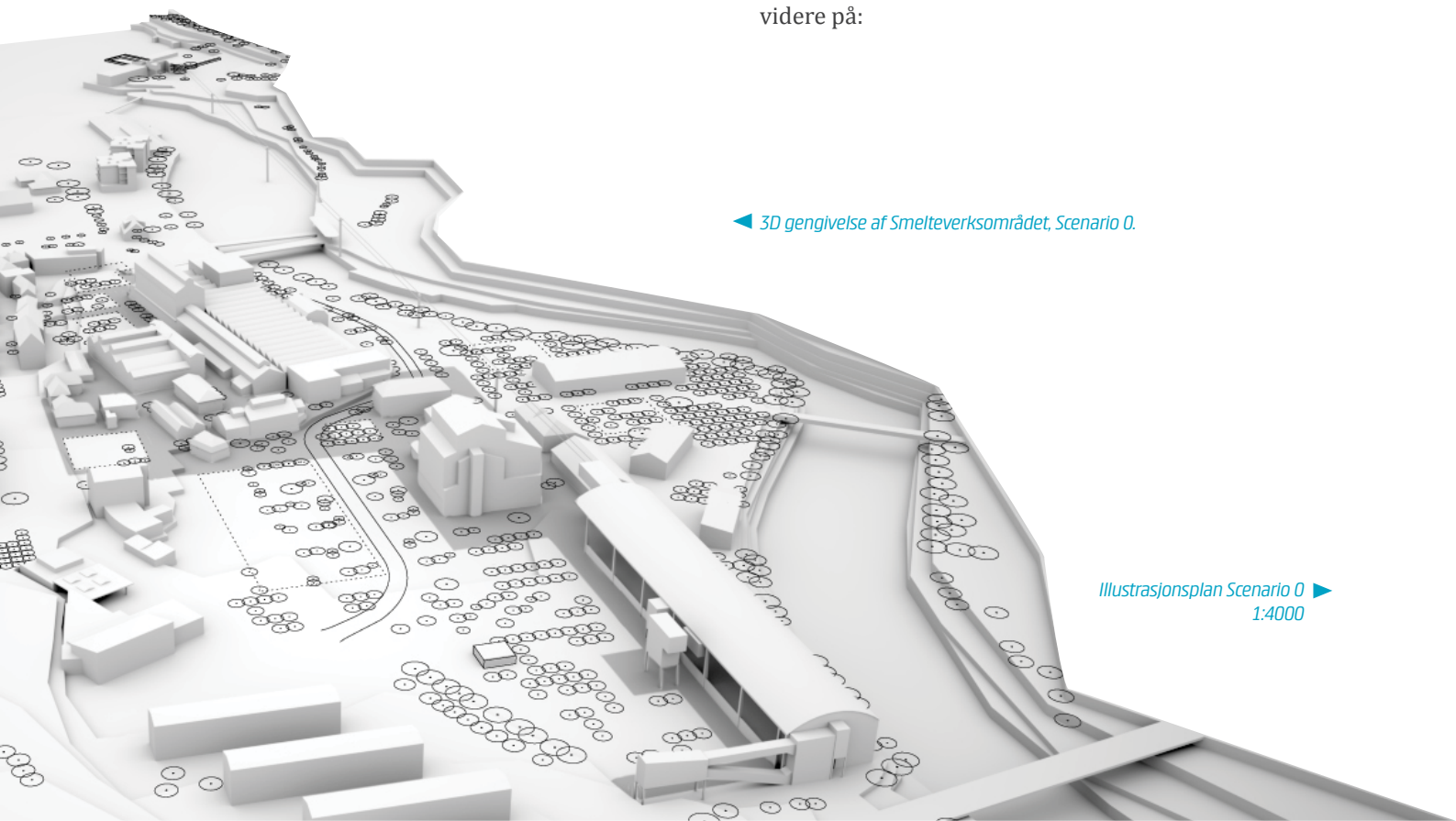
Allerede her anes et helt grunnleggende tema i utviklingen av smelteverket: skalaforståelse, særegenhet og stedets logikk. Smelteverksområdet har sin egen karakter og er noe helt annet enn den omkringliggende byen.

Utviklingen av Odda Smelteverk tar tid. Siden konkurransen har det gått 10-11 år hvor små initiativer har vist seg mere levedyktige i området end de større investeringene.

Mens vi venter på utviklingen av større byggerier

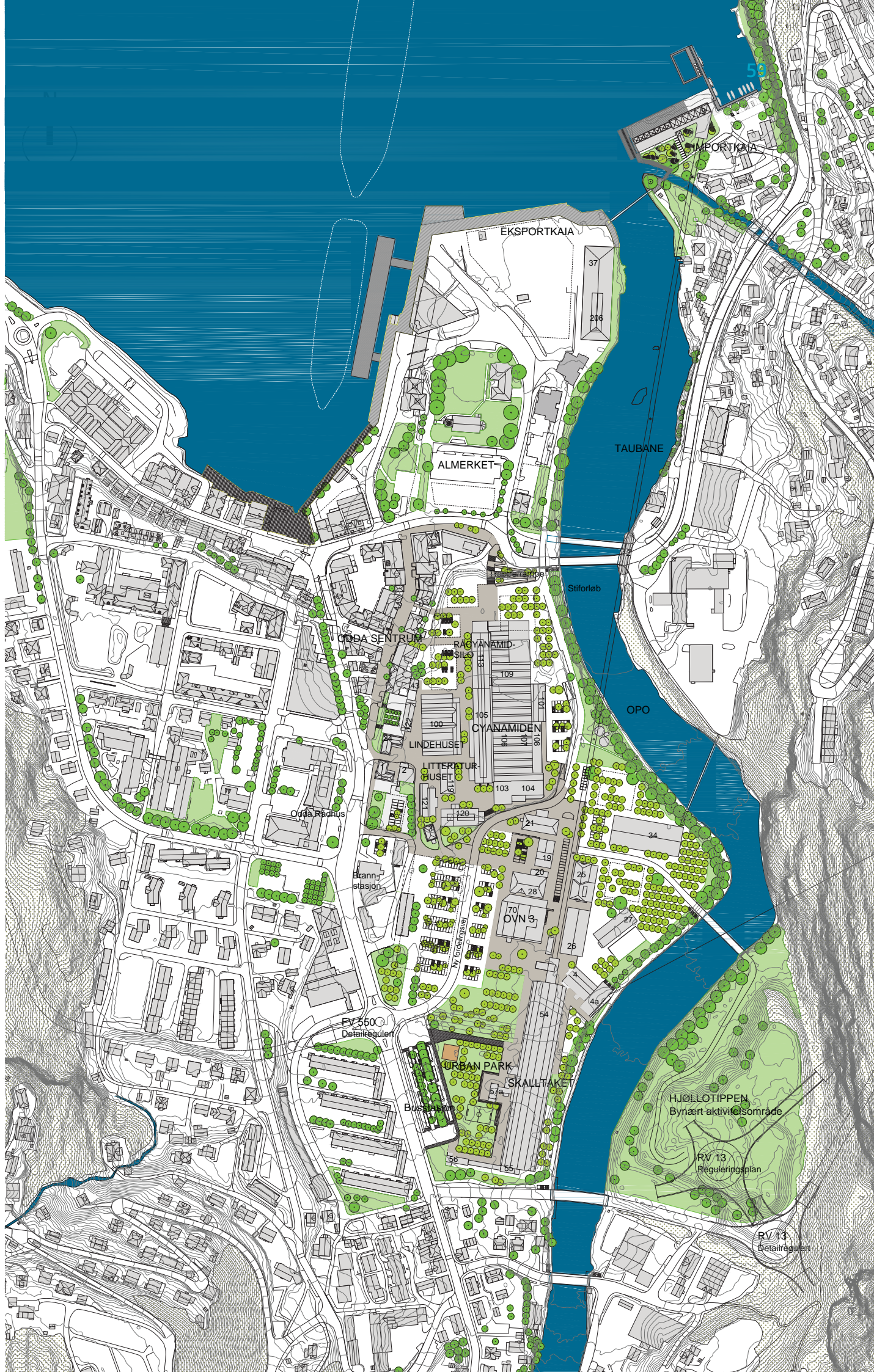
og anlegg er det god anledning til å tenke seg ordentlig godt om, innen store investeringer igangsettes. Visjonsarbeidet med Odda peker på flere potensielle utviklingsspor, som parallelt vil kunne implementeres på Smelteverkstomten. I den forbindelse må det gjøres store mengder arbeid i forhold til organisering av prosjekter, håndtering av eierforhold og markedsføring av regionen og byen. Mens den organiseringen finner sin form, visjonsdelen i avsnitt to beskriver flere muligheter for organisering, anbefaler rådgivergruppen å igangsette mindre tiltak på hele Smelteverkstomten, med det formål å gjøre området attraktivt, tilgjengelig og til en integrert del av byens sentrum. I tillegg skal området være sikkert å bevege seg og gå på oppdagelse i for innbyggere, besøkende og bedriftsutviklere.

Scenario 0 belyser hvordan mindre tiltak, og enkelte større, her og nå kan skape grunnleggende kvaliteter i området og dermed gjøre området mere interessant for byens innbyggere og besøkende – men også for investorer. Scenario 0 skal ses som en "klangbunn" for kommende utvikling, som gjennom en rekke tiltak, iscenesetter smelteverket og skaper rom for aktiviteter og bruk døgnet og året rundt. Scenario 0 rommer midlertidige og varige tiltak som scenario 1-3 tar utgangspunkt i og bygger videre på:

◀ 3D gengivelse af Smelteverksområdet. Scenario 0.

Illustrasjonsplan Scenario 0 ▶
1:4000

IMPORTKAJA

EKSPORTKAJA

ALMERKET

TAUBANE

Stiforløb

OPO

ODDA SENTRUM

RAGNAMIDHUSET

CYANAMIDEN

LINDEHUSET

LITTERATURHUSET

Oda Rådhus

Brannstasjon

FV 560
Detailregulert

URBAN PARK

Busstasjon

SKALLTAKET

HJØLLOTIPPEN
Bynært aktivitetsområde

RV 13
Reguleringsplan

RV 13
Detailregulert

- nye forbindelser og byrom mellom by og smelteverk, herunder intern veitrasé og en ny plassering av Odda Busstasjon ved Røldalsvegen
- en grønn byggemodning med avsett i hardangerområdet tradisjon for fruktdyrkning
- en enkel og karaktergivende innredning av områdets byrom og mellomrom
- igangsetting og utpeking av "fyrtårn" som begivenheter i området og utvikling av områdets fredede bygninger med avsett i innspill fra arbeidsgruppene 1-4
- en skånsom bygningsreovering av fredede og øvrige bygninger, herunder generell opprydning og sikring av området
- en karakterfull, iscenesettende og funksjonell belysning av området og ikoniske bygninger

Scenario 0, forbindelser

Det anbefales at det skapes tidlige og tydelige koblinger mellom Odda sentrum og Smelteverket. Spesielt koblingen mellom handlegaten og Smelteverksområdet er essensiell for byens forretningsliv, men også koblingen til Almerket og reguleringsplanen, som er utarbeidet til Almerkets utvikling, samt ankomsten ved Vernebrua er viktige.

Et nytt rekreativt forløp langs Opo definerer områdets østlige avgrensning, og gir adgang inn i området. Samtidig kobles området mere bymessig til Røldalsvegen og handlegaten, Odda Brannstasjon og Rådhuset i vest.

Fjordbad

Gjeste havn

Fællesfaciliteter

Fjordpromenade

Motel

Import

IMPORTKAIA

park

Fjordpromenade

EKSPORTKAIA

istandsat hængebro

Byggefelt til HOTEL max 24 moh

37

206

Cruise kai

KYRKJE

ALMERKET

Byggefelt
Reguleringsplan
Almerket

TAUBANE

Stibro

Tyssealsvegen

Vernebrua

Byggefelt

kig over fjord

Parkering

Byggefelt

Silo-plassen

Parkering

Byggefelt

Handlegate

Ny adgang

Ny adgang

RACYANAMID-

Ny trøppe

Opgradering af rekreativt stilorløb langs Opo

Scenario 0, grønn byggemodning

Det anbefales at det skapes en her og nå kvalitet i området ved å beplante bredt og omfattende innenfor området. Spesielt områdets store tomme rom, som etter nedrivningen fremstår rå og golde, vil endre markant karakter av den omfattende beplantningen. Hermed iscenesettes et avventende landskap, som mens utviklingen av området tilrettelegges, kan by på en rekke nye opplevelser og rom. Beplantningene kan være midlertidige eller permanente, flyttbare eller faste, med røttene i jorden eller i kummer. Under og mellom trærne kan fremtidige byggefelter markeres, byrom og parkering tilrettelegges og aktiviteter og begivenheter utføres.

Ved Skalltaket i syd anlegges en grønn urban aktivitetspark, hvor beplantningene kan ha mer permanent karakter og være en varig kvalitet mens området rundt utvikler seg. Parken kan som området for øvrig, utvikles over tid etterhånden som forskjellige aktiviteter og anlegg formuleres og prøves. Det er viktig at etableringen av parken igangsettes raskt og enkelt, og dermed gjør det synlig for byens borgere og besøkende at "nå skjer der noe".

Frukttrær, som en del av den grønne og urbane byggemodning i scenario 0, er et historisk tidsanker og berøringspunkt med resten av regionen, herunder Sørfjorden og Ullensvang. Frukttrærne er et element som passer inn både på kort sikt med små synlige tiltak og suksesser, men og i mer permanente løsninger som en varig kvalitet.

Scenario 0, Urban byggemodning, en enkel og karaktergivende innredning av byens rom og mellomrom

Lokalt er det allerede anlagt mindre byrom, passasjer og forløp. De er utført i en enkel og robust bearbeiding, som er i god tråd med Smelteverkstomtens spesielle karakter og stemning. Det er snakk om enkle asfalterte rom, som i høyere grad understreker en eksisterende romlighet og stemning i stedet for å skape en ny. Det er en fin underspilt måte å skape nye rom i området, uten at økonomien blir begrensende. Denne tilgangen

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

til områdets mellomrom vil vi anbefale å fortsette med. Enkelte steder kan det kanskje arbeides med å skape faktiske rom til opphold i høyere grad enn det ses i dag - men det uprogrammerte rom har store potensialer for å kunne romme mange forskjellige funksjoner. Det handler mer om å skape rammen for livet i området enn å forutse bestemte funksjoner.

Scenario 0, igangsetting og utpeking av "fyrtårn" som begivenheter i området og utvikling av områdets fredede bygninger

Som spesielle initiativer i området vil vi peke på igangsettelse av begynnende funksjoner i de fredede bygningene. Funksjonene er videreutviklinger av de innspill, som arbeidsgruppene er kommet med, men tilpasset en igangsettende fase hvor økonomien kan være begrenset.

Funksjonene kan danne utgangspunkt for nedsettelse av interessegrupper, som fremover utarbeider konkrete prosjekter knyttet til et byggverk og en konkret funksjon listet nedenfor.

Det er viktig at prosjektlisten rommer en tidlig igangsettende fase mens en større og mere økonomisk krevende modell utvikles.

- Importkaia: Fjordbad, gjestebåthavn og hotell/ minihotell
- Taubane og Verbrua: Belysning og oppholdsmuligheter
- Skalltaket: Event- hverdagsrom og aktivitetspark
- Ovn 3: Visningscenter for smelteverket og industrikultur samt området i øvrig.
- Cyanamiden: isklatre- og rappelleringsenter, utvikling av markeds- og detaljhandel samt kultur, utstillings- og messearealer

Velkommen til Odda. Et kikk fra Vernebrua over Opo-elven til bygg 113 Råcyanamidsilo og Cyanamidkomplekset. Fotgjengerbroen kan, med små tiltak, fremover være et byrom hvor opphold er mulig. Kikk langs elven, til Smelteverket og over Sørfjorden blir begivenheter mens trafikken stille krysser elven. I mørket kan en karaktergivende belysning skape en spesiell ankomst til byen, hvor kablene på Taubanen over Vernebrua også kan lyssettes og henlede oppmerksomheten på anleggets størrelse.

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Øvrige bygninger i området rommer muligheter for igangsettelse av ny detaljhandel, kontorer og kulturformer hvor en skånsom renovering og ibruktaking av bygninger kan bli et karakterfullt bidrag til Oddas samlede innkjøps-scene.

Kulturinstitusjonene i området er allerede under oppbygging med fine rammer for arrangementer i Linde- og Litteraturhuset. Mere uformelle kulturtilbud kan utvikles i f.eks bygning 103/104 i kombinasjon med muligheter ved Skalltaket, hvor "Mejeriet" koblet med ungdomsprogrammene ved "Videregående Skule i Eide" kan bli et nytt omdreiningspunkt for ungdommen i Odda sentrum.

Scenario 0, en karakterfull, iscenesettende og funksjonell belysning av området og ikoniske bygninger

Som en del av iscenesettelsen av området foreslås en lyssetting av områdets fredede bygninger og konstruksjoner. Som motstykke til Oddas velfungerende litteraturfestival foreslås det å arrangere en lysfestival i samarbeide med f.eks. Den Norske Lysdesignerutdannelse og de Norske Arkitekt- og Ingeniørskoler og evt. flere relevante utdannelseinstitusjoner, som kan gi bud på iscenesettende belysning av området. Tiltakene kan være permanente eller skiftende, ha karakter av kunstinstallasjoner eller av mere undersøkende funksjonell karakter.

I vinterhalvåret vil det være særlig spektakulært og en begivenhet som kan tiltrekke besøkende - riktig arrangert kan festivalen få internasjonalt format og være et norsk supplement til andre europeiske byers lysfestivaler.

Et kikk langs bygning 113 Råcyanamidsiloen hvor frukttrær i en tidlig fase er med til å gi området kvalitet og karakter. Byens gulv er utlagt med asfalt i tråd med den bearbeiding av overflater som allerede er utført på Smelteverksområdet. Byggesoner ligger som avventende flater til utvikling og brukes frem til det som bynære parkeringsområder i tilknytning til handlegaten.

Etter sikring av bygning 113 kan et klatre- og rappelleringscenter i en tidlig fase innrettes i bygningen mens den større og mere permanente utgave av internasjonalt format er på tegnebrettet.

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Scenario 0, en skånsom bygningsrenovering av fredede og øvrige bygninger, herunder generell opprydding og sikring av området

Det er grunnleggende for utviklingen at området sikres med henblikk på å unngå personskade og ulykker som følge av bruk av områdets bygninger og konstruksjoner. Store deler av området vil kunne inntas allerede nå, mens andre deler må sikres eller helt avspærres, hvis sikring blir for omfattende.

Byen skal inviteres innenfor men det skal være klokkeklart hvor det er adgang og hvor adgang er forbudt pga. fare for personskade.

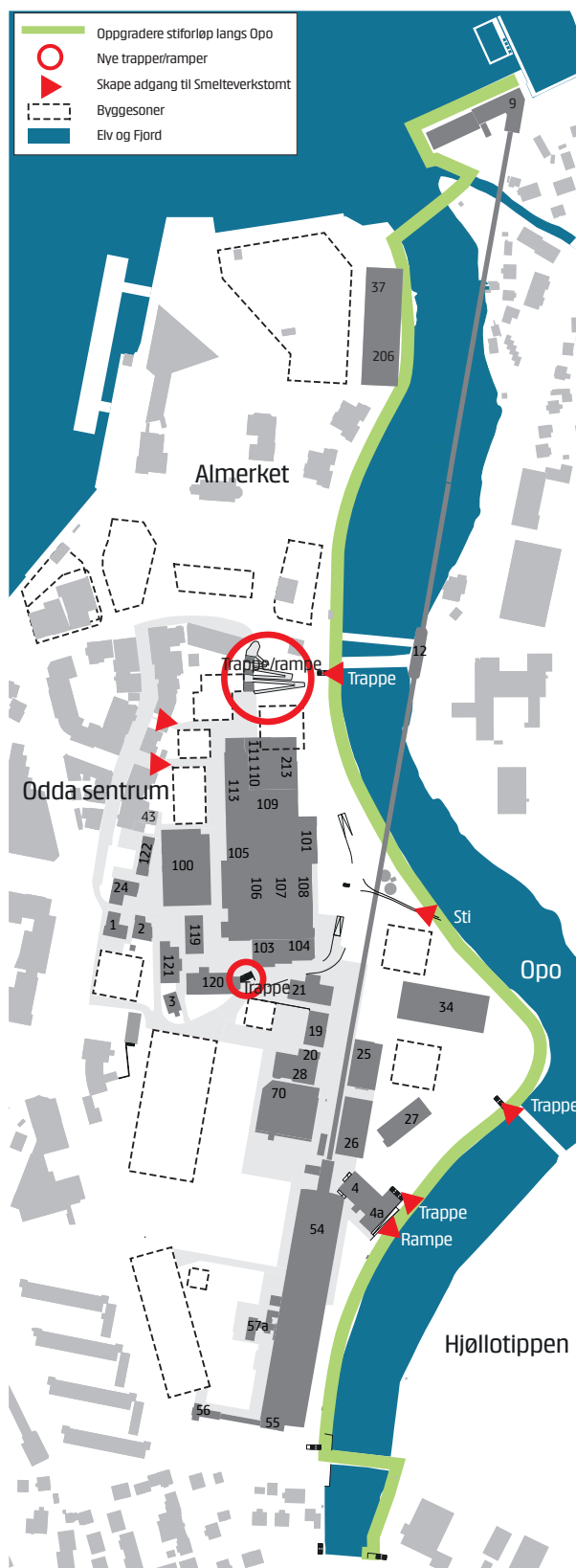

Området ved bygg 19 og 21, eksisterende forhold

Området ved bygg 19 og 21, etter skånsom renovering av fasader og byrom mellom bygningene. Ny bygningstypologi og karaktergivende beplantning i bakgrunnen.

Scenario 0, tidlige tiltag

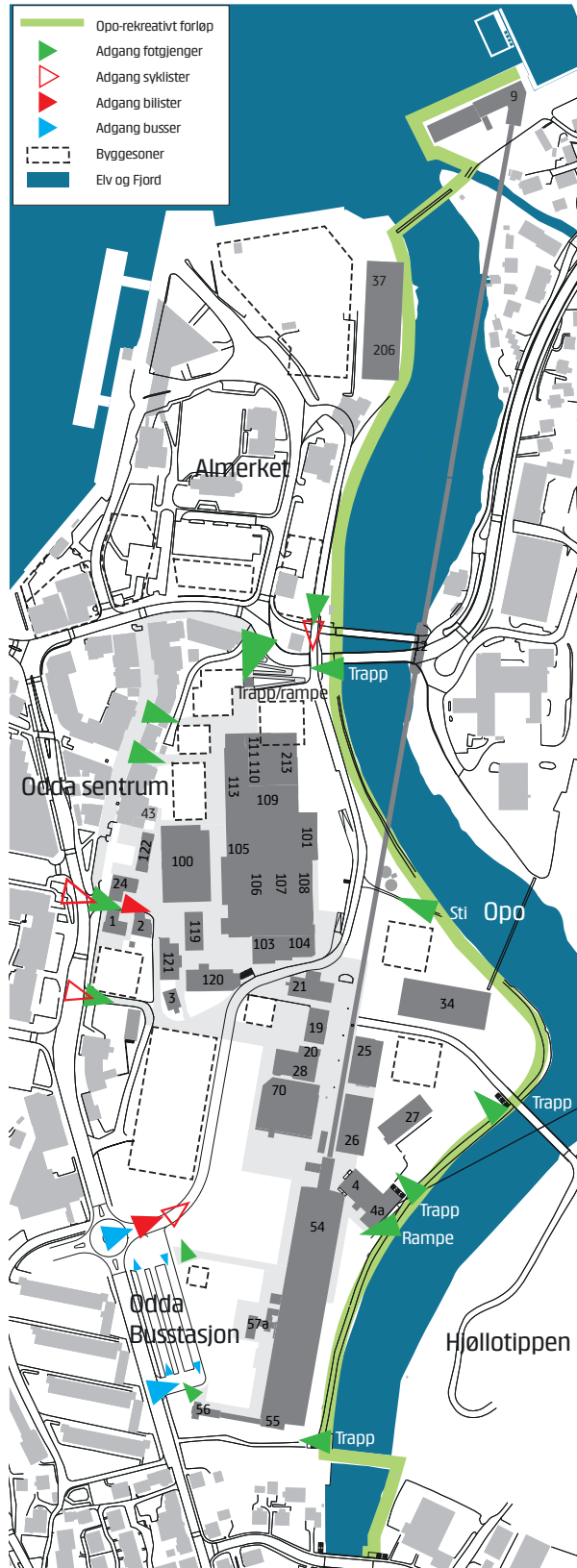
Scenario 0, funksjonsklynger og fyrtårne

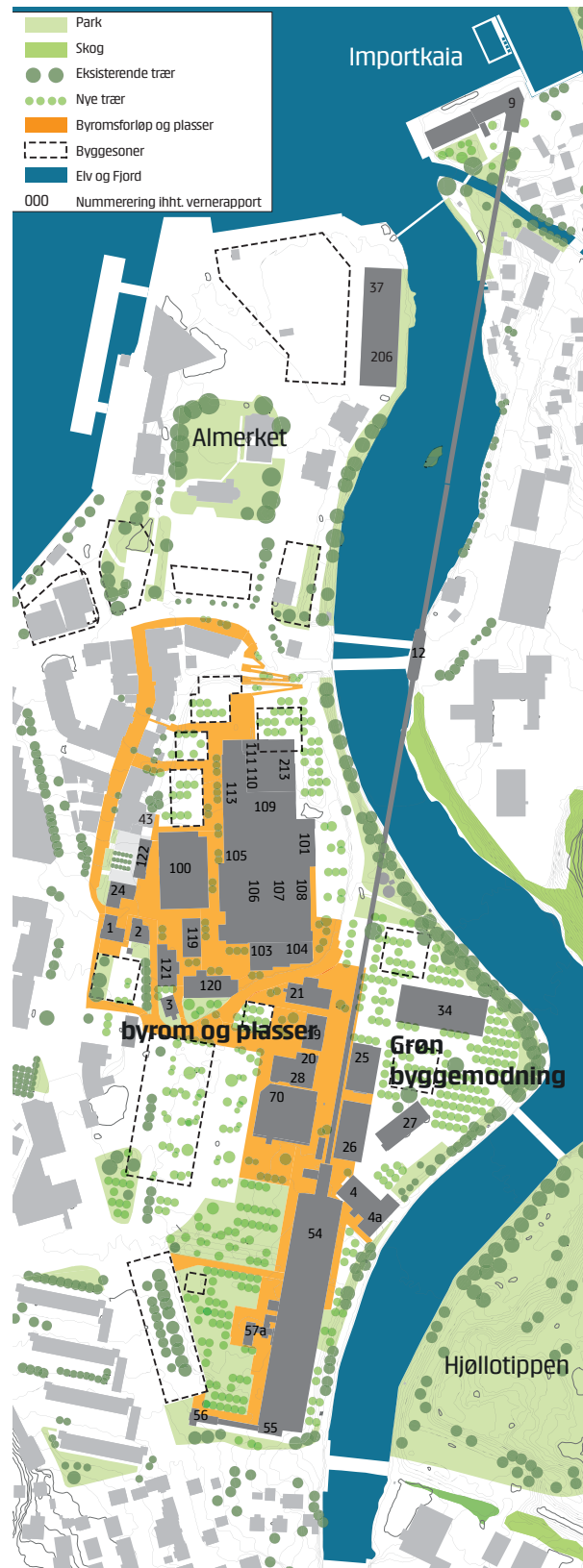
3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

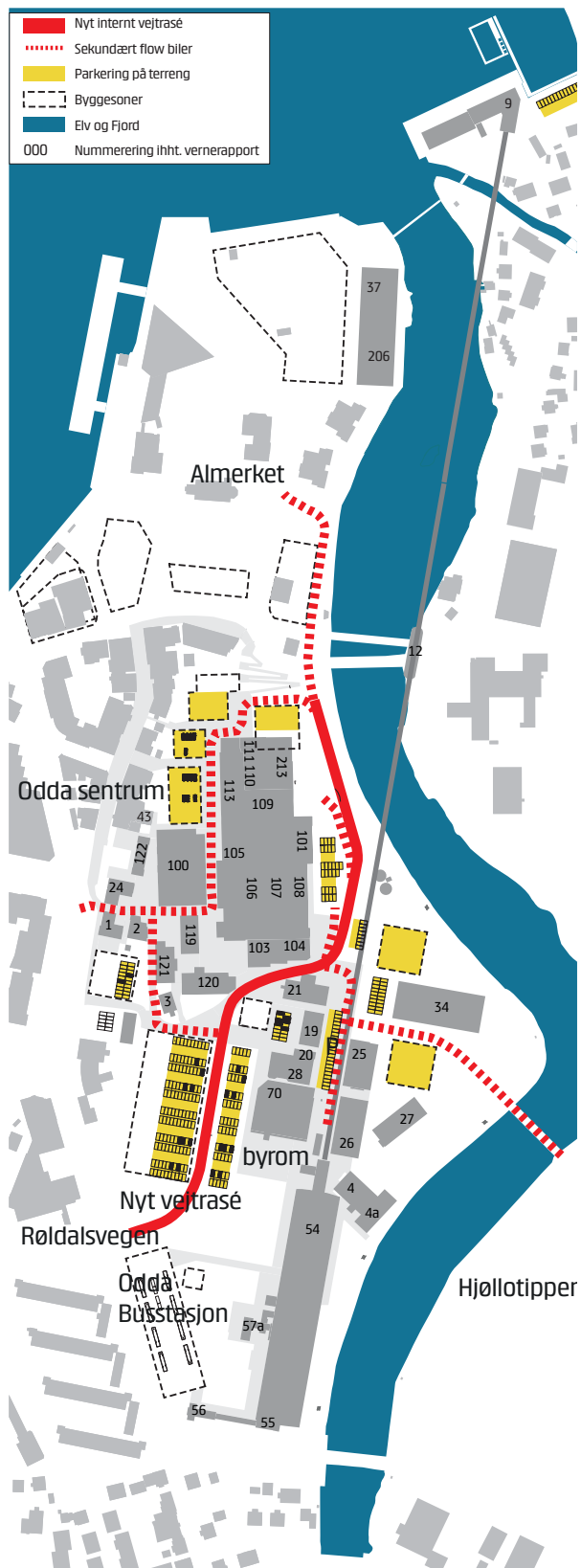
Scenario 0, nye adkomster til Smelteverksområdet

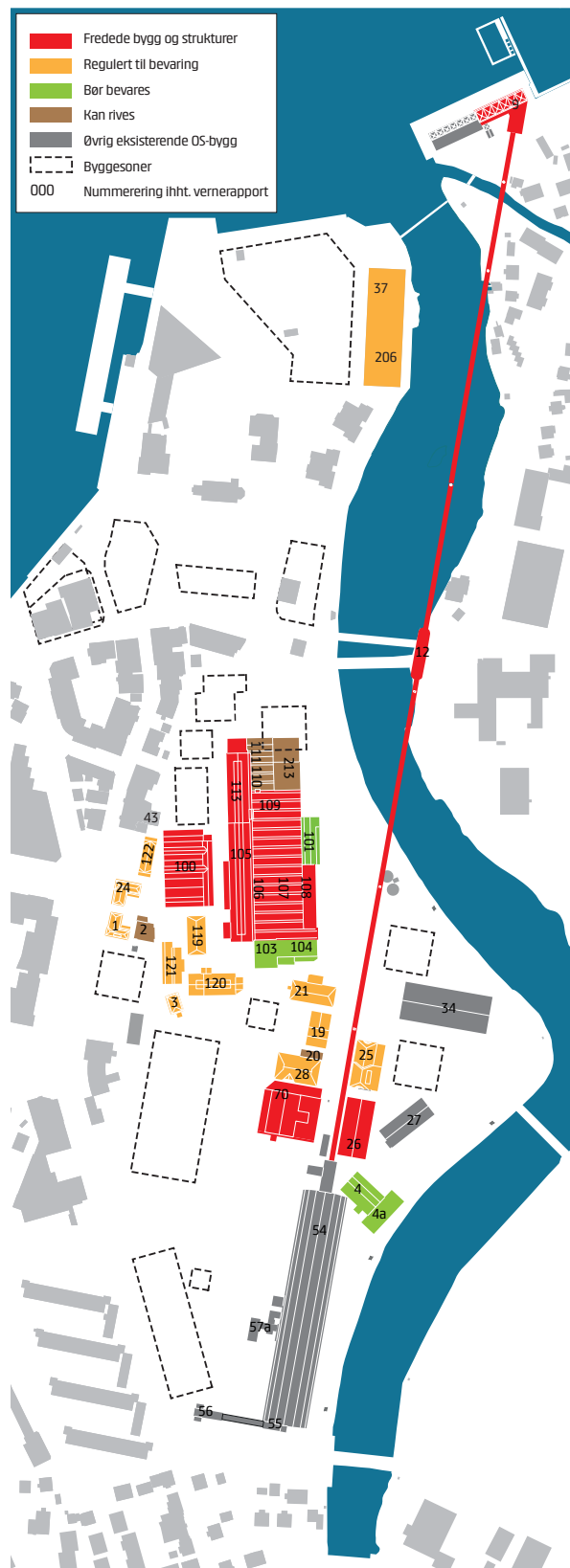
Scenario 0, grønn og urban byggemodning

Scenario 0, infrastruktur

Scenario 0, bygningsbevaring

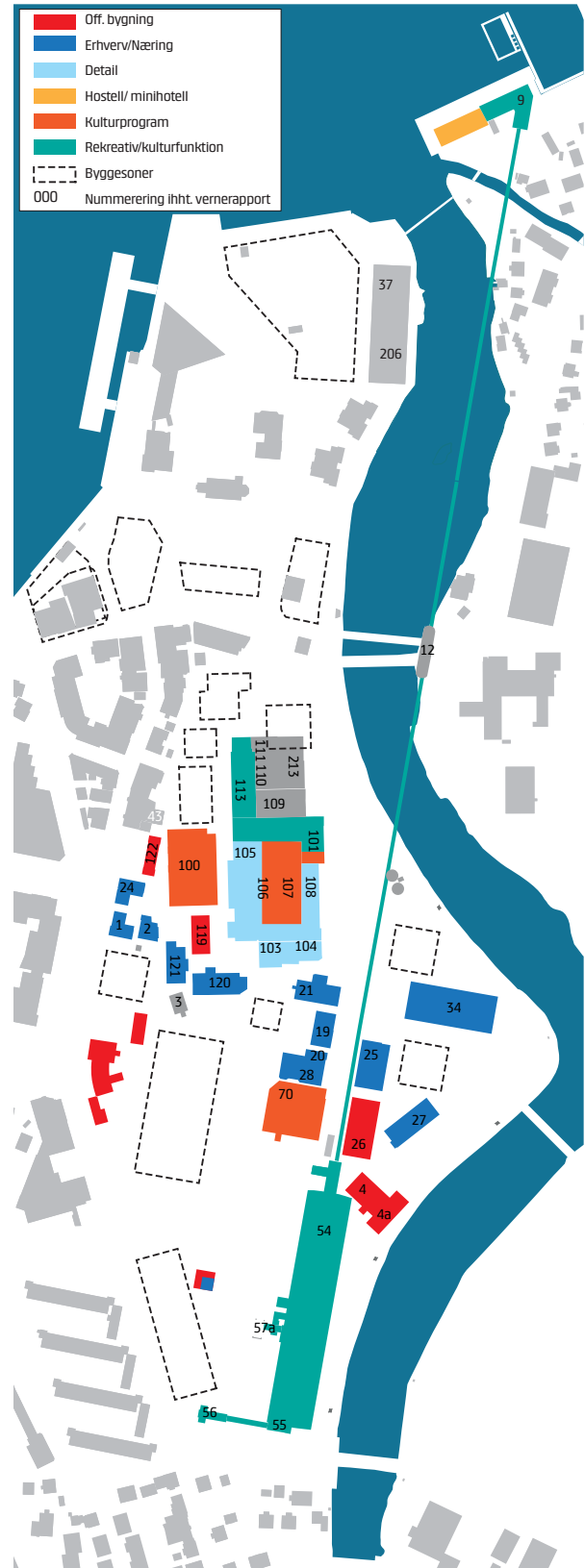
3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Scenario 0, byggesoner og nybyggler

Scenario 0, funksjoner

Odda Busstasjon

Et av de viktige tiltakene i scenario 0 er flyttingen av Odda Busstasjon fra Almerket til en ny plassering ved Røldalsvegen, etter ønske fra Odda Kommune som også har levert overordnet program for anlegget:

- Kollektivterminalen skal kunne betjene inntil 8 busser samtidig. Dette gjelder både på- og avstigning.
- I tilknytning til terminalen må det være venterom og toaletter.
- Taxisentral kan med fordel plasseres i samme område.
- Det bør ikke legges opp til parkeringsplasser for busser utover av- og påstigningsplasser. Busser som skal parkeres over tid skal kjøres bort fra området.

Rådgivergruppen har undersøkt forskjellige plasseringer av anlegget inne på Smelteverksområdet, så tett på Odda Sentrum og Røldalsvegen som mulig. Vi foreslår busstasjonen plassert i forbindelse med den foreslåtte urbane aktivitetsparken og den eksisterende beplantningen langs Røldalsvegen. Ankomsten til Odda blir dermed utpreget bymessig grønn og aktiv og med Skalltaket som ikonisk bygningsmessig innslag. Det vil være helt unikt og enestående å vente på bussen her, gå av eller på – lignende busstasjon finnes ikke i hele Norge.

Programmet for busstasjonen er ganske omfattende og vil legge beslag på et ganske stort areal. Vi mener anlegget primært skal fremstå som en del av byens nye park, fremfor et isolert trafikkteknisk anlegg. Vi har derfor, i skisseform, tegnet busstasjonen innpasset under de eksisterende trærne langs Røldalsvegen. Trærne er en av de få eksisterende karakterfulle beplantninger i Odda Sentrum og bør bevares. Hvorvidt det kan utføres i praksis skal undersøkes nærmere, men det er vår klare overbevisning at trærne bør kunne inngå som en karaktergivende del av anlegget. Busstasjonen foreslås anlagt som et dynamisk anlegg omkring øy-perronger hvor venteskjermer etableres lokalt til kortere opphold.

Vente og servicefasiliteter foreslås anlagt som en del av den urbane parken og vil i sommerhalvåret kunne tilby servering og en form for sommercafé. Dermed er det dobbel utnyttelse av den investeringen som knyttes til busstasjonens velferdsprogram, idet brukerne av parken naturlig vil kunne benytte samme fasiliteter.

26/6 2014. Byvandring i forbindelse med åpent møte. Selskapet stoppet under trærne langs Røldalsvegen hvor den nye Kollektivterminal/ Odda Busstasjon foreslås anlagt samtidig med at trærne bevares.

74

FV 550
Detaljregulert

Ny fordelingsvei

3

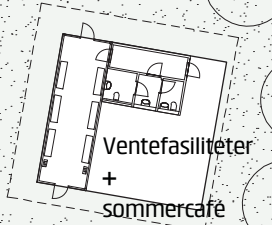
TEMA A: Byutviklingsperspektivet

inn/utkjørsel

Park

Odda Busstasjon
(8 holdeplasser)

overgang

Urban Park

frukttrær

Røldalsvegen

K & R +
taksholdplass

bussholdplass

eksisterende trepalle
overgang

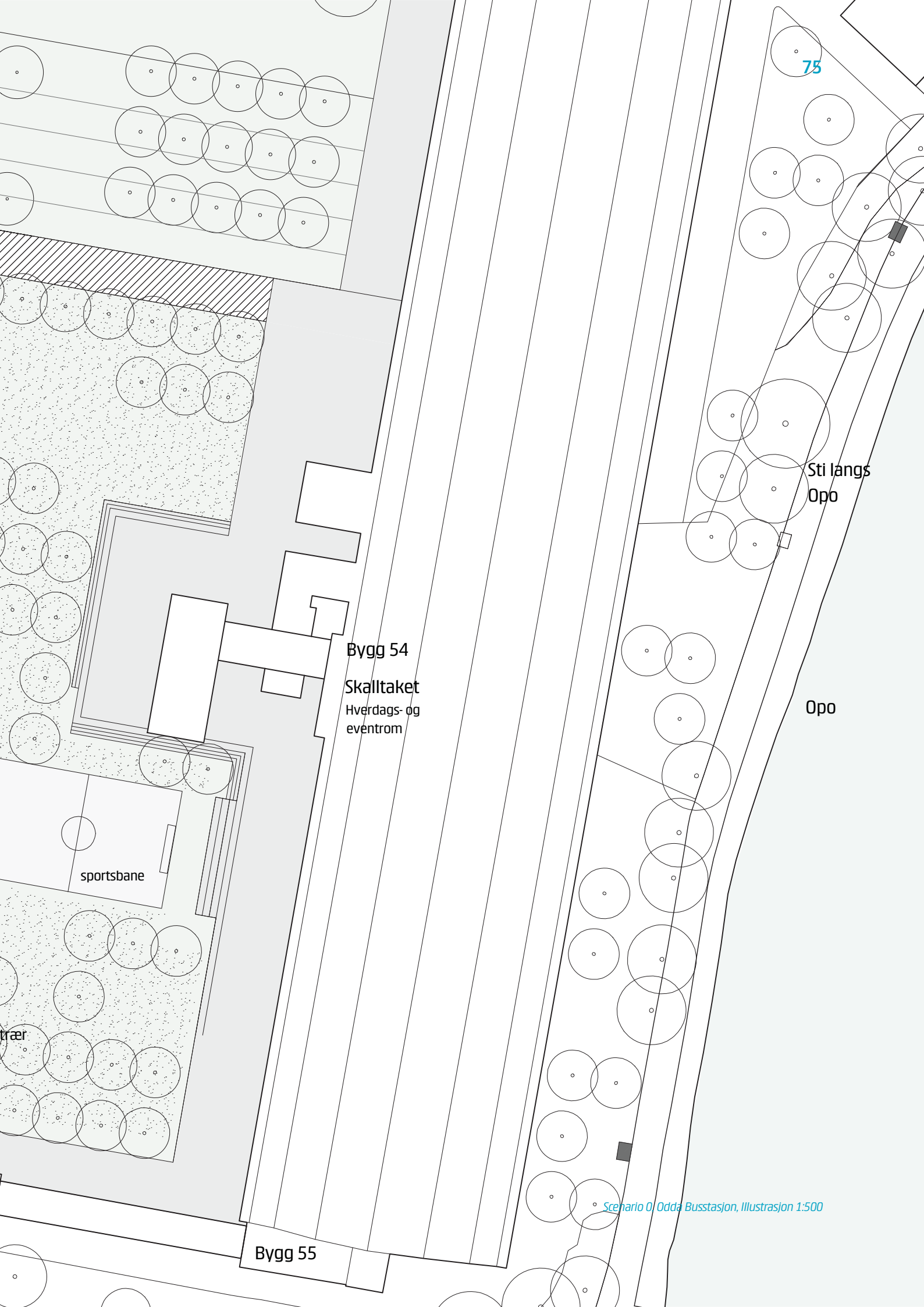
overgang

fortov
sykkelsti

inn/utkjørsel

Bygg 56
'Kapellet'

frukt

75

Sti langs
Opo

Opo

Bygg 54

Skalltaket
Hverdags- og
eventrom

sportsbane

trær

Bygg 55

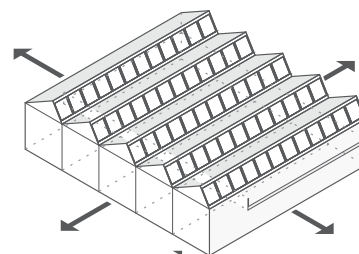
Scenario 0, Odda Busstasjon, Illustrasjon 1:500

3.4 BYGNINGSTYOLOGIER

Scenario 0 iscenesetter områdets fremtidige utvikling. Byggesoner legges ut som avventende flater, mens fokus holdes på å skape kvalitet i området og etablere nye sammenhenger med Odda Sentrum og det rekreative forløpet langs Opo. Byggesonene skal, når behovet viser seg og investeringer i området tar av, bebygges med karakterfulle bygninger som viderefører områdets urbane karakter og høye bygningsmessige nivå på en moderne måte.

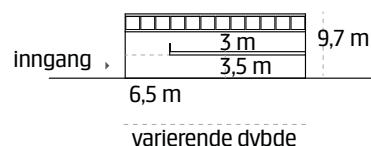
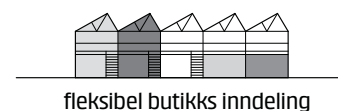
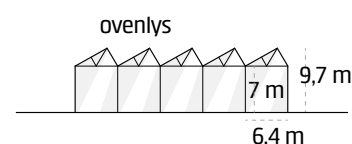
For å etablere et robust verktøy til nye bygningsmessige sammenhenger med Smelteverkets eksisterende bygninger, har vi utviklet en katalog med bygningstyper, som skal skape en form for arkitektonisk språk. Vi har latt oss inspirere av områdets karakterfulle bygninger og strukturer og utviklet forskjellige typologier som hver enkelt kan oppføres på områdets byggesoner.

- Sagtaks-bygget i forbindelse med Cyanamidekomplekset er et enkelt, fleksibelt og karakterfullt arkitektonisk utgangspunkt for utvikling av større handels- og kontor samt næringsfunksjoner. Det er en velkjent størrelse for området, som har en klar skalamessig intensjon, høyde og størrelse, lysinntak og mulighet for raffinement i utførelsen i kraft av det industrielle utgangspunkt.
- Urban hybrid: En karré som kan inneholde boliger og/ eller kontorer og/eller butikker, i 1-3 etasjer med mulighet for fullt utnyttet 1. etasje til f.eks. utadvendte funksjoner. Samme karré kan man se for seg benyttet til mindre hotellbygg.
- Urban blokk: en kompakt mindre hybrid hvor forskjellige funksjoner kan kombineres. Blokken kan evt. utvikles med rekkehuslignende boliger hvor privat parkering kan integreres i garasje i 1. etasje.

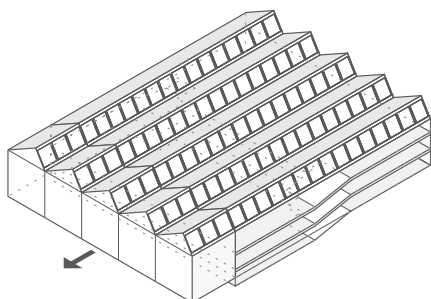
Sagtak

**fleksibel grunnstruktur,
butikker i to plan**

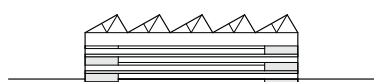
forslag til bygningstypologier/ nybygginger ved utvikling av smelteverket

Felles for typologiene er en fortettet funksjon som kan understøtte bylivet på Smelteverkstomten og være med til å skape en sammensatt bydel. Området skal være offentlig tilgjengelig og evt. boliger i området foreslås etablert uten private arealer på terreng men med altaner, balkonger og takterrasser, som kan understøtte et bymessig miljø uten private hager.

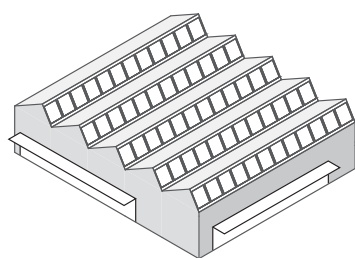
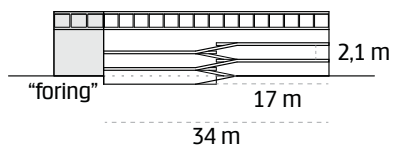

Sagtak

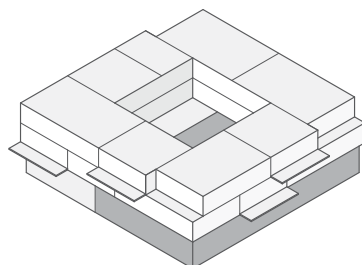
Parkering foret med arealer til kontor eller butikkfunksjon

varierende bredde av P-enhet

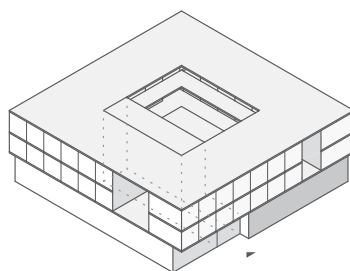
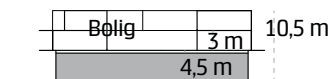
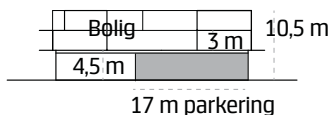
Åpne og innbydende fasader med lette takutheng

Urban hybridbygning

Bolig og/eller kontorer/ servicefunksjoner

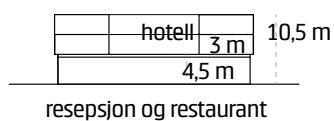
Innvendig gårdhage

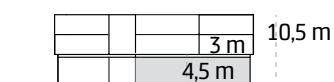
Urban hybridbygning

Hotell

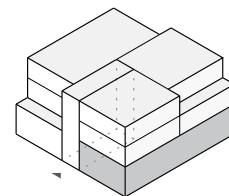
Innvendig gårdhage

resepsjon og restaurant

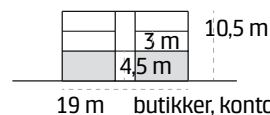
resepsjon og restaurant

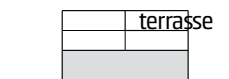
kompakt bygning

kontorer/ servicefunksjoner og bolig, oppgangshus

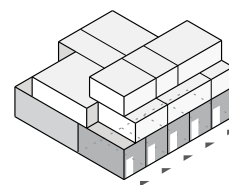
Oppgang

19 m butikker, kontor

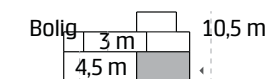

butikker, kontor

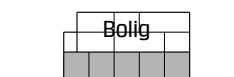

kompakt bygning

Næring og bolig hevet rekkehus

19 m parkering og oppgang til bolig

Bolig

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

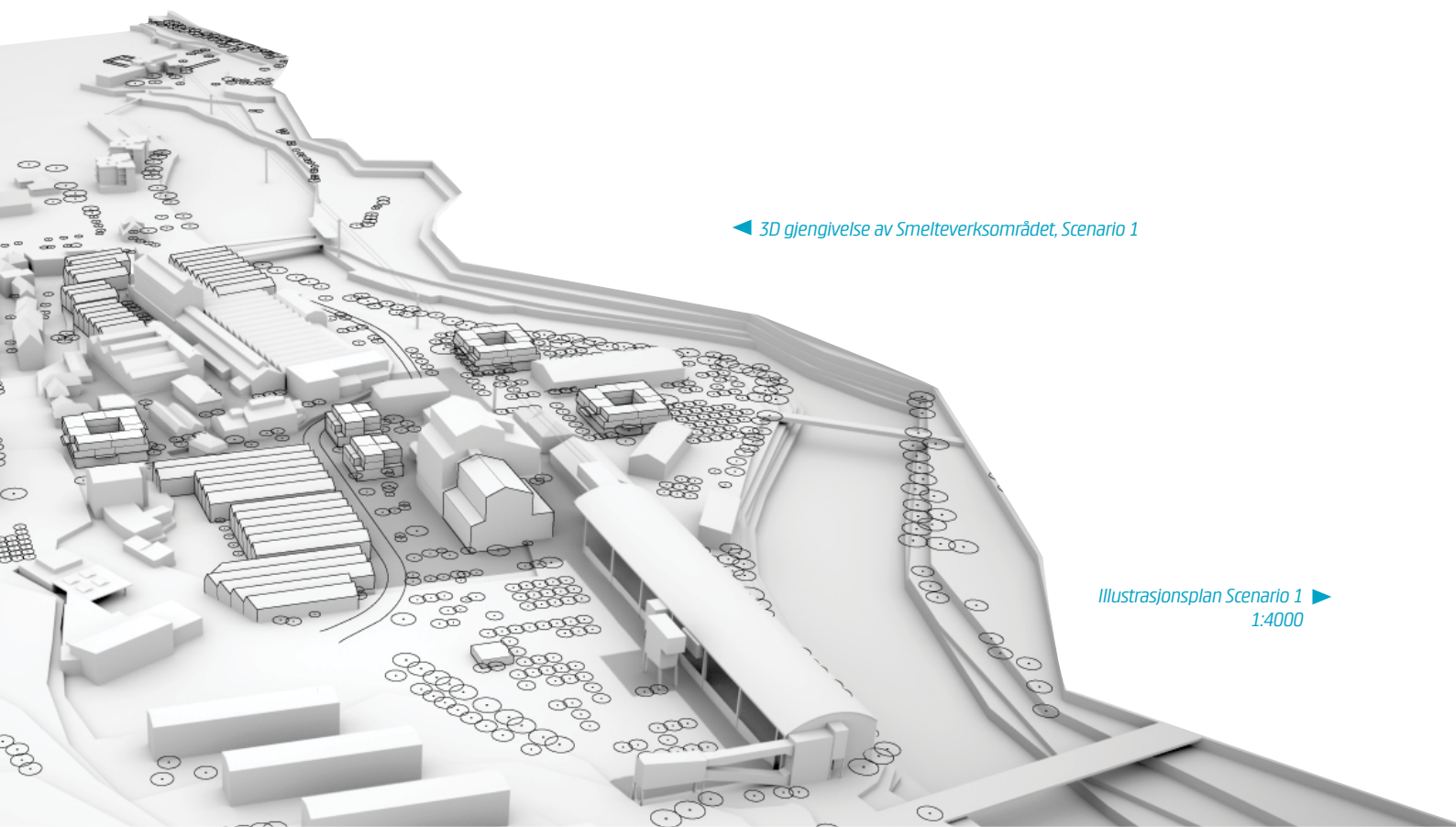
3.5 SCENARIO 1 - 2 - 3

De forutdefinerte programmer for scenariene er undersøkt med avsett i de tiltakene scenario 0 inneholder. Utover det arbeides det primært med å innpasse opp til 9.000 m² detaljhandelsprogrammer i en nordlig utgave (Scenario1) eller sydlig utgave (Scenario 2).

Scenario 1

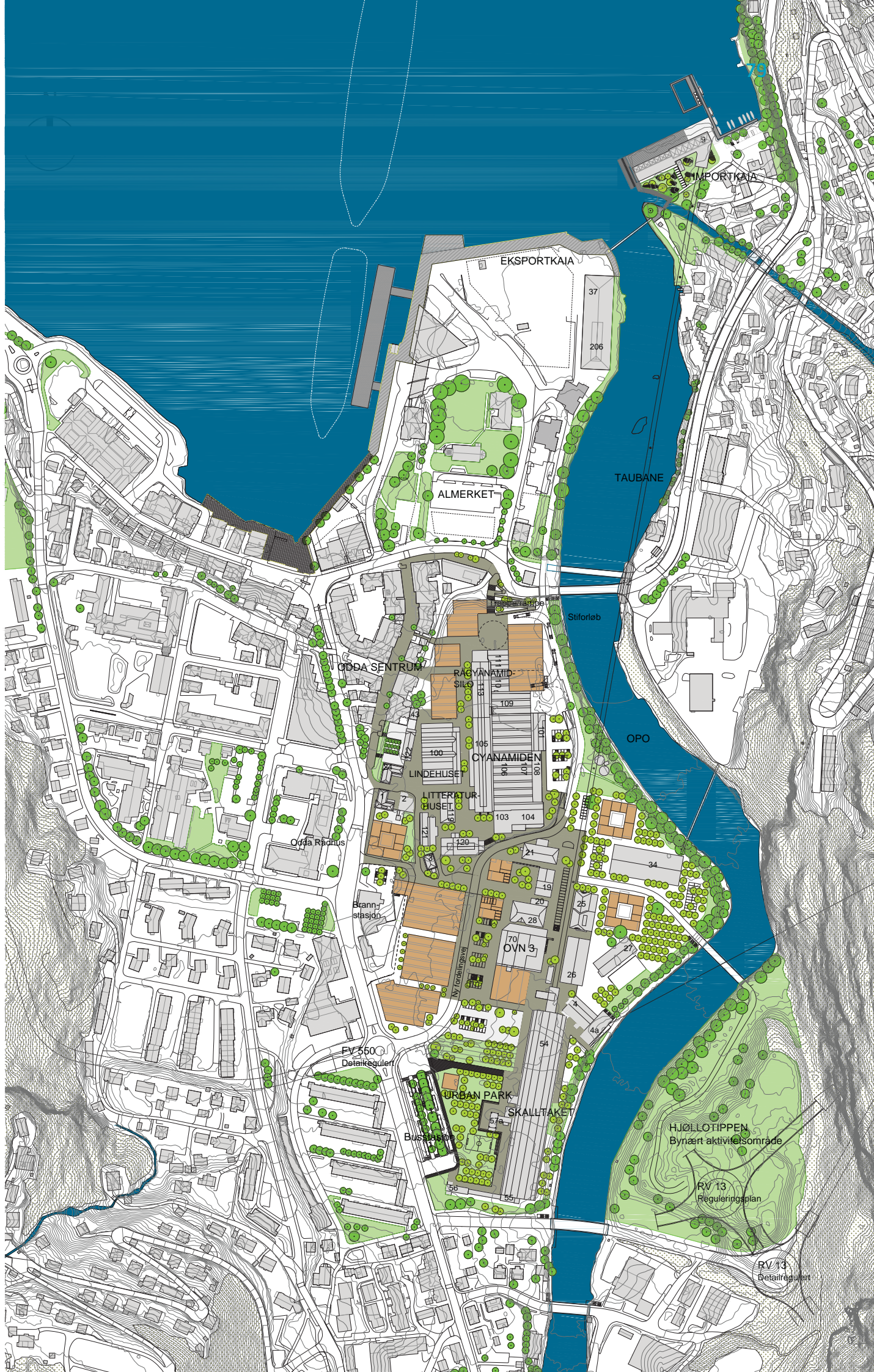
Ca. 9.000 m² til detaljhandelsutvikling i området nord for og ved cyanamiden har både fordeler og ulemper. Overordnet er området veldig eksponert i forhold til byen og ankomsten fra nord og øst over Elven, tett koblet til den eksisterende handlegate og planene for utviklingen av Almerket. Samtidig er området, på tross av eksponering og sentral beliggenhet, vanskelig tilgjengelig, dels pga. terrengforskjeller og begrenset plass mellom eksisterende byggverk og dels pga. sammensatte og plasskrevende trafikale sammenhenger. Ytterligere trafikk til området i forbindelse med handlesenteret er med til å komplisere forholdet.

Nærheten til de fredede bygningene i Cyanamidekomplekset samt Oddas mindre byskala i handlegaten reiser dessuten noen bygningsmessige spørsmål til, hvordan man bebygger Smelteverksområdet generelt.

◀ 3D gjengivelse av Smelteverksområdet, Scenario 1

Illustrasjonsplan Scenario 1 ▶
1:4000

IMPORTKAJA

EKSPORTKAJA

ALMERKET

TAUBANE

ODDA SENTRUM

RAGNAMIDS
SILO

Stiforløb

OPO

CYANAMIDEN

LINDEHUSET

LITTERATUR
HUSET

Odda Rådhus

Brann-
stasjon

OVN 3

FV 550
Detailregulering

URBAN PARK

SKALLTAKET

HJØLLOTIPPEN
Bynært aktivitetsområde

RV 13
Reguleringsplan

RV 43
Detailregulering

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Detaljhandelens stadig voksende enheter utvikles etter rasjonelle modeller i forhold til optimering av drift, kundeopplevelser, varelevering osv. Bygningmessig er vår tids supermarkeder og handlesentre sjeldent en arkitektonisk opplevelse, og i forhold til den bygnings- og bymessige kontekst er det vanskelig å se for seg et handlesenter i tradisjonell forstand her. I forhold til å utvikle Odda sentrum og understøtte den eksisterende handlegaten er funksjonen og plasseringen dog tett på å være optimal.

De ca. 9.000 m² arrangeres primært i 1 og 2 etasjer, primært i nybygg og delvis i deler av den eksisterende bygningsmasse. I en etasje vurderer vi at området kan romme ca 5.200 m² i nybyggeri + ca. 1.300 m² i de delene av Cyanamiden som ikke er fredet. Utover dette kan spesielle markedsfunksjoner innpasses på ca 1.500 m² i deler av de fredede bygningene. I alt dermed ca. 8.000 m². De resterende 1.000 m² tilrettelegges som 2 etasjers arealer eller mesaniner i de delene av nybyggeriet hvor det vurderes ønskelig. I denne utgaven, mener vi, at området er utnyttet maksimalt.

Adgang, parkering og varelevering kan, i prinsippet, skje fra krysset mellom Tyssedalsvegen og Almerket - alternativt bakom via Smelteverksområdet. Adgangen for handlende er tett på å være optimal, mens forholdene for varelevering er vanskelige. Sett i bymessig kontekst er forholdene her nettopp bymessige, i motsetning til mere nærings- og forstadsområde-lignende sammenhenger. Parkering etableres primært i konstruksjon hvor terrenghøyden mellom smelteverksområdet og Almerket utnyttes til parkering i 2-3 etasjer. En mindre del av parkeringen tilrettelegges på terreng som en del av Odda Smelteverks nye frukttrærbeplantninger.

Stibro

Tyssedalsvegen Vernebrua

81

Trapperampe

Ny trappe

Opgradering af rekreativt stiorløb langs Opo

Detailhandel 860 m2 + 640 (P i kældere)

kig over fjord

Silo-plassen

Detailhandel 1725 m2 (grundplan) + 1275 m2 (P i kældere)

Detailhandel 450 m2

Detailhandel 850 m2

Ny adgang

Ny adgang

ODDA SENTRUM

RÅCYANAMID-SILO

Klatre- og rappellingcenter

Odda Vitensenter

100 LINDEHUSE Kulturhuset

105 Markedsvens (del af kulturhuset)

106 107 108 marked/udstilling (fx veierarbejde)

325 ovne (del af visning)

103 104 Detail / kulturskole

LITTERATURHUSET

119 Franc-Carlo plassen

Smelt café 21 Klippotek 120 Maskinverksted

Kontor/bolig 2150 m2 3 etager

1 Kontor 2 Portvæg

1 Kontor

21 Næring

Kontor/bolig 4000 m2 (3 etager)

Næring 19

Næring 20

Næring 28

70 OVN 3

Industrikkulturvisningscer 2000 m2 (3 etager)

Smia uddannelse 26

Jernlager 27

Rubbhall B (fundament)

4 Sindark Arkiv 4a

Ny rampe

Ophold

Ny trappe

Ophold

OPO

Tungolje-tanker eksist. sti mellem Opo og Smelteværksted

Kontor/bolig 2150 m2 3 etager

Frugttræer

Næring 34

Kontor/bolig 2150 m2 (3 etager)

Næring 25

Kontor/bolig 2150 m2 (3 etager)

Frugttræer

Ny rampe

Ophold

Ny trappe

Ophold

Ny rampe

Ophold

Ny trappe

Ophold

Ny rampe

Ophold

Ny trappe

HJØLLOTIPPEN Bynært aktivitetsområde

RV 13 Reguleringsplan

ODDA SENTRUM

RÅDHUS

Folkets bad

FV 550 Detailreguleret

Odda Busstasjon

Ventefaciliteter + sommercafé

Urban park

Busstoppested

eksist. træer

sportsbane

frugttræer

56 Kapellet

SKALLTAKET Hverdags- og eventrum

57a

55

56 Kapellet

Ny trappe

3 TEMA A: Byutviklingsperspektivet

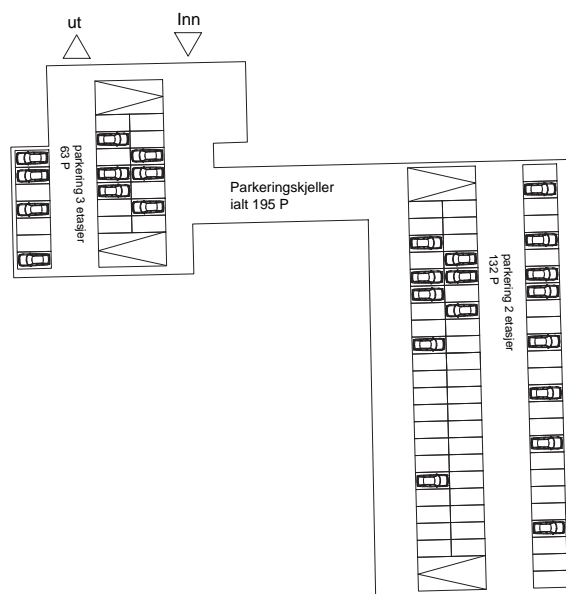
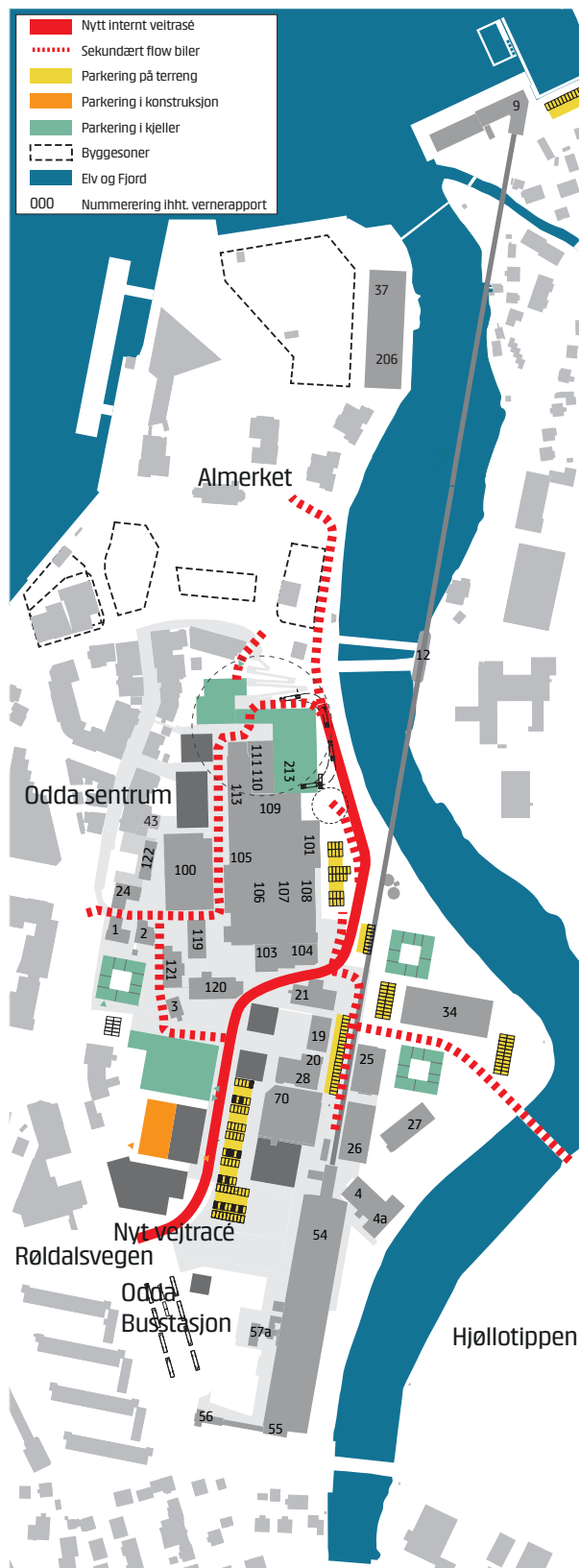
Scenario 1, byggesoner og nybygg

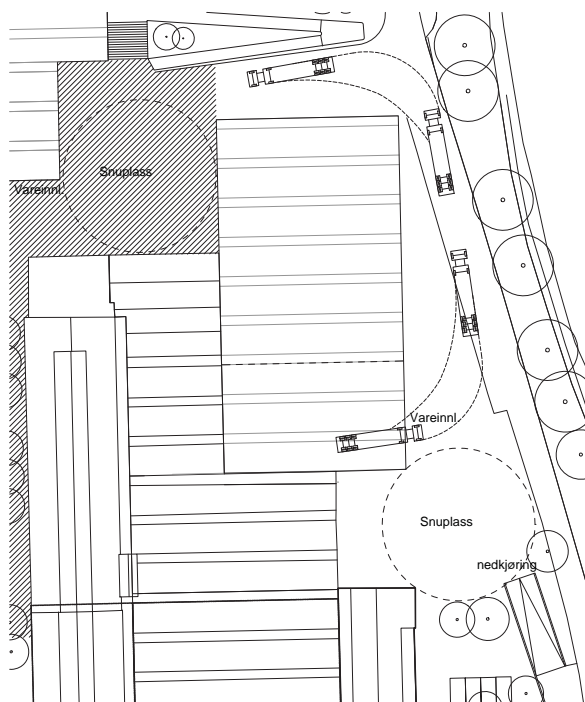
Scenario 1, funksjoner

Scenario 1, infrastruktur

Zoom i parkeringskjeller nord for Cyanamiden. Parkeringskjelleren bør oppføres sammen med evt. nybyggeri, mulighet for 2-3 etasjer som en del av Smelteverksområdet terreng.

Zoom i konsentrert handlesenter nord for Cyanamiden. Prinsipp for varelevering. Plassen er vanskelig å utnytte optimalt til varelevering pga. eksis. bygninger og nybygg som begrenser manøvreringsarealet. Det må tenkes i nye urbane måter å levere varer på, fremfor å skape et manøvreringsdefnert åpent areal i strid med de romlighetene som foreslås etablert på Smelteverksområdet.

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Nærheten til den store fredede bygningsmassen i Cyanamidekomplekset samt eksisterende bygninger i området, mener vi at kaller på en særlig utforming av nybyggeri. Underveis i prosessen har vi jobbet med forskjellige typologier for nybygg i området, med særlig inspirasjon i de fredede og eksisterende bygninger på Smelteverkstomten.

Vi foreslår ny detaljhandel og næringsbygg innpasset i en moderne utgave av sagtaket som kjent fra f.eks. Cyanamiden bygg 106 og Smelt Kafé i bygg 119. Denne bygningstrukturen er fleksibel, har en takhøyde og rommelighet og er ytterst velegnet til supermarkeds- og handelsfunksjoner. Utover det rommer strukturen et klart arkitektonisk utsagn om skala, romlighet, lysforhold og materialitet. Sagtaket kan itillegg brukes til større romprogrammer som parkeringshus, visningscenter, badeland etc.

Øvrige mindre bygningsfunksjoner i nybygg, f.eks. boliger, kontor- og servicebygg og hotell foreslår vi tilrettelagt i kompakte karréblokker hvor parkering og verkstedsfasiliteter kan inngå.

Byromsmessig bygger scenario 1 videre på den type og størrelse som er av by- og mellomrom i en fortettet struktur. Mellomrommet beplantes med frukttrær hvor det er mulig og ønskelig i forhold til avvikling av funksjonene i bygningene og adgang og trafikk hit. Mellomrommet foreslås lagt ut som "shared space" hvor til- og adgang for kjørende trafikk er mulig og ønskelig men på de bløte trafikantenes premisser.

*Scenario 1
Kikk fra Vernebrua mod Råcyanamidsilo og nybyggeri i
sagtakskonstruksjon til nytt handlesenter. Bemerk forbindelsen
mellom Smelteverksområdet og Almerket ses gjennom passasjen vest
for elva*

3

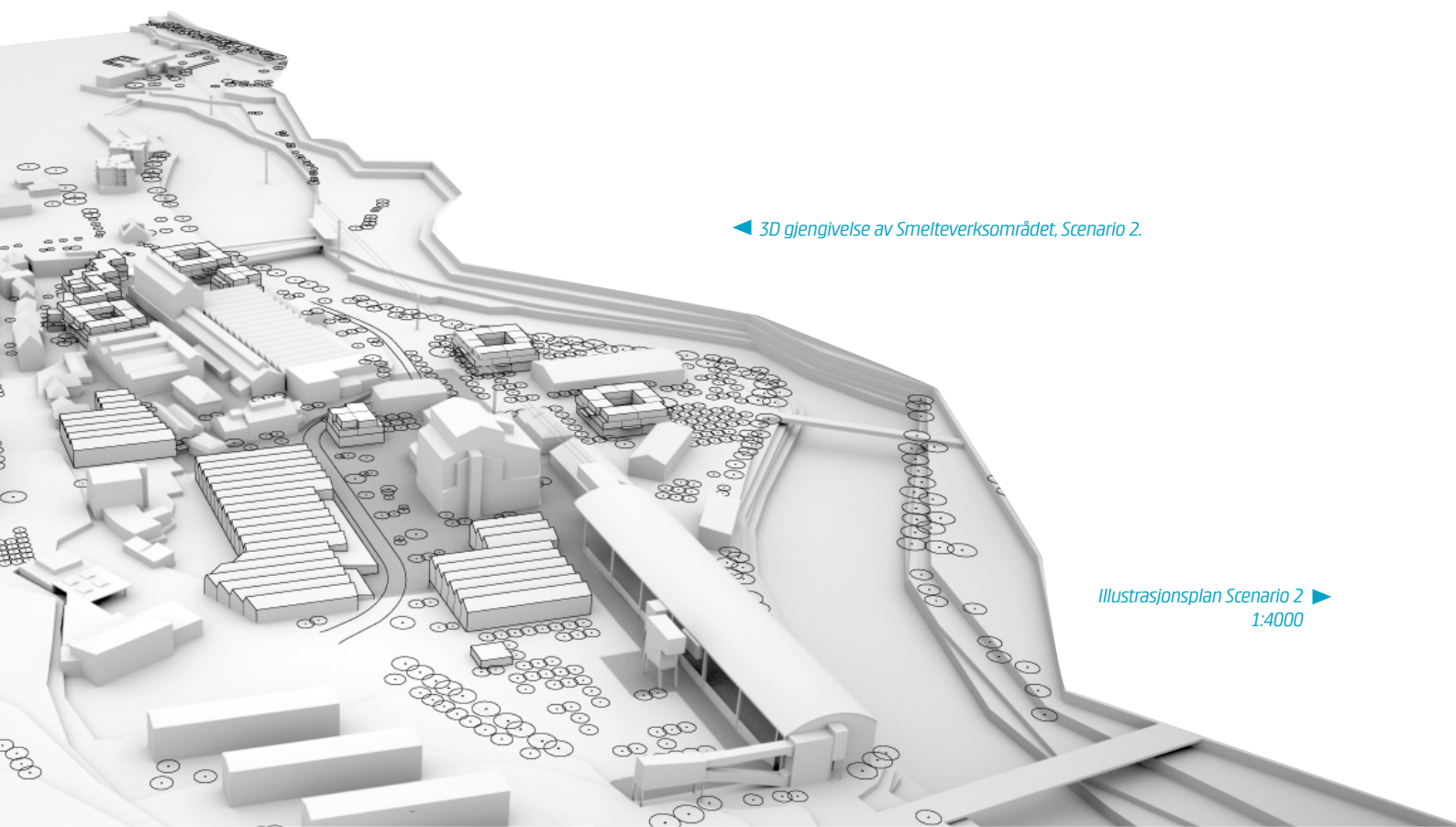
TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Scenario 2

ca. 10.000 m² til detaljhandelsutvikling i området syd for cyanamidekomplekset og umiddelbart øst og nord for Odda Brannstasjon.

Området ligger optimalt i forhold til adkomstvei, vareinnlevering og øvrig trafikk samt synlighet fra Røldalsvegen. I utarbeidelsen av scenariet er tatt sikte på, som i scenario 1, å videreføre handlegaten i et "urbant loop" med tanke på å spenne ut og konsentrere Oddas handelssentrum mellom Almerket og Smelteverkstomten. I scenario 2 videreføres den eksisterende handlegaten via Lindeplassen og Røldalsvegen og ledes inn bak Odda Brannstasjon.

I et større bygningskompleks, med utgangspunkt i sagtakstypologien, angis et større volum på ca. 9100 m² med primært detaljhandelsfunksjon. I to – tre større enheter supplert med mindre butikkslokaler formes et handlesenter som ankerpunkt for Oddas nåværende handlegate. Som en del av strukturen ligger et integrert p-hus med opp til ca 200 p-plasser. Et litt mindre volum introduseres ved Lindeplassen med adgang hvor bygning 2 ligger i dag. Bygningen ligger som en form for satellitt eller forpost for det større volumet ved Brannstasjonen. Handlesenteret er således ikke et tradisjonelt overdekket handlesenter, men en åpen struktur, som bygger videre på de romlighetene, størrelser og forløp som i dag er kjennetegnende for Odda Smelteverk og handlegaten. Arealet ligger vis-a-vis Ovn 3 hvor øvrig parkering til butikker anvises på terreng og dobbeltutnyttes ved også å betjene visningssenteret. Byrommet blir dermed et hverdagsrom hvor Ovn 3 blir et daglig innslag i bruken av området for de handlende.

◀ 3D gjengivelse av Smelteverksområdet, Scenario 2.

Illustrasjonsplan Scenario 2 ▶
1:4000

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Visningssettret foreslås her, som en variant av scenario 1, oppført frittliggende omtrent hvor Ovn 1 tidligere lå. Her anvendes sagtaket igjen som arkitektonisk typologi og rommer opp til 1.500 m² til et ambisiøst visningscenter i kombinasjon med Ovn 3. Mellom Ovn 3 og det nybygde visningssettret foreslås et byrom (Industrikulturplassen) som skaper adkomst til bygningene og Skalltaket og etablerer et mindre rom, eller en nisje, i kanten av det større hverdagsrommet langs handlesentret.

Visningssettret flankeres mot syd av et byggeområde, som i dette scenario, foreslås anvendt til badeland eller vannkulturhus. Funksjonen er et høyt ønske blant arbeidsgruppene og kan være med til å trekke besøkende til området. Badelandet grenser opp til den urbane parken som igangsettes som en del av scenario 0.

På området i øvrig foreslås bygget en kombinasjon av boliger og kontorer, gjerne i hybrider, på de byggesoner scenario 0 utpeker langs Opo og omkring Cyanamiden. Som en særlig funksjon foreslås et hotell nord for Råcyanamidsiloen ved trappen/rampen til Almerket, med utsikt over Sørfjorden og til de fredede bygningene.

3 TEMA A: Byutviklingsperspektivet

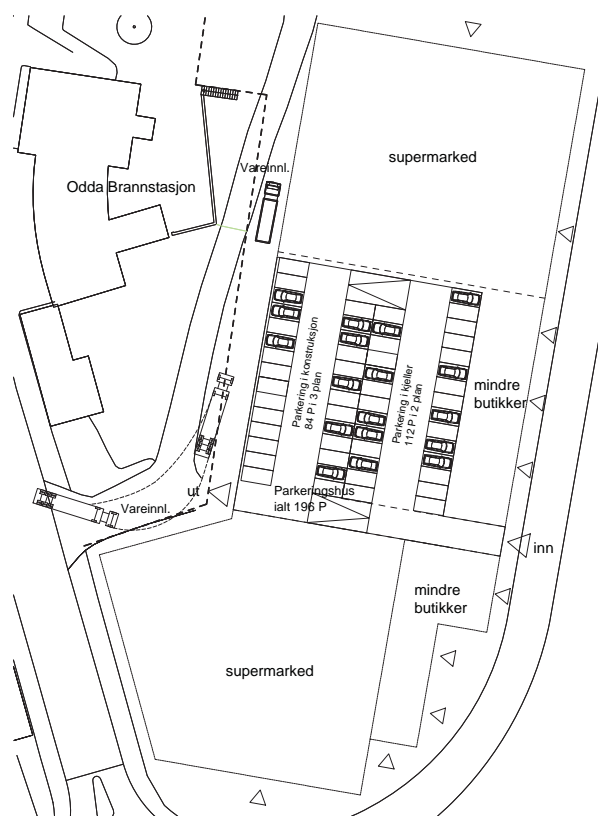
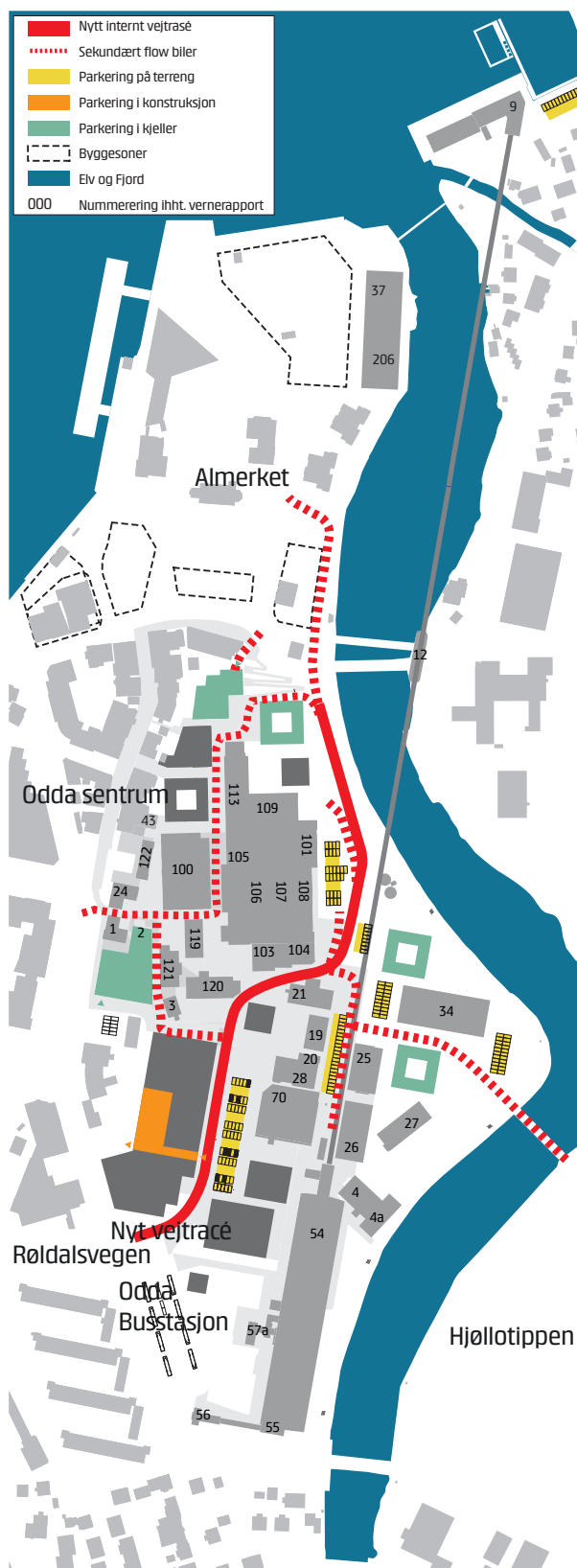
Scenario 2, byggesoner og nybygg

Scenario 2, funksjoner

Scenario 2, infrastruktur

Zoom i konsentrert handlesenter øst for Odda Brannstasjon. Prinsipp for varelevering og parkering. Enkel adkomst for varer og for å kjøpe inn

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Scenario 3

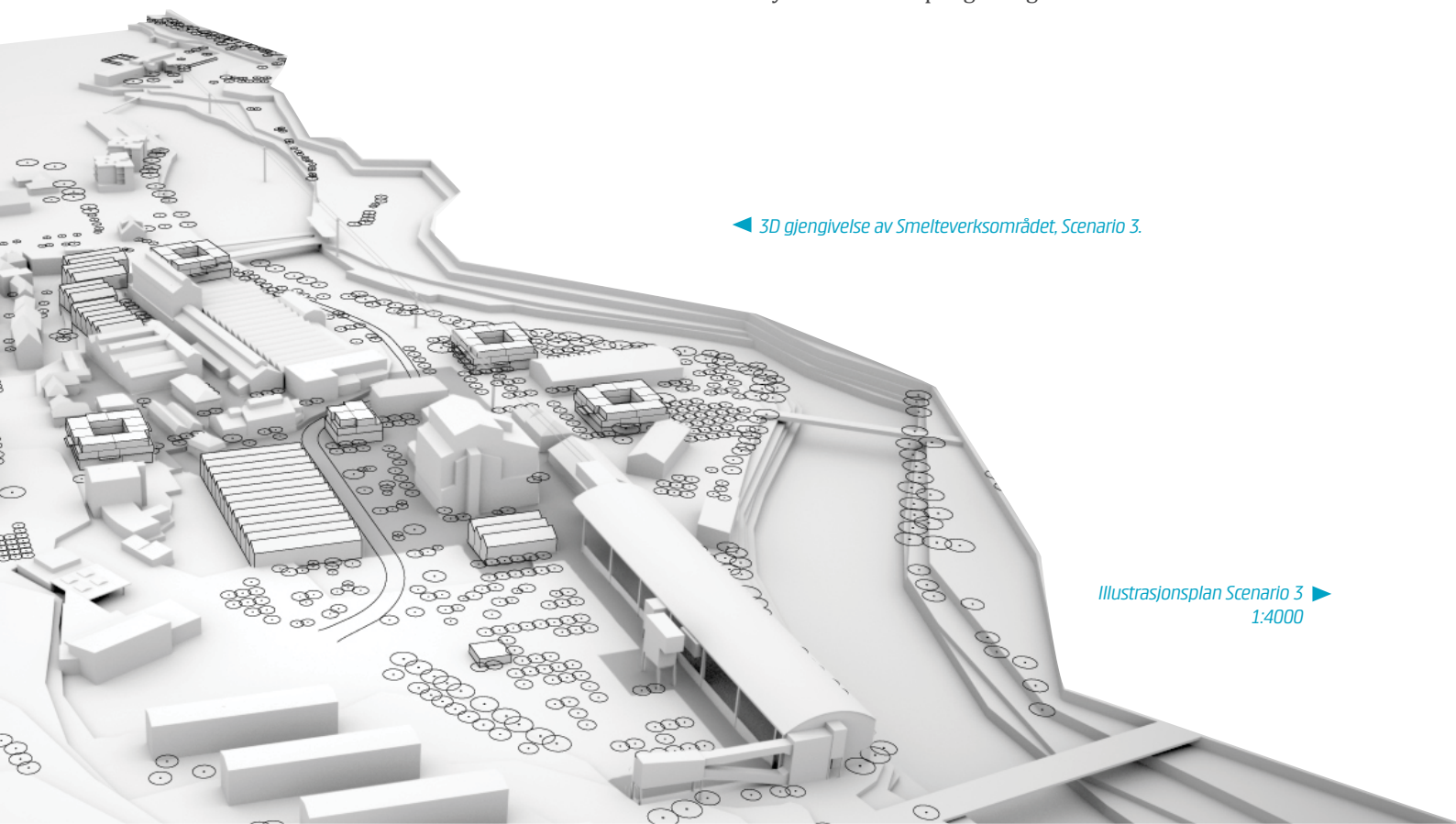
Scenario 3, Smelteverket uten et konsentrert handlesenter.

Scenario 3 tar som 1 og 2 utgangspunkt i prinsippene for scenario 0. Utover det innarbeider scenario 3 det beste fra begge scenarier i litt mindre enheter. Vi foreslår detaljhandel innarbeidet på Smelteverket i både et nordlig areal ved Råcyanamidsiloen i tett tilknytning til den nåværende handlegaten samt på arealet ved Odda Brannstasjon, som ligger optimalt ved innfartsveien fra syd. Utvikling av detaljhandel på Smelteverkstomten vurderer vi å være essensiell for dels å kunne opprettholde handlegatens spesialforretninger og dels for at unngå at handelen flytter til større byer med medfølgende lengre transport.

Utover det er det viktig å konsentrere og fortette det byliv Odda allerede har. Oddas potensielle urbane kvaliteter henger utover smelteverkets kulturelle tilbud også sammen med innkjøpsmuligheter. Handlemulighetene konsentreres dermed rundt Røldalsvegen i et urbant forløp/ Loop som innskriver de sentrale delene av Smelteverkets fredede bygninger.

Den urbane parken ved Skalltaket maksimeres i sin utstrekning og flankerer et frittstående visningssenter ved Ovn 3. Ved Odda Brannstasjon vises et ca. 3000 m² stort volum, som kan anvendes til forskjellige formål enten i kombinasjon med hverandre, eller som et fleksibelt bygg som kan vokse over tid.

Visningssenteret ved Ovn 3 er i scenariene vist i forskjellige utgaver. I en utgave sammenbygget med Ovn 3 hvor Ovn 2 tidligere sto og i en annen utgave frittstående hvor Ovn 1 sto. Begge er mulige, men den frittstående versjonen er mest interessant byromsmessig. Her i scenario 3 skapes et karakterfullt og dramatisk byrom mellom Ovn 2 og visningssenteret hvor også taubanehuset nord for Skalltaket iscenesettes og danner kant i rommet. Langs Opo foreslås mulighet for boligbyggerier i bynære landskapelige omgivelser.

◀ 3D gjengivelse av Smelteverksområdet, Scenario 3.

Illustrasjonsplan Scenario 3 ▶
1:4000

EKSPORTKAIA

ALMERKET

TUNDA SENTRUM

RAGVANAMIDEN

CYANAMIDEN

LITTEKUR HUSET

URBAN PARK

SKALLTAKET

IMPORTKAIA

TAUBANE

Stiforlöp

OPO

Onda Pionus

Brannstasjon

FV 550
Detailregulering

Bussstation

HJÖLLOTIPPEN
Bynärt aktivitetsområde

RV 13
Reguleringsplan

RV 43
Detailregulering

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

Scenario 3 skal ses som en bygningsmessig konkretisering av scenario 0. Hvorvidt det med et handlesenter på 9, 10 eller 6.000 m² er svart på fremtidssikring av detaljhandelen og dermed urbaniteten i Odda er et komplisert spørsmål. Vi mener måten det gjøres på er ytterst avgjørende, både for utviklingen av smelteverket og sentrum. Med særlig øye for fredningens og områdets Outstanding Universal Value (OUV) og dermed autensitetsfokus er det viktig at området utvikles som et helt område og ikke med et snevert detaljhandelsfokus alene. Det daglige omdreiningspunkt bør være mangfoldig og bestå av en bred vifte av tilbud, herunder innkjøps- bedrifts og mindre næringsmuligheter, samt kulturelle, rekreative muligheter.

Hvorvidt området skal inneholde et badeland/ vannkulturhus vil vi la stå åpent. Skulle det etter nærmere undersøkelse vise seg at byen og kommunen kan få et bæredyktig prosjekt i gang, er det reservert en byggesone til prosjektet ved den kommende rundkjøring på Røldalsvegen. Her ligger bygget i en regional kontekst, ved Odda Busstasjon, synlig og sentralt og med mulighet for synergi mellom den urbane aktivitetsparken, visningssenteret og områdets øvrige attraksjoner. terreng men med altaner, balkonger og takterrasser, som kan understøtte et bymessig miljø uten private hager.

ODDA SENTRUM

CYANAMID-SILO

OPO

HJØLLOTIPPEN

FV 550
Detailregulert

ind/ud
Odda
Busstasjon

Kardalsvegen

Bustolplass

eksist. trøstalle

ind/ud

Urban park

frugtræer

sportsbane

frugtræer

57a

56 Kapittel

55

SKALLTAKET

Hverdags- og eventrum

Ophold

Ny trappe

Ny trappe

Stibro

Tyssealsvegen

Vernebrua

Ny trappe

Kig over fjord

Detail-handel
860 m²
+ 640

Hotel
2150 m²
(50 rum)
3 etager

Detail-handel
450 m²

Detail-handel
850 m²

Klatre- og rappellingcenter

109

105

Markedsevents (del af kulturhus)

106

107

325 ovne (del af visning)

103

Detail / kulturskole

104

Franc-Carolassen

119

Smelt café

21

Klippotek

3

Kontor

Maskinverksted

120

Ny adgang

21 Næring

Kontor/boliger
1000 m² (3 etager)

Næring

19

20

Næring

28

70

OVN 3

Parkering

Industrikulturplassen

Industrikultur
visningscenter
500 m² (3 etage)

54

4

Sindark Arkiv

4a

Ny rampe

Ophold

Ny trappe

Silo-plassen

113

Byggefelt

108

marked/udstilling (fx veteranbil)

108

Underjordiske parkering

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

108

Opgradering af rekreativt stilorløb langs Opo

Tungolje-tanker eksist. sti mellem Opo og Smeltverksstom

Ophold

Kontor/bolig
2150 m² (3 etager)

Frugtræer

Næring

34

Parkering

Ophold

25

Næring

Kontor/bolig
2150 m² (3 etager)

Frugtræer

Ny trappe

Ophold

Jernlager 27

Rubbhall B (fundament)

Smia uddannelse

26

4

Ny trappe

4a

Ny rampe

Ophold

3

TEMA A: Byutviklingsperspektivet

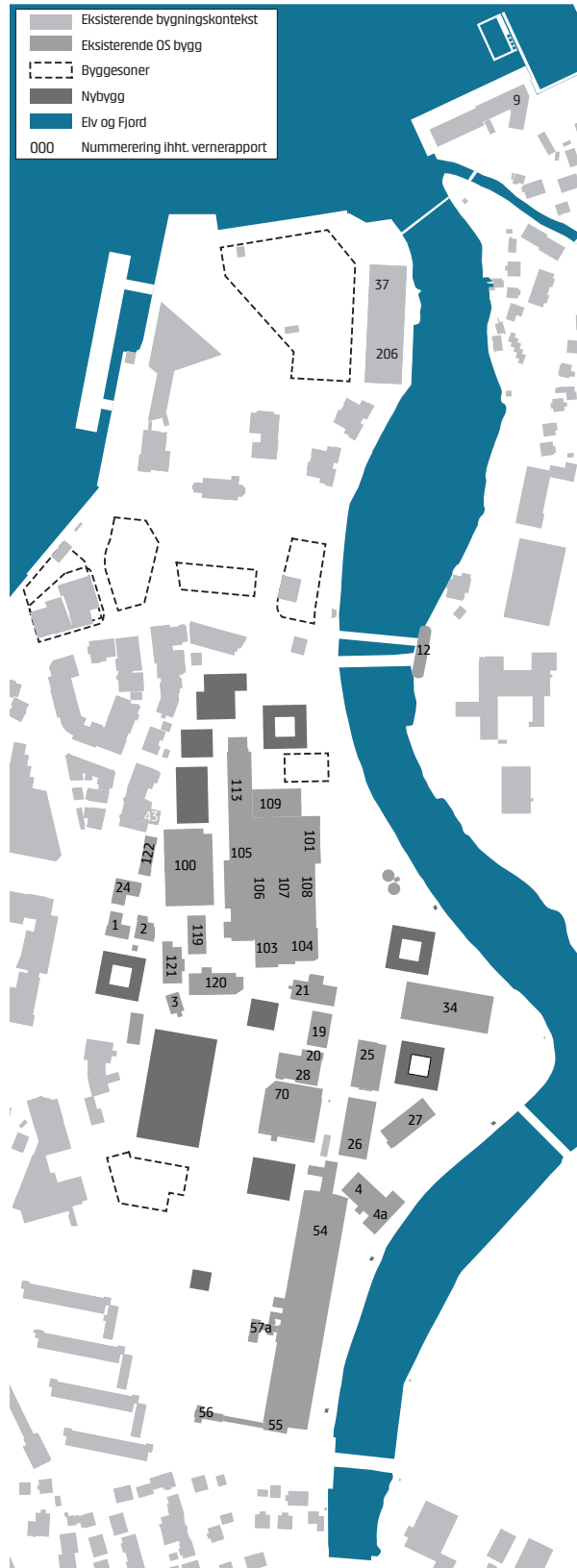

*Scenario 3
Kikk fra Vernebrua mod Råcyanamidsilo og nybyggeri i
sagtakskonstruksjon til ny mindre detaljhandel samt et hotell med
utsigt over Sørfjorden og Opo samt Smelteverkets fredete bygninger.
Bemerk forbindelsen mellom Smelteverksområdet og Almerket ses
gjennom passasjen vest for elva*

3 TEMA A: Byutviklingsperspektivet

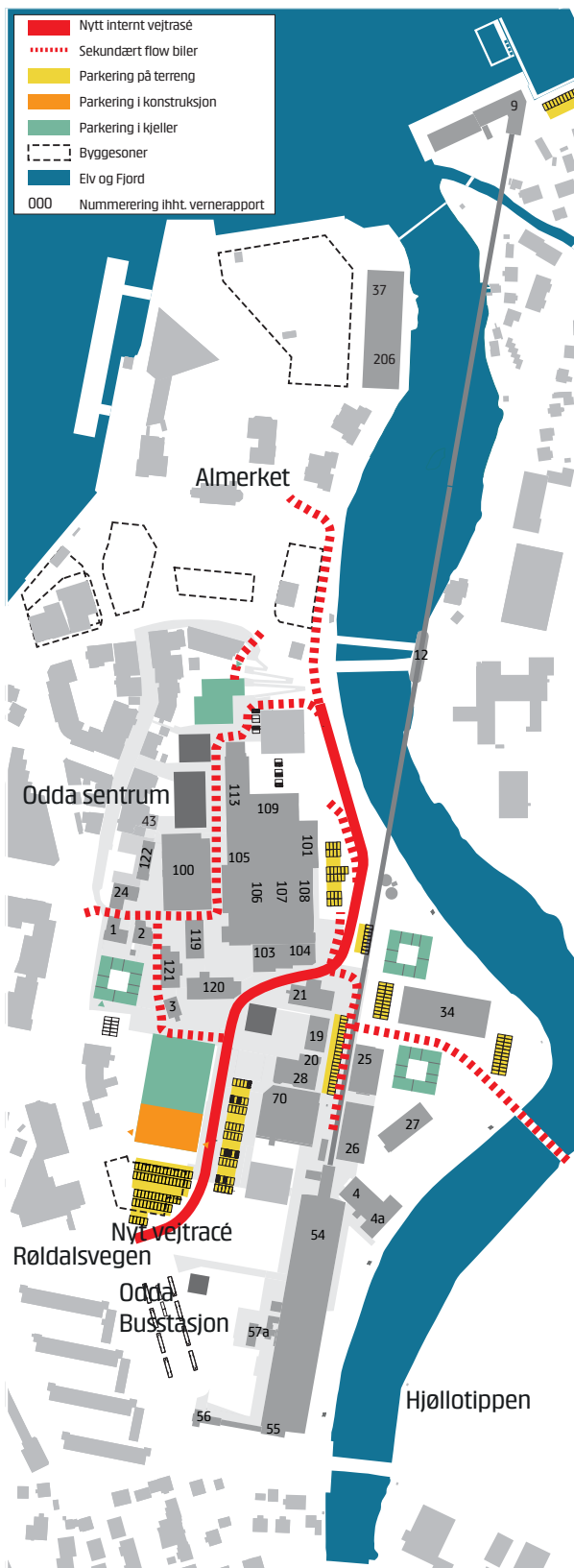
Scenario 1, byggesoner og nybygg

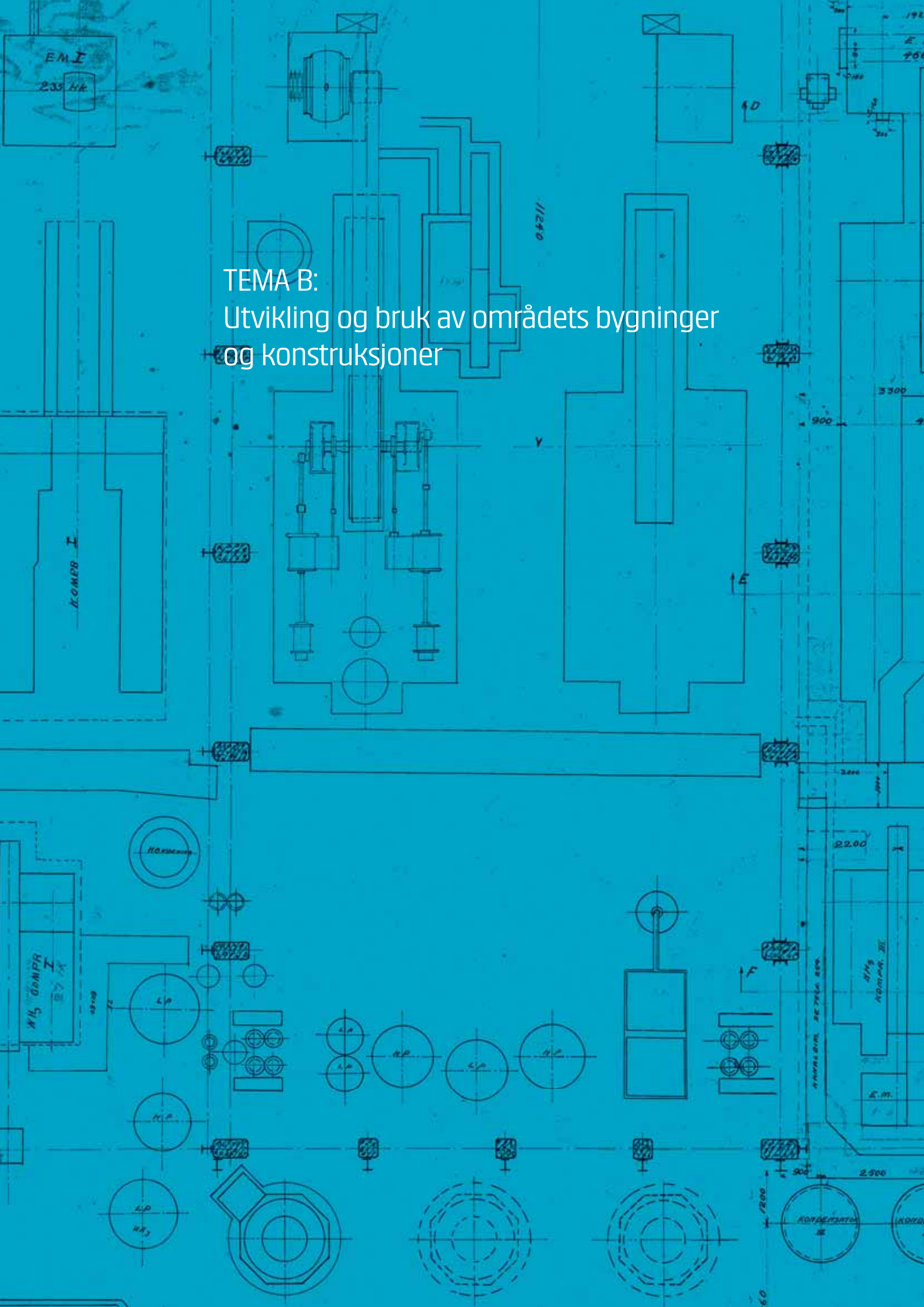
Scenario 1, funksjoner

Scenario 1, infrastruktur

TEMA B:
Utvikling og bruk av områdets bygninger
og konstruksjoner

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

4.1 KULTURHISTORISKE VERDIER

Viktige elementer i produksjonslinjen på smelteverket er fremdeles bevart og intakt: Ovner, heiser, maskiner. Disse autentiske elementene vil kreve spesielle hensyn ved tilpasning til ny bruk. Det er krevende å få bygningsmassen opp på dagens nivå, og i mange tilfeller vil det være praktisk umulig. Et gjennomførbarhetsstudie (feasibilitystudy) vil derfor være del av en samlet businesscase for området, hvor vurdering av funksjoner og innhold, pris for den økonomiske verdien av byggene, tilretteleggingsnivå osv. vil være helt nødvendige parametre som skal fastsettes. I spredningen mellom det basalt nødvendige og det eksepsjonelle skal det tas en lang rekke grunnleggende vurderinger, tilvalg og fravalg, og i disse vurderingene vil en sterk visjon for områdets framtid være til stor hjelp. Eksempelvis kunne en etappevis omdanning, med bevisst bruk av midlertidige, foranderlige og økonomisk overkommelige tiltak, være med på å kick-starte området i en oppstartfase og på den måten være med på å sette transformasjonsprosessen godt igang fra starten av.

De kulturhistoriske verdiene som er representert på den tidligere smelteverkstomten sentralt i Odda by er svært store. De kulturhistoriske verdiene i Odda har vært vurdert som internasjonale og Odda og Tyssedal har stått på Riksantikvarens tentative liste sammen med Notodden og Rjukan som kandidater til teknisk industriell verdensarv siden 2009. Områdets- og strukturenes karakter er imidlertid av en type som kan være vanskelig å oppfatte som bevaringsverdig i forhold til tradisjonelle vernekriterier. Konflikten rundt verneprosessen har derfor vært betydelig, spesielt i lokalsamfunnet.

Den bygningsmessige kulturverdi
Området består av bygg fra den første etableringen av industri i Odda på begynnelsen av 1900-tallet til nye bygg fra 1990-tallet. Byggenes karakter og verneverdi varierer, men til sammen utgjør de et miljø som forteller en lang og betydningsfull industrihistorie.

For å bevare både de betydningsfulle enkeltbyggene og det spesielle industrimiljøet, samtidig som man legger til rette for utvikling og vekst i Oddas bysentrum, er det avgjørende å finne en ny

funksjon for området og finne en egnet ny bruk av bygningene på området. Denne må imidlertid ikke forringe den kulturhistoriske verdien. Samtidig ønsker man å integrere industritomten med resten av bystrukturen uten at smelteverkstomten mister sin identitet som industrimiljø. Utfordringen er å la bygningenes spesielle historie og karakter gi området den identitet og særegenhet som kan gjøre Odda unik og attraktiv i et lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt perspektiv.

Områdets kulturhistoriske verdi

I forbindelse med nominasjonsprosessen for verdensarv er det forsøkt å formulere stedets unike universelle verdi (OUV). Denne baserer seg både på stedets historie, stedets funksjon og dets betydning, både nasjonalt og internasjonalt. Sammen med objektene grad av autentisitet eller ekthet, og stedets helhet eller sammenheng, danner den universelle verdien grunnlaget for opptak på verdensarvlisten.

En rekke bygg er fredet etter kulturminneloven og har strenge vernekrav, andre bygg er vernet gjennom plan og bygningsloven og har kun vernebestemmelser knyttet til eksteriøret. Flere bygg har intet formelt vern, men må likevel sees på som verneverdige. Mange bygg på området er allerede revet, noe som får de gjenværende byggene til å få større betydning i forhold til å bevare det sammensatte bygningsmiljøet med lang kulturhistorisk tidsdybde. Sentralt i forståelsen av produksjonslinjen står de fire fredete strukturene: Cyanamiden, Ovn III med tilhørende ovnshus, Importkai og taubane og Skalltaket.

I fredningsdokumentets formålsbeskrivelse ser vi at smelteverkstomtens verdi først og fremst knytter seg til selve prosessen fra råstoff til ferdig produkt, - de teknologihistoriske verdiene. Ovnene og produksjonsutstyret står derfor som sentrale elementer i fredningen. Vernebyggene rundt det teknologiske utstyret er imidlertid også del av fredningen og står som eksempler på de arkitekturhistoriske verdiene knyttet til industrihistorien, samtidig som de monumentale byggene er viktige for den visuelle effekten på resten av bybildet.

Fredningens handlingsrom

Riksantikvaren fredet i 2011 er rekke av de bevaringsverdige bygningene på den tidligere smelteverkstomten i Odda etter Kulturminnelovens § 15 jmf § 22. Dette innebærer en streng forvaltning av flere av de sentrale byggene på området. Det er imidlertid kun selve byggene som er fredet og ikke området som helhet. Dette gir en større fleksibilitet i forhold til utnyttelse av rommet mellom byggene.

I følge fredningsbestemmelsene er det ikke lov å rive, skade, fjerne eller endre hverken selve byggene med fasader, eller de faste tekniske installasjonene. I Bestemmelsenes punkt 3 gis det likevel en mulighet for å tilpasse noen av de meste sentrale byggene til ny bruk:

«Det er ikkje tillate å byggje om konstruksjonane eller eksteriøret og interiøret til bygga. (Unnateke frå dette er eventuelle tilbakeføringer, jf punkt 6). I siloen på importkaia, Skalltaket, Trefaseomn 3, Cyanamiden og Lindehuset er det likevel høve til å gjere tilpassingar til ny bruk, så fram det ikkje i vesnetlig grad reduserer kunnskapsverdiene og tek omsyn til opplevingsverdiene.»

Gjenbruk av bygningene gjøres spesielt utfordrende ved at store deler av maskineri, ovner og tilhørende teknisk utstyr også er fredet og ikke kan tas bort.

Det åpnes likevel for endringer som kan gjøre det mulig å bruke bygget på en ny måte, så lenge det ikke går vesentlig ut over byggets opprinnelige kvaliteter og lesbarheten av byggets opprinnelige funksjon. Bygget må også bevare sitt opprinnelige uttrykk eller atmosfære eller muligheten for å oppleve denne. Det vil si at byggene ikke bør endres vesentlig i materiale, form og karakter som åpenhet/lukkethet osv.

Lindehuset er allerede under utvikling og har funnet sin nye form innenfor fredningens rammer, mens Importkaia med tilhørende transportanlegg, Skalltaket, Ovn III og Cyanamiden med råcyanamidsiloen trenger å rustes opp og fremheves og eventuelt få en ny funksjon som kan være med på å revitalisere både området og Odda kommune.

Ovn III og den delen av Cyanamidkomplekset som inneholder de 325 Frank Caro ovnene fremstår som spesielt verdifulle og sårbare. Her bør det gjøres minst mulig inngrep og det er vanskelig å tenke seg en helt ny bruk av disse strukturene. Her bør kun en enkel opprydding og tilrettelegging for visning av de autentiske ovnene finne sted.

I Ovn III kan man se for seg en tilbakeføring av 1.etasje der tappingen av karbiden fant sted, det vil si en åpning av fasaden slik den var opprinnelig. Kanskje kan man se for seg glassvegger som beskytter ovnen og interiøret samtidig som denne delen av prosessen blir synliggjort. Ellers bør fasadene på vernebygget i størst mulig grad bevares slik de er. I den grad ovnen skal oppleves innenfra er det et poeng å bevare det lukkede uttrykket.

De sentrale delene av Cyanamiden, det vil si bygg 106 og 107 med de 325 Frank Caro ovnene, bør beskyttes og bevares slik de står i dag kun med få reparasjoner og tilrettelegging for visning. Det spesielle sagtaket med åpninger for å sikre god utlufting av varmen fra ovnene, er også viktig for forståelsen og opplevelsen av bygget.

De fredede rommene rundt selve ovnene er mer fleksible for ny bruk. Skinneganger i gulvet som forteller om produksjonens logikk bør restaureres og gjøres synlig. Råcyanamidsiloen er et massivt bygg med en karakteristisk fasade. Eksteriørmessig bør det ikke gjøres irreversible inngrep – eller inngrep som endrer siloens lukkede, monumentale fasade. Innvendig er den tom og vil kunne tåle inngrep i konstruksjonen.

Unikke betonstruksjoner ved Skalltaket/ Råstofflageret

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Skalltaket, hvor lagring av råstoffer fant sted, er viktig både visuelt og funksjonelt for forståelsen av anleggets logistikk. Det er viktig at strukturens åpenhet blir bevart i størst mulig grad, men det er likevel robust og kan tåle noen endringer så lenge dette ikke går på bekostning av det tekniske utstyret. Tilhørende gjenværende døgnsiloeer bør bevares. Knuse og omlastningsstasjonen (bygg 55 og 56) er i stor grad autentiske og bør ikke underlegges store endringer. Det er vanskelig å se for seg en tilpasset ny bruk av disse særegne rommene.

Silo og taubanemaskineri på Importkaia og tilhørende taubanebukker er også sentrale for forståelsen av anlegget som helhet. Maskineri og taubanen bør restaureres og gjøres synlig for publikum. Innvendig fredet maskineri gjør gjenbruk av lokalene vanskelig. Tilstøtende strukturer som ikke er fredet kan utnyttes på en mer funksjonell måte. Kaianlegget bør rustes opp og tilrettelegges for bruk.

Mulighetsstudiens konsekvenser for kulturminneverdiene i området

Felles for de ulike scenariene i mulighetsstudien er at de fredete strukturene Ovn III og Cyanamiden i veldig liten grad tenkes utnyttet. Disse byggene med tilhørende produksjonsutstyr og ovner er spesielt verdifulle og sårbare og må få en liten grad av utnytting og en nøye gjennomtenkt tilpasning av eventuelle tilbygg både eksterne og interne. Man tenker seg likevel en mulig tilgang og åpenhet til byggene slik at publikum kan få innsyn i den tidligere produksjonen. I Ovn III ser man for seg å tilrettelegge for et visningscenter på sikt. 1.etasje der tappingen av karbiden fant sted kan man se for seg åpnet opp med glassvegger for å synliggjøre denne delen av prosessen. Ellers bør fasadene på vernebygget i størst mulig grad bevares slik de er. I den grad ovnen skal oppleves innenfra er det et poeng å bevare det lukkede uttrykket. Eventuelle servicefunksjoner bør legges i nye tilstøtende strukturer som tar opp i seg tidligere ovnsstrukturer, slik det er tenkt i scenarie 1 og 3. De sentrale delene av Cyanamiden, det vil si bygg 106 og 107 med de 325 Frank Caro ovnene, tenker man seg også mer eller mindre urørte, gjerne med en innbygging eller avgrensning som gjør tilgangen begrenset. Bruken ellers tenker man seg som

et ute/inne klima for ikke å endre den spesielle takkonstruksjonen med åpen utlufting som var nødvendig på grunn av varmen fra ovnene. Man kan eventuelt bygge innvendige bokser for å kunne ha varmere soner.

Utfordringene knyttet til bygg 109 er ikke helt løst i forslagene. Her trengs ytterligere avklaringer på hvilke deler av det innvendige maskineriet som er fredet og hvordan dette bygget forholder seg til de omkringliggende nyere byggene som er foreslått revet i scenariene 2 og 3. Råcyanamid siloen (bygg 113) framstår som et signalbygg spesielt mot Odda sentrum og mot havnen. Dette bygget kan man se for seg kan romme en aktivitetshall for isklating. Dette vil innebære innvendige tilpasninger men lite endringer i eksteriøret.

Skalltaket med sin imponerende størrelse ligger nå åpen og veldig synlig inne på den sørlige delen av smelteverkstomten. Tidligere lå den i stor grad gjemt bak de massive strukturene til Ovn I og Ovn II sett fra bysiden. Skalltaket er allerede tatt i bruk som et areal for sammenkomster og ulike fysiske aktiviteter. Mulighetsstudien viderefører dette prinsippet med åpent og fleksibelt flerbruksareal, men det kan også åpnes for at deler av bygget kan utnyttes mer kommersielt. Dette fordrer at man finner en metode for å lukke arealet uten å komme i konflikt med transportsystem og produksjonsutstyret oppunder taket. Lukking av arealet bør begrense seg til den sørligste tredjedelen av bygget.

I alle tre scenariene ser man for seg en gjestehavn og et badeanlegg i tilknytning til Importkaia. Den delen av bygget som er fredet rehabiliteres og kan utnyttes som visningsområde, visning både av det eksisterende tekniske utstyret men også for kunst eller andre typer utstillinger. I mulighetsstudien er tilliggende eksisterende bygg med siloeer og lagringsplass, som ikke er fredet, foreslått bevart. Bygget med siloåpninger i taket utgjør i dag en funksjonell enhet med den fredete delen der transportbåndmaskineriet er installert. Også arkitektonisk utgjør bygget en helhet slik det ligger i dag. Den delen som ikke er fredet ser man for seg kan utnyttes til hotell med enkle overnattingsmuligheter. Om dette er realiserbart innenfor eksisterende bygningsmasse må avklares på et mer detaljert nivå.

I forslagene er det tatt hensyn til at minst mulig av eksisterende verneverdige strukturer rives. Dette gjelder blant annet byggene 101, 103 og 104. Disse byggene ligger sentralt plassert rundt Cyanamiden og vil med fordel kunne fylle behovet for mer fleksible strukturer som kan fylles med kultur- og næringsaktiviteter, samtidig som betydningsfulle arkitektoniske og historiske kvaliteter blir bevart. Portvaktbygget (bygg 2) er et bygg som har hatt en viktig og synlig funksjon de siste tiårene av virksomheten. I dette arbeidet med å se muligheter for vern og utvikling på tomten er det vurdert som et bygg som gir både atmosfære og tidsdybde i dette området og er derfor foreslått bevart i scenario 1 og 3 men kan også erstattes av evt. nybyggeri.

De ulike scenariene har i stor grad samme løsninger når det gjelder de fredete strukturene. Det som kan være ulikt mellom scenariene med ulik plassering av sentrale funksjoner og nybygg, er den visuelle opplevelsen av de verneverdige strukturene og det industrihistoriske anlegget som helhet. I de ulike forslagene i mulighetsstudien er det tatt hensyn til dette både i forhold til høyder og siktelinjer. Dette må være sentralt og bearbeides videre i planlegging og detaljering.

I utviklingen av området arbeider scenariene med innslag av ny bebyggelse i større eller mindre volumer. Enkelte steder foreslås nybyggeri og fredet byggeri sammenbygget eller i en tett romlig relasjon. Særlige forhold som statiske forhold kan vise seg å skulle avdekkes ytterligere i forbindelse med byggeri tett på eksis. strukturer – en problematikk som er velkjent i tettere bymessig kontekst samt på smelteverket i øvrig, idet området er utbygget suksessivt og ad hoc.

De romlighetene mulighetsstudiet arbeider med, er direkte inspirert av de tette byrom og bygningsmessige sammenhenger området rommer i dag. Vi vurderer at de typologier som er utviklet til områdets nye bebyggelser kan være veldig karakterfulle i tett sammenheng med området eksis. bygninger, det være seg fredede, bevaringsverdige eller blot eksisterende bygninger. De bygningene som ikke er fredet, kan med fordel utvikles tidlig i transformasjonen av området og ha karakter av katalysatorer for resten av området. Riktig løst kan nettopp disse bygningene fremover komme til at stå veldig sterke og karakterfulle.

Bygg 105 med kikk mot bygg 106. Bildet er tatt under renovring av sagtaket i april 2014. Bygg 105 foreslås anvendt til bl.a ankomstfasiliteter i forbindelse med isklatreseanter i råcyanamidsiloen (bygg 113). Utover dette kan bygningen brukes til markedsfunksjon, utstilling og kulturelle arrangementer. Det foreslås å innsette en glassvegg for bedre å kunne seksjonere og styre klimaet i det store bygningskomplekset. Å skjerme rommet gir dessuten muligheter for å arbeide med lys og lydeffekter som kunstinntallasjon og del av visningscenteret.

Bygg 104 er en del av Cyanamidkomplekset og fremstår i dag ganske medtatt etter nedrivning og demontering av produksjonsutstyr. Bygningen er ikke fredet men rommer store arkitektoniske kvaliteter og bør istandsettes skånsomt med respekt for bygningens materialitet og stofflighet. Riktig forvaltet kan bygningen ha en katalysatoreffekt i utviklingen av området.

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Fredningen tar for seg utelukkende bygninger og produksjonsutstyr. Områdets mellomrom er dermed åpne for fortolkning, herunder skala- og bearbeidningsmessig i forbindelse med områdets utvikling.

I studien har man valgt å foreslå sagtak typologien for nybygg på området. Dette for å videreføre det industrielle preget og fordi denne typen bygg kan ha den fleksibiliteten man trenger for etablering av næring i området. Andre takformer kan selvfølgelig velges ut fra omgivelser, funksjon og form, men det foreslås å bruke sagtak formen i stor grad.

En viktig konsekvens av mulighetsstudien er forslagene til umiddelbare tiltak som kan iverksettes uten store investeringer og planlegging. Dette vil kunne sette i gang positive prosesser. Dette er et viktig poeng i forhold til verneaspektet. Kulturhistoriske strukturer blir ryddet og framhevet på en positiv måte noe som vil påvirke folks oppfatning av strukturene og området som helhet.

Hele smelteverket har nasjonal og internasjonal interesse som kulturminne. Flere av byggene er fredet etter kulturminneloven og store deler av industriområdet er regulert til spesialområde bevaring etter plan og bygningsloven. Utover den kulturminnefaglige vurderingen av anlegget har Smelteverket hatt stor betydning for utforming av Oddas lokale identitet og folks følelse av tilhørighet.

Utfordringen blir å fylle området og de ulike byggene med aktiviteter som klarer å kombinere ny bruk med bevaring av de spesielle verneverdiene som er knyttet til stedet og bygningsmassen. De store kulturhistoriske verdiene er knyttet både til bygningene, det innvendige utstyret, bystrukturen og transportsystemet som knytter Odda til resten av verden. Ikke minst vil bevaring av områdets integritet, dets helhet og sammensatthet, kunne bli en utfordring. Framheving av Oddas verdighet som industrisamfunn med de ulike funksjonene knyttet til dette, blir viktig i prosjektet.

Odda-området er fremdeles preget av levende industri, og dette gir en viktig ramme for opplevelsen og bevaringen av Odda smelteverk og industrihistorien. Forbindelsen til Tyssedal med kraftverket som var en forutsetning for framveksten av industrien i Odda vil være et viktig element

å bygge videre på. Besøkscenterets oppgave vil således være formidling av fredet og nåværende industri, samt øvrige attraksjoner i området.

Kulturarvens nåværende og fortsatt tydelige tilstedeværelse og hindringer, i form av fredninger og utpekte bevaringsverdige bygninger, ser vi som en viktig motstand for den videre utvikling, forstått på et positivt vis. Fredningen tvinger oss til til å være kreative og nytenkende, og denne dynamikk kan skape uventede og fornyende resultater.

Arbeidsgruppene i arbeid med rådgivergruppen

4.2 ARBEIDSGRUPPENES INNSPILL:

Arbeidsgruppe 1: Bygning 105-9, 113 – Cyanamidekomplekset.

Arbeidsgruppen ønsker at mulighetsstudien skal omfatte:

Analyse av mulig handelsaktivitet/næringsaktivitet i området. Tilrettelegge bygget for annen næringsvirksomhet og aktivitetspark. Vurdere aktiviteter for barn, unge: skatepark, klatrevegger, aktivitetshall m.m. området oppå cyanamideovnene vurderes som visningsområde.

Arbeidsgruppe 2: Bygning 70 - Ovn III:

Arbeidsgruppen ønsker at mulighetsstudien skal omfatte:

Ovn 3 med tilhørende ovnshus blir et visningscenter for smelteverkshistorien i Odda, Norge og i verden.

Ovn 3 med tilhørende ovnshus blir satt i stand mest mulig autentisk slik det var når det var i produksjon med tappemaskiner, digler, kontrollrom m.v.

Heisen bør settes i stand og på toppen blir det tilrettelagt for Oddas nye utsiktstårn, møteplass, serveringssted m.v.

det blir vurdert større areal til Vitensenter i tilknytning til Ovn 3

Det blir vurdert lokaliteter til ulike undervisningsformål, bl.a. høgskole i tilknytning til Ovn 3

At Smelteverkets historie og utvikling presenteres i modellform

Rett sør for Ovn 3 blir det vurdert et nasjonalt senter for industriarv og gjenstandsmagasin for kraftbransjen og prosessindustrien.

Arbeidsgruppe 3: Bygning 9 - Importkaia:

Arbeidsgruppen ønsker at mulighetsstudien skal omfatte:

Småbåthavn inkl. noe vinteropplag

Park på søndre neset med gangbroadkomst fra Almerket. Grøntområde mot eksis. boliger.

Parkering. Fri off. tilgang til kaiområdet og elvebredden.

Gjenbruk av eksis. bygninger: lagring av småbåter/ veteranbil og båtverksted og utstilling.

Leilighetskompleks på toppen (alternativt tak over), liten kafé ved endestasjonen til taubanen.

Arbeidsgruppe 4: Bygning 54 - Skalltaket:

Arbeidsgruppen ønsker at mulighetsstudien skal omfatte:

Badeland

Hotell

Barnehage

Scene med tilhørende utstyr for festivaler, konserter m.m.

Ulike idrettsaktiviteter som BMX, skatepark, kunstis m.fl.

kommersielle tiltak, f.eks. kjøpesenter ved

Røldalsvegen, mens barnene driver med aktiviteter under Skalltaket.

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

4.3 RÅDGIVERGRUPPENS FORSLAG TIL FUNKSJONER OG BRUK:

Bygning 09 - Importkaia, inkl. bygn. 05:

Dette helt spesielle hjørnet i byen, hvor utsikten over Sørfjorden og kontakten til vannet er spesielt spektakulært.

Som del av den tidlige fase i scenario 0, foreslår vi, i tråd med arbeidsgruppe 3, å anlegge gjestehavn som en del av Importkaias havnebrygge og basseng.

Bygning 09 er fredet og anvendelsen av bygningen er derfor veldig begrenset pga. utstyr. Taubanen fyller mye i bygningen og er i tillegg fredet. Vi vurderer, at det i høyere grad handler om å etablere et offentlig sted i byen, som arbeidsgruppen også er inne på, hvor rekreasjon i grønne og blå rom spiller hovedrollen.

Bygning 5 på Importkaia er ikke fredet men stadig en interessant romlig og bygningsmessig del av anlegget og rommer muligheter for aktiviteter og funksjoner som periodisk kan innta bygning 09. Bygning 05 vil kunne huse enkle fasiliteter til bruk for gjestehavnen, som bad og toalettfasiliteter, ute- og anretningskjøkken osv. Som en ekstra funksjon som skal gjøre området interessant for byens innbyggere og besøkende foreslår vi å anlegge et fjordbad og et hotell. Dette er funksjoner som fint kan spille sammen med gjestehavnen og understøtte den investering området krever. Dessuten er funksjonene med til å orientere byen mot området, idet det er "noe å komme for".

Illustrasjonsplan Importkaia ►
1:1000

Utsikt fra Almerket/ Eksportkaia mot Importkaia på andre siden av Opos utløp. Stedet er et helt spesielt hjørne av byen hvor offentligheten i dag ikke har adgang - fremover skal området utvikles med offentlige funksjoner og byen inviteres innenfor.

Utsikt fra taket av bygg 09 mot Øst/ Tyssedalsvegen. Taket står i forbindelse med taket på bygg 05 som samlet kan utgjøre en helt utrolig takterrasse med fine kikk utover byen og Sørfjorden.

4

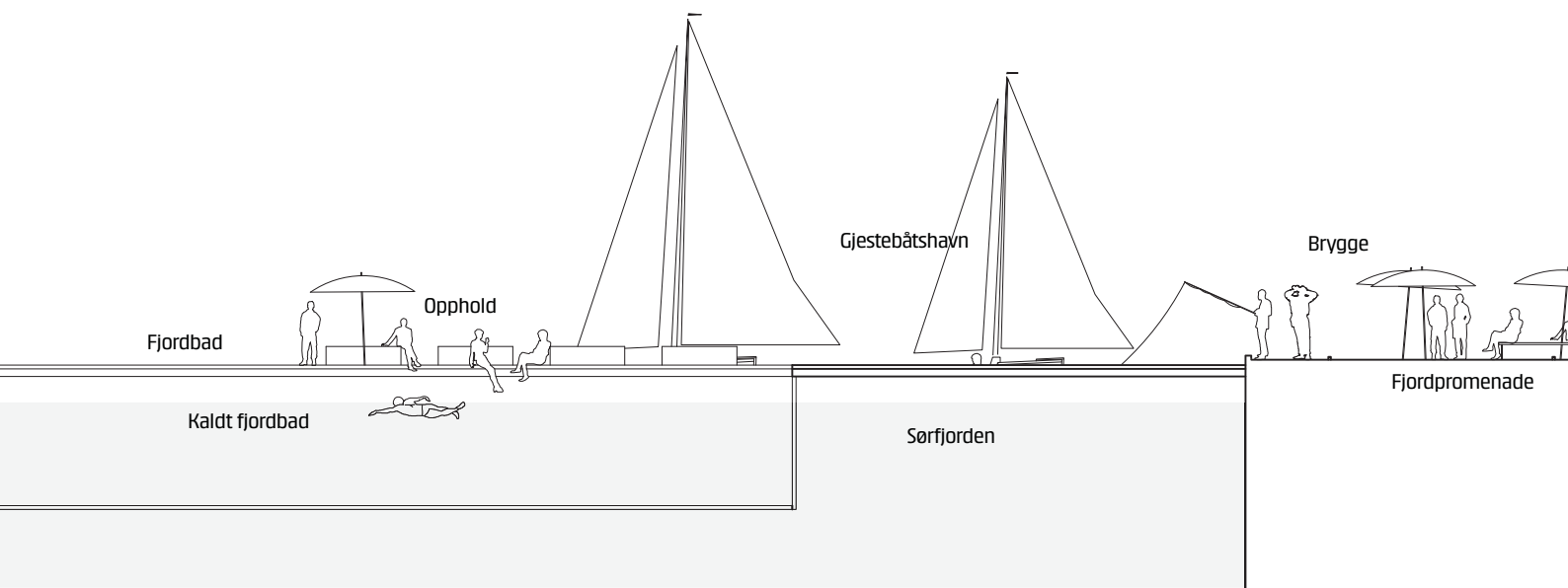
TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Arbeidsgruppens forslag med veteranbil-og båtverksted er fint og riktig sett i forhold til en midlertidig funksjon, som ikke krever omfattende istandsettelse. Vi vurderer dog, at funksjonen ikke har potensiale til å generere et tilstrekkelig sterkt målpounkt for resten av byen, og utover det vil beslaglegge et meget fint hjørne av byen. Samme vurdering har vi av forslaget om et leilighetskompleks, som vi mener vil privatisere området unødvendig. Alternativt foreslår vi et hotell som et særlig tilbud til områdets ekstremsportsturister og alternativ til mere tradisjonelle overnattingsmuligheter.

Øvrige funksjoner i området kan være arbeidsgruppens forslag om en liten kafé og kiosk. Det vil underbygge den nødvendige service som gjestehavn og hotell krever. Om sommeren og ved særlige arrangementer kan kaféen utvides til deler av bryggearealet og den fredede bygning 09 hvor servering og arrangementer i de karakteristiske lokaler kan avvikles karakterfullt. Utover dette kan en del av taket anvendes som byens flotteste takterrasse - bedre utsikt finnes neppe i Odda.

Arbeidet med Importkaia peker på en ekstensiv utnyttelse av området, primært til offentlige funksjoner. Gjstehavn, fjordbad og hotell/ minihotell er mindre investeringer, som i kombinasjon med hverandre kan ha en stor effekt på utvikling av området og være økonomisk realiserbart. Enkle grunnleggende fasiliteter kan servicere området og vil naturlig være mer brukt i sommerhalvåret.

Hostellet kan utformes mer eller mindre ambisiøst i hele bygning 5 eller mere komprimert i prefabrikkerte "boenheter". Funksjonen henvender seg primært til besøkende som ønsker et alternativ til en mere tradisjonell hotellfunksjon.

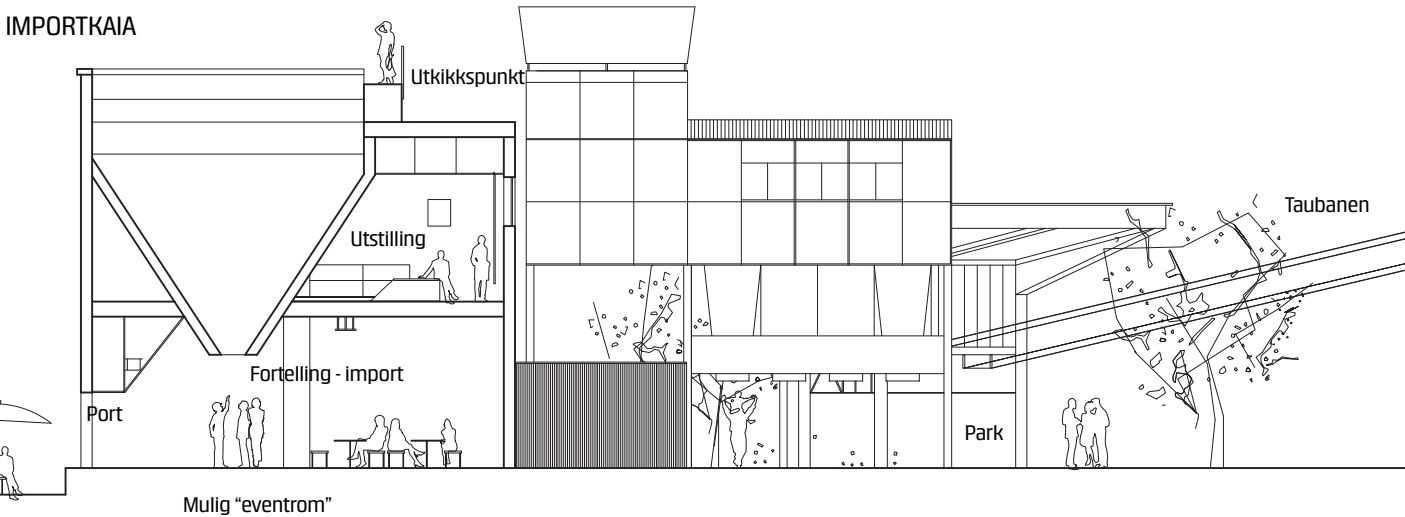

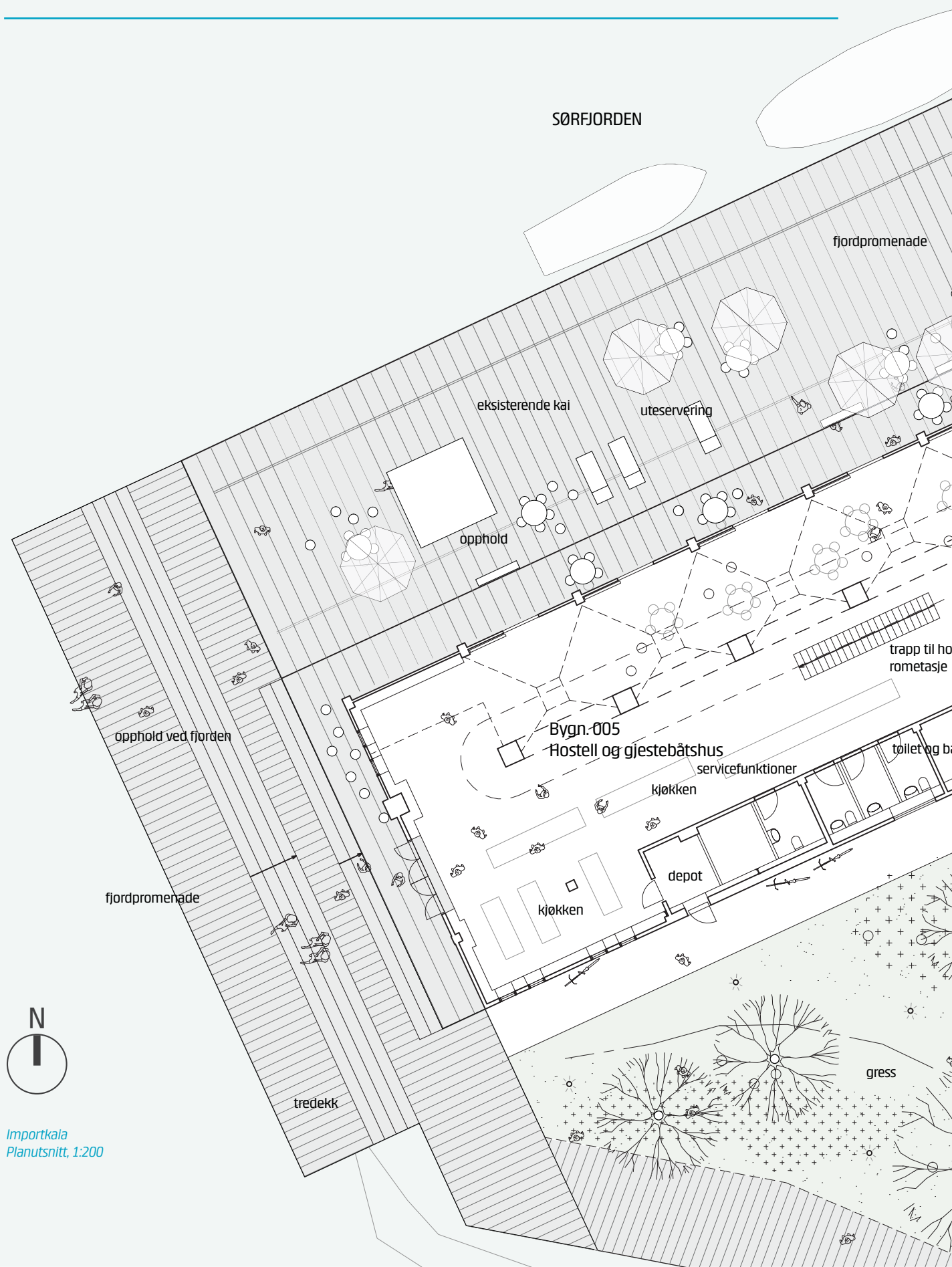
Utsikt fra taket på bygg 05 mot Almerket. Den fine hengebroen foreslås bevart og renovert som en del av strandpromenadens videreføring fra Torget ved turistinformasjonen og videre til Importkaia.

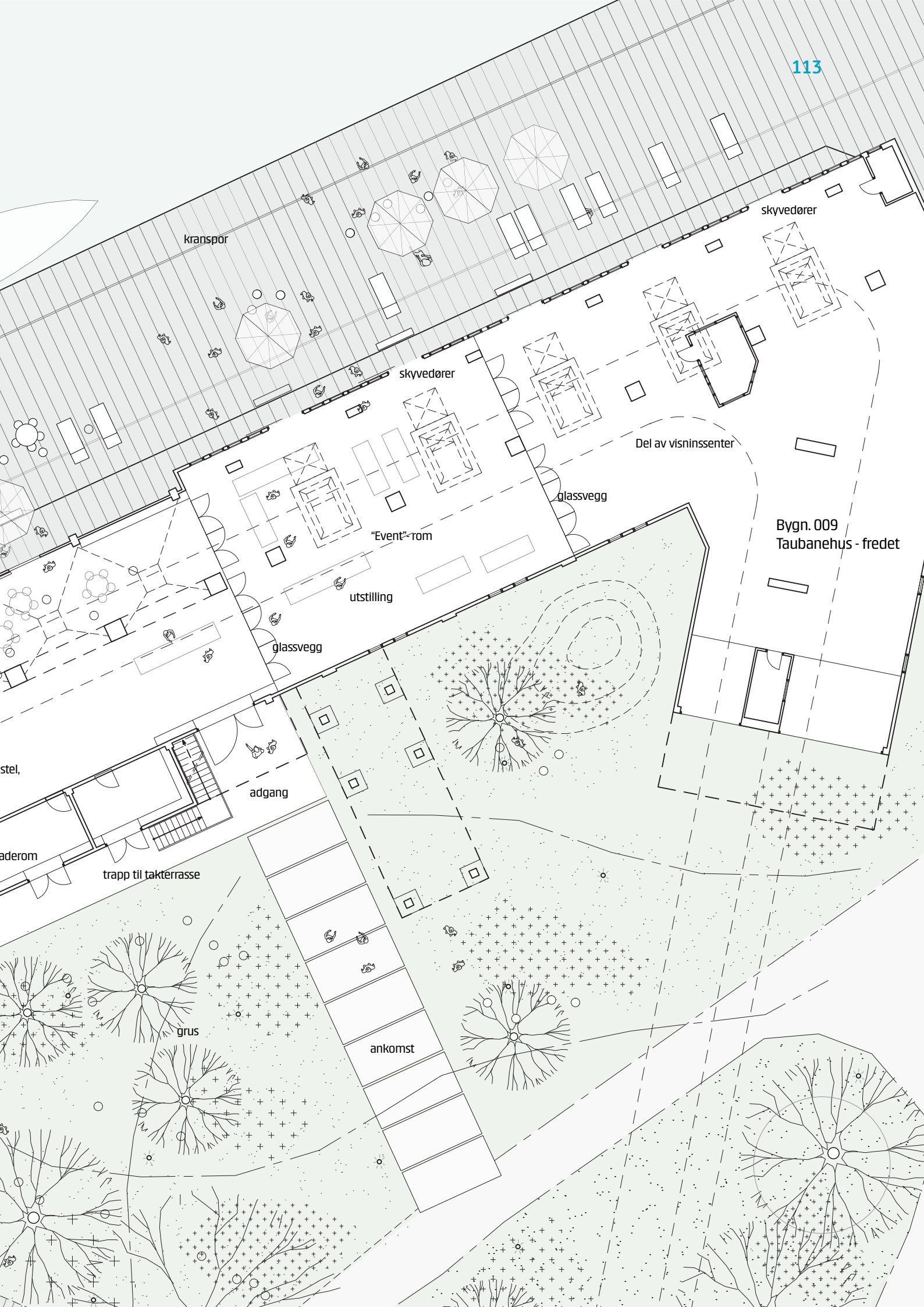

Kikk gjennom bygg 05. Skånsomt istandsatt kan bygningen danne ramme om servicefasiliteter til fjordbad og gjestehavn samt inngå i hotell/ minihotell funksjoner.

Snitt, Importkaia 1:200

kranspør

skyvedører

skyvedører

Del av visninscenter

glassvegg

"Event"-rom

utstilling

glassvegg

adgang

trapp til takterrasse

grus

ankomst

Bygn. 009
Taubanehus - fredet

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Kikk mod bygg 09 og 05. Skånsomt istandsatt kan bygningen danne ramme om servicefasiliteter til nytt fjordbad og gjestebåtshavn samt inngå i nytt hotell/ minihotell funksjoner. På taket av bygg. 05 foreslås en offentlig takterrasse.

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Bygning 12, 13 - Taubane og Vernebru:

Taubane og Vernebru er viktige elementer i forståelsen av smelteverkets sammenheng, logistikk og produksjonsprosesser. Samtidig er anlegget kanskje et av de mest spesialiserte og optimerte og derfor vanskelig å utnytte til nye funksjoner.

Anlegget vitner om hvordan råstoffer ble kjørt med båt til Odda, omlastet ved importkaia og flyttet ca 800m til oppbevaring under skalltaket. Anlegget utgjør i dag en rett linje mellom importkaia og råstofflageret, som man passerer når elven Opo krysses. Her er Vernebrua (bygning 12) også et viktig anlegg, som nærmest har karakter av byport ved ankomsten til Odda fra nord og øst.

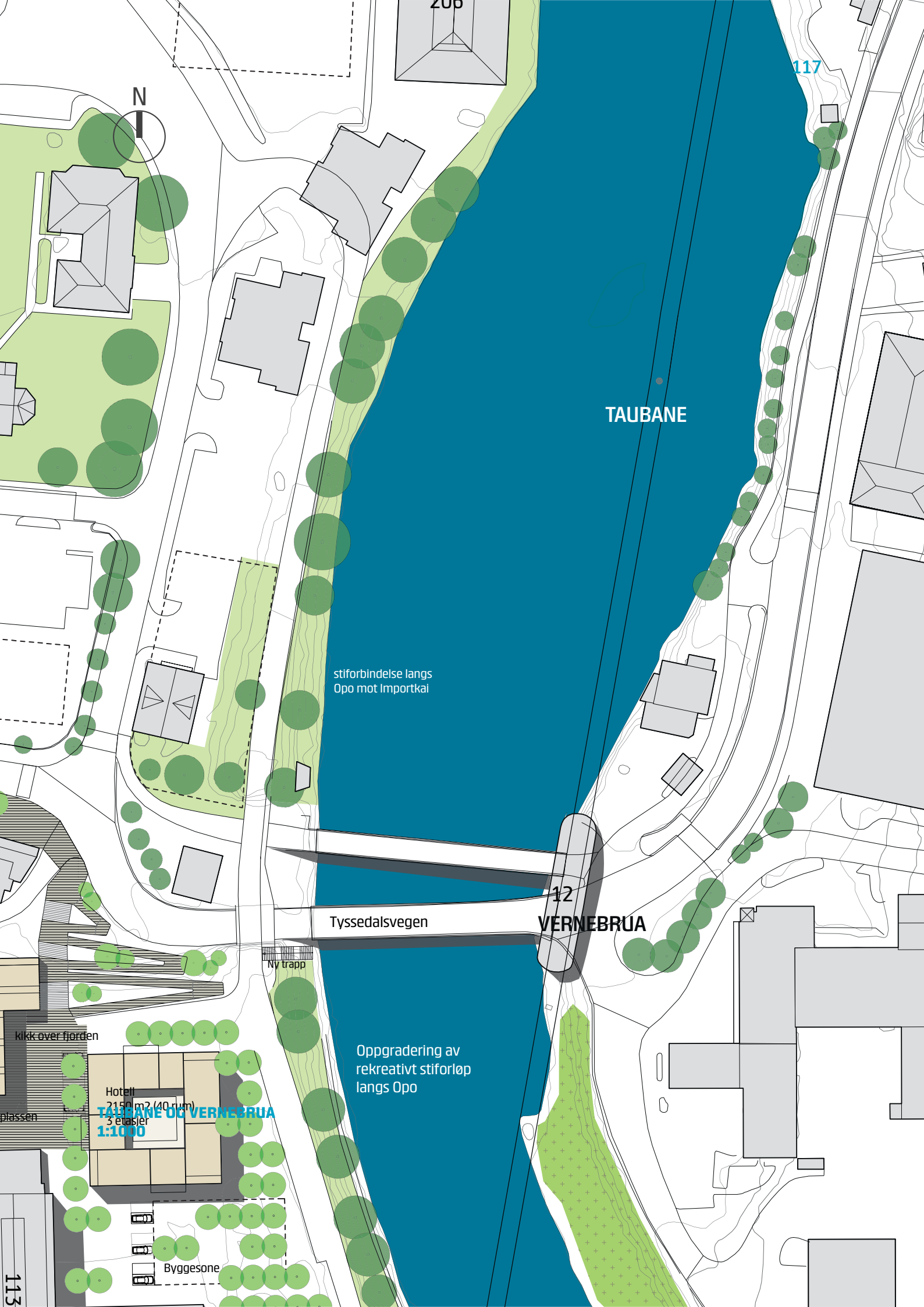
Som ved Importkaia mener vi, at en fremtidig utnyttelse primært handler om å skape et sted eller en begivenhet omkring anlegget. Vernebrua står som et fint og karakterfullt bygningsanlegg omgitt av bygninger og anlegg knyttet til transport og logistikk uten samme fine kvalitet. To tankstasjoner, et bilverksted, en bilforhandler og jernvarehandel preger området og etterlater Vernebruområdet fragmentert og tilfeldig.

Et karakteristisk trekk ved Vernebrua er de selvgrodde bjørketrærne på taket. De skal av frednings- og bevaringshensyn dessverre fjernes da de ellers langsomt vil ødelegge konstruksjonen.

Vi vil foreslå at det rundt Vernebrua jobbes med å forsterke den eksisterende beplantning. Trærne kan i prinsippet flyttes fra taket og gjenbrukes i en ny og karakteristisk beplantning av området, så bygningene rundt trer mer i bakgrunnen. Utover dette kan det jobbes med karakteren til fotgjengerbroen i form av belegging, opphold, og bevegelsen under Vernebrua og taubanen ut over elvens brusende vann.

Taubanen og Vernebrua foreslår vi lyssettes med en stemningskapende og karaktergivende belysning, som f.eks kan ta avsett i tidligere funksjon ved å lysmessig "få taubanen til å kjøre igjen". "Byporten" kan belysningsmessig utfoldes og iscenesettes ytterligere. Oppholdsmuligheter under Vernebrua og på fotgjengerbroen vil i tillegg være med til å markere stedet som et helt spesielt sted eller begivenhet.

Om taubanen må kjøres innimellom i forbindelse med visning av anlegget og de prosesser som var en del av anleggets logikk må undersøkes mer fokusert, også i forhold til vedlikehold av stålvaier og spil.

117

206

TAUBANE

stiforbindelse langs
Opo mot Importkai

12

VERNEBRUA

Tyssedalsvegen

Ny trapp

Oppgradering av
recreativt stiforlop
langs Opo

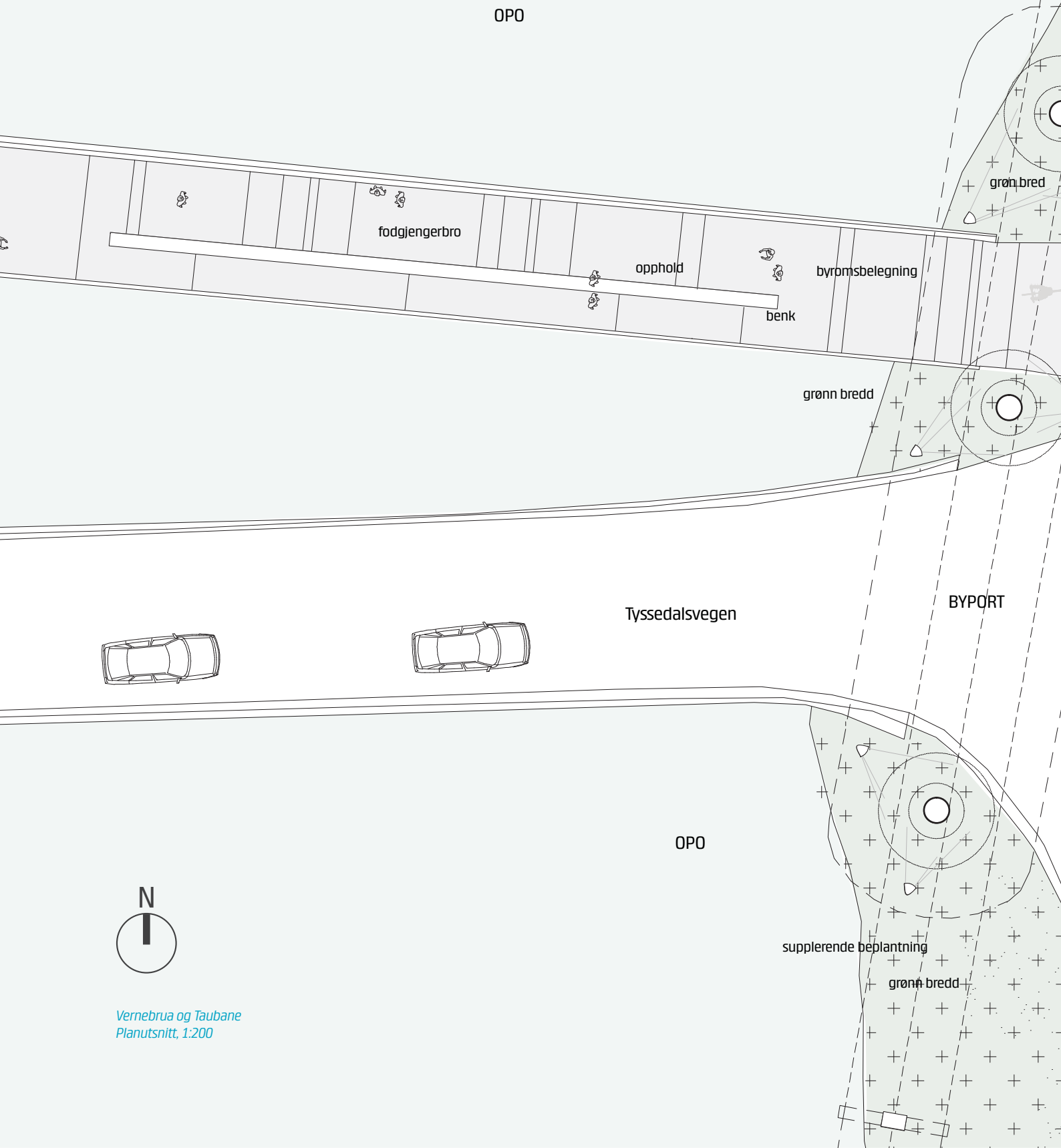
Kikk over fjorden

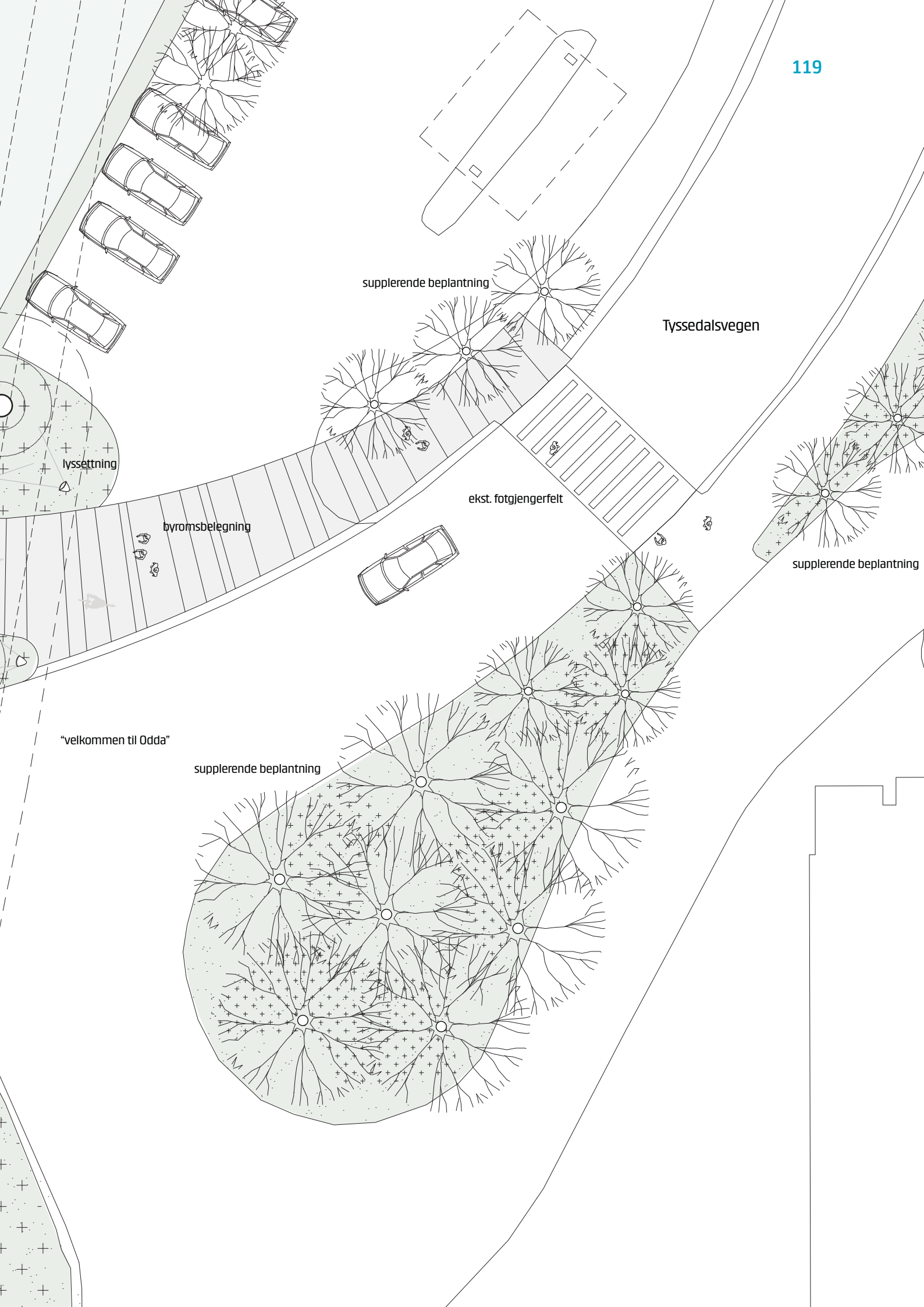
plassen

Hotell
2150 m² (40 rnm)
3 etasjer
TAUBANE OG VERNEBRUA
1:1000

Byggesone

113

supplerende beplantning

Tyssedalsvegen

lyssetning

byromsbelegning

ekst. fotgjengerfelt

supplerende beplantning

“velkommen til Odda”

supplerende beplantning

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Bygning 54 - Skalltaket:

Skalltaket huset festen ved Oddas 100 års jubileum. Her er et 5000m² spektakulært rom under tak, av noen kalt 'Norges største partytelt'. Skalltaket er avgrenset av en lav mur som stenger byen ute og skaper et helt spesielt rom langs Opo ved foten av Hardanger Vidda. Skalltaket inneholder utover taubanen to balkonger, en øvre og en nedre, som gir overblikk over hele rommet oppe under takets krumning. Samlet sett er Skalltaket et veldig fint eksempel på ingeniørkunst i stor skala i form av in-situ-støpte betongstrukturer av veldig høy kvalitet.

Byggverkets store tak og rom kontrasteres av mindre sammenbyggede bygninger i samme betongstil som sender tanker til sci-fi-film eller tidlig modernisme beslektet med Le Corbusiers kloster La Tourette i Syd-Frankrike.

Skalltaket er en åpen struktur, et overdekket uterom hvor vær og vind delvis spiller en rolle i forhold til bruk. Vi foreslår, at Skalltaket fremover primært beholder sin funksjon som overdekket uterom og brukes til både større og mindre begivenheter som byfester, messer, utstillinger, konserter osv. og forskjellige aktiviteter over året som møter, fellesundervisning og foreningsaktiviteter.

Det vil være et stort tilskudd til bygningen hvis sidene, helt eller delvis, lukkes med flyttbare vegger eller porter, både i forhold til klima men også for å kunne skjerme for støy ved evt. konserter og arrangementer. Det er nevnt mulighet for å kunne "konkurrere" med arenakonserter i Bergen i en mer spektakulær men også intim ramme – til dette vil Skalltaket være veldig godt egnet.

I scenariene foreslår vi Skalltaket koblet til et større åpent areal i form av en by- og aktivitetspark mot vest. Vi vil foreslå å se Skalltaket som en forlengelse av parken, hvor aktiviteter og opphold kan benytte parken og det store gulvet samtidig eller vekselvist.

Utover dette har arbeidsgruppene bl.a foreslått etablering av badeland, hotell og barnehage som fremtidig funksjon. I rådgivergruppen mener vi dog at disse funksjonene ikke er forenelige med fredningen av bygningen, dels pga. skalltakets størrelse og dels pga. den omfattende teknikk et badeland vil kreve. At en barnehage og et vannland kan ligge i området ved skalltaket er mer sannsynlig. Rådgivergruppens kulturminneekspert anbefaler, at hvis det jobbes med integrering av større funksjoner under taket, skal det maksimalt oppta 2/6 av bygningen, slik at det fortsatt beholdes et stort åpent rom. Hvorvidt et badeland kan innpasses avhenger av grundigere undersøkelser, men rådgivergruppens umiddelbare vurdering er, at det vil være i strid med fredningen å innrette nye byggede funksjoner i full høyde pga. balkongene. Dog ser vi en mulighet for å innta deler av Skalltaket med lavere "møbler" som i selvstendige bygninger ivaretar det store åpne rommet og innordner seg under balkongene, fri av fasadene, i frittstående "esker".

Skalltaket inneholder en verden av underjordiske opplevelser i kulverter, hvorav flere er intakte. Nedstigningen via bygning 55-57a er fascinerende og byr på opplevelser som fremtidige byggede funksjoner under Skalltaket ikke bør spolere. Turen under jorden kan kobles med underjordiske forløp i Cyanamiden - en slags "Underjordiske Odda" hvor mørket utforskes med hodelykter og lommelykter. For turister, spesielt med barn, en aktivitet som vil stå sterkt i hukommelsen.

Detall/Kontor
3200 m2

100 P i kjeller (1 plan)

Parkering

70
OVN 3
OVN 3

Besøks- og visningssenter

Industrikultur
plassen

Smie
utdanning

26

4

Sindark
Arkiv

4a

Industrikultur-
visningssenter
1500 m2

Urban Park

eksist.
adgang

54

forbindelse til
sti langs Opo

Opphold
Fiskehytte

Odda Busstasjon
(8 holdeplasser)

Ventefasiliteter
+ sommercafé

Urban park

frukttrær

SKALLTAKET

Hverdags- og
eventrom

57a

sportsbane

frukttrær

56

55

Opphold
Fiskehytte

Ny trapp

Rødtalsvegen

inn/utkjørsel

eksisterende
fragalle bevares

inn/utkjørsel

Byggesone
(Badeland/vandkulturhus)

Parkering

vareinnl.

Nytt fordelingsnett

121

Næring

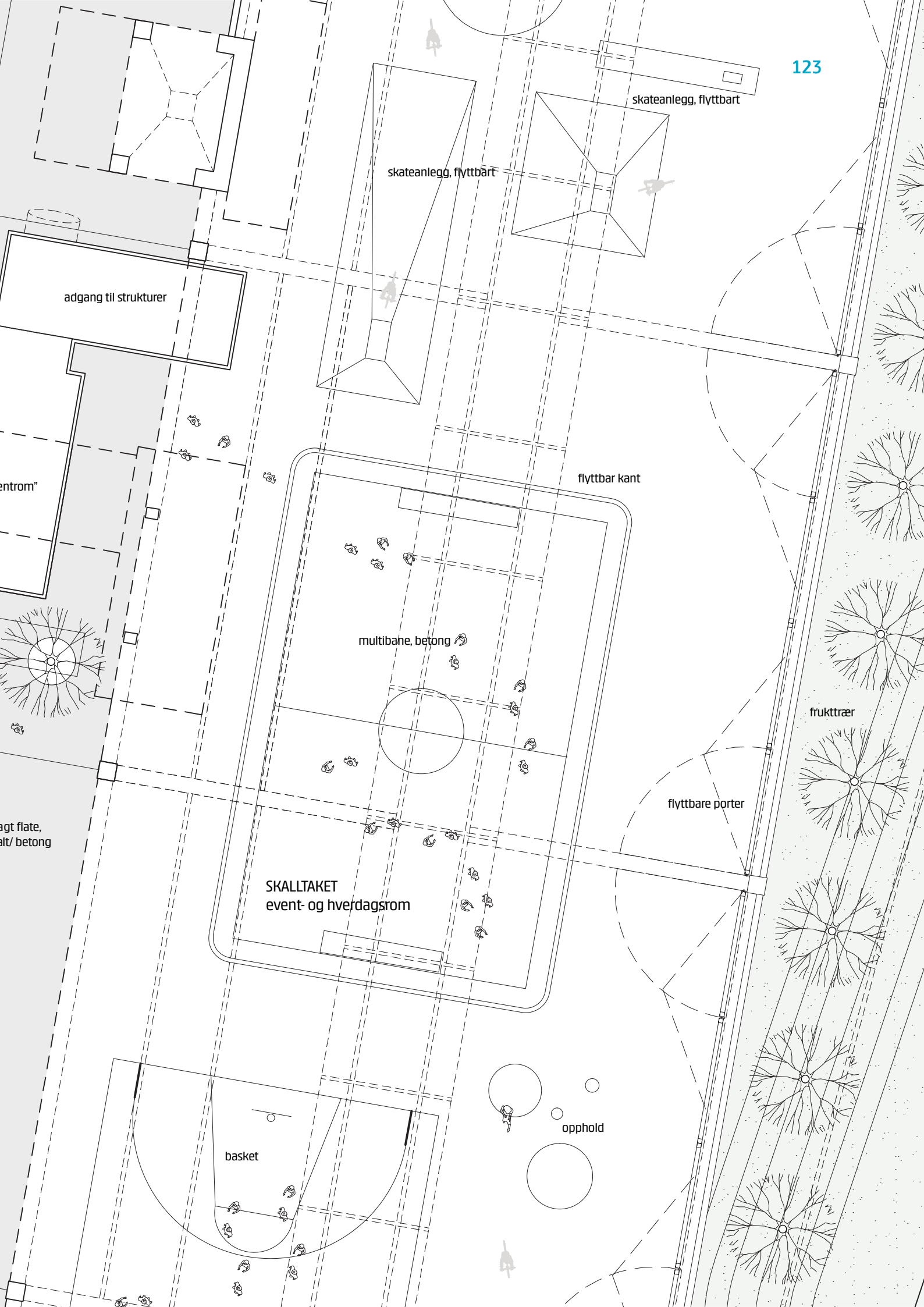
Jernlager

Nytt kapp

Nytt rampe

TEMA 8: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

adgang til strukturer

skateanlegg, flyttbart

skateanlegg, flyttbart

entrom"

flyttbar kant

multibane, betong

frukttrær

lagt flate,
alt/ betong

flyttbare porter

SKALLTAKET
event- og hverdagsrom

opphold

basket

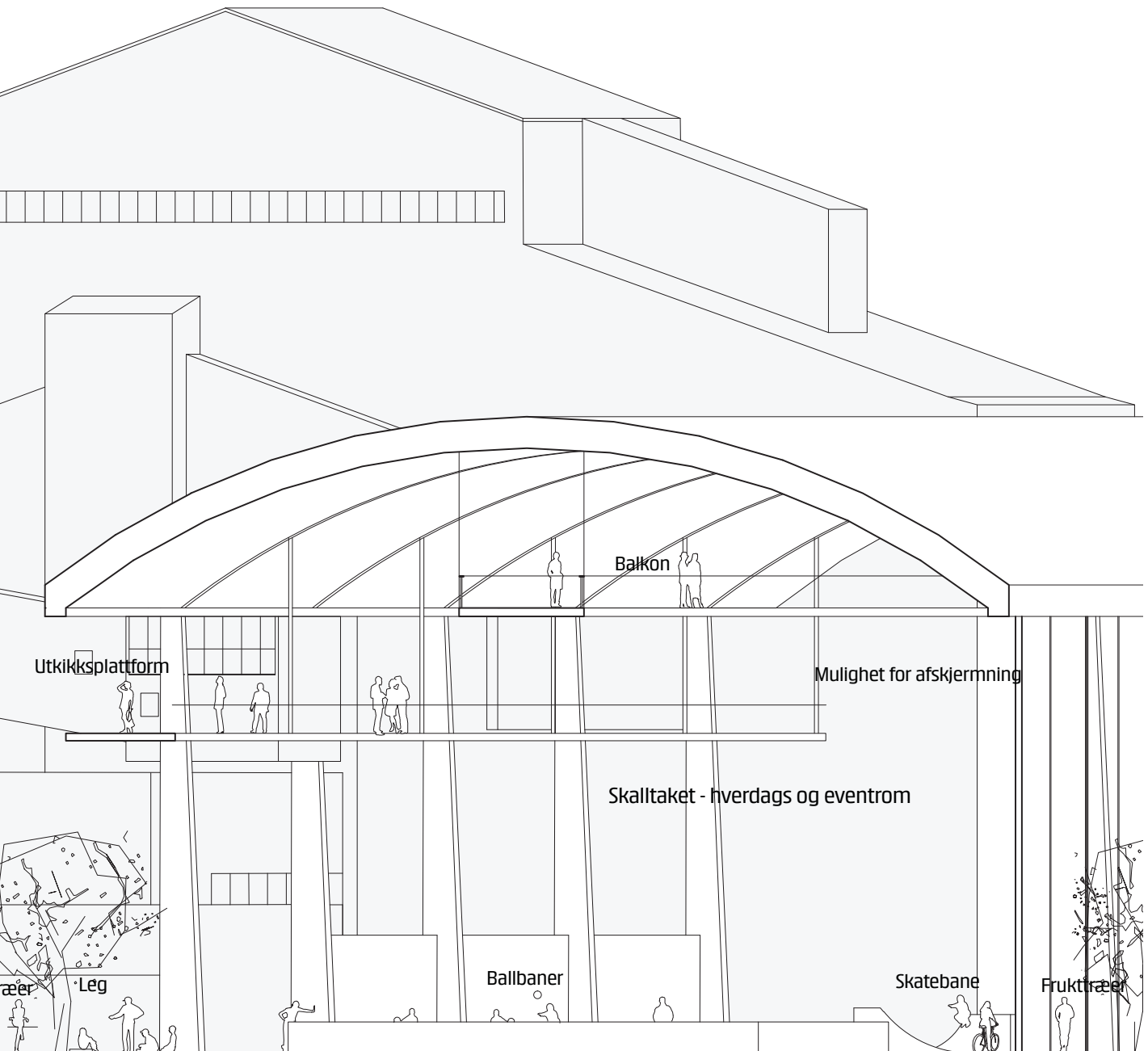
4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Mere dagligdagse former for aktiviteter som skating, sykling og parkour kan utfolde seg under Skalltaket eller i aktivitetsparken. Skalltaket gjør området anvendelig i all slags vær på alle tider av året. Skalltaket bør fremover være en fullt integrert del av byen hvor man kan komme og benytte områdets fasiliteter uten å skulle løse billett eller kjøpe noe. Byens største rom har potensiale til å bli byens mest utrolige møteplass. I tillegg ønskes Oddas nye busstasjon plassert her, i tilknytning til Røldalsvegen. Funksjonen vil dermed integreres i parken, og stasjonens og parkens fasiliteter kan også komme brukerne av Skalltaket til gode, i form av toaletter og evt. sommerkafé.

Skalltaket og urban aktivitetsområde
Snitt, 1:200

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Skalltaket kan umiddelbart lyssettes ganske enkelt og fremstå som det ikoniske bygget det er. Hvorvidt en mere avansert lyssetting i forbindelse med konserter skal være permanent, avhenger av ytterligere studier av rommets bruk. En lyssetting vil være med på å profilere hele området i forhold til turister og trafikanter på den nye RV13. Her er det mulighet for å se noe som det ikke finnes tilsvarende til i Norge.

Skalltaket utgjør sammen med Bygning 70/Ovn 3 et spesielt sted med stor skala i området. Fra Skalltaket er det fine kikk til områdets storslåtte natur og ikke minst til Ovn 3 og et evt. kommende visningscenter for hele smelteverksområdet.

Smelteverksområdet inneholder tilstrekkelig mange spektakulære bygninger og steder til å kunne tiltrekke en bred skare av besøkende. Hvorvidt carbidproduksjonen alene er relevant å formidle for besøkende eller ikke, spiller ikke en stor rolle, når det er mulighet for å kombinere den veldig spesifikke opplevelse med mange andre opplevelser som opphold i aktivitetsparken eller besøk på pop-up-kafé.

Det er nettopp et stort utbud av opplevelser, som kan gjøre området interessant å besøke. Skulle Odda Kommune eller en privat investor velge å oppføre et badeland eller vannkulturhus i området vil det klart være et tilskudd til bruken av området, både i det daglige men også for besøkende. Området ved Skalltaket kan gjerne romme et slikt byggverk og funksjon. Vi vil dog være ytterst påpasselige med å bygge det under Skalltaket. - det vil være både fordyrende og vanskelig og antakelig i strid med fredningen.

Illustrasjonen her viser en dagligdags situasjon under Skalltaket hvor barn benytter det overdekkede uterom etter skolen. Til venstre ses en evt. tilbygning til Ovn 3 hvor Ovn 2 tidligere sto, til et visningscenter - fullt synlig fra Skalltaket. Visningscenteret beskrives under neste avsnitt.

Skalltaket vist her supplert med flyttbare porter for å skjerme mot vind og regn, og dermed øke bruken av Oddas største rommet under taket

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Bygning 70 - Ovn III:

Ovn III er den nyeste og største av de tre smelteovnene som var i drift på verket. Ovn III var ved oppførelsen verdens største karbidsmelteovn. Selve ovnen og tilhørende utstyr er fredet og da det utgjør det meste av bygningen er det ytterst vanskelig å endre funksjonen av bygningen til annet enn visningsenter, foreslått av arbeidsgruppe 2. Hvor stort et visningsenter det er snakk om, avhenger av hvilken økonomi det vil råde over. Det er viktig at bygning, ovn og utstyr bevarer sitt nåværende preg og fremstår så autentisk som mulig. Vi vil foreslå en gjenåpning av første etasjen som opprinnelig har vært åpen, f.eks. bak spinkle glassfasader. På bakgrunn av fredningsbestemmelsene vurderer vi, at bygningen ikke kan etterisolereres og derfor vil ha vanskelig for å kunne fungere som selvstendig visningsenter – det vil trolig være behov for supplerende bygningsmessige tiltak i tilstøtende bygninger.

Ovn 3 er i seg selv en spektakulær opplevelse og vil allerede med enkle tiltak kunne være interessant å besøke. En grundig opprydning, rengjøring og sikring av bygningen samt en karaktergivende lyssetting, som evt. tar utgangspunkt i det voldsomme arbeidsmiljø som var rundt ovnen, vil være en opplevelse mens man går på oppdagelse i bygningen. Arbeidet med ovn 3 tar utgangspunkt i arbeidsgruppens ambisiøse innspill, hvor et større romprogram med tilhørende tekniske installasjoner ikke vil kunne tilpasses i Ovn 3 og derfor må etableres i tilbygg. Hvorvidt øverste etasje i en tidlig fase (scenario 0) kan anvendes til utkikkspunkt med kart/illustrasjoner av området og prosessgang ser rådgivergruppen helt klart som en mulighet, som alt etter utførelse, vil være et tiltak som kan igangsettes så snart bygningen er sikret og gjort tilgjengelig. Dette kan med fordel undersøkes mere fokusert i en etterfølgende fase etter mulighetsstudiet er avsluttet.

Tidligere skisseforslag jobber med å åpne deler av fasaden i bygningen, så ovnen er synlig for forbipasserende. Det er dog vår overbevisning at det er sterkere og mer i tråd med fredningen, å gå mer forsiktig til verks og la størrelsen av ovnen komme til syne etterhvert som man beveger seg rundt i bygningen. Det ligger et stort drama i å ikke kunne se hele anlegget på en gang, akkurat som det dramatiske kikk mellom etasjene i den mørke bygningen.

LINDEHUSET
Kulturhus

N

Lindeplassen

2
Portvakt

LITTERATURHUSET

119

Smelt café

121

Klippotek

3
Fabrikk og
drift kontorer

120

Maskinverksted
BMI

Ny adgang

103 730 m2

Detalj / Kulturskole

104

300 m2

325 Franc Caro ovner
(del av visning)

106

107

108 360 m2
(feks: veteranbiler)

marked/utstilling
(feks: veteranbiler)

Tungolje-tanker

eksisterende sti mellom
Opo og Smelteverkstomt

Kontor/
bolig
2150 m2 (3 etasjer)

parkering

parkering

Næring

21 Næring

Kontor/boliger
1000 m2 (3 etasjer)

Næring

19

Næring

28

Næring

25

Kontor/
bolig
2150 m2 (3 etasjer)

Detalj/Kontor
3200 m2
100 P.I kjeller (1 plan)

Parkering

70

OVN 3

Besøks- og visningssenter

Industrikultur
plassen

Industrikulturarv-
Visningssenter
1500 m2

Smie
utdannelse

26

Jernlager

27

Rubbhall B
(fundament)

vareinnl.

Ny fordeingsvei

Byggesone
Badeland/vandkulturhus

Parkering

Urban Park

eksist.
adgang

forbindelse til
sti langs Opo

Opphold
Fiskehytte

Odda Busstasjon
(8 holdeplasser)

Ventefasiliteter
+ sommercafé

Urban park

54

4a

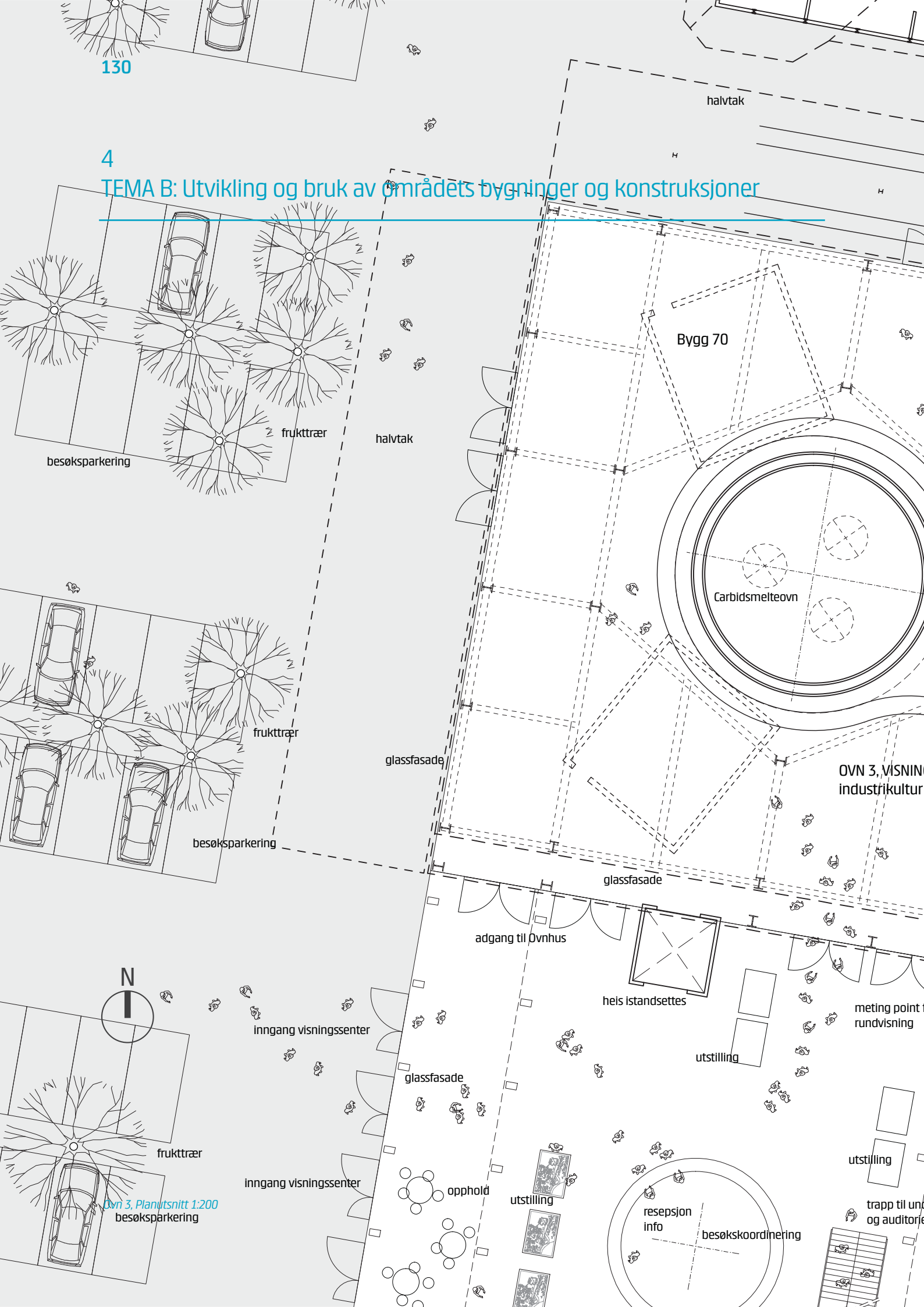
4
Sindark
Arkiv

Ny trapp

Ny rampe

4

TEMA B: Utvikling og bruk av Områdets bygninger og konstruksjoner

PLATEVERKSTED
Bygg 28

131

glassfasade

ekst. skinner

trapp til øvrige etasjer

taubane

SMIE

Bygg 26

Bygg 41

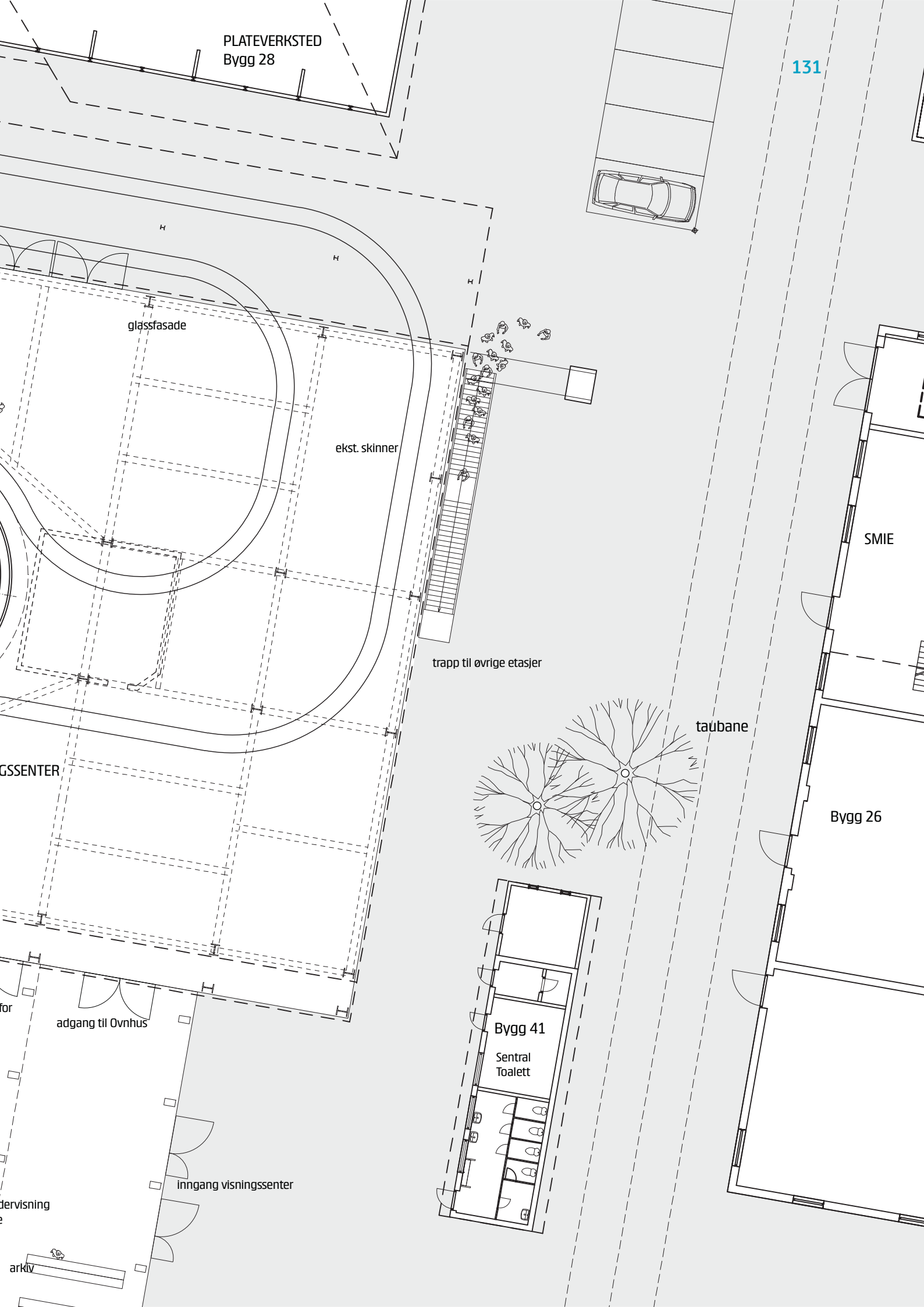
Sentral
Toalett

adgang til Ovnhus

Inngang visningscenter

for
dervisning

arkiv

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

2 eksempler på renovering/ transformasjon av Ovn 3 til Visningscenter for industrikultur. 1. etasjen åpnes med kikk til carbidsmelteovnen. Andre visningscenterfunksjoner er i denne utgaven påbygd hvor Ovn 2 sto tidligere

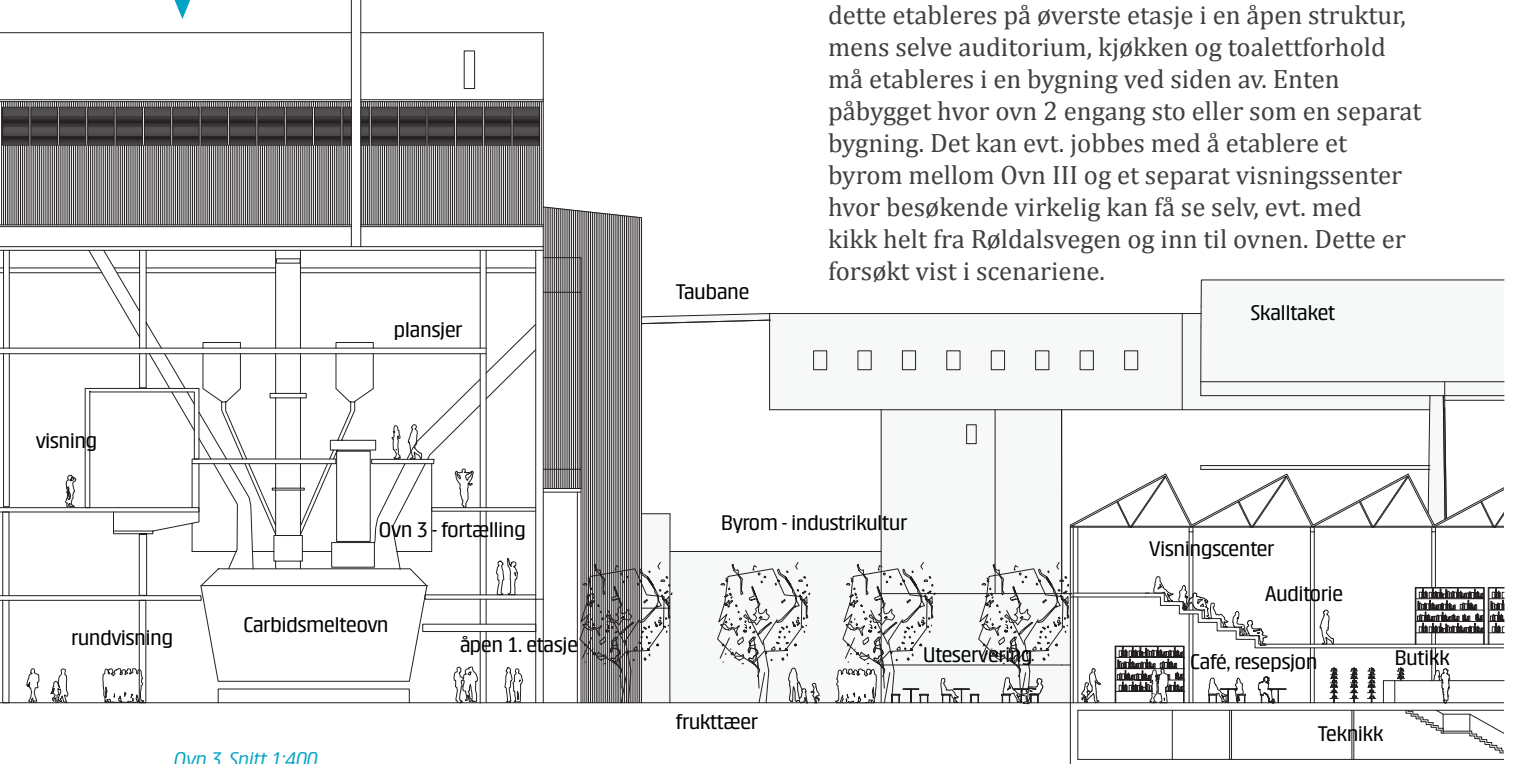

4

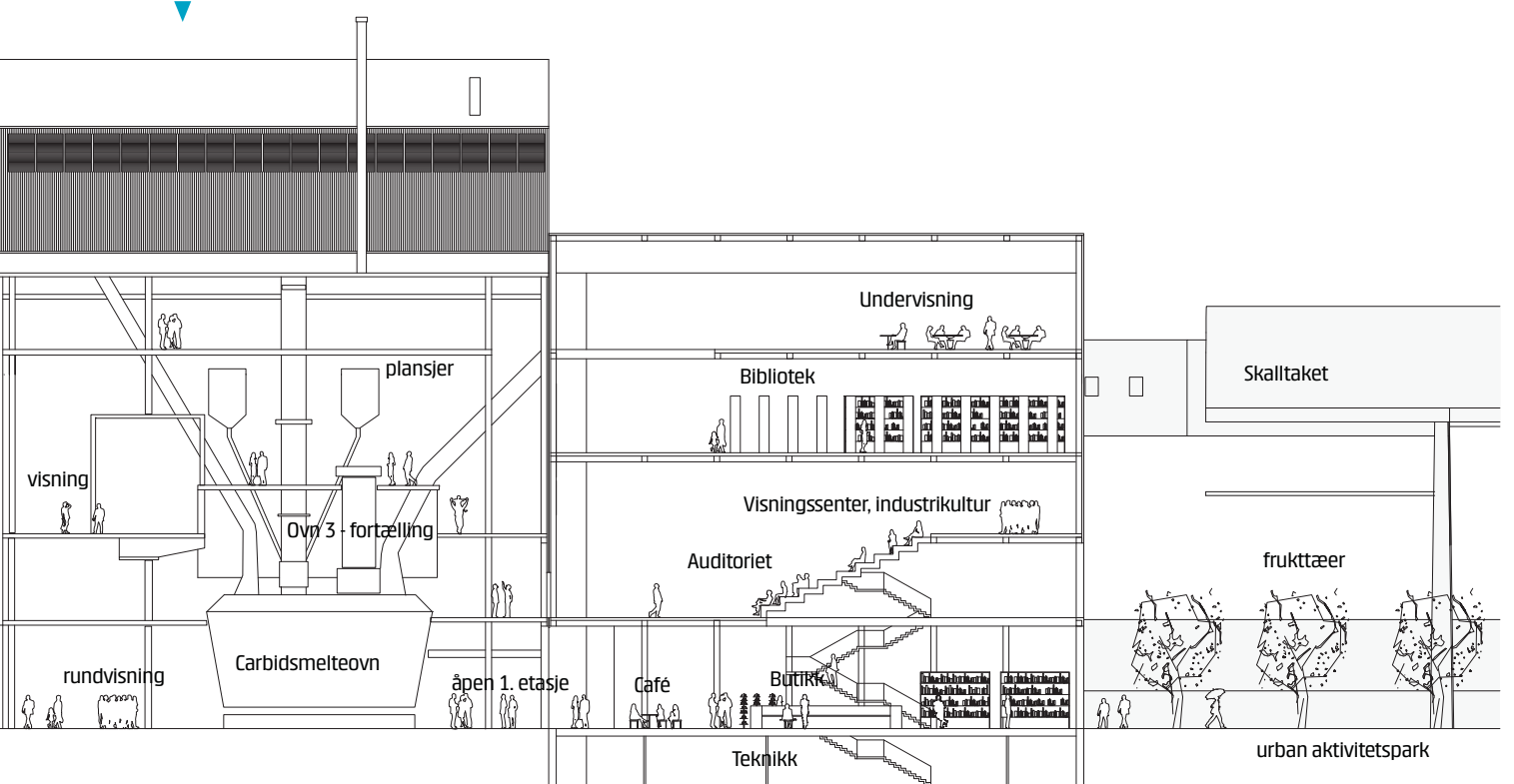
TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Ovn 3, Snitt 1:400
 Visningscenter hvor Ovn 1 sto tidligere

I en større utgave hvor funksjoner som auditorium, supplerende utstilling, café/restaurant og museumsbutikk er på programmet, kan deler av dette etableres på øverste etasje i en åpen struktur, mens selve auditorium, kjøkken og toalettforhold må etableres i en bygning ved siden av. Enten påbygget hvor ovn 2 engang sto eller som en separat bygning. Det kan evt. jobbes med å etablere et byrom mellom Ovn III og et separat visningscenter hvor besøkende virkelig kan få se selv, evt. med kikk helt fra Røldalsvegen og inn til ovnen. Dette er forsøkt vist i scenariene.

Ovn 3, Snitt 1:400
 Visningscenter hvor Ovn 2 sto tidligere

Bygning 105-9, 13 – Cyanamidekomplekset:

Cyanamiden er det største nåværende bygningskomplekset i Odda og består av flere sammenbygde bygninger fra forskjellige perioder, hvorav størsteparten er fredet. Som i Ovn III var det her stor utvikling av varme fra de 325 Franc-Caro ovnene, derfor fremstår bygningen lett og åpen. Over de mange ovnene henger to velbevarte traverskraner og er sammen med ovnene unike og sjeldne. Spesielt bygning 106 og 107 hvor ovnene står er markante og er tilsvarende opplagt å bruke som en del av et visningssenter. Ovnene kan lyd-og lyssettes stemningsfullt og stå som kunstinstallasjon og omdreiningspunkt for resten av bygningskomplekset. Bygningene rundt fremstår lette og åpne i uttrykket og vi vurderer også her, at fredningen ikke gir mulighet for etterisolering og alminnelig bruk. En mulighet for å bruke bygninger uten isolert klimaskjerm kan imøtekommes ved å bygge isolerte funksjonskjerner som kan inneholde kjøkkener, toaletter og våtrom samt oppholdsrom til f.eks personale. Scenariene viser forskjellige funksjoner som har mer markedsaktig preg, men vil også kunne brukes til utstillinger, messer og større kulturbegivenheter.

Som et permanent anlegg som krever investering, foreslår vi å innrede et ekstremklatresenter i den gamle silobygningen (113). I bygningen er det høyt til taket og det hersker totalt mørke, hvor et slaraffenland for klatrere vil kunne bygges. Som et spesielt trekkplaster vil en avdeling med iskltring kunne etableres i en del av siloen. Rådgivergruppen har en referanse fra et lignende anlegg i Skottland, som har vist seg å være en stor suksess og en god forretning. Klatresenteret vil kunne fungere som øvingsrom for forskjellige typer av klatring innen den virkelige verden venter i Oddaområdets ekstreme natur.

Deler av bygningskomplekset (103.104, 101) er ikke fredet og gir mulighet for å innrette isolerte arealer allerede nå. Spesielt 103 og 104, som inneholder store romlige kvaliteter, ligger sentralt i området og vil forholdsvis enkelt kunne innrettes til et begynnende og lett tilgjengelig visningssenter for området, f.eks. i samarbeide med de fungerende industriene i området (Norzink, TTI industrien i Tyssedal, vannkraften og fruktindustrien i området osv). Turistinformasjon vil tilleggs kunne etableres her. Andre funksjoner i bygningen vil

kunne være et nytt tilbud til Oddas ungdom. I dag ligger tilbudene primært i Eide ved den videregående skolen samt i Mejeriet og er dermed ikke representert på Smelteverksområdet. 103/104 vil kunne danne rammen om et ungdomsmiljø av helt unik karakter. En tredje mulighet er spesielle detaljhandelsfunksjoner i form av større butikker med f.eks møbler, ekstremsportsutstyr osv. mulighetene skal ses i forhold til en større businesscase som skal knyttes til utviklingen av Cyanamidekomplekset samt området for øvrig. Dermed er det åpnet for bruken av et ellers utfordrende bygningskompleks.

Bygning 101 fremstår i dag ganske medtatt etter at en tidligere sammenbygning er blitt revet ned, men den inneholder et interessant håndterlig interiør sett i forhold til Smelteverkets kontekst. Herfra går et system av kjellerganger som kan inngå i visningssentret som en spesiell rute for de oppdagelsesnygjerrige. Kjellergangene kan inntas med fører og hodelykt, og byr på et unikt innblikk i produksjon- og arbeidsforhold. Bygning 101 har potensiale til både å huse kontorer til f.eks. drift av isklatresenteret, restaurant og kulturelle programmer og er på grunn av sin status som ikke-fredet en viktig mulig begynnende katalysator for området.

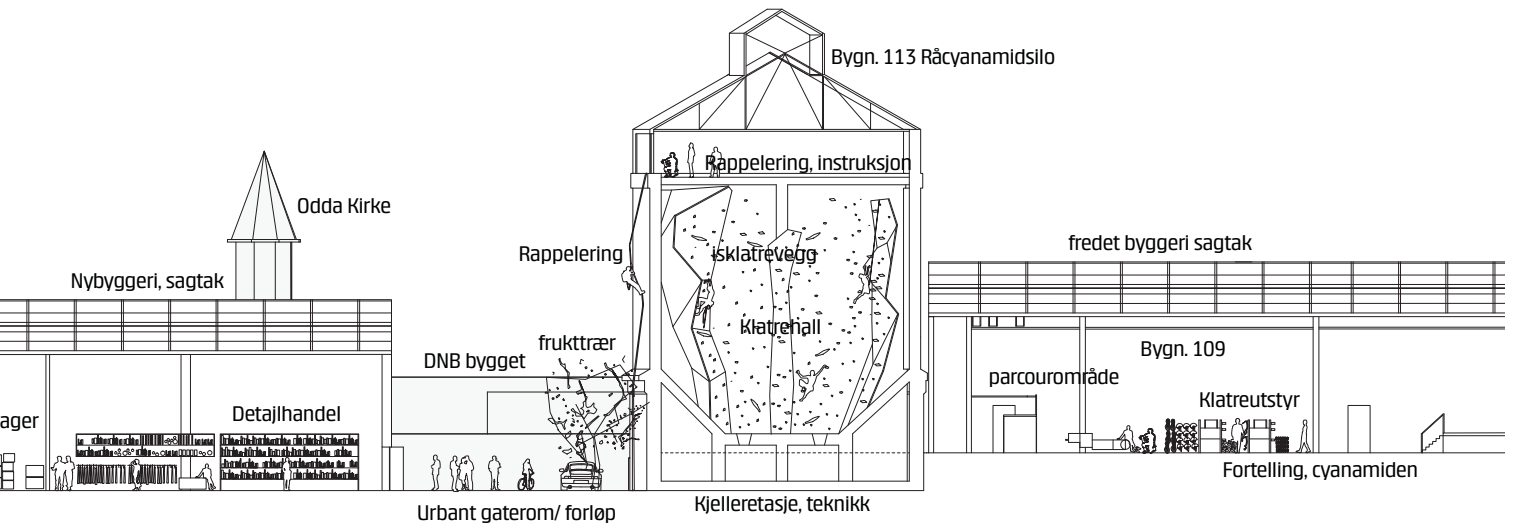
Som en del av scenariene kan deler av cyanamiden innredes til detaljhandel. Blant annet frukt-og

Synfaring i bygg. 105 og Cyanamiden- komplekset. Takreovering har begynt.

4

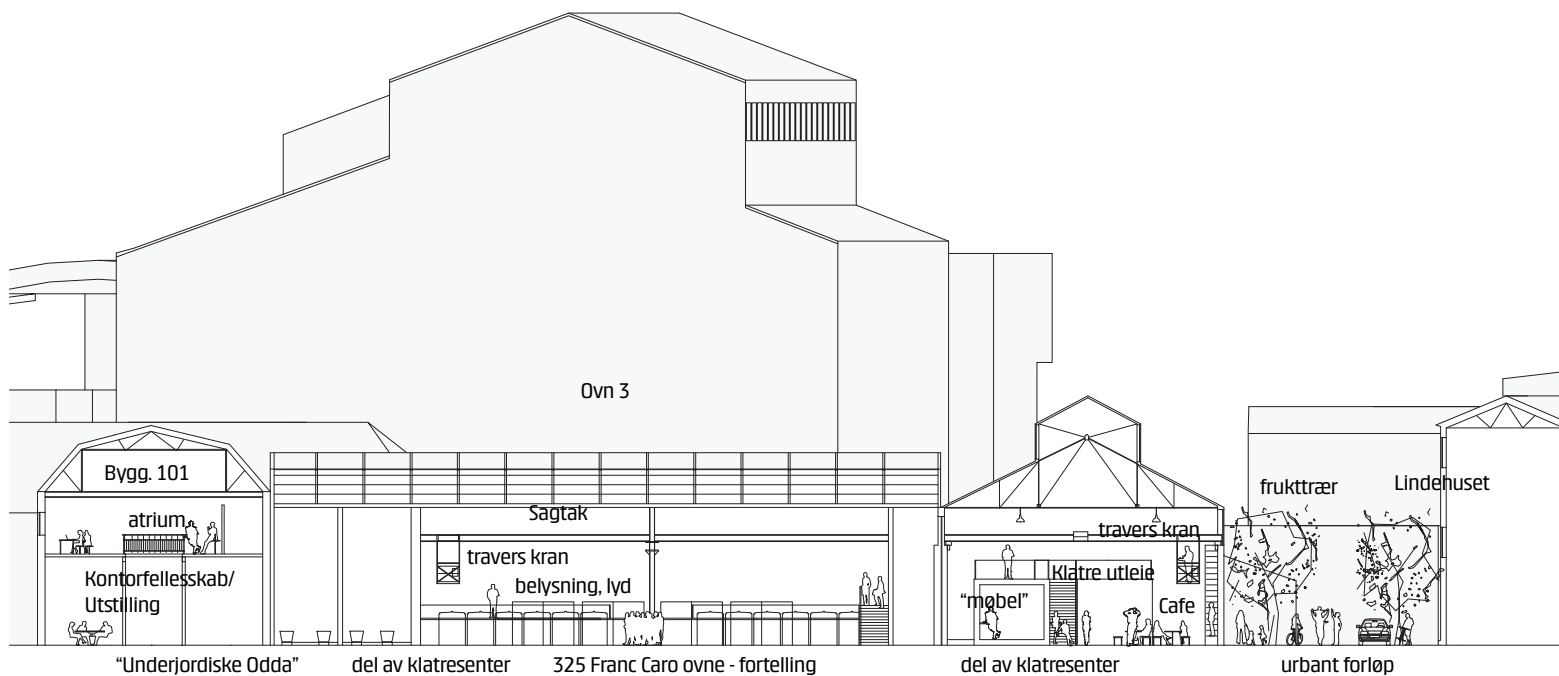
TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Cyanamiden, Snitt 1:400
Klatresenter i bygg. 113 Råcyanamidsilo

Cyanamiden, bygg. 105
Klatresenter i bygg. 113 med adkomst og resepsjon i et nytt "møbel". Glasvegg monteret ind til Franc Caro ovne.
Et fleksibelt rom til markeds-, kultur og utstillingsbruk. ▶

Cyanamiden, Snitt 1:400

Klatresenter i bygg. 113 samt deler av bygg. 105, 109 og 101.

138

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

Bygg 111

Bygg 110

Del af klatresenter
øveareal, instruksjon

Bygg 109

lekeområde
(overv.)

isklatrevegg

bouldering

rockclimbing

RACYANAMIDSILO
Klatre- og rappelleringscenter

teknikkrom

opphold, aktivitetsfelt

frukttrær

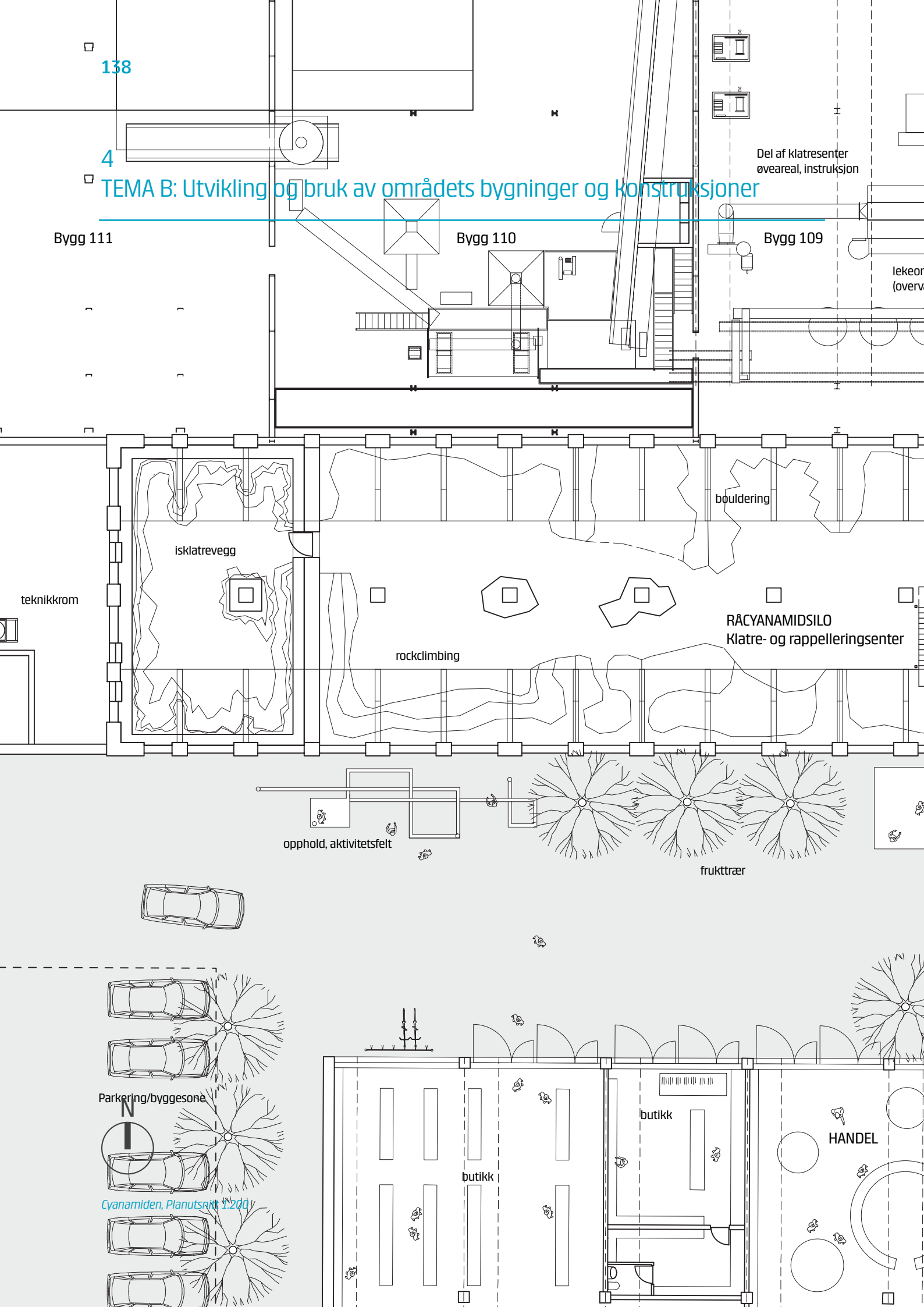
Parkering/byggesone

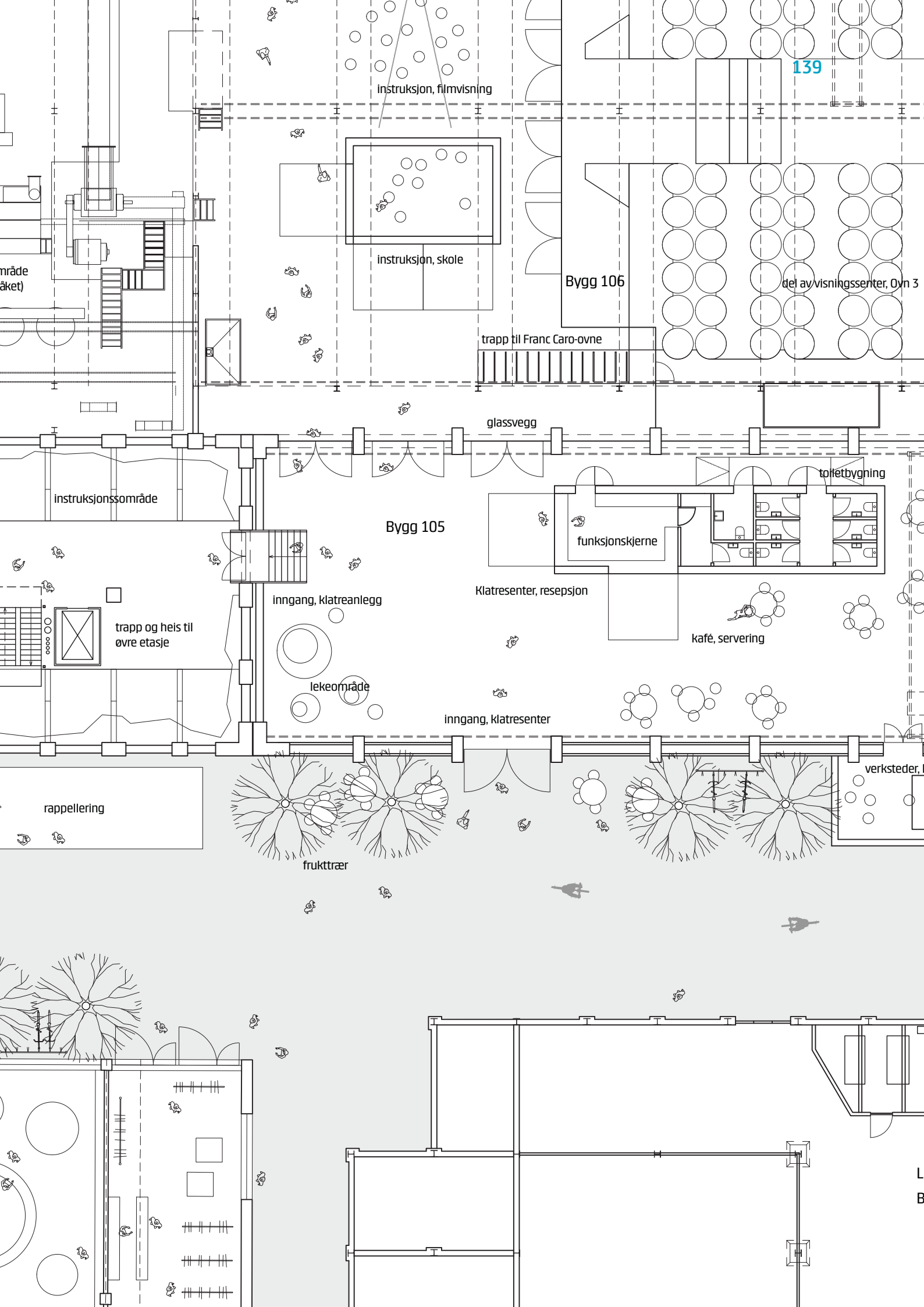
Cyanamiden, Planutsnitt 1:200

butikk

HANDEL

butikk

4

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

grønttorg, markedsfunksjoner, verksteder generelt eller detaljhandel knyttet til mulighetene for ekstremsport i Oddaregionen. Cyanamiden kan, som Skalltaket, oppfattes som et overdekket uterom hvor det å gå på innkjøp kan sammenlignes med markedshaller kjent fra større byer. Det kan være ønskelig å supplere med mere permanente "møbler" som kan inneholde servicefunksjoner i forbindelse med servering eller tilby klimatiserte opphold til f.eks. personale.

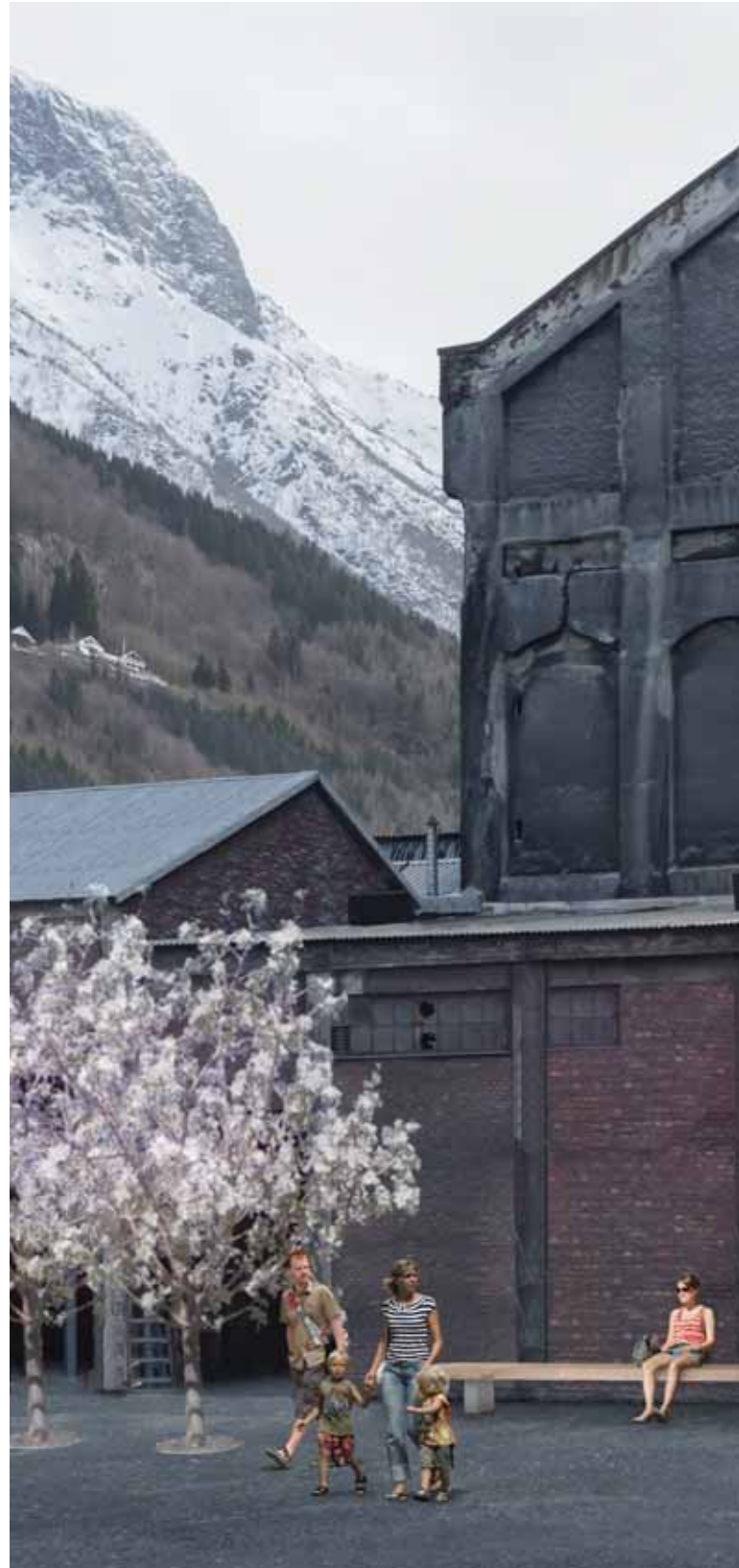
Indledning

Tema C skal beskrive hvordan en bygningstransformasjon kan foregå og skal ses i tæt sammenheng med fredningsbestemmelsernes handlingsrom.

Rådgivergruppens tilgang til oppgaven har vært en realistisk og realiserbar utnyttelse av de fredede bygninger - i det omfang en utnyttelse er mulig. Fredningen av bygninger og tilhørende procesudstyr gjør en transformasjon av bygningerne overordentlig vanskelig, herunder blot at bringe bygningerne op på tidssvarende bygningsmessig og klimatisk nivå.

Den mest omfattende bygningstransformasjon sker i bygning 113 råcyanamidsilo. Her foreslås et iskatrecenter av internasjonalt format. Til anlægget hører naturligt omfattende tekniske funksjoner og installationer, som dermed skal indpasses i et fredet bygningskompleks. Bygning 113 rommer en underetage og en mindte tilbygning der i et nærmere studie av klatrecentrets udformning kan bringes i spil.

Områdets øvrige bygninger skal renoveres løbende for ikke at forfalde. Dette arbejde er allerede i gangsat, finansieret av RA, og dele av områdets bygninger fremstår allerede nu attraktive og imødekommende. Der udestår dog stadig et vældigt arbejde med at udbredre "sår" efter den omfattende nedrivning der er foregået i området. Lindehuset og Skalltaket fremstår idag nænsomt renoveret og velfungerende uden at være bragt op på et tidssvarende klimatisk og komfortmæssigt nivå. Begge er gode eksempler på hvordan en nænsom renovering kan ændre karakteren av et område og gøre bygningen anvendelig og indbydende og stadig fremstå autentisk og oprindelig.

142

lyd og lys

del av visningscenter, Dv'n 3

325 Franc Caro owner

Bygg 106

TEMA B: Utvikling og bruk av områdets bygninger og konstruksjoner

trapp til Franc

glassvegg

CYANAMIDEN

Bygg 105

glassvegg

del av kulturhus

mødebox/
filmvisning

verksteder,
klargjøring

depot

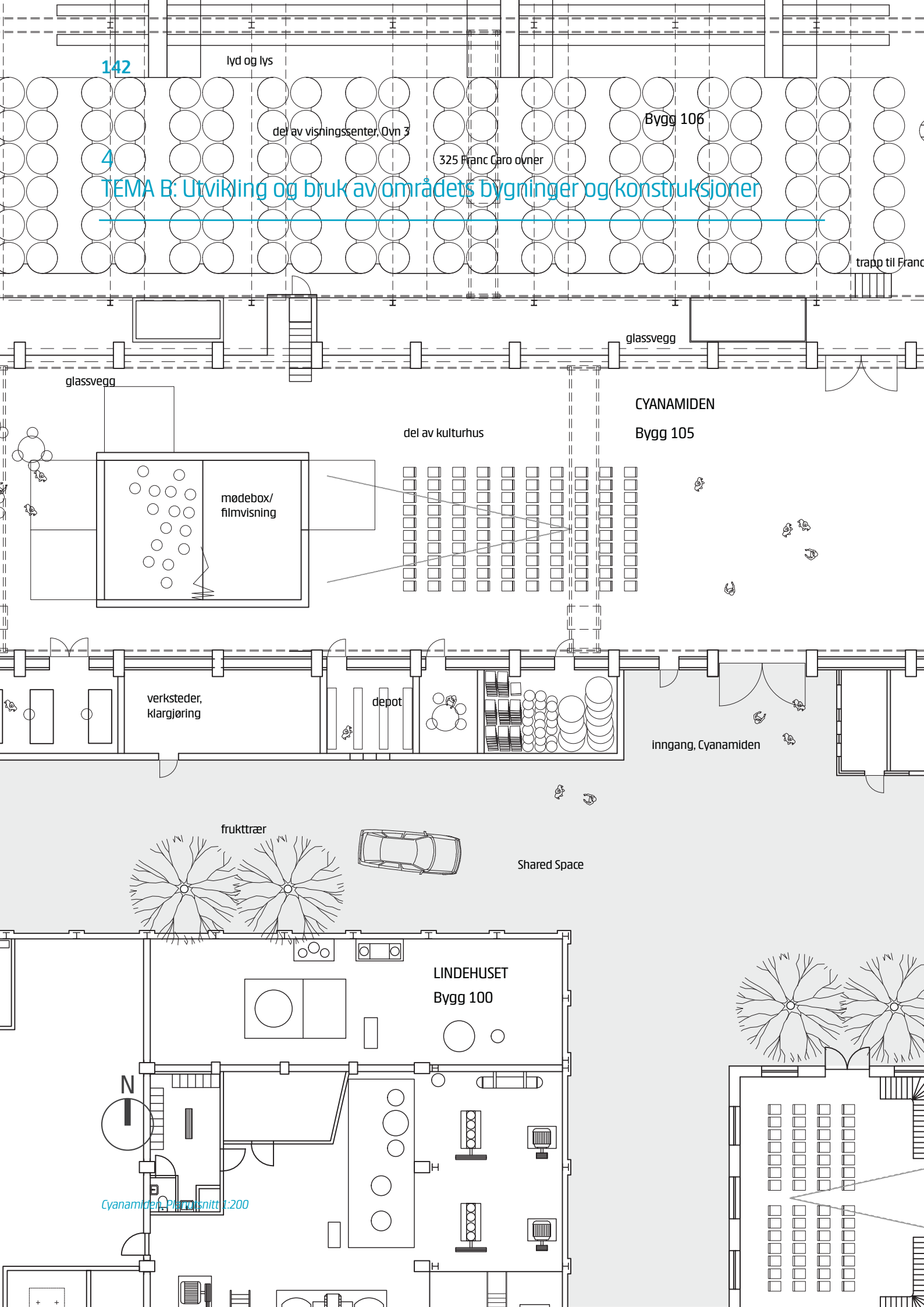
inngang, Cyanamiden

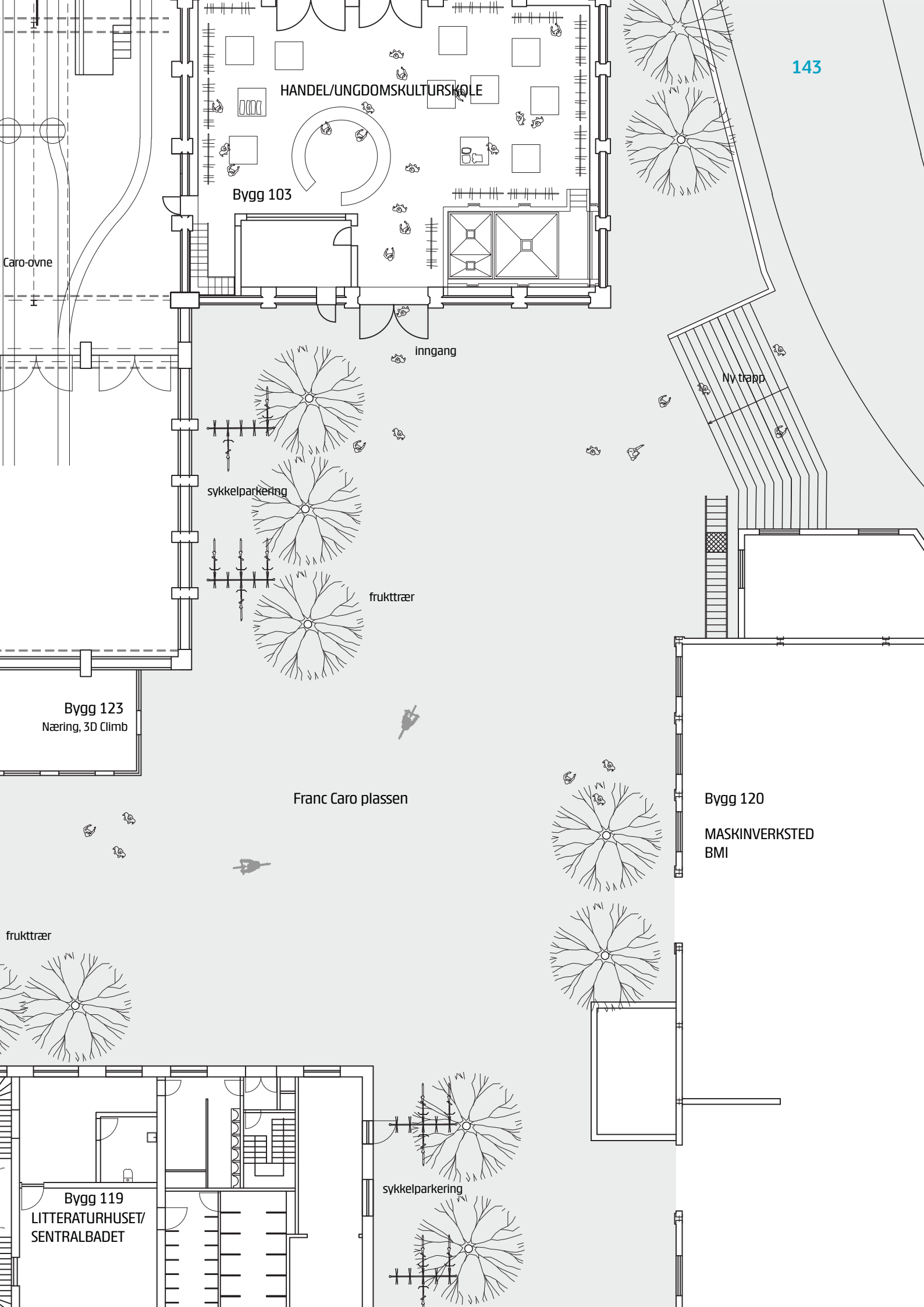
frukttrær

Shared Space

LINDEHUSET
Bygg 100

Cyanamiden, Planutsnitt 1:200

HANDEL/UNGDOMSKULTURSKOLE

Bygg 103

inngang

sykkelparkering

frukttrær

Bygg 123
Næring, 3D Climb

Franc Caro plassen

Bygg 120

MASKINVERKSTED
BMI

frukttrær

sykkelparkering

Bygg 119
LITTERATURHUSET/
SENTRALBADET

5

TEMA C: Fredningsobjektene tekniske tilstand

5.1 INDLEDNING

Tema C skal beskrive hvordan en bygningstransformasjon kan foretas og skal sees i tett sammenheng med fredningsbestemmelsenenes handlingsrom.

Konsulentene vinkling på oppgaven har vært å se på en realistisk og realiserbar utnyttelse av de fredede bygningene, i den grad utnyttelse er mulig. Fredningen av bygningene og tilhørende prosessutstyr gjør en transformasjon til ny bruk svært utfordrende både teknisk, økonomisk og arkitektonisk. Det er en utfordring bare å få byggene opp på et sikkerhets- og konstruksjonsmessig nivå som tilfredstiller dagens krav.

Sammen med konklusjonen om at de fredede bygningene skal fremstå som fyrtårn i området, og at arealtilgangen i området er tilstrekkelig for Odda til fremtidig sentrumsutvikling, gjør at denne tematikken er mindre aktuell da byggene er tenkt sikret og oppgradert, men i mindre grad til spesifikk eksklusiv bruk som krever vesentlig transformasjon av bygningsmassen. Dette gjør at en kanskje går mindre inn i disse problemstillingene enn det intensjonen var ved definering av arbeidsoppgaven.

Unntaket i mulighetsstudien er bygning 113 Råcyanamidsiloen, og ett scenario for et visningssenter som kommer i direkte nærføring med Ovn III. For skalltaket ligger konklusjonen i at den potensielle bruken er mest verdifull gjennom å beholde det store rommet som er der og at det dermed ikke bør pågå noen endring av bygget der. For importkaia er det ikke foreslått ny selvstendig bruk.

Den mest omfattende transformasjonen skjer i bygning 113 Råcyanamidsiloen. Her blir det foreslått å satse på et klatresenter av internasjonalt format med en stor sel som isklatresenter. Dette anlegget vil kreve vesentlig med tekniske funksjoner som skal innpasses i et fredet bygningskompleks. Fordelen er bygg 113 sine monumentale og grove dimensjoner, som sammen med underetasje og tilbygg (som ikke er fredet) vil kunne brukes til å utforme klatresenteret. En vil forvente at dette vil kunne la seg gjøre innenfor fredningens bestemmelser, og gjennom en prosess med kulturmyndighetene forventer en å kunne finne løsninger i konstruksjonene som muliggjør et slikt prosjekt.

Alle bygninger i området må pusses opp og vedlikeholdes løpende for å hindre forfall av de bygningene som ikke er i konkret bruk. Arbeidet med oppgradering av bygningene, både fredede og ikke-fredede, er allerede i gang, både med offentlige og private aktører involvert. Dette har ført til at deler av smelteverksområdet er attraktivt og innbydende. Lindehuset og Skalltaket er gode eksempler på dette, og er oppusset og utformet på en god måte både for bruk og vern uten å være oppgradert til en klimatisert og komfortmessig stand, som en eksklusiv bruk fort ville kreve. Dette er gode eksempler på det oppussingsnivå som bør være i de fredede og verneverdige byggene i området, som fint passer inn i utformingen til de oppussede byggene som er i privat bruk, der bygningene fremdeles fremstår autentiske med sitt opprinnelige uttrykk.

Kikk fra Almerket til IMportkaia - ta vare på den vakre hengebroen.

Vår vurdering av fredningens handlingsrom er ganske restriktiv. Vi mener ikke at det er rom for omfattende transformasjon, utenom de nevnte tiltak, uten at bygningenes og områdets autentisitet kompromitteres. Dette er ett viktig element i forhold til det videre arbeidet med en eventuell UNESCO-søknad, noe som bør vektlegges av aktørene i området.

Bygg 113 ligger som en forlengelse av bygg 106 og bygg 107 og er dekket med samme sagtak-konstruksjoner. Bygget består, som resten av dette komplekset, dels av åpne vegger med stålsøyler og dels teglsteinsvegger. Bygget er en del av 1912 utbyggingen. Her foregitt knusing og maling av cyanamiden før den ble lagret i siloen eller gikk videre til produksjon av dicyandiamid.

Bygning 109 er sammenbygget med flere bygninger som ikke er en del av fredningen. I forbindelse med utviklingen av området kan det være rett å fjerne enkelte av disse til fordel for nye bygg. Det kan være konstruksjoner som gjør at bygg 109 og nabobygg henger konstruksjonsmessig sammen. Alt etter hvilken utvikling en velger i området kan det være behov for å vurdere dette tema nærmere for å finne detaljløsningene som gir ønsket nybygg og eventuell rivning, samtidig som fredningsrommet og de tekniske forholdene er tatt hensyn til.

5.2 FORUTSETNINGER

Gjennomgangen bygger på tidligere rapporter, samt nylig utførte befaringer. Gjennomgangen har som mål å skulle si noe om handlingsrommet for utvikling, bruk og endringer til de fire hovedanleggene eller bygningene som de nedsatte arbeidsgruppene har fått i oppgave å se på. Disse er: Cyanamiden (arbeidsgruppe 1), Ovn III med tilhørende ovnshus (arbeidsgruppe 2), Importkai og taubane (arbeidsgruppe 3) og Skalltaket (arbeidsgruppe 4).

5.3 ODDAS OG SMELTEVERKSTOMTENS «OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE» (OUV)

Odda og Tyssedal har stått på Riksantikvarens tentative liste sammen med Notodden og Rjukan som kandidater til teknisk industriell verdensarv siden 2009. Riksantikvaren valgte i første omgang å jobbe videre kun med Notodden og Rjukan.

Søknad om å få verdensarvstatus for Rjukan og Notodden ble sendt inn til UNESCO i januar 2014. Dersom dette blir en realitet skal Odda og Tyssedal etter planen nomineres som utvidelse av verdensarvområdet i 2016.

I dette oppdraget for Riksantikvaren med mulighetsstudie for utnyttelse av smelteverkstomten i Odda, er spørsmålet om verdensarvstatus ikke et punkt som skal være sentralt. Mulighetsstudiet skal vise muligheter uavhengig av denne prosessen. Etter oppstartsmøte i Odda i januar 2014 fremkommer det at det likevel kan være nyttig å ta visse aspekter ved en eventuell verdensarvprosess med inn i arbeidet med mulighetsstudiet.

Både Fylkeskonservatoren i Hordaland og Odda kommune understreket i møtet at det var viktig at forslagene til løsninger og muligheter i studiet ikke gjorde et eventuelt arbeid med verdensarvstatusen mindre aktuell.

Sentralt i arbeidet med nominasjonsprosessen for verdensarv er definisjonen av stedets unike universelle verdi (OUV). Denne baserer seg både på stedets historie, stedets funksjon og dets betydning, både nasjonalt og internasjonalt. Sammen med objektene grad av autentisitet eller ekthet, og stedets helhet eller sammenheng, danner den universelle verdien grunnlaget for opptak på verdensarvlisten.

For å beskrive Oddas unike eller fremragende universelle verdi (OUV) tas det utgangspunkt i fredningsbestemmelsene for smelteverkstomten, samt i beskrivelsen av Notodden og Rjukans universelle verdi. Odda og Tyssedal er tenkt å inngå i en serienominasjon sammen med Notodden og Rjukan og det er derfor naturlig å tenke seg at OUV i stor grad er sammenlignbar. Et viktig dokument for å forstå verdigrunnlaget for søknaden om verdensarvstatus for de fire norske industriarvstedene er «Temming av fossene», en rapport utarbeidet i 2010 på oppdrag for Riksantikvaren av de to ekspertene på verdensarv og industriminne, Axel Föhl og Rolf Höhmann. I et mulighetsstudie utført for Riksantikvaren i 2013 av det tyske firmaet «Büro für Industriearchäologie» sammen med «Planinghaus architekten bda», er det også gitt en beskrivelse av Oddas OUV.

5

TEMA C: Fredningsobjektene tekniske tilstand

Denne er i følge Fylkeskonservatoren i tråd med Fylkeskonservatoren i Hordalands faglige vurderinger.

I fredningsdokumentets formålsbeskrivelse ser vi at smelteverkstomtens verdi først og fremst knytter seg til selve prosessen fra råstoff til ferdig produkt, - de teknologihistoriske verdiene. Ovnene og produksjonsutstyret står derfor som sentrale elementer i fredningen. Bygningene som huser det teknologiske utstyret er imidlertid også del av fredningen og står som eksempler på de arkitekturhistoriske verdiene knyttet til industrihistorien, samtidig som de monumentale byggene er viktige for den visuelle effekten på resten av bybildet.

I søknaden for opptak på verdensarvlisten for Notodden og Rjukan, blir både kraftstasjonene, fabrikkene, transportsystemet og den tilhørende bebyggelsestrukturen («company town») fremhevet. Disse er viktige for forståelsen av hvordan byene er unike representanter for hvordan innovasjon, kapital og menneskets kreative krefter skapte en revolusjonerende ny industriell teknologi og formet en fundamentalt ny virkelighet på begynnelsen av det 20. århundre.

Notodden og Rjukan blir fremmet som verdensarv basert på to av de grunnleggende kriteriene for OUV:

ii): to exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in technology.

iv): to be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history.

I mulighetsstudiet utført av de to tyske firmaene i 2013 blir også kriteriet i) framhevet som mulig grunnlag for opptak av Odda på verdensarvlisten:

i): represent a masterpiece of human creative genius

Både i rapporten «Temming av fossene» av de to verdensarvexpertene og i den tyske mulighetsstudien for utvikling av smelteverkstomten og Odda, blir Karbid Ovn III

og Cyanamidovnanlegget med de 325 ovnene fremhevet som de absolutt viktigste og sentrale objektene for en verdensarvsøknad. Autentisiteten for disse to anleggene blir derfor spesielt viktig å ivareta. Skalltaket og Importkaia med siloer og kabelbane er viktige deler av anlegget og produksjonslinjen, men her kan man tenke seg litt mer fleksibilitet i forhold til ny bruk og endringer. I rapporten «Temming av fossene» står det blant annet: « Det store taket kan enkelt brukes til andre formål ettersom arealet som tidligere var fylt med råstoff, kan brukes til et lavere bygg uten at denne storslåtte, åpne konstruksjonen endrer karakter alt for mye»

Med utgangspunkt i søknadsprosessen for opptak på verdensarvlisten for Notodden og Rjukan ser vi at i tillegg til selve kraftstasjonen og fabrikkanlegget er også infrastruktur og tilhørende bebyggelse viktig for industrianleggets betydning. Det må derfor antas at dette vil være et viktig punkt også i Odda og Tyssedal. Mens industrianleggene i innlandet øst på fikk utbygd to toglinjesystemer, foregikk kommunikasjonen med verden i Hardanger med båt. Kaianlegg, taubane (mellom importkai og lager/produksjon), og toganlegg (mellom produksjonssted og eksportkai), er viktige elementer som bør synliggjøres eller bevares. Skal togbane og skinner som er borte i dag reetableres? Det viktige må være å tilrettelegge for en forståelse av produksjonslinjen. Det kan være viktig for helheten å gi en forståelse av hvordan produktene ble fraktet fra produksjonssted til eksportkaia. Eksportkaia blir derfor også en viktig brikke i dette bildet.

5.4 OPPSUMMERING/KONKLUSJON

Oddas OUV er basert på teknologien bak produksjonen av karbid og cyanamid og ovnene som vitner om dette; trefaseovn III og cyanamidovnsanlegget. Begge står sentralt i smelteverkets produksjonslinje og vitner om den vannkraftbaserte kjemiske industrien i Norge og Europa på begynnelsen av det 20. århundre. Ovnansleggene med tilhørende utstyr og vernebygg må bevares så autentisk som mulig for å opprettholde anleggets unike karakter. Dette kan sette betydelige begrensninger både på ny bruk og fysiske endringer.

I tillegg til autentisiteten i anlegget er den såkalte integriteten også viktig. Det vil si anleggets forhold til helheten. Her vil vi anta det kan være viktig å ta hensyn til hvordan selve anlegget har forholdt seg til omgivelsen før produksjonen ble stoppet. Man må få til en integrering av industriområdet mot resten av byen samtidig som forståelsen av at dette var et lukket anlegg – og adskilt fra resten av bebyggelsen, opprettholdes.

Ved tiltak i og ved verdensarvsteder må både visuelle, fysiske og strukturelle endringer vurderes opp mot den beskrevne verdien. (ICOMOS – en av de rådgivende organisasjonene til UNESCO i verdenesarvspørsmål, har utarbeidet en mal for konsekvensanalyse). Denne vil det kunne bli aktuelt å benytte i videre formell planlegging i Odda.

5.5 GJENNOMGANG AV DE FREDETE BYGNINGER

Trefaseovn III (70)

Fakta om bygget: Bygget er oppført i 1977 i 5 etasjer, og med ca. 1300 m² areal. Bygget er en uisolert stålkonstruksjon med stålplatekledning. Etasjeskiller i betong, stål og gitterrister. Taket har en usymmetrisk basilikaform tekket med stålplater og med gitteråpninger for lufting.

Bygget huser det som har vært verdens største reduksjonsovn for metallurgisk prosess mellom kalk og koks for å produsere karbid.

Bygg som hadde forbindelser til Ovn III, knyttet til behandling av råstoffene før selve

Interiør fra bygg. 70, Ovn 3. Bygget rommer et fasinerende virvar av tekniske systemer

reduksjonsprosessen og etterbehandling av karbiden, er i dag revet. Bygget står dermed mye mer åpent enn det har gjort opprinnelig. Mye av utstyret knyttet til prosess og produksjon inne i bygget er bevart.

Kulturhistorisk verdi: Bygget, ovnen og utstyret har svært stor teknologihistorisk verdi både nasjonalt og internasjonalt. Byggets volum og plassering har svært stor fortellende verdi, samt symbolsk- og identitetsskapende verdi.

Noe utstyr er fjernet men autentisiteten inne i bygget med ovn og tilhørende utstyr er stor. Området rundt bygget er endret ved at flere bygg er revet. Disse byggene lå tett inntil Ovnshus III og funksjonen hadde sammenheng med produksjonslinjen. Byggets og ovnenes integritet er dermed noe redusert.

Ovnen er av unik type både nasjonalt og internasjonalt og viser at Norge har vært i spissen for denne teknologien på verdensbasis. Ovnen er et sentralt element i vurderingen av Odda smelteverks «Outstanding Universal Value»

Teknisk tilstand: Bygget står relativt godt, men har i følge A.L. Høyers tekniske tilstandsrapport fra 2011 noen kritiske punkt i bærende konstruksjoner. Dette gjelder først og fremst knutepunktene i stålbæresystemet. Stålkonstruksjonen skal ha vært utsatt for «krypstrøm» og er sannsynligvis svekket i bolte- og nagleforbindelsene. Svært høy varme spesielt i nederste etasje har ført til skader på betongen. Skadene eller svekkingen av bæreevne er imidlertid mulig å utbedre. Ytterveggene består hovedsakelig av sekundær stålkonstruksjon kledd utvendig med korrugerte metallplater og plastplater for innslipp av lys. Platekledningen er stort sett intakte, men nye plater er satt opp der tilstøtende ovner tidligere befant seg. A.L. Høyer anbefaler at løse plater festes og ødelagte plater skiftes ut. Utvendig heissjakt av betong er skadet, men kan repareres og bør sikres.

Yttertaket er båret av stålbjelker og tekket med korrugerte metallplater. Manglende møne og gesimsbeslag er observert. Viktig for ovnen at det ikke lekker inn vann så dette bør utbedres. Innvendige vegger i betong er ikke bærende.

5

TEMA C: Fredningsobjektene tekniske tilstand

Arbeidsgruppens forslag til tiltak og bygningenes handlingsrom. Arbeidsgruppe 2 har sett på Ovn III med tilhørende ovnshus. De foreslår følgende:

- Visningssenter
- Rehabilitering av Ovn III med tilhørende ovnshus mest mulig autentisk.
- Rehabilitering av heis
- Legge til rette for utsiktstårn, møteplass, serveringssted øverst i bygget

Kommentarer til forslagene: Disse forslagene bør i stor grad være forenlige både med fredningsvedtak og en eventuell UNESCO søknad. Serveringssted på toppen kan imidlertid by på utfordringer i forhold til nødvendige installasjoner og krav til hygiene osv.

På befaring og workshop ble det i tillegg ytret ønske om å åpne opp fasadene slik at ovnen blir mer synlig fra veien. Dette vil innebære endring i kledningsmateriale. Ut fra påstanden om at det er selve ovnen og teknologien og ikke vernebygget rundt som er sentral i fredningen, og ut fra punkt 2 i fredningsbestemmelsene, kan det være mulig å gjøre tilpasninger til ny bruk så framtidig dette ikke i vesentlig grad reduserer kunnskapsverdien og tar hensyn til opplevelsesverdiene. En åpning av fasaden mot veien, i f.eks én etasje for å gi innblikk på ovnen, vil sannsynligvis falle innenfor det som er mulig. Kunnskapsverdien vil kanskje øke og opplevelsesverdien vil bli større.

Byggets konstruksjon med stålrammeverk og platekledning gir mulighet for bruk av ulike kledningstyper. Det skal etter sigende (riksantikvar/kommunen?) være vanskelig å finne den opprinnelige typen plate i dag, men tilsvarende plater kan brukes. Det bør etterstrebes et ryddig og enhetlig preg, men gjerne markering av hvor tidligere ovner befant seg.

Åpning av hele fasaden mot veien vil nok oppleves som en for stor endring av strukturen i forhold til opprinnelig uttrykk av den definerte formen og monumentaliteten.

Heisen er i følge den tekniske rapporten i dårlig stand, men det vil sannsynligvis ikke være et stort problem å oppgradere denne både når det gjelder funksjon og sikkerhet.

Det vil eventuelt også kunne være mulig å bygge nye bygg tilpasset Ovn III med henblikk på tidligere strukturer som lå her. Disse ville kunne romme nødvendige servicetilbud i forhold til etablering av et visningssenter.

Ovn III mer monumental nå enn da Ovn I og II stod inntil. Skalltaket syntes ikke fra Veggen ved Rådhuset.

Cyanamiden (105, 106, 107, 108, 109, 113)

Cyanamid fabrikken ligger på smelteverkstomtens nordlige del og består av flere bygg. I denne gjennomgangen er kun de mest sentrale bygningsdelene tatt med. Lindehuset, der produksjon av nitrogen til cyanamidprosessen foregikk, er i denne sammenhengen ikke tatt med. Lindehuset er allerede under utvikling og har blitt tatt i bruk til scene for ulike typer kulturaktiviteter. Byggene 103 og 104 er ikke fredet og er i flere sammenhenger tenkt revet, men mulighetsstudiet anbefaler at bygningene bevares og rehabiliteres, da det her er gode muligheter for utvikling hvor fredningen ikke stiller begrensninger - som nevnt tidligere kan de ikke-fredede bygningene være viktige katalysatorer for områdets utvikling.

Fakta om bygget:

Bygg 105: Lagerhus cyan (ovnshus I) Bygget er på 1180 m² i én høy etasje (6.5 m under takstol) og bygget i 1907 som et av de første store byggene på tomten der de første cyanamidovnene var plassert. Det langstrakte, åpne volumet ble brukt til lagerhall etter at ovnene ble flyttet til de nye hallene fra 1912, øst for dette.

Interiør fra bygg. 106 der 325 Franc Caro ovner står. Renovering av taket har begynt.

Konstruksjonen er av armerte betongsøyler og utmurede vegger i tegl. Synlig konstruksjon som bånd i fasaden. Bygget har saltak med takoppbygg i basilikaform med overlysvinduer. Takstoler i stål, takplankene i tre er tekkning med bølgeplater. Store liggende vinduer øverst på langveggen mot vest. Her befinner det seg også to mindre tilbygg. Veggen mot øst ble fjernet da bygg 106 med ovn II og III ble bygget i 1912. Traverskraner og tekniske tavler er bevart innvendig.

Bygg 106: Ovnshus II og III: Bygg med stor åpen hall på over 2000 m² og med en høy etasje på 7,3m under takstol. Bygget i 1912. Har felles sagtak med kjølehuset (107) og cyanamidknuser (109) og deler av Oddakalkfabrikken i nord. Sagtaket ligger på tvers av hallene og er en stålkonstruksjon tekket med bølgeplater. Det store rommet delt av en midtrekke av støttesøyler i stål rommer de 325 cyanamidovenene som står på et platå hevet over bakkenivået.

Bygg 107: Kjølehus: Innebygd gang mellom selve ovnshallene og papirlaget i øst der cyanamiden ble kjølt ned før den ble knust og malt. Byggeår 1912, samtidig som cyanamidovnhus II og III. Bygget deler sagtak med bygg 106, men har lavere himling innvendig båret av ståldragere. Skinnegangene for transport av tomme og fulle retorter, synliggjør logistikken i produksjonslinjen.

Bygg 108: Papirlager: Bygget ligger på østre side av cyanamidlageret og deler vegg med kjølehuset. Bygget i 1912. Bygget har pulttak som lener seg mot langveggen av sagtak-komplekset. Bygget er cyanamiden sin fasade mot øst og har samme dekorative skjema med synlige dragerkonstruksjoner i armert betong utmurt med tegl.

Bygg 109: Cyanamidknuser: Bygget ligger som en forlengelse av bygg 106 og bygg 107 og er dekket med samme sagtak-konstruksjoner. Bygget består som resten av dette komplekset av dels åpne vegger med stålsøyler og dels teglsteinsvegger. Bygget som del av 1912 utbyggingen. Her foregikk knusing og maling av cyanamiden før den ble lagret i siloen eller gikk videre til produksjon av dicyandiamid.

Bygning 109 er sammensatt med flere bygninger som ikke er fredet. I forbindelse med utvikling

av området kan det vise seg relevant å nedrive disse bygninger til fordel for nybyggeri. Det kan være konstruktive sammenhenger mellom de ikke fredede bygninger og bygn. 109 som skal undersøkes grundig før en evt. nedrivning igangsettes.

Bygg 113: Råcyanamidsilo

Den monumentale silobygningen fra 1907 framstår som et signalbygg i området, spesielt sett fra nord og vest. I vest lå tidligere en litt nyere silo (1915-17). Den totale høyden er 22 meter. Selve silodelen er i armert betong, mens topphuset har sjelettkonstruksjon med tegl. Silocellen er et stort rom med tykke vegger som skrår inn nederst mot tappeetasjen under.

Bygget har saltak med takoppbygg i basilikaform med overlys. Takkonstruksjon i stål tekket med nyere plater. Fine og tidstypiske relieff i fasadene og takkete relieffbånd på langsiden oppunder mønet. Relieffene var opprinnelig framhevet med mørkere farge. I dag helt grå. Opprinnelige kontraster i vegglivet kan kanskje åpne for nye innslag av åpninger, dersom dette utføres med store hensyn til helhetsvirkningen.

Det er først og fremst siloens ytre med dens estetiske kvaliteter og monumentale virkning som er verneverdig. Siloens indre er aldri ment å skulle vises eller oppleves fra innsiden. Dette vil tilsi at tiltak innvendig vil være mulig. Siloens konstruksjon er meget robust og vil kunne tåle inngrep i betongen med feste av bolter og liknende.

Loftsetasjen bygg. 113. Under ligger selve silorommet i nesten totalt mørke.

5

TEMA C: Fredningsobjektene tekniske tilstand

Øverste etasje er et åpent rom med glassfelt øverst. Dette vil også kunne tas i bruk på ulike måter knyttet til klatreaktivitetene, det kan deles inn i mindre enheter eller beholdes åpent. Det er viktig at glassfeltene bevares. Dersom den fredete bygningen 105 skal tas i bruk i forbindelse med klatreaktivitetene er det viktig at dette bygget beholder sin åpne karakter. Bygget kan ikke isoleres direkte, men mindre lukkede rom eller bokser, kan eventuelt tilpasses. En aktivitet som klatring vil sannsynligvis kunne tåle rom med ute/inneklima bedre enn mange andre aktiviteter. Bygning 109 ligger vegg i vegg med siloen og dekkes av samme sagtak som bygg 106 og 107. Bygget består av åpne vegger med dels stålsøyler og dels teglsteinsvegger. Innvendig maskineri er også fredet og vil legge begrensninger på bruken av rommet. Rommet er imidlertid stort og åpent mot tiliggende bygninger, og vil kunne gi muligheter for bruk som ikke er avhengig av tempererte rom.

Kulturhistorisk verdi:

Som del av Cyanamidproduksjonslinjen har byggene og ovnene stor betydning for Oddas unike internasjonale verdi (OUV). Byggene har stor verdi som del av bygningskomplekset rundt cyanamidproduksjonen. Dette gir en svært stor teknologihistorisk verdi både nasjonalt og internasjonalt. Bygg 105 har også verdi som et av de eldste byggene og har stor gjenbruksverdi både på grunn av det store åpne rommet og plasseringen med tilbygg ut mot gateløpet som dannes mellom dette bygget og Lindehuset. Sagtaket er karakteristisk og et viktig element i forhold til anleggets uttrykk og visuelle påvirkning. Taket har stor identitetsskapende verdi.

Kjølegangen er en viktig og integrert del av cyanamid anlegget, og skinnegangene er viktige for å formidle logistikken i anlegget, men er ikke like følsom i forhold til endringer.

Papirlageret er også en viktig del av cyanamidkomplekset, men alt produksjonsutstyr er fjernet. Det står noen retorter i rommet i dag, men ikke noe utstyr fra papirbehandlingen. Det samme gjelder Cyanamidknuser bygget, som er en del av bygningsmassen under sagtaket. Det meste av inventaret er sannsynligvis borte, men selve byggets autentisitet er stor og er en vesentlig del av

helheten i cyanamidprosessen.

Siloen har stor verdi som viktig del av cyanamidprosessen, og som et av de første byggene i Norge med bruk av armert betong. Siloen er viktig som et markant signalbygg med store estetiske og arkitektoniske kvaliteter. Bygget har også stor autentisitetsverdi.

Teknisk tilstand:

I rapporten fra A.L. Høyer fra 2013 fremkommer det at det er noen svakheter i de armerte betongsøylene som er bærende. Det blir imidlertid ikke foreslått noen umiddelbare tiltak, men tiltak må påregnes dersom bygget skal tas i bruk. I fasadene foreslås tiltak for å hugge ned løs puss som er en følge av frostsprengning og påføring av ny for å sikre teglveggene. Bygget bør også tettes forsvarlig.

I A.L. Høyers rapport fra 2013 er det antatt fare for lekkasjer og at deler av taktekkningen måtte skiftes ut over bygg 105. Sagtaket trengte utskifting av bølgeblikk og å få tettet de åpne gavlene. Det uttrykkes sterk bekymring for betongtaket mellom bygg 105 og 106. Dette har vært utsatt for sterk varme og dette har gått ut over betongkvaliteten. Dette arbeidet er nå i gang. Taket på bygg 105 blir det nå skiftet papp og plater på, takstoler blir forsterket og vinduer blir restaurerte. Sagtaket får nye plater og nye takåser, men hovedbæringen blir ikke forsterket. Byggene blir tette og bygg 105 sikret for allmenn bruk.

Arbeidsgruppenes forslag til tiltak og bygningenes handlingsrom:

Arbeidsgruppe 1 så på cyanamidkomplekset og ønsker at mulighetsstudiet skal vurdere muligheten for å tilrettelegge for:

- annen næringsbruk og aktivitetspark
- aktiviteter for barn og unge
- skatepark
- klatrevegger
- aktivitetshall

Kommentarer til forslagene:

På grunn av bygningenes kulturminneverdi, størrelse og åpenhet i taket med utlufting som var nødvendig på grunn av den høye varmeutviklingen ved produksjonen, og på grunn av de mange viktige Frank Caro ovnene, er bruken av disse byggene begrenset. Det vil ikke være mulig å dele disse

store rommene inn i vesentlig mindre faste enheter som endrer opplevelsen av rommene eller som krever en vesentlig endring i rommenes klima. Arbeidsgruppens forslag innebærer imidlertid tiltak som ser ut til å la seg tilpasse dette. Aktivitetshall tilrettelagt med skateramper og klatrevegger vil ikke kreve store inngrep i selve konstruksjonen og vil kunne tåle svingninger i temperatur etter årstid. Nesten som et ute/inne areal. Ovnshallene, der de 325 ovnene står, er spesielt følsom for endringer og bør bevares i stor grad uten ny arealutnyttelse.

Det bør ses på muligheten for en avstenging mellom bygg 105 og 106 med f.eks glassvegg for å bevare selve ovnene og ovnshallene mest mulig autentisk. Bygg 103 og 104 er i flere sammenhenger forutsatt revet. Dersom disse byggene bevares og tilbakestilles fasademessig, vil de kunne gi prosjektet mulighet til å gjøre ideen om handel og næring i småbyggene rundt cyanamiden ennå bedre. Disse byggene er ikke fredet og vil kunne tilpasses ny bruk i større grad enn de som er del av fredingen. Større fleksibilitet, samtidig som man bevarer viktige bygg i stedet for å bygge nye?

Skalltaket med tilhørende bygg(54, 55, 56)

Komplekset består av selve skalltaket og de tilhørende knuse- og omlastningsstasjonene.

Fakta om bygget:

Bygningene er fra årene 1955-56 og ligger lengst sør på smelteverkstomten. Anlegget er i ubehandlet armert betong.

Det store skalltaket som kun er 8cm tykt (bygg 54) er konstruert med støpte hoveddragere og mellomliggende sekundære dragere. Taket bæres av høye søyler (15 meter til gesims) og står på et betonggulv. Under gulvet er det kulverter for transport i lengderetningen og under skalltaket er det transportbånd, gangbro og taubane. Alle funksjoner knyttet til lageret er trukket ut til sidene eller henger oppe i høyden, slik at rommet under skalltaket er mest mulig åpent. I nord ligger mottak for taubanen som kommer fra importkaia. Bygget har innvendig trapp fra bakkeplan til gangbro.

I sør ligger byggene for knusing og omlasting av råstofferne (bygg 55 og 56). Disse byggene inngår som en viktig del av konstruksjonen, først og fremst produksjonsmessig, men også estetisk.

Kulturhistorisk verdi:

Byggene er sentrale i forståelsen av virksomheten ved smelteverket, samtidig som de representerer et viktig bidrag for norsk ingeniørkunst. De estetiske kvalitetene er også betydelige og viser norsk industriarkitektur fra 1950-tallet. Byggene er viktige for opplevelsen av smelteverkets skala i forhold til resten av byen.

Teknisk tilstand: I rapporten til A.L. Høyer fra 2013 fremkommer bekymring for at karbonatisering i betongen har nådd inn til armeringen, men det blir ikke foreslått akutte tiltak. Når det gjelder vinduer og dører blir det foreslått tiltak som innsetting av nye glass og sikring av dører for å hindre uvedkommende tilgang til bygget som har mange farlige åpninger og usikrede plataer. Selve skalltaket er tekket med asfaltapp. Denne har vært utett og er skiftet, arbeidet er utført som en del av det nylig utførte restaureringsarbeidet)

Arbeidsgruppens forslag til tiltak og bygningenes handlingsrom:

Arbeidsgruppe 4 har meldt inn tre aktuelle tiltak for aktiviteter i Skalltaket:

- Badeland
- Hotell
- Barnehage
- I tillegg foreslås aktiviteter som kan inngå i den nordlige delen av skalltaket
- Scene med tilhørende utstyr for konserter og festivaler mm.
- Ulike idrettsaktiviteter (BMX sykler, skatepark, kunstis)

Klikk fra Skalltaket mod Ovn 3

Arbeidsgruppen anbefaler å se videre på forslaget om kjøpesenter på arealet mellom Røldalsvegen og Skalltaket, og fremhever at det er viktig å se Skalltaket og områdene rundt som en helhet.

Kommentarer til forslagene:

Skalltaket er et stort åpent rom som tidligere ble fylt med hauger av kalkstein under påvente av videre prosess. Hvor mye masse og hvor mye rom som var under skalltaket var altså variabelt og fleksibelt. Dette er noe som bør videreføres. Man har blant annet sett på mulighetene for å «tette igjen» deler av rommet med f.eks svømmehall eller barnehage. For at dette ikke skal komme i konflikt med opplevelsesverdien og med kunnskapsverdien vil dette kreve at rommet bare delvis blir bygget igjen. Ikke mer enn 1/3 bør fylles med faste bygningskropper. Disse bør uansett ikke fylle hele rommet blant annet på grunn av hensyn til transportapparatet oppunder skalltaket som er en viktig del av fredningen. Med hensyn til plassering av barnehage i området kan området vest for skalltaket evt. brukes. Faremomentet på stedet vil sannsynligvis fortsette å være stort. Kanskje andre steder på smelteverkstomten som er bedre egnet?

På tomten vest for skalltaket sto det tidligere store bygg og installasjoner som gjorde at skalltaket var skjult i stor grad sett fra vest og fra byen ellers. Nye bygg i dette området kan derfor tillates ut fra kulturminnehensyn. Grønt på området. Positivt for miljøet – men ikke i tråd med kulturminnehensyn.

Importkai og taubane (5, 9, 12 og 13)

Anlegget består av siloer og lastestasjon for taubanen, samt kai. Det er kun den østre delen av bygget på kaien som er fredet.

Fakta om bygget:

Kalksteinsiloene er fra årene 1949-1956 og er i armert betong. Bygget har i hovedsak betongvegger og -dekker, samt innvendig betongsøyler. Siloene, som er integrerte deler av bygget, er også i betong. Selve kaien er fra 1956 og er en platting i armert betong som ligger på dragere som igjen hviler på påler av tre. Taubanen fra 1956/57 består av betongmaster, kabler og vagger. Driften var stort sett automatisk. Bygning 12 er en beskyttelsesbro

over Riksveien og er også fra 1956 og i armert betong. Råvarene som ble importert var kalkstein, petroleumskoks og metallurgisk koks.

Kulturhistorisk verdi:

Kaien med kalksteinsiloen og taubaneanlegget representerer starten på produksjonslinjen og er viktig for forståelsen av hele logistikken. Anlegget har stor historiefortellende verdi og identitetsverdi og bidrar til anleggets integritet, både visuelt, emosjonelt og lydmessig.

Teknisk tilstand:

Bygningen står i dag åpen og rester etter råstoffer finnes fremdeles i bygget. Maskineriet er i stor grad intakt men er utsatt for hærverk. Den armerte betongen i dragere og vegger har sprekker og setningsskader. Vinduene har stålrammer som viser korrosjonsskader og mange ruter er knust. Papptekking på taket er i dårlig forfatning. Siloene er åpne og vann renner rett ned i bygningen. Generelt framstår bygget som i relativt dårlig stand. Kablene i taubanen er visstnok dårlige (kilde: kjentfolk på området) og bør fjernes. Vernebroen har noen korrosjonsskader og skadeutviklingen bør holdes under kontroll. Trær og andre vekster bør fjernes.

Arbeidsgruppens forslag til tiltak og bygningenes handlingsrom:

Arbeidsgruppe 3 så på muligheter for importkai og taubane:

Taklandskap på Importkai, bygg. 9

- Småbåthavn inkl. noe vinteropplag.
- Park på Søndre Neset, med gangbru fra Almerket. Grøntområde mot eksisterende boliger.
- Gjenbruk av eksisterende bygningsmasse lagring av småbåter/veteranbil/veteranbåt
- Leilighetskompleks
- Liten kafé
- Fri offentlig tilgang til kaiområdet og parken.

Kommentarer til forslagene:

Det store spørsmålet her vil være om det er mulig å rive den delen av anlegget som ikke er fredet. Ut fra kulturhistoriske hensyn er det å anta at dette kan være en mulighet, men at kravet til nybygg vil bli nøye spesifisert både i forhold til form, volum, bruk og arkitektonisk uttrykk. Dersom man velger å bevare eksisterende bygningsmasse vil det være mulig å foreta innvendige justeringer uten at dette kommer i konflikt med viktige kulturhistoriske føringer. Større utnyttning av høyden vil derimot sannsynligvis være en uønsket situasjon på grunn av den synlige plasseringen ved fjorden.

Det er viktig at området ikke blir lukket. Ved utnyttelse til bolig bør utnyttelsen til dette være relativt lav og i kombinasjon med annen offentlig bruk eller næringsrelaterede aktiviteter; galleri, kafé osv.

Området bør bevare sitt industrielle preg, selv om man videreutvikler grønt draget og mulighetene for dette som elven gir.

5.6 OVERORDNETE FØRINGER

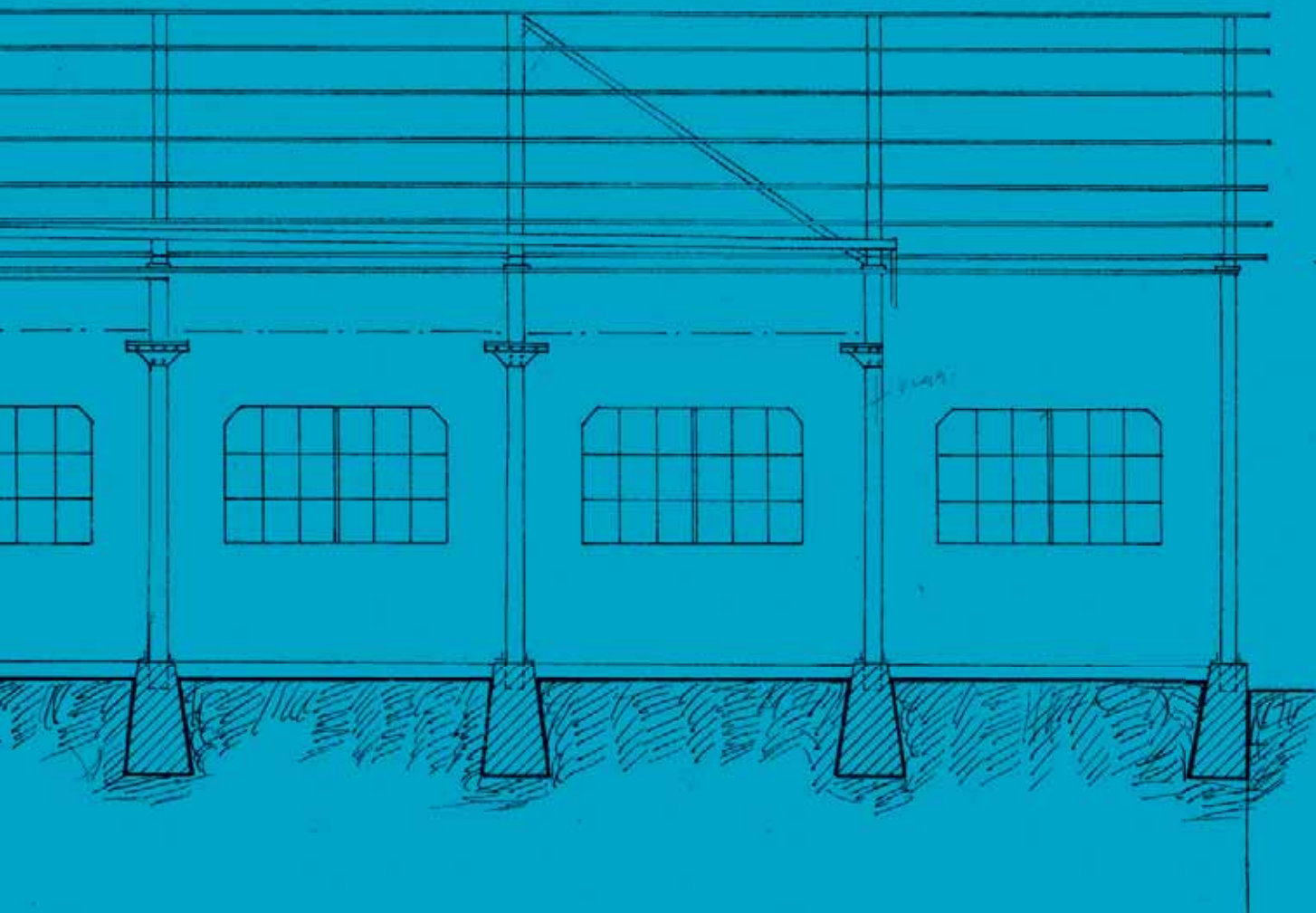
Karbid Ovn III og ovnshusene ved cyanamiden må bevares så autentisk som mulig. Store begrensninger på bruk.

- Stoppe videre riving og sikre skadete bygg og installasjoner.
- Sikre lesbarheten i anlegget. Barrierer må unngås.
- Områdets integritet - åpent/lukket område
- Bevaring av transportsystem (internt/eksternt)
- Bevare mangfold og tidsdybde

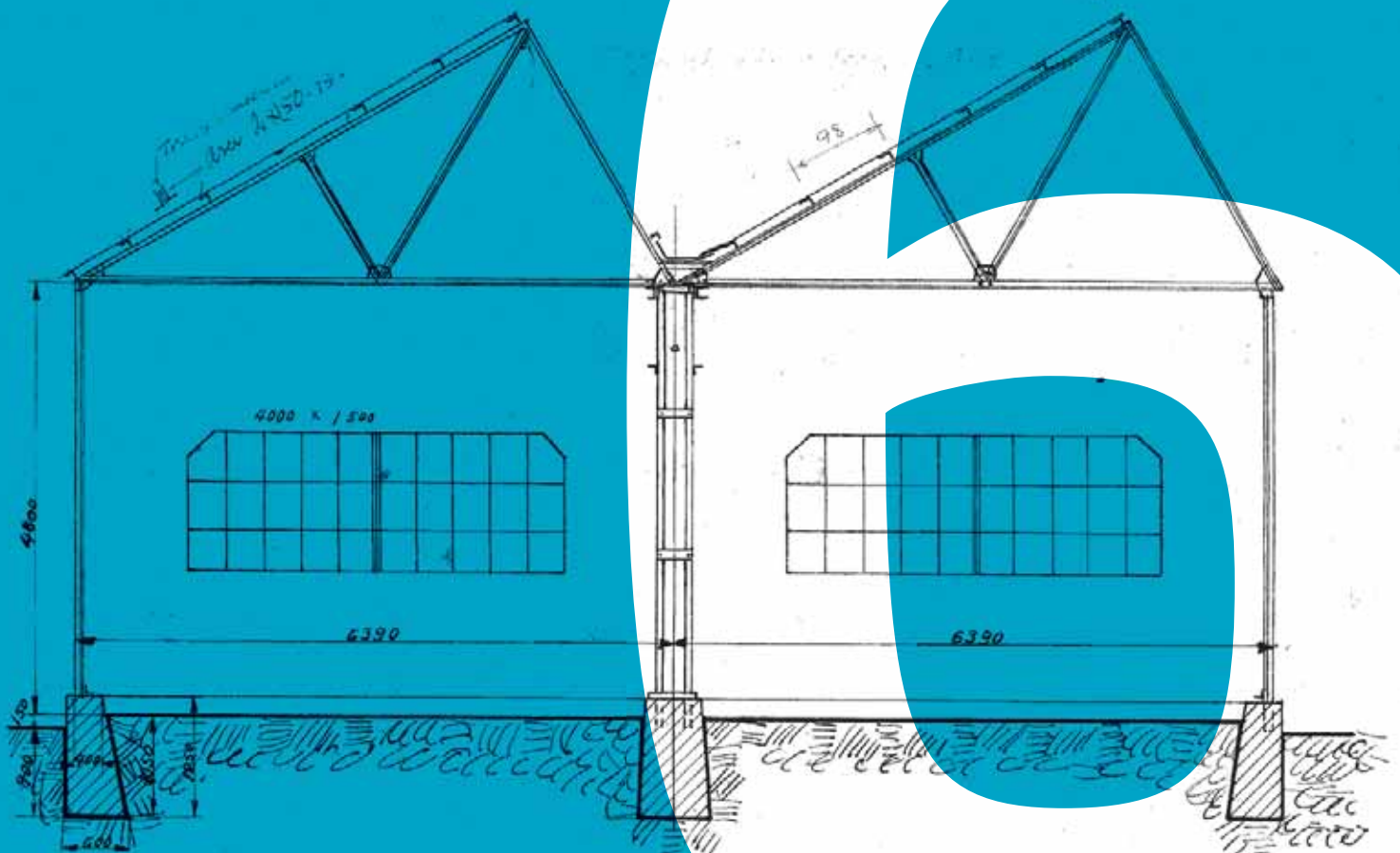

Mørket i Råcyanamidsiloen, bygg. 113

Konklusjon

Tagstole efter tegn. no. A 178.

6.1 RÅDGIVERGRUPPENS ANBEFALING

Rapporten har i de foregående avsnitt belyst en rekke temaer som er helt grunnleggende i forhold til utviklingen av smelteverket samt den fremtidige bruk av området, fredede og eksisterende bygninger.

På bakgrunn av rapportens visjon, forskjellige temaer og arbeidet med scenariene er det Rådgivergruppens helt klare anbefaling å gjøre følgende:

- igangsette arbeidet med de mange mindre tiltakene som er formulert under avsnitt 2: visjon og stedsbundne potensialer, og eksemplifisert, beskrevet og utfoldet i avsnitt 3 under scenario 0 og 3.
- at arbeidet med utviklingen av området organiseres med en (ekstern) prosjektleder. Husk at områdets utvikling allerede er i gang.
- å tilrettelegge en revidert reguleringsplan som tydelig viser intensjonene med området og på samme tid er robust, langsiktig og fleksibel, og underbygger områdets spesielle karakter og bymessighet.
- å utvikle de foreslåtte fyrtårnene i området, med fokus på å skape en regional attraksjon som understøtter attraksjonene i området/regionen
- at ytterligere nedrivning unngås, og erstattes av en skånsom og karaktergivende renovering av bygninger og mellomrom
- at fremtidig bruk av fredede bygninger skjer uten å kompromittere områdets autensitet og integritet.

Riktig forvaltet kan området fremover igjen bli en identitetsbærende del av byen som kan være med til å fremtidssikre Odde by og kommune som en av regionens viktigste byer.

6.2 BILAGSOVERSIGT

Bilagsdel foreligger digitalt. Bilag 1-4 er på dansk, bilag 5 er på norsk.

- Bilag 1_Vision og stedsbundne potentialer
- Bilag 2_Genanvendelsesstrategi
- Bilag 3_Mental omdannelse
- Bilag 4_Byanalyse
- Bilag 5_ Gjennomgang av fredete bygninger på Smelteverkstomten i Odde

Odda Smelteverk, en upolert diamant.

Odda Smelteverk, utviklingen av området er igangsat.

